T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI

MESLEKSİZLİK KAPSAMINDA DİPLOMALI İŞSİZLİK VE SOSYO-EKONOMİK ETKİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Serkan ÖZBEK
11190200019

Tez Danışmanı
DOÇ. DR. Suat UĞUR

Çanakkale – 2014

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi/Projesi olarak sunduğum "Mesleksizlik Kapsamında Diplomalı İşsizlik ve Sosyo-Ekonomik Etkileri" adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih
25.07.2014

Serkan ÖZBEK

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Serkan ÖZBEK'e ait **MESLEKSİZLİK KAPSAMINDA DİPLOMALI İŞSİZLİK VE SOSYO-EKONOMİK ETKİLERİ** adlı çalışma, jürimiz tarafından Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı,

YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Üye Doç. Dr. Suat UĞUR

(Danışman)

Üye Yrd.Doç. Dr. Cüneyt KILIÇ

Üye Dr. Özgür TOPKAYA

Tez No : 1006453
Tez Savunma Tarihi : 26.06.2014

ONAY

Doç.Dr. İbrahim Hakkı Öztürk
Enstitü Müdürü
31.07.2014

ÖZET

MESLEKSİZLİK KAPSAMINDA DİPLOMALI İŞSİZLİK VE SOSYO-EKONOMİK ETKİLERİ

Toplumların çok eski çağlardan beri karşı karşıya kaldığı problemlerden birisi olan işsizlik olgusunun nedenleri ve sonuçları, zamanla değişim göstermektedir. Günümüzde işsizlik sorunu neden olduğu sosyal problemlerin ötesinde, işsizlik sorununun ortadan kaldırılmasının, siyasi politikaların en önemli amaçlarından birisi haline geldiği görülmektedir. Önceki dönemlerde eğitimsiz nüfusu tehdit eden işsizlik problemi, günümüz şartlarında çeşitli nedenlerle eğitimli nüfusu tehdit eder bir hal almaktadır. Önceden istihdam edilmekle eş değer olan eğitimli olma olgusu, günümüzde istihdam piyasasında değerini yitirmektedir. Eğitim almak için yapılan yatırımlar değerini kaybetmektedir.

Eğitimli işsizlik problemi ülkemizde de son yıllarda ciddi boyutlarda artmaktadır. Üniversiteler her yıl binlerce mezun vermekte; fakat bu mezunların büyük çoğunluğu istihdam edilememektedir. Mezunların bir kısmı iş bulmakta ve bir kısmı da aldığı eğitim ile ilgili olmayan işlerde çalışmaktadır. Ayrıca bir çoğuda geçici işlerde veya aile işletmelerinde çalışmaktadırlar.

Eğitimli nüfusun işsizlik sorununu tetikleyen bir çok neden bulunmaktadır. Fakat bu nedenler arasından ülkemizde son dönemlerde sivrilen olgulardan birisi mesleksizlik olarak göze çarpmaktadır. Öz olarak "mesleksiz olma durumu" diye tanımlanan mesleksizlik olgusu ülkemizde diplomalı işsizliğin önemli nedenlerinden birisi olarak belirginleşmektedir. Ayrıca işsizlik olgusunun sosyo-ekonomik olumsuz sonuçları bulunmaktadır. Bu nedenle diplomalı işsizlik olgusunu (eğitimli nüfusun işsizlik problemi) ülkemiz bazında mesleksizlik çerçevesinden ele almak, gündemde tutmak ve sorunun giderilmesi için somut adımlar atmak gerekmektedir.

Çalışmada diplomalı nüfusun mesleksizlik nedenli işsizlik olgusu, mesleksizliğin nedenleri, mesleksizlik kapsamında işsizliğin sonuçları, istihdam piyasası ile ilgili güncel

verileri ışığında ortaya konmaya ve mesleksizliğin sosyo-ekonomik olumsuz sonuçları ve ortadan kaldırılması için çözüm önerileri sunulmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İstihdam, İşsizlik, Eğitimli İşsizlik, Mesleksizlik.

ABSTRACT

PROFESSIONLESSMENT WITH DEGREE AND IT'S SOCIO-ECONOMIC EFFECTS

Unemployment which the societies have faced for ages, has different different reasons and results day by day. Besides the problems it has caused, finishing the unemployment problem has been one of the most important political strategies. In old days this problem affected only uneducated people however these days it also affects educated people. Having educated meant that a person would find a job easily however it has lost its effects on the market. The things that has been done to educate people has lost their importance.

The problem of unemployment with degree has increased a lot in our country. Thousands of people get their degree from universities however a great deol of these people cannot be employed. Some of them can find jobs and some of them work at the jobs that are not related to their departments. Furthermore many of them work at frictional jobs or family jobs.

There are a lot of reasons that caused unemployment with degree. However the most important one is professionlessment. In addition professionlessment has lots of negative effects about socio-economic conditions of the societies. Because of this reason (the educated people's unemployment problem) we need to handle it professionlessment, talk about this and do some important things to solve this problem.

In this study, you can find the professionlessment problem of graduated people, the reasons of professionlessment and the results of this by the help of the newest employment rates. Furthermore it is aimed to present the socio-economic negative effects of professionlessment and find some solutions to this problem.

Key Words: Employment, Unemployment, Educational Employment, Professionlessment.

ÖNSÖZ

"Mesleksizlik Kapsamında Diplomalı İşsizlik ve Sosyo-Ekonomik Etkileri" adı altında ortaya çıkan bu çalışmada; ülkemizde günden güne büyüyen bir sorun halini alan eğitimli nüfusun işsizlik problemi, istihdam piyasası ile ilgili güncel veriler ışığında "Mesleksizlik" çerçevesinden irdelenmeye çalışılmaktadır. Ayrıca bu kapsamda işsizlik olgusunun sosyo-ekonomik etkileri ortaya konmaya ve bu etkilere yönelik çözüm önerileri üretilmeye çalışılmaktadır. İlk bölümde çalışmanın kapsamının anlaşılmasını kolaylaştıracak kavramlar açıklanmaya çalışılmaktadır. İkinci bölümde ise, eğitim işsizlik ilişkisi, Türkiye ekonomisine genel bir bakış ve güncel veriler ışığında istihdam piyasasının durumu ortaya konmaya çalışılmaktadır. Üçüncü ve son bölümde ise, mesleksizliğin Türkiye'deki durumu, nedenleri, mesleksizlik kapsamında diplomalı işsizliğin sosyo-ekonomik etkileri ve çözüm önerileri ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Öncelikle çalışmalarımın her aşamasında sabır, sevgi, bilgi ve desteğini esirgemeyen, tecrübeleriyle yolumu aydınlatan danışman hocam Doç.Dr. Suat UĞUR'a, eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen "aileme", bilgi ve deneyimleriyle beni yönlendiren ve ufkumu açan hocam Doç.Dr. Bünyamin BACAK'a, teşekkürlerimi saygıyla sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET..... i

ABSRACT..... iii

ÖNSÖZ..... iv

İÇİNDEKİLER..... v

KISALTMALAR CETVELİ..... x

TABLOLAR LİSTESİ..... xii

GRAFİKLER VE ŞEKİLLER LİSTESİ..... xiv

GİRİŞ..... 1

BÖLÜM I

İŞSİZLİK VE MESLEKSİZLİĞİN KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVESİ

1.1. İşsizliğin Kavramsal Çerçevesi.....5

1.1.1. İstihdam.....5

1.1.1.1. Tam İstihdam.....7

1.1.1.2. Eksik İstihdam.....8

1.1.1.3. Aşırı İstihdam.....10

1.1.1.4. Kayıt Dışı İstihdam.....11

1.1.2. İşsizlik.....12

1.1.2.1. Genç İşsizliği.....16

1.1.2.2. Diplomalı İşsizlik.....19

1.2. Mesleksizliğin Kavramsal Çerçevesi.....20

1.2.1. Meslek.....20

1.2.2. İş.....21

1.2.3. Vasıflı Emek-Vasıfsız Emek.....21

1.2.4. Eğitim.....22

1.2.4.1. Örgün-Yaygın Eğitim Kavramları.....23

1.2.4.2. Mesleki ve Teknik Eğitim Kavramı.....24

1.2.5. Mesleksizlik.....25

1.3. İşsizliğin Teorik Çerçevesi.....26

1.3.1. İşsizlik Türleri.....26

1.3.1.1. Açık İşsizlik.....27

1.3.1.1.1. Konjonktürel İşsizlik.....27

1.3.1.1.2. Mevsimsel İşsizlik.....28

1.3.1.1.3. Teknolojik İşsizlik.....29

1.3.1.1.4. Friksiyonel(Arızi) İşsizlik.....30

1.3.1.1.5. Yapısal İşsizlik.....31

1.3.1.2. Gizli İşsizlik.....32

BÖLÜM II

TÜRKİYE'DE İŞSİZLİK EĞİTİM-İLİŞKİSİ, TÜRKİYE EKONOMİSİNE GENEL BİR BAKIŞ VE İSTİHDAM PİYASASININ GÜNCEL DURUMU

2.1.Türkiye'de İstihdam Piyasası.....34

2.1.1. İstihdamın Genel Özellikleri.....35

2.1.1.1.Toplam İstihdam ve İstihdamın Sektörel Dağılımı.....39

2.1.1.2.İstihdamın Cinsiyete Göre Dağılımı.....41

2.1.1.3.Yaş Gruplarına Göre İstihdam.....42

2.1.1.4.Eğitim Durumuna Göre İstihdam.....44

2.1.2. Kayıt Dışı İstihdamın Durumu.....46

2.1.3. Kuruluştan Günümüze Türkiye Ekonomisine Genel Bir Bakış.....48

2.2. Türkiye'de İşsizliğin Nedenleri.....53

2.2.1. Salt İşsizliğin Nedenleri.....54

2.2.2. Genç İşsizliğinin Nedenleri.....57

2.2.3. Diplomalı İşsizliğin Nedenleri.....60

2.3. Türkiye'de İşsizlik-Eğitim İlişkisi.....62

2.3.1.Türkiye'de Eğitim Sistemi.....63

2.3.1.1. Örgün Eğitim Ve Yaygın Eğitim Sistemi.....63

2.3.1.2. Mesleki Eğitim Sistemi.....64

2.3.1.3. Türk Eğitim Sistemindeki Temel Sorunlar.....65

2.3.2.Türkiye'de Nüfusun Eğitim Seviyesi Ve Eğitim-İşsizlik İlişkisi.....68

2.3.2.1. Türkiye'de Nüfusun Eğitim Seviyesi.....68

2.3.2.2. Genç Nüfusun Eğitim Seviyesi.....70

2.3.2.3. İşsizlik ve Eğitim Arasındaki İlişki.....72

2.3.2.4. İşsizlik, Eğitim ve Mesleksizlik Arasındaki İlişki.....75

2.4. Türkiye'de İşsizliğin Güncel Durumu.....77

2.4.1. Türkiye'de Salt İşsizliğin Durumu.....78

2.4.2. Türkiye'de Genç İşsizliğinin Durumu.....80

2.4.3. Türkiye'de Eğitimli İşsizliğin Durumu.....81

BÖLÜM III

MESLEKSİZLİK KAPSAMINDA DİPLOMALI İŞSİZLİĞİN SOSYO-EKONOMİK ETKİLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

3.1. Türkiye'de Mesleksizlik Sorunu.....83

3.1.1. Mesleksizlik Sorununun Ortaya Çıkması.....84

3.1.2. Mesleksizlik Sorununun Nedenleri.....87

3.1.2.1. Mesleksizliğin Eğitim ve Sosyo-Ekonomik Kaynaklı Nedenleri.....88

3.1.2.2. Mesleksizliğin Kişisel Kaynaklı Nedenleri.....92

3.1.3. Türkiye'de Mesleksizlik Kapsamında Diplomalı Nüfusun İşsizlik Sorunun Varlığı Ve Mevcut Durumu.....93

3.2. Ülkemizde Mesleksizlik Kapsamında Diplomalı İşsizlik Sorununun Sosyal Ve Psikolojik Etkileri.....97

3.2.1.Mesleksizlik Kapsamında Diplomalı İşsizliğin Birey Üzerindeki Etkileri.....99

3.2.2.Mesleksizlik Kapsamında Diplomalı İşsizliğin Toplum Üzerindeki Etkileri.....104

3.3. Mesleksizlik Kapsamında Diplomalı İşsizlik Sorunu Çözüm Önerileri.....106

3.3.1. Mesleksizlik Kapsamında Diplomalı İşsizlik Sorununun Çözümünde Eğitim Sistemi.....107

3.3.1.1.Eğitim Sistemi-Ekonomik Piyasa Uyumsuzluğunun Ortadan Kaldırılması.109

3.3.1.2.Mesleki Eğitimin Revize Edilmesi Ve Etkinliğinin Arttırılması.....113

3.3.2. Mesleksizlik Kapsamında Diplomalı İşsizlik Sorununun Çözümünde Kurumsal Arayışlar.....115

3.3.2.1. İŞKUR.....116

3.3.2.2. Özel İstihdam Büroları.....117

3.3.2.3. Mesleki Yeterlilik Kurumu.....117

3.3.2.4. Sivil Toplum Kuruluşları.....118

3.3.3. Mesleksizlik Kapsamında Diplomalı İşsizlik Sorununun Çözümünde İstihdam Politikaları.....119

3.3.4. Mesleksizlik Kapsamında Diplomalı İşsizlik Sorununun Çözümünde Diğer Faktörlerin Önemi.....122

3.3.4.1. Meslek Standartlarının Belirlenmesi.....122

3.3.4.2. Ülkemizde Bölgeler Arası Sosyo-Ekonomik Farklılıkların Giderilmesi.....123

3.3.5. Mesleksizlik Kapsamında Diplomalı İşsizliğin Birey Ve Toplum Üzerindeki Etkilerine Dair Çözüm Önerileri.....125

SONUÇ.....129

KAYNAKÇA.....134

KISALTMALAR CETVELİ

ADD	: Atatürkçü Düşünce Derneği
DAP	: Doğu Anadolu Projesi
DB	: Dünya Bankası
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
HAVA-İŞ	: Türkiye Sivil Havacılık Sendikası
İLO	: İnternational Labour Organisation (Uluslararası Çalışma Örgütü (UÇÖ))
IMF	: International Money Found(Uluslararası Para Fonu)
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsleri
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayii Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
LÖSEV	: Lösemili Çocuklar Vakfı
MADEN-İŞ	: Türkiye Maden İşçileri Sendikası
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MEGEP	: Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi
MYK	: Mesleki Yeterlilik Kurumu
p.	: Page (Sayfa)
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development(Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
TEMA	: Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma Ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TÖDER : Tüm Özel Eğitim Kurumları Derneği

TUREB : Türkiye Turist Rehberleri Birliği

TÜBİDER : Bilişim Sektörü Derneği

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

UNESCO : Birleşmiş Milletler Eğitim ve Kültür Örgütü

YÖK : Yükseköğretim Kurulu

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Türkiye'de Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2013).....18

Tablo 2.1. Türkiye İşgücü Piyasası Göstergeleri (2009-2013).....35

Tablo 2.2. Türkiye'de İşsiz Nüfus Sayısı (2013-1994).....36

Tablo 2.3. İşgücüne Katılım, İşsizlik, İstihdam ve Gençlerde İşsizlik Oranları (%).....38

Tablo 2.4. 2014 Şubat İşgücü Piyasasında 15+ Yaş Nüfusun Dağılım Miktarları (000)....39

Tablo 2.5. İstihdamın Sektörel Dağılımı (2014 Ocak).....40

Tablo 2.6. İstihdamın Sektörel Olarak Bir Yıllık Süreçte Değişimi (2013-2014 Ocak).....40

Tablo 2.7. İstihdamın Cinsiyete Göre Dağılımı (2009-2014, 15 yaş +).....41

Tablo 2.8. İstihdamın Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (000, 2013-2009).....43

Tablo 2.9. Yaş Gruplarına Göre İstihdam Oranı (%, 2013-2009).....43

Tablo 2.10. Eğitim Durumuna Göre İşgücü Durumu, 2013-2014 Ocak (%).....44

Tablo 2.11. Eğitim Durumuna Göre İşgücü, İstihdam Edilenler, İşsizlik (15+, 000, 2012-2013).....46

Tablo 2.12. Eğitim Durumuna Göre 14-24 Yaş Aralığı Nüfus Miktarı (2013).....71

Tablo 2.13. OECD, Türkiye 2011 Eğitime Katılım-Okula Kayıt Oranları.....71

Tablo: 2.14. Türkiye 5 Yıllık İşsizlik Oranları (15+ Yaş).....79

Tablo: 2.15. Türkiye'de Yaş Gruplarına Göre İşsizlik Oranları (2012-2013).....79

Tablo 2.16. Türkiye'de Genç Yaş Grubu 5 Yıllık İşsizlik Oranları Ve Miktarları.....81

Tablo 2.17. Türkiye'de Bitirilen Eğitim Düzeyine Göre 5 Yıllık İşsizlik Oranları (%, 2013-2009).....82

Tablo 3.1. Türkiye'de Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılma ve İşsizlik Oranları (%, 2013-2014).....95

Tablo 3.2. Yüksekokul Veya Fakülte Mezunları Arasında Eğitim Durumu Ve Mezun Olunan Alan İtibariyle 2013 Yılı Türkiye'deki İşgücü, İşsiz Sayıları İle İşsizlik Oranları..95

GRAFİKLER VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Türkiye Eğitim Sistemi.....63

Grafik 2.1. Türkiye Nüfus Piramidi (2013).....69

Grafik 2.2. Ülkemizde 15+ Yaş Nüfusun Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (2013).....69

Grafik 2.3. Türkiye'de İşsizlik Oranları (%) (15+ yaş).....78

Grafik 3.1. İşsizliğin Akıl Sağlığı Etkileme Süreci.....101

Şekil 3.1. Mesleksizliğin Çözüm Diyagramı.....108

GİRİŞ

İnsanlığın var olmasından bu yana karşılamak zorunda olduğu yaşamsal öneme sahip ihtiyaçları bulunmaktadır. İlkel zamanlarda insanlar ihtiyaçlarını avcılık ve toplayıcılık ile karşılamaktaydılar. İnsanlar yaşamsal faaliyetlerini devam ettirebilmek için emek harcamak, çalışmak zorundaydılar. Bu nedenle çalışma olgusunun insanlığın ilk dönemleri kadar eski olduğu görülmektedir. Eski dönemlerdeki "çalışma olgusu" günümüzde ifade ettiği modern anlamından oldukça uzak bir anlam ifade etmektedir. Fakat insanların ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri bakımından farklılık bulunmamaktadır. Maddi ve manevi kazanımlar elde ederek yaşamsal faaliyetleri sürdürmeyi, günümüz insanlarının da çalışma sayesinde gerçekleştirebildiği görülmektedir.

Modern anlamda, istediği ve ihtiyacı olduğu halde çalışamamanın, herhangi bir işe sahip olmamanın, işsiz olmanın ise, sanayi devrimiyle ortaya çıktığı görülmektedir. İşsizlik olgusunun etkin bir biçimde ortaya çıkışının sanayi devrimiyle gerçekleştiği bilinmektedir. Sanayi devrimiyle gerçekleşen nitelikli toplumsal ve ekonomik değişimlerin üretimde insan emeğine olan ihtiyacı azaltarak, işsizlik olgusunun artmasına neden olduğu görülmektedir.

Günümüzde işsizlik sorununun, hemen hemen tüm ülkelerin ortak sorunu halini aldığı görülmektedir . Öte yandan işsizlik, nitelik ve sonuçları itibariyle ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Örneğin; işsizlik probleminin nedenleri az gelişmiş ülkelerde çok daha farklıdır ve azaltılması daha fazla önem arz etmektedir. İşsizliğin giderilmesi için daha kapsamlı çalışmalar yapılması gerekmektedir. İşsizlik hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde karşılaşılan önemli problemlerden birisi olmaya devam etmektedir.

İşsizliğin Türkiye'de dikkate değer seviyelerde bir sorun halini almasının 1950'li yıllara denk geldiği görülmektedir. Türkiye ve dünyadaki diğer ülkeler uzun süredir yüksek işsizlik oranları ile mücadele etmektedir. Resmi verilere göre 2002 yılından itibaren ülkemizde işsizlik oranının %10 civarında oldugu bilinmektedir. O dönemlerde hız kazanan köyden kente göç, buna paralel olarak gerçekleşen şehirleşme ve nüfus artışının, işsizlik oranlarını arttırdığı görülmektedir. Ekonomi tarımsal faaliyetlere dayanırken, değişim göstererek hizmet ve sanayi sektörüne yöneldiği görülmektedir. O dönemlerden günümüze yükselen bir grafiğe sahip olan işsizlik oranlarının, 2001 yılı ekonomik kriziyle

beraber tavan yaptığı görülmektedir. Günümüzde kronik bir sorun halini almış olan işsizlik problemi, ekonomik ve sosyal gelişmede önemli bir rol oynamaktadır.

Ayrıca ülkemiz nüfusu içerisinde genç nüfusun ağırlıklı ve çalışabilir durumda olduğu dikkate alındığında işsizlik sorunu özellikle genç nüfusu etkilemekte ve karşımıza genç işsizlik çıkmaktadır. Zira ülkemizde her yıl binlerce genç, üniversitelerden mezun olmaktadır. Eğitimli genç nüfus, çalışma istek ve arzusuyla iş aramaktadır. Fakat bir çoğu çeşitli sebeplerle uygun bir iş bulamamakta ve kendilerini işsizlik sorunu içerisinde bulmaktadırlar.

Kişinin aldığı eğitimin, ekonomik faaliyetlerin niteliğini ve işgücüne katılım oranlarını etkileyen önemli bir faktör olduğu bilinmektedir. Eğitim seviyesi arttıkça işsizlik oranları düşme eğilimli hareket etmektedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe, paralel olarak, işgücüne katılım oranlarının da yükseldiği görülmektedir. Diğer yandan bahsi geçen denkleme zıt olarak, Türkiye'de eğitim düzeyi yüksek olmasına karşın işsizlik oranları da yüksek olan eğitimli nüfus bulunmaktadır. Türkiye'de eğitim düzeyine göre işsizlik oranlarının en yüksek olduğu nüfus sıralaması; lise mezunları mesleki veya teknik lise ve yükseköğretim mezunlarından oluşmaktadır.

İstihdam piyasasında, istihdam edilmek ile eş anlamlı olan eğitimli olma vasfı, zamanla çeşitli nedenlerle değerini ve geçerliliğini yitirmektedir. Eğitim sisteminin ekonomik piyasayla eşgüdümlü olarak işlememesi sebebiyle, istihdam olanakları yeterli olmamasına rağmen her yıl binlerce mezun verilmektedir. Verilen mezunlar, piyasada aranan işgücü niteliklerine sahip olmamaları nedeniyle işsiz kalmaktadır. Bu durumda ekonomik piyasada arz edilen işgücünün talep görmemesine sebep olan mesleksizlik olarak adlandırılan kavram ortaya çıkmaktadır. Oluşan tablo, çalışma istek ve arzusunda olup iş arayan fakat bulamayan eğitimli gençlerin varlığına, yani eğitimli işsizlik olgusuna neden olmaktadır.

Eğitimli nüfusun işsizlik sorununun önemli nedenlerinden birisi olarak "Mesleksizlik" diye adlandırılan eğitim politikalarının ekonomik piyasayla uyumsuzluğundan kaynaklanan ve öz olarak "herhangi bir mesleğe ait niteliklere sahip olmama" şeklinde açıklanan durum gösterilmektedir. Toplumda oluşan algının aksine eğitimsizlik ve mesleksizlik paralel kavramlar olarak değerlendirilmemektedir. Eğitimli olduğu halde meslek sahibi olmayan bireyler veya eğitimsiz olduğu halde meslek sahibi bireyler de bulunmaktadır. Eğitim, mesleksizlik ve işsizliğin sürekli etkileşimde olan kavramlar olduğu genel kabul görmektedir. Mesleksizlik, eğitim ve işsizlik ilişkisi

irdelendiğinde mesleksizliğin en önemli sonuçlarından birisi, belirli bir eğitim alınmasına rağmen işsiz kalabilmek yani; diplomalı işsizliklik olarak ifade edilebilmektedir.

Ebeveynler gerek varını yoğunu hacayarak, gerekse devlet desteğiyle çocuklarına çeşitli eğitim imkanları sunmaktadırlar. Eğitim alınan programın, meslek kavramı kapsamına girmemesi, kariyer planlaması yaparken eğitimi alınan programın geleceğinin hesaba katılmaması gibi bir çok nedenle, alınan eğitim istihdam edilebilme anlamında değerini yitirebilmektedir. İstihdam edilebilmek için eğitimli olmanın değerini yitirmesi sebebiyle, sayıları her geçen gün artan üniversite mezunları; iş bulamamaktadırlar veya diğer bir ihtimalle aldıkları eğitimle ilgisiz işlerde ya da aile işletmelerinde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Diğer yandan, girişimciler, işgücü talebinde bulunanlar, işgücünden yüksek verim, minimum maaliyet ve üretilen mal ve hizmetlerden yüksek kar amaçlamaları nedeniyle, talepleriyle ilgili çıtayı sürekli yükseltmektedirler. İş verenlerin yüksek beklentilerinin yanında sadece bir diplomaya sahip olmak önemsiz hale gelebilmektedir.

Yüksek beklentilerle şekillenmiş istihdam piyasasında mesleksizlik kapsamında eğitimli nüfusun işsizlik sorununun çok derin hal almadan dile getirilmesi ve çözüm önerilerinin ortaya konması önem arzetmektedir. Mesleksizlik kavramı çerçevesinde diplomalı işsizliğin toplum üzerinde meydana getirdiği çok boyutlu sosyo-ekonomik etkileri var olmaktadır. Eğitimli işsizliğin sosyo-ekonomik etkileri ve toplumsal yansımalarının irdelenmesi gerekmektedir. Özellikle diplomalı işsizlik konusu mesleksizlik çerçevesinden ele alındığında, piyasa kalifiye işgücü ihtiyacını karşılaması beklenen eğitimli kitleyi etkilediği için çözüm önerilerinin düşünülmesi gerekmektedir.

Sanayi devriminden günümüze kadar en önemli sosyal risklerden birisi olan işsizliğin, günümüzde eğitimli nüfus açısından ciddi boyutlara ulaşması, eğitimli nüfusun işsizliğine neden olan "mesleksizlik" sorununun gündeme getirilmesini kaçınılmaz kılmaktadır. "Mesleksizlik Kapsamında Diplomalı İşsizlik ve Sosyo-Ekonomik Etkileri" adlı çalışmanın konusu, ülkemizdeki mesleksizlik kavramı çerçevesinde eğitimli nüfusun işsizlik problemini ortaya koyarak nedenlerini, sonuçlarını irdelemek, mesleksizlik, işsizlik, eğitim ilişkisini incelemek ve diplomalı işsizlik sorununa dair çözüm önerileri üretmek ile sınırlandırılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca mesleksizlik ve diplomalı işsizlik durumlarının birey ve toplum üzerinde meydana getirdiği sosyo-ekonomik etkiler çalışmanın kapsamında yer almaktadır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm işsizlik ve mesleksizliğin kavramsal ve teorik çerçevesinden oluşmaktadır. İkinci bölüm Türkiye ekonomisine genel bir bakış, işsizliğin güncel durumu, Türkiye'de eğitim sistemi, nüfusun eğitim seviyesi, istihdam piyasası özelliklerinin güncel veriler ile ortaya konması ve işsizlik-eğitim-mesleksizlik ilişkileri konularından oluşmaktadır. Üçüncü ve son bölümde ise; mesleksizlik sorununun ortaya çıkışı, varlığı, mesleksizliğin nedenlerinin tespiti, birey ve toplum üzerindeki etkileri ve çözüm önerilerinden oluşmaktadır.

Çalışmanın amacı; mesleksizlik kavramını varlığını ve mesleksizlik olgusunun diplomalı işsizlik ile olan etkileşimini irdeleyerek bu kapsamda eğitimli nüfusun işsizlik probleminin varlığının boyutlarını, nedenlerini, etkilerini ve ortadan kaldırılması için önerileri ortaya konmaya çalışmaktan oluşmaktadır.

BÖLÜM I

İŞSİZLİK VE MESLEKSİZLİĞİN KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVESİ

Mesleksizlik kavramı, bilimsel çevrelerce son dönemlerde ilgi görmeye başlaması nedeniyle, genç bir kavram olarak nitelendirilebilmektedir. "Diplomalı (eğitimli) işsizlik" kavramına, "Mesleksizlik" kavramı perspektifinden bakabilmek için belli başlı kavramların özümsenmesi gerekmektedir. Ayrıca yine genç bir kavram olan mesleksizliğin nitelendirilebilmesine bir takım kavramlar yardımcı olmaktadır. Bu nedenle çalışmanın birinci bölümünde işsizlik ve mesleksizlik ile doğrudan ilgili kavramsal ve teorik çerçeve açıklanmaya çalışılmaktadır.

1.1. İşsizliğin Kavramsal Çerçevesi

Aşağıda çalışmanın temel kavramları olan; işgücü piyasası, istihdam, işsizlik, eğitim genç işsizliği, diplomalı işsizlik ve diğer bazı kavramlar açıklanmaya çalışılmaktadır.

1.1.1. İstihdam

İstihdam kavramının doğuşu ve gelişiminin ücretli çalışmanın başlamasına yani yaklaşık olarak sanayi devriminin başlama yıllarına rastlamaktadır. Ancak istihdam kavramının gerçek içeriğine kavuşmasının ve istihdam kuramlarının gelişmesinin ancak istihdamın belirgin bir sorun niteliğine dönüşmesiyle ivme kazandığı görülmektedir (Gökmen 2007:23).

Sözlük anlamı olarak istihdam "bir görevde, bir işte kullanma, göreve yerleştirme" (www.tdk.gov.tr) anlamlarına gelmektedir. İstihdam ayrıca kelime anlamı olarak kullanma veya çalıştırma anlamlarını da barındırmaktadır (Özpınar, Demir, Keskin 2011:134). İstihdam kavramının barındırdığı anlamlar arasında hizmete alma kavramı da bulunmaktadır (Gökmen 2007:24).

İstihdam, en genel tanımıyla belirli bir dönemde bir ekonomide üretim faktörlerinin var olan imkanlar düzeyine göre ne kadar kullanıldığını ifade etmektedir. İstihdam,

ülkedeki mevcut üretken emeğin, işgücünün, ekonomik faaliyetler (üretim) içerisinde sürekli olarak bulunması durumudur (Yahşi 2007:21) şeklinde de açıklanabilmektedir. Bir başka deyişle istihdam emek için; kendisi ve bakmakla yükümlü olduğu aile bireylerinin ihtiyaçlarını karşılamada yegane araç olmasının yanı sıra, aynı zamanda refahını da sağlayan tek geçim kaynaği olma özelliği de taşımaktadır (Işığıçok 2011:19).

İstihdam kavramı teknik olarak, geniş ve dar anlam olmak üzere iki farklı biçimde tanımlanabilmektedir. Geniş anlamda, mevcut üretim faktörlerinin tümünün üretim sürecinde kullanılması olarak tanımlanabilmektedir. Dar anlamda; işgücünün yani emeğin üretim sürecinde girdi olarak kullanılması olarak ifade edilebilmektedir. İstihdam tanımı ile belirtilen ve ilk olarak akla gelen genellikle istihdamın dar anlamı, yani emeğin girdi olarak üretim sürecinde kullanılması (Tokol, Alper 2011:80) olarak açıklanabilmektedir. Çalışmada ölçüt olarak istihdamın "dar anlamı" alınmaktadır.

İstihdam kavramı, tüm üretim faktörlerinin kullanımını ifade etmekle birlikte istihdam denilince akla ilk gelen insangücünün kullanılması, diğer bir deyişle bireylerin işlendirilmesi olarak anlaşılmaktadır. Çünkü insan emeği en önemli üretim faktörü olmak ve üretimin insan yönünü oluşturmak bakımından istihdam olgusunun en önemli ögesini oluşturmaktadır (Eyüboğlu 2003:11).

Ayrıca istihdam gelişmekte olan ülkeler için, nobel ödüllü ünlü düşünür ve iktisatçı Amartya Sen tarafından üç boyutlu olarak açıklanmaktadır. İstihdamın bu üç boyutu gelir, üretim ve sosyal statüden oluşmaktadır ve bir kişinin istihdam ediliyor olması için üç boyutun yerine gelmiş olması gerekmektedir (Ataman 1993:3).

Türkiye'de emek piyasası ile ilgili verileri derleme, değerlendirme ve yayınlamak ile görevli olan Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) istihdamı; iş başında olanlar ve iş başında olmayanlar grubuna dahil olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfusun tümü olarak tanımlamaktadır (Korkmaz 2010:4).

Kapsamlı bir diğer tanımıyla istihdam; ülkede ürün, hizmet vb. sonuçları elde etmek için, üretim faktörlerinin, özellikle emek faktörünün potansiyel gücünün, ülkenin gelişmişlik düzeyi, demografik, ekonomik, hukuksal ve sosyal etmenlerin güncel koşullarına göre, yasal sınırlamalar içinde ve dışında belirli bir dönemde devlet politikaları çerçevesinde ekonomik anlamda kullanılması olarak ifade edilebilmektedir (Kumaş 2001:8).

Çalışma ekonomisi açısından bakıldığında ise istihdam tanımlaması bireye özgü nitelik kazanmaktadır. İstihdam belirli bir dönemde işi olanlar yani işe sahip olanlar şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımlamaya göre istihdam iki gruptan oluşmaktadır. Maaş ve ücret ile çalışanlar ve bağımsız çalışanlardan meydana gelmektedir. Görüldüğü gibi burada kullanım amacına göre dar anlamda istihdam tanımı yapılmaktadır (Bekiroğlu 2010:6).

Piyasadaki "işgücünün yani; çalışma çağındaki çalışma istek ve arzusuna sahip bireylerin" (www.tuik.gov.tr) üretime katılma oranı istihdam oranını vermektedir. Diğer bir tanımıyla istihdam oranı, belirli bir dönemde bir ekonomide istihdam edilmekte olan işgücünün, toplam işgücüne oranına da istihdam oranı denmektedir (Gök 2004:29). O halde istihdam oranı; "istihdam edilenler/aktif nüfus * 100" şeklinde formüle edilebilmektedir (Işığıçok 2011:22). TÜİK'e göre istihdam oranı ise, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfusun yüzde kaçının istihdam edildiğini ifade eden oran olarak açıklanmaktadır (www.tuik.gov.tr).

Emeğe olan arz ve talep dengesi istihdam oranını belirlemektedir. Ekonomik piyasadaki emek talebi emek arzını karşılıyorsa istihdam tam seviyeye yakın olarak sağlanmaktadır. Emek talebinin emek arzını karşıladığı ekonomilerde, eksik istihdam durumu bulunmamaktadır ve tam istihdam durumu bulunmaktadır.

İstihdam kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus içinden oluşmaktadır (Tekeli, Özgüler, Özdemir... 2013:9). İstihdam, tam, eksik ve aşırı istihdam olarak üç şekilde sınıflandırılabilmektedir (Alancıoğlu, Utlu 2012:190). Ayrıca istihdamın resmi kurumlara kayıt ettirilmesinden kaçınılarak, işverenlerin işgücü maliyetlerinden kurtulma niyetiyle ortaya çıkan kayıt dışı istihdam durumu bulunmaktadır.

1.1.1.1. Tam İstihdam

Tam istihdam'ın akla ilk gelen anlamı ekonomik piyasadaki emeğin, işgücünün, tamamının istihdam edilmesi, eksik istihdam bulunmaması olarak anlaşılmaktadır. İstihdam taleplerinin tümünün karşılandığı durumda tam istihdam oluşmaktadır (Sönmez 2006:182). Genel anlamda tam istihdam, bir ekonomideki emek, sermaye, doğal kaynaklar ve girişimci faktörlerinin tamamının üretimde çalışıyor olması, diğer bir ifadeyle boşta kalan üretim faktörünün hiç olmaması anlamına gelmektedir (Alancıoğlu, Utlu 2012:190).

Tam istihdam, cari ücret seviyesinde çalışmak isteyen herkesin iş bulabildiği istihdam seviyesi olarak açıklanabilmektedir. Piyasada bir miktar işsizlik bulunması bu durumu bozmamaktadır (Aren 1975:21).

Ekonominin sahip olduğu üretim faktörlerinin tamamının kullanılması tam istihdam olarak nitelendirilmektedir. Eğer bir ekonomide üretim faktörlerinin tümü çalışıyor ve üretime katılıyorsa, söz konusu ekonominin tam istihdama ulaştığı söylenebilmektedir. Hiç bir üretim faktörünün boşta olmadığı bir durum, tam istihdamın teorik çerçevesini oluşturmaktadır (Özsabuncuoğlu, Direkçi 2012:4).

Diğer bir ifadeyle tam istihdamın açıklaması şu şekildedir; bir ekonomide istihdam düzeyi ile işgücü miktarlarının birbirlerine eşit olduğundan söz ediliyorsa emek piyasası tam istihdam düzeyindedir denilebilmektedir (Tekeli, Özgüler, Özdemir... 2013:10).

Gerçek hayatta tam istihdam durumunun olabilmesi, ancak iş arayanlardan çok daha fazla boş işlerin olması halinde (emek talebinin emek arzından fazla olması) mümkün olmaktadır. Diğer taraftan belli oranda işsizliğin olması tam istihdam halini bozmamaktadır. Çünkü ekonomik piyasada hiçbir kimsenin işsiz olduğu bir durumun olması güçtür ve sağlıklı bir durum olarak değerlendirilmemektedir (Işığıçok 2011:21). Birçok ekonomist, geçici veya yapısal unsurlarında göz önünde tutularak makul işsizliğin olduğu bir istihdam düzeyini, tam istihdam durumu olarak kabul etmektedir (Bayhan 2007:3).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'ne göre tam istihdam durumunun üç özelliği bulunmaktadır. Bunlar (Taşçı, Darıcı 2010:279) ;

1. Çalışmak isteyen ve iş arayan tüm bireyler için iş imkanı bulunmaktadır.
2. İş verimliliği mümkün olan en yüksek seviyede seyretmektedir.
3. Çalışanlar iş seçme özgürlüne sahiptir ve her çalışan işin gerektirdiği beceriyi kazanmaya yönelik olarak mümkün olan tüm alternatifleri denemektedir.

1.1.1.2. Eksik İstihdam

İşgücü, istihdamdakiler ve işsizler olarak iki gruba ayrılmaktadır. Bu iki kategori arasında üçüncü bir kategori daha vardır ki, bu da eksik istihdam olarak adlandırılmaktadır. Eksik istiham, istihdamın düşük, yetersiz bir türü olarak açıklanılmaya çalışılmaktadır (Gündoğan, Biçerli 2004:7).

Eksik istihdamın akla ilk gelen anlamı, piyasadaki işgücünün yeterince istihdam edilememesi olarak anlaşılmaktadır. Eksik istihdam, piyasa başarısızlığı olarak görülmektedir ve kısaca işgücü kaynağının yeterince kullanılmaması olarak ifade edilebilmektedir (Taşçı, Darıcı 2010:279).

Bir ulusal ekonomide üretim öğelerinin varolan teknolojik düzeye göre tam ve en etkin (verimli) biçimde kullanılmaması durumu eksik istihdam olarak nitelendirilmektedir (Özsabuncuoğlu, Direkçi 2012:4).

İşgücünün önemli bir bölümünün, formel sektörün dışında çalıştığı tamamen işsiz sayılmasa da çok düşük verimliliğe sahip marjinal faaliyetlerde bulunduğu bilinmektedir. Bu olgunun tanımlanması eksik istihdamı çağrıştırmaktadır (Özkaplan 1999:76).

Ülkemizde kapsamlı insan gücü ve eğitim planlamalarının yapılmıyor olması ve yüksek işsizlik baskısı, eksik istihdama neden olmaktadır (Güney 2010:234). Eksik istihdam, bir ekonomide işgücünün bir kısmının kendi isteği dışında işsiz kalması yani çalıştırılmaması hali olarak da açıklanabilmektedir. Eksik istihdamda ekonomik faktörler tarafından belirlenen istihdam hacmi, çalışma isteğinde olanların ancak bir kısmını üretime kanalize edebilmektedir, üretime dahil olmayan kısım ise işsizliği oluşturmaktadır (Taş, Bozkaya 2007:152).

İLO'nun 1984 yılında yaptığı tanımlamaya göre ise, bir kişinin sahip olduğu eğitim ve beceri düzeyine uygun bir işte çalışmaması durumu eksik istihdam olarak nitelendirilmektedir (Tekeli, Özgüler, Özdemir... 2013:10). Bir diğer tanıma göre eksik istihdam, bir ulusal ekonomide üretim öğelerinin varolan teknolojik düzeye göre tam ve en etkin biçimde kullanılmaması (Bayhan 2007:4) olarak ifade edilmektedir.

Eksik istihdam, görülebilir eksik istihdam ve diğer nedenlerle eksik istihdam olmak üzere iki grupta ölçülebilmektedir ve iki grubun toplamı eksik istihdamı oluşturmaktadır. Görülebilir eksik istihdam, referans dönemlerinde ekonomik nedenlerle kırk saatten daha az süre çalışıp mevcut işinde veya ikinci bir işte daha fazla süre çalışmaya müsait olan kişiler olarak tanımlanabilmektedir (Muratoğlu 2011:167). Diğer nedenle eksik istihdam ise, ölçülebilir eksik istihdam nedenlerinden farklı sebeplerden kaynaklanan eksik istihdam olarak açıklanabilmektedir. TÜİK eksik istihdamı bu iki sınıflandırmayla değerlendirmektedir ve bu iki grubun toplamı eksik istihdamı vermektedir (www.tuik.gov.tr).

Eksik istihdamın diğer bazı sınıflandırılmaları da bulunmaktadır. 1998 yılında Uluslararası Çalışma İstatistikçileri Konferans'ında yapılan değerlendirmeyle eksik istihdamın zamana dayalı eksik istihdam (çalışma sürelerinin yetersizliğinden kaynaklanan eksik istihdam) ve yetersiz eksik istihdam (niteliğe, gelire ve aşırı çalışmaya bağlı olarak gelişmektedir) olarak ayrıldığı görülmektedir (Işığıçok 2011:97).

Ayrıca eksik istihdam bazı yazarlar tarafından (Işığıçok 2011:98);

1. Mevsimlik eksik istihdam (ekonomik faaliyet-mevsim ilişkisinden kaynaklanan eksik istihdam),
2. Kronik eksik istihdam (ekonomik yapıdan kaynaklanan eksik istihdam),
3. Sosyal eksik istihdam (sosyal sebepler ile yıllık çalışma sürelerinin kaybolmasından kaynaklanan eksik istihdam),
4. Arızi eksik istihdam (olağan dışı nedenlerle insan gücünden tam olarak faydalanamamasından kaynaklanan eksik istihdam) olarak da sınıflandırılmaktadır.

1.1.1.3. Aşırı İstihdam

Aşırı istihdam akla gelen ilk manasıyla, gereğinden fazla istihdam anlamına gelmektedir. Aşırı istihdam, bir ekonomide mevcut üretim faktörlerinin tümü çalıştığı halde üretilen mal ve hizmet miktarlarının, toplam talebi karşılayamaması olarak tanımlanabilmektedir (Güner 2010:9).

Diğer bir tanımıyla ekonomideki mevcut üretim faktörlerinin tamamının çalışmasına (üretime katılmasına) rağmen, üretilen mal ve hizmet miktarlarının, gerçekleşen talebin tamamını karşılayamaması durumu aşırı istihdam olarak nitelendirilmektedir (Özsabuncuoğlu, Direkçi 2012:4).

Aşırı istihdam piyasada bulunan emek talebinin emek arzından fazla olması durumu olarak açıklanabilmektedir. Emek arzının emek talebinden düşük kalması durumu genellikle gelişmiş ekonomilerde görülmektedir. Aşırı istihdam, tam istihdam durumunu üzerinde, gereğinden fazla işgücünün istihdam edilmesi durumu olarak ta açıklanabilmektedir.

Farklı bir tanımıyla aşırı istihdam, bir ekonomide mevcut üretim faktörlerinin tümü çalıştığı halde üretilen mal ve hizmet miktarlarının, gerçekleşen toplam talebin altında

kalması durumu olarak ifade edilebilmektedir. Üretim ögelerinin maksimum kapasitesiyle kullanılmasıyla üretim geçici olarak artar fakat bu sürekli olmayacağı için kısa bir süre sonra üretimin eski düzeyinin altına düştüğü görülmektedir (Bayhan 2007:5).

1.1.1.4. Kayıt Dışı İstihdam

Kayıt dışı istihdam bir işverene bağlı olarak çalışan ya da kendi nam ve hesabına faaliyet gösteren kişilerin çalışmalarının Sosyal Güvenlik Kurumuna ve Gelir İdaresi Başkanlığına bildirilmemesi durumu olarak tanımlanabilmektedir (Süngü 2008:115). Kayıt dışı istihdam, kayıt dışı sektörde kendi hesabına ve/veya ücretli olarak çalışan, faaliyetleri istatistiklere yansımayan ya da tam olarak hesaplanamayan istihdam şekli olarak da tanımlanabilmektedir (Bulut 2013:5).

Kayıt dışı istihdam, sosyal güvenlik açısından yapılan tanımıyla; niteliği itibariyle yasal işlerde çalışarak istihdama katılan kişilerin çalışmalarının, gün veya ücret olarak ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına hiç bildirilmemesi ya da eksik bildirilmesi (www.sgk.gov.tr) olarak açıklanmaktadır. Kayıt dışı istihdam üç biçimde meydana gelmektedir. Bunlar (Süngü 2008:116);

1. Çalışmanın kuruma hiç bildirilmemesi,
2. Çalışma gün sayılarının eksik olarak bildirilmesi,
3. Prime esas kazanç tutarlarının gerçek miktarlarından eksik bildirilmesi olarak sıralanabilmektedir.

Kayıt dışı istihdamın denetlenme süreci son derece zor gerçekleşmektedir. Çünkü kayıtdışı ekonomi devletten gizlenen, kayıt altına alınmayan ya da alınamayan, bu nedenle de denetim dışında kalan faaliyetlerden oluşmaktadır (Azaklı 2009:3). Kayıt dışı ekonominin özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (Okur 2014:83);

1. Kayıt dışı sektörde herhangi bir yaş sınırlaması bulunmamaktadır.
2. Kadın ve çocuk istihdamı yaygın ve belirleyici olmaktadır.
3. Kendi hesabına çalışma oldukça yaygındır ve sosyal güvenlik ve diğer yasal uygulamalardan mahrum, sendikal örgütlenmenin olmadığı işler olarak ortaya çıkmaktadır.
4. Kayıt dışı sektörde çalışanların gelir ve eğitim düzeyleri düşük olarak gerçekleşmektedir.

5. Kayıt dışı sektördeki işletmeler genel olarak yasal uygulamalara tabi olmamaktadırlar.
6. İşyerlerinin mülkiyeti büyük oranda aile ilişkilerine dayanmaktadır.

Kayıt dışı istihdam gelişmiş veya gelişmekte olan bir çok ülkenin problemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kayıt dışı ekonomi neden, sonuç ve işleyişi itibariyle ülkeden ülkeye bir takım farklılıklar göstermekle birlikte, günümüzde tüm dünya ülkeleri için tehdit edici bir hal adlığı görülmektedir (Tunç 2007:4). Fakat gelişmekte olan ülkelerin ekonomik gündemi içerisinde kayıt dışı istihdam gelişmiş ülkelere oranla, gündemi daha fazla meşgul etmektedir. Gelişmekte olan ülkeler açısından kayıt dışı istihdam, refah düzeyini arttırmak ve gelişmiş ülkeler sınıfına yükselebilmek adına oldukça fazla önem arzetmektedir. Çünkü kayıt dışı ekonomi nedenleri ve sonuçları bakımından diğer ekonomik faaliyetlerden etkilenmekte ve aynı zamanda diğer ekonomik faaliyetleri de etkilemektedir.

Literatürde kayıt dışı istihdamın nedenlerini; mali nedenler(vergi oranlarının yüksekliği, vergilendirme ortamının belirsizliği, muhasebe ve müşavirlik hizmetlerinin belirsizliği, vergi denetimlerinin yetersizliği), ekonomik nedenler ve sosyolojik nedenler olarak sınıflandırılabilmek mümkün olmaktadır (Candan 2007:7).

1.1.2. İşsizlik

Öncelikle işsizlik kavramının sözlük anlamına değinmek gerekmektedir. Dilimizde işsiz kelimesi "iş" kökünden türemiştir ve sözlük anlamı olarak işi olmayan, işe sahip olmayan (www.tdk.gov.tr) anlamına gelmektedir. İşsizlik kavramının ilk kez 19 yy. sonlarında İngilizce konusulan ülkelerde kullanıldığı bilinmektedir. Örneğin; işsizlik kavramı yerine Alfred Marshall'ın "Principles Of Economies (1890)" eserinde "istihdam istikrarsızlığı" kavramının kullanıldığı görülmektedir (Ekin 1971:19).

1800'lü yıllarda işsizliğin yapılan tanımları incelendiğinde, kişinin herhangi bir becerisi olmaması dolayısıyla meslek edinememiş olması ya da sosyal uyumsuzluk gibi sebeplerden iş sahibi olamamış kişilere işsiz denildiği görülmektedir. O dönemlerde işsizlik, tamamen kişinin kendi kusurundan kaynaklanan sebeplerden meydana gelmektedir (Bayraktar, İncekara 2013:16).

İnsanların işsizlik halinin bir çok nedeni bulunmaktadır. Fakat temelde işsizlik hali gönüllü (iradi) ve gönülsüz (iradi olmayan) olarak ayrılmaktadır (Eyüboğlu 2003:11).

Bireyin işsizlik hali içerisinde değerlendirilebilmesi için, işsizliğin gayr-i iradi, gönülsüz, olarak gerçekleşmiş olması gerekmektedir.

İşsizliğin açıklanmasında esas itibariyle üç görüş karşımıza çıkmaktadır. Birinci görüşe göre, işsizlik "laissez faire"den kaynaklanmaktadır ve serbest rekabetten ve ticaretten sapmanın adeta cezası olarak ortaya çıkmaktadır. İkinci görüşe göre, işsizlik konjonktürel dalgalanmalardan meydana gelmektedir. Üçüncü ve son görüşe göre, işsizlik tüketim ve yatırım eksikliğinden doğan cari talepteki yetersizliğin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Ekin 1971:39).

Temelde işsizlik emek arzının, emek talebinden fazla olmasından ya da toplam emek talebinin toplam emek arzına göre yetersiz kalmasından doğmaktadır (Korkmaz, Mahiroğulları 2007:15).

İşsizi işsiz yapan eylemler, iş arama eylemi ve bir işte çalışma arzusu olarak gerçekleşmektedir. Mevcut ücret haddi üzerinden işgücü arzı fazlası olarak da tanımlanabilen işsizlik, bir olgu olarak iş aramayanları tanımın içerisine dahil etmemektedir (Lordoğlu, Özkaplan 2003:393).

İşsizliği esas itibariyle işgücünün değişik biçimlerde istihdama katılamamasından ortaya çıkan bir insan gücü kaybı olarak değerlendirmek mümkün görünmektedir (Ekin 2003:1). Emek unsurunun istihdam edilememesi işsizlik olarak adlandırılmaktadır (Gökmen 2007:26).

İşsizlik genellikle iş olanaklarının bulunmayışından dolayı işgücünün katlanmak zorunda kaldığı isteğe bağlı olmayan bir boş gezerlik anlamına gelmektedir (İyidiker 1987:10). Ayrıca işsizlik genel bir tanımla; piyasadaki emek talebinin emek arzını karşılayamaması olarak açıklanabilmektedir (Güney 2010:136).

İşsizlik, genelde işgücünün isteğiyle (tasarlanmış) gerçekleşmeyen irade dışı ve istenilmeden (tasarlanmamış) yaşanan, bir kaç gün, hafta ya da aylar boyunca çeşitli nedenlerle işsiz kalmaları durumu olarak açıklanabilmektedir (Kumaş 2001:10).

Farklı bir tanımıyla, işsizlik bir ülkede çalışabilecek durumda olan ve çalışmak isteyen kişilerin bir bölümünün işinin olmamasına işsizlik, bu durumda olan kişilere de işsiz denilmektedir. Tanımlarından anlaşılacağı üzere işsizliğin çalışabilecek şartlarda olan kişilerden bir bölümünün çalışmamayı tercih etmesiyle, dolayısıyla iradi olarak

gerçekleşen bir durum olmadığı görülmektedir (Ünsal 2009:12). İşsizlik gayr-i iradi bir durum olarak gerçekleşmektedir.

Ayrıca işsizlik kavramı, birey ve toplum açısından, iki farklı şekilde tanımlanabilmektedir. Birey açısından işsizlik; çalışma yeteneğinde, isteğinde ve çalışmaya hazır bir durumda olup gelir sağlayan bir işe sahip olmama durumunu ifade etmek için kullanılırken, toplum açısından ise; en değerli üretici kaynak olan işgücünün, emeğin, bir bölümünün kullanılmaması, boşa harcanması olarak tanımlanabilmektedir (Tokol, Alper 2011:81).

Genel kabul gören ortak bir tanıma göre işsizlik; çalışma çağındaki bireylerin (15-64 yaş aralığı) bireylerin çalışma istek, arzu ve iktidarında olup, işgücü (emek) piyasasındaki geçerli (cari) ücret düzeyinde belli sürelerde iş aramasına rağmen iş bulamama durumuna (Tekeli, Özgüler, Özdemir... 2013:11) işsizlik, bireye ise işsiz denmektedir.

Geleneksel olarak işsizlik üç başlıkta sınıflandırılmaktadır ve bu üç başlığın toplamı işsizler olarak tanımlanmaktadır. Bu başlıklardan birincisi iş yokluğu, ikincisi işe başlamaya hazır olanlar ve üçüncüsü ise işe başlamaya hazır ve iş arayanların oluşturduğu grup olarak adlandırılmaktadır (Okur 2014:5).

Türkiye'de işsizliğin resmi kurum ve kaynaklarca yapılan tanımlarına bakıldığında belli başlı 3 ana kaynak göze çarpmaktadır. Birinci kaynak 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu'dur. 4447 İşsizlik Sigortası Kanunu hükümlerine göre, bir kimsenin işsiz sayılabilmesi için belirli bir müddet hizmet akdine bağlı olarak çalışmış olmalı, çalıştığı süre boyunca asgari miktarlarda sigorta primini ödemiş olmalı, kişinin hizmet akdi kanunlara uygun bir şekilde sona ermiş ve süre sonunda çalışma isteğinde olarak iş aramalıdır (www.mevzuat.gov.tr) şeklinde açıklanmaktadır.

İkinci kaynak 4447 sayılı Kanun sonrası Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) adını alan İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun Genel Müdürlük yayınları olarak gösterilmektedir. İŞKUR yapılan işsizlik tanıma göre; kurum kayıtlarında iş bekleyenlerden yalnız belli bir işyerinde çalışmak isteyen ve diğer iş yerinde sağlanabilecek iş imkanlarını kabul etmeyeceklerini bildirmiş bulunanlar, bir iş varken daha elverişlilerine geçmeyi isteyenler ve emeklilerden iş arayanlar ay sonlarında ayıklanarak geri kalanlar işsiz sayılmaktadır (Yurdakul 2006:13).

İşsizliğin tanımında üçüncü resmi kaynak da işsizlik konusunda sayısal veriler elde etmek adına çalışmalar yapan Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (eski adıyla Devlet İstatistik Enstitüsü)'dur. TÜİK ilgili sayısal verileri toplamaya başlamadan önce herhangi bir işte çalışmadığını beyan eden kimseleri işsiz tanımı içerisinde kabul etmektedir. İşsizlik ile ilgili verilerin derlendiği hafta işe sahip olmayan, fakat işe başlamaya hazır ve iş arayıp bulamayan kişiler işsiz olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca TÜİK'in istatistiklere konu olduğu için esas aldığı, işsiz tanımı içine giren kimselerin özellikleri (Lordoğlu, Törüner, Özkaplan 1999:274);

1. İşte çalışıyor olmamak,
2. Ücretli veya ücretsiz çok az bir süre dahi olsa çalışmamak,
3. İlgili kanalları kullanarak iş aramış olmak,
4. 15 gün içerisinde istihdam edilmeye hazır durumda olmak olarak sıralanmaktadır.

Uluslararası alanda ise; Uluslararası Çalışma Örgütü (İLO) tarafından yapılmış tanımda; belirtilen kriterlere göre bir kişi; (a)eğer çalışmıyorsa, işi olmama kriteri, (b)şu anda elde edilebilir bir iş için uygunsa, iş başı yapmaya uygun olma kriteri, (c)iş arıyorsa, iş arama kriterlerine uygunsa işsiz olarak değerlendirilmektedir (Byrne, Strobl 2009:1).

İşsizlik kişinin isteği dışında meydana gelmektedir. İşsizlik; farklı bir çerçeveden baktığımızda "işgücü miktarı - istihdam miktarı = işsizlik" olarak formüle edilerek piyasadaki işgücü seviyesi ve istihdam seviyesi arasındaki fark işsizliktir şeklinde açıklanabilmektedir.

İşsizlik geçmişten günümüze kadar gelişmiş ya da az gelişmiş tüm toplumlar için, ekonomik, psikolojik, sosyal ve siyasal çeşitli olumsuz sonuçlar doğuran önemli bir kavram olarak nitelendirilmektedir. Küreselleşmenin en önemli olumsuzluklarından birisi olan işsizlik beraberinde getirdiği ekonomik ve sosyal mahiyetleri ile hemen hemen her ülkede orta ve uzun dönemde çözülmesi gereken sorunlar arasında yer almaktadır (Toker 2002:83). İşsizliğin bireye ve toplumun geneline etkileri; doğrudan, dolaylı ve psikolojik olarak sınıflandırılmaktadır. İşsizliğin topluma olan doğrudan negatif etkilerine üretim kaynaklarının üretimde kullanılamaması veya yetersiz kullanılması örnek verilebilmektedir.

İşsizliğin toplum üzerinde olduğu gibi birey üzerinde de doğrudan olumsuz etkileri bulunmaktadır. Olumsuz etkiler, öncelikle bireylerin işsiz kalmaları nedeniyle uğradıkları gelir kaybından ve uzun süre işsiz kalmalarının sonucu olan psikolojik etkilerinden

kaynaklanmaktadır. İşsizliğin hem toplum hem de birey için dolaylı ve psikolojik olumsuz etkilerine ise emeğin verimliliği üzerindeki etkileri örnek verilebilmektedir (Yüceol 2002:5).

İşsizlik konusu ülkemiz açısından yakın tarihimiz itibariyle ele alındığında özellikle 2001 yılındaki ekonomik krizle birlikte Türkiye'nin önde gelen ekonomik ve sosyal problemi halini aldığı görülmektedir (Marangoz, Pazarcık 2011:9-10). Gelişmiş ülkeler, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere oranla, işsizlik sorunuyla mücadele ederken, mevcut maddi imkânlarının yüksekliği nedeniyle daha etkin ve nitelikli mücadele programları oluşturabilmektedirler. Ayrıca işsizliğin ortaya çıkma sebepleri bakımından da gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arasında çeşitli farklılaşmalar olabilmektedir.

İşsizliğin bir ülkedeki durumu cinsiyet, yaş, eğitim, sektörel ve bölgesel dağılım gibi çeşitli değişkenler ile birlikte değerlendirilerek ölçülmektedir. İşsizliğin ölçülmesiyle bir nüfus içerisindeki işsizlik oranını ortaya konmaktadır.

Gelişmekte olan ülkeler içerisinde sayılan Türkiye'de işgücünün ölçülmesi için kullanılan ana veri kaynakları (Yüceol 2005:120);

1. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi,
2. TUİK hane halkı işgücü anketleri,
3. İŞKUR yayınları,
4. TÜİK,
5. İşgücü anketleri yapılarak piyasa nitel olarak incelenmektedir. "İşgücü anketleri, gelişmekte olan ülkelerde ise işgücünü belirlemek veya geçmişteki işgücü talep üzerinden ileriye doğru tahminde bulunmak amacıyla kullanılmaktadır" (Bekiroğlu 2010:56).

Çalışmanın gelecek bölümlerinde Türkiye'deki güncel işsizlik ölçüm verilerine değinilmektedir.

1.1.2.1. Genç İşsizliği

Genç işsizlik kavramı "genç" ve "işsizlik" kavramlarının tanımlarının ortak kullanılmasıyla açıklanabilmektedir. Öncelikle kimler genç sayılmaktadır? sorusunu cevaplamak gerekmektedir. Genç kavramının, küresel kabul gören sabit bir tanımı bulunmamaktadır. Gençliğin tanımının, geleneksel, siyasal ve kültürel gibi çeşitli faktörlere bağlı olarak ülkeler arası farklılık gösterdiği görülmektedir. Genç kavramının

ortak kabul gören tanımının olmamasının nedeni, gençlik çağının soyut bir kavram olmasından kaynaklanmaktadır.

Gençlik çağının yaş sınırlamaları ülkeler arasında farklılıklar göstermektedir. Ülkeden ülkeye farklılıklar gösteren yaş sınırlamaları, gençlik odaklı politikaların uygulanışında da farklılıklar göstermektedir. Williamson, bu farklılıkları, İngiltere'de 13-19, Estonya'da 7-26, Hollanda'da 0-25 (bu yaş aralığında bir alt grup olarak gençlik 12-25 arası grup olarak da ele alınmaktadır), İspanya'da 14-30 ve Lüksemburg'da 12-25 yaş arasına yönelik olarak genç istihdam politikalarının uygulamaya konulduğunu belirterek göstermektedir (Murat, Şahin 2011:34-35).

Öte yandan genç istihdam politikaları için İtalya'nın kuzeyinde 14-29 yaş grubu dikkate alınırken, güney İtalya'da ise 14-32 yaş grupları dikkate alınmaktadır (O.Higgins 1997:1).

Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de yapılan resmi istatistiklerde gençlik, 16-24 yaş grubu olarak tanımlanmakla beraber, Avrupa ülkeleri ve uluslararası kuruluşlar gençliği 15-24 yaş grubu olarak kabul etmektedirler (Torun, Arıca 2011:167). Türkiye'de ise genç yaş aralığı TÜİK tarafından 15-24 yaş aralığı olarak sınırlandırılmaktadır (Okur 2014:5).

Genç yaş aralığının farklılık gösterdiği örnekler arttırılabilmektedir. Genç işsizlik tanımını yapabilmek için genç ve yetişkin ayrımını ortak kabul gören biçimde yapmak gerekmektedir.

Ortak kabul gören nokta gençlerin ülkedeki zorunlu eğitim yaşı olarak göze çarpmaktadır. En çok kullanılan demografik açıklamasına göre "15-24 yaş arası nüfus" genç olarak kabul edilmektedir. Birleşmiş Milletler (BM), gençliği 15-24 yaş arası grup olarak tanımlamakta ve gençliği 15-19 yaş arasını "gençler", 20-24 yaş arasını ise "yetişkin gençler" olarak sınıflandırmaktadır (Görlich, Stepanok, Al-Hussami 2013:1). İşsizlik ise en basit tanımıyla; "herhangi bir işe sahip olmama durumudur" şeklinde ifade edilmektedir. İşsiz tanımı ise, "çalışma istek ve arzusunda olup piyasada geçerli ücret düzeyinde iş bulamayan 15 yaş ve üzeri yetişkinler işsizdir" olarak açıklanabilmektedir.

İLO tanımına göre genç işsizlik; 15-24 yaş arası nüfus içerisinde çalışmak istediği ve iş aradığı halde referans haftasında işsiz olan ve 15 gün içerisinde iş başı yapabilecek bireylere denmektedir (Bayraktar, İncekara 2013:16). Uluslararası düzeyde Birleşmiş

Milletler (BM) ve ILO'nun genel kabul gören 15-24 yaş grubundan oluşan genç tanımı ve ILO'nun işsiz tanımı birlikte değerlendirildiğinde genç işsiz; 15-24 yaş arasında referans döneminde bir saatten fazla çalışmamış, çalışmaya hazır, cari ücret düzeyinde iş bulamayan ve aktif olarak iş arayan kişi olarak da tanımlanabilmektedir (Karabıyık 2009:296).

Günümüzde "genç işsizliği" kavramı Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri disiplininde ya da sosyal politika literatüründe kendine sıkça yer bulmaktadır. Genç işsizliğin tanımına ulaşmanın yolu yukarıda açıklanan genç ve işsiz kavramlarının özümsenerek bir araya getirilmesiyle mümkün olmaktadır. İlgili tanımlardan yola çıkarak genç işsizliği; çalışma istek ve arzusunda olan 15-24 yaş arası genç nüfusun, piyasada geçerli cari ücret düzeyinde herhangi bir iş bulamaması, işsiz kalması olarak ifade edilebilmektedir.

Başka ifadeyle genç işsizliği, çalışma irade ve iktidarına sahip olup da o anda piyasada geçerli ücret üzerinden ve ayrıca kanun, yahut örf ve adetle tayin edilmiş saatler zarfında bir iş aradığı halde bulamamış ve maruz kaldığı aylaklık durumu kendi arzı ve isteği dışında meydana gelmiş olan 15-24 yaş arasında bulunan kişilere genç işsiz, bu şekilde ortaya çıkan işsizlik olgusuna ise genç işsizliği (Murat, Şahin 2011:34-35) denmektedir olarak açıklanabilmektedir.

Farklı bir tanımıyla genç işsizlik, genel kabul gören genç yaş aralığında (15-24) olup iş arama istek ve arzusunda, o anda piyasada geçerli cari ücret düzeyinde belli sürelerde iş arayıpta bulamamış kimseler genç işsiz, içinde bulundukları durum ise genç işsizlik olarak nitelendirilmektedir.

Genç işsizliği formüle edildiğinde; "genç işsizlik oranı = genç işsiz/genç işgücü olarak ifade edilmektedir (Yentürk, Başlevent 2007:4). Toplam nüfus içerisindeki genç işsizlik oranı bu formülle bulunabilmektedir.

Tablo 1.1. Türkiye'de Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2013)

Yıl	Yaş	Erkek	Kadın
2013	**0-14**	9 675 248	9 174 566
	15-24	6 492 342	6 198 746
	25-64	19 744 696	19 490 914
	65+	2 561 074	3 330 620
Toplam	**76 667 864**	**38 473 360**	**38 194 504**

Kaynak: www.tuik.gov.tr (20.04.2014)

Genç işsizlik, dünyada özellikle gelişmekte olan ülkelerde önemli bir sorun olarak görülmektedir. Türkiye'de gelişmekte olan ülkeler arasındadır ve genç bir nüfusa sahip olduğu görülmektedir. 2013 TÜİK verilerine göre, ülkemizde 76 milyon 667 bin 864 kişi toplam nüfusun, sadece 5 milyon 891 bin 694 kişilik kısmı yaşlı nüfustan (65+) oluşmaktadır (Tablo 1.1). Genç nüfusun ise, 6 milyon 492 bin 342 erkek ve 6 milyon 198 bin 746 kişi kadın olmak üzere 12 milyon 689 bin 746 kişi olduğu görülmektedir. Yine aynı verilere göre, Türkiye'nin yüksek miktarda çalışma çağındaki nüfusa sahip olduğu görülmektedir. Çalışma çağındaki nüfus olarak adlandırılan 15-64 yaş aralığındaki nüfus miktarının ise, 51 milyon 926 bin 698 kişi olduğu görülmektedir (Tablo 1.1).

1.1.2.2. Diplomalı İşsizlik

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyetinin ilk yıllarından itibaren eğitim oranının düşük olması sebebiyle iyi eğitim almak, iyi bir işte istihdam edilmek anlamına gelmekteydi. Zamanla eğitim oranının yükselmesi, uygulanan bazı hatalı politikalar, işverenlerin beklentilerinin artması ve ülkemiz nüfusunun genç nüfus olması gibi sebeplerle eğitimli bireylerin işsizlik problemiyle ciddi şekilde karşı karşıya kalmaya başladıkları görülmektedir. Eğitimli nüfus için işsizlik, önemli bir sosyo-ekonomik sorun halini almaktadır. Beyaz yakalı olarak da adlandırılan eğitimli-diplomalı işgücünün işsiz kalması, sosyal açıdan da problemler doğurmaktadır (Atik 2013:1)

Zamanla Türkiye'de yüksek öğrenimini tamamladığı halde iş bulmakta zorlanan bir kitle meydana gelmektedir. Bahsi geçen bu kitle "diplomalı veya eğitimli" işsizler olarak adlandırılmaktadır. Günümüzde, üniversite ve hatta yüksek lisans öğrenimini tamamladığı halde geçerli piyasa şartlarında herhangi bir işe sahip olmayan kitle bulunmaktadır ve bu kitle diplomalı (eğitimli) işsizler olarak adlandırılmaktadır.

Eğitimli işgücü, belli bir eğitim seviyesine sahip çeşitli nitelikler kazanmış vasıflı işgücü olarak açıklanabilmektedir. İşsizlik ise bilindiği üzere, çalışma irade ve iktidarında olup da cari ve geçer ücret düzeyi üzerinden ve ayrıca kanun veya örf ve adetle tayin edilmiş saatler içerisinde bir iş aradığı halde bulamayan kimsenin içinde bulunduğu durum olarak tanımlanabilmektedir (Kumaş 2001:10). İki açıklamanın harmanlanmasıyla eğitimli (diplomalı) işsizlik tanımı ortaya çıkmaktadır. O halde eğitimli işsizlik; belli bir eğitim seviyesine sahip, çalışma irade ve iktidarında olup cari ücret düzeyi üzerinden, belirlenmiş süreler içerisinde iş aradığı halde iş bulamayan işgücü olarak açıklanabilmektedir.

İyi bir eğitim aldıkları halde iş bulamayan nüfusun, genellikle genç nüfus olduğu görülmektedir. Fakat genç işsizliği, tam olarak diplomalı işsizlik ile aynı anlama gelmemektedir. Çünkü işsiz her genç eğitimli olmamaktadır.

1.2. Mesleksizliğin Kavramsal Çerçevesi

Mesleksizliğin kapsamlı bir tanımının oluşturulup ortaya konabilmesi için bir takım kavramların bilinmesinde fayda bulunmaktadır. Çalışmanın bu kısmında ilgili kavramların tanımları yapılmaya çalışılmaktadır.

1.2.1. Meslek

Meslek sözlük anlamı olarak "uğraş, insanların yaşamını sürdürmek için sürekli yaptığı faaliyet" (http://www.tdk.gov.tr) anlamına gelmektedir. Meslek genel olarak, gelir elde etmek amacıyla mal ve hizmet üretmek için yapılan, eğitimle kazanılan, toplumca belirlenmiş belli kuralları olan faaliyetler bütünü (Yılmaz, Kardeş 2013:1) şeklinde tanımlanmaktadır.

Diğer bir tanımıyla meslek, topluma faydalı mal ve/veya hizmet üretmek ve karşılığında maddi kazanç elde etmek amacıyla yapılan, eğitim sayesinde kazanılan düzenli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplum tarafından belirlenmiş etkinlikler bütünü olarak tanımlanabilmektedir. (Baloğlu, Karadağ, Çalışkan... 2006:347).

Meslek edinmek belirli bir eğitim ya da iş tecrübesini gerektirmektedir. Mesleklerin toplumda yerleşmiş ahlak kurallarıyla çelişmemeleri gerekmektedir. Meslek sahibi olmak bireysel anlamda yaşamsal ihtiyaçların karşılanması bakımından, toplumsal anlamda ise statü ve psikolojik doyum sağlama açısından önem arz etmektedir.

Meslek aynı zamanda bireylerin kendini ifade etme ve yaşadıkları toplumda alacakları yeri belirleme süreci olarak da açıklanabilmektedir. Bu nedenle meslek seçimi bireyler için ayrı bir önem arzetmektedir (Emirgil, Aca, Işığıçok 2014:142).

Değişik bir tanımıyla meslek, tutulan yol, bir kimsenin geçimini sağlamak için sürekli yaptığı iş, uğraş, çığır, okul ve ekol olarak açıklanabilmektedir. Yapılan etkinlik kamu yararına hizmet edecek mesleki bir sorumluluk taşıyorsa, bir meslek olarak kabul edilmektedir (Akdoğan 2008:79).

Meslek zamanla toplum içerisinde belirli kuralları oluşan, eğitim veya tecrübe ile kazanılan, bir takım etkinlikler sonucu mal ve hizmet üretimi gerçekleştiren, gelir elde etme amacıyla yapılan eylemlerin tamamı olarak da açıklanabilmektedir.

1.2.2. İş

İş ise, sözlük anlamı olarak bir sonuç elde etmek, herhangi bir şey ortaya koymak için güç harcayarak yapılan etkinlik, çalışma, bir değer yaratan emek anlamına (www.tdk.gov.tr) gelmektedir. İş kavramı genel manada bir çaba ve enerji kaybının disipline edilmiş, nispeten daha fazla özel ilgi ve bilgiyi gerektiren, zaman harcamayı gerekli kılan ve neticede de bir mal ya da hizmet üretimini ortaya çıkaran etkinlik olarak açıklandığında yerini bulmaktadır (Yazıcı 2010:117).

Değişik tanımları olan iş kavramı genel olarak belli bir iş yerinde sürdürülen benzer etkinlikler grubu olarak tanımlanmakta ve mesleki bilgi ve becerilerin uygulamaya konulmasını ifade etmektedir (Emirgil, Aca, Işığıçok 2014:141).

İş farklı tanımıyla, belli bir işyerinde sürdürülen benzer etkinlikler grubu olarak nitelendirilmektedir. İş, mesleki bilgi ve becerilerin uygulamaya konulması (Erdoğmuş 2011:7) olarak da tanımlanabilmektedir.

Meslek ve iş kavramlarını tanımladıktan sonra meslek ve iş farkına da vurgu yapmak gerekmektedir. Meslekler genellikle işten kaynaklanmaktadır. Meslek işin evrim geçirmesiyle oluşmaktadır (Karadağ 2002:2). İş ve meslek kavramları genellikle karıştırılmaktadır. Meslek ve iş farkı, tanımlarından yola çıkarak görülebilmektedir. Meslek belirli bir eğitim ve/veya tecrübe isterken, iş için herhangi bir eğitim gerekmeyebilir. Mesleğin toplumca belirlenmiş genel geçer kuralları bulunmaktadır. İş'in kuralları toplumca belirlenmiş mesleki kurallara göre daha esnek olabilmektedir.

1.2.3. Vasıflı Emek-Vasıfsız Emek

Vasıflı kelimesi sözlük anlamı olarak "nitelikli" anlamına (www.tdk.gov.tr) gelmektedir. Vasıflı emek ise, nitelikli emek anlamına gelmektedir. Vasıflı işçi (emek) kavramının temellerinin 1959 yılında "bilgi işçisi" kavramını kullanan P.Drucker tarafından kullanılarak atıldığı görülmektedir. Drucker bilgi işçisini, sorumluluk sahibi, sürekli kendini geliştiren maliyetten ziyade organizasyonun tüm fonksiyonlarına değer katan bir varlık olarak açıklamaktadır (Koçak, Usta 2011:61).

Vasıflı, nitelikli işgücü sözlük anlamıyla, bir şeyi yapabilme niteliğini ve ustalığını kazanmış olan, kalifiye (www.tdk.gov.tr) işgücü olarak açıklanmaktadır.

Drucker tarafından kullanılan "Bilgi İşçisi" kavramının kullanımı ile birlikte bir çok kaynakta da vasıflı işçi terimi kullanılmaktadır. İktisat terimleri sözlüğüne göre, yüksek düzeyde eğitim ve beceriye sahip, belirli bir konuda uzmanlaşmış ve yüksek ücretle çalışan işçiye vasıflı işçi denmektedir (Koçak, Usta 2011:61).

Emeğin belli vasıflara sahip olması eğitim ile mümkün olabilmektedir. O halde vasıflı emek, belli bir öğrenim, bilgi ve beceri kazanma sürecinden geçerek nitelikli hale gelen işgücü olarak açıklanabilmektedir. Emek yetiştirilerek vasıf kazanmaktadır. Mesleki ve/veya teknik eğitimden geçmiş emek, vasıflı emek olarak nitelendirilmektedir.

Vasıflı çalışanların, vasıfsız çalışanlar ile karşılaştırıldığında daha bağımsız, daha üretken oldukları görülmektedir. Vasıflı çalışanlar eğitim düzeyleri yüksek, vasıflı, nitelik sahibi, ve uzman kişiler olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle ikame edilmesi son derece zor, rutin işlerden hoşlanmayan, değişime, belirsizliğe, esnek örgütlenmeye açık; yeni ve farklı bir çalışan profili sergilemektedirler (Koçak, Usta 2011:62).

Vasıflı emek, ticarete konu olan sermaye ve araştırma-yoğun sektörlerde istihdam edilirken, vasıfsız emek istihdamı emek-yoğun sektörlerde yoğunlaşmaktadır (Gökalp, Akgün 2011:85).

Vasıfsız kelimesi sözlük anlamı olarak niteliksiz anlamına (www.tdk.gov.tr) gelmektedir. Vasıfsız emek ise niteliksiz emek anlamına gelmektedir. Emeğin ilk hali vasıfsızdır, eğitilmemiştir ve özel bilgi ve becerilere sahip olmadığı görülmektedir. Vasıfsız emek, vasıflı emeğin tersi olarak; herhangi bir eğitim almamış salt iş gücü olarak açıklanabilmektedir. Vasıfsız emek eğitimden yoksun, eğitim almamış ya da eğitimin başındaki emek anlamlarına gelmektedir.

1.2.4. Eğitim

Eğitim akla ilk gelen sözlük anlamıyla; çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine, okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye (www.tdk.gov.tr) anlamına gelmektedir. En genel tanımıyla eğitim insanları belli amaçlarına göre yetiştirme süreci (Fidan 2012:4) olarak tanımlanabilmektedir. Eğitim, ana

hedef olarak kişiye zihinsel, bedensel ve toplumsal anlamda fayda sağlamayı, kişiyi kendisine ve çevresine yararlı bir birey haline getirmeyi amaçlamaktadır (Taş,Yenilmez 2007:15). Eğitim kavramı, genellikle, toplumsallaşma kavramıyla eş anlamlı olarak, toplumun bilgi, inanç, değer yargısı ile kültürel değerlerinin öğrenilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bir ülkenin eğitim sistemi, toplumun iktisadi, toplumsal ve siyasi koşullarına göre şekillenmektedir (Çalışkan 2007:285). Günümüzde eğitim sadece anayasal bir hak ve sosyal bir hukuk devletinin bir görevi olarak değil, ekonomik açıdan da en verimli üretim alanlarından birisi olarak kabul edilmektedir. Eğitim; siyasi, toplumsal ve kültürel bütünleşmenin en etkin araçlarından birisi olarak görülmektedir (Pıçak 2009:167).

Yapılan tanımlardan yola çıkılarak, eğitim sadece okullarda bilgi vermekten ibaret olmamakla birlikte hayatın tamamında bir çok kurumla doğrudan alakalı bir kavram olarak nitelendirilmektedir. Ekonomi kurumu da eğitimden direkt olarak etkilenmektedir. Eğitim-işsizlik ilişkisi de eğitim-ekonomi ilişkisinden meydana gelmektedir. Ülkelerdeki ortalama eğitim düzeyi ile ekonomik durum arasında, sık sık dile getirilen önemli bir ilişki bulunduğu kabul edilmektedir. Ekonomistlerin eğitim düzeyi ve eğitimin niteliği ile ilgilenmesinin temel iki nedeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki eğitim düzeyi ile ekonomik büyüme arasındaki pozitif etkileşim ve ikincisi ise eğitimin işsizlik riskini düşürerek, ekonominin geneline yaptığı olumlu katkı olarak göze çarpmaktadır (Alpaslan 2012:1).

Bir kişinin genel anlamda yaşamdan beklentilerini, özel anlamda ise istihdam edilebilirliğini ve işsizliğe maruz kalma süresini uzun dönemde belirleyen etmenlerden en önemlisi olarak gösterilen eğitim , ilk kez iş arandığında beşeri sermayenin tek bileşeni olarak kabul edilmektedir. Bir ülkede eğitim düzeyi ne kadar artarsa, ekonomik performans üzerinde o oranda bir gelişme meydana gelmektedir (Şahin 2012:12).

Eğitim, örgün eğitim, yaygın eğitim ve mesleki ve teknik eğitim olarak sınıflandırılabilmektedir. Aşağıda örgün eğitim, yaygın eğitim ve mesleki ve teknik eğitim kavramları açıklanmaya çalışılmaktadır.

1.2.4.1. Örgün-Yaygın Eğitim Kavramları

Örgün kelime anlamı olarak, bir işi gerçekleştirmek amacıyla türlü ve düzenli görevler yapan organlardan oluşan anlamında gelmektedir (www.tdk.gov.tr). Buradan yola çıkarak örgün eğitim, eğitim kurumlarında düzenli ve istikrarlı olarak yapılan eğitim olarak

açıklanabilmektedir. Örgün eğitim, okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsayan, devlet eliyle veya özel sektör tarafından organize edilen eğitim olarak tanımlanabilmektedir.

Diğer bir tanımla örgün eğitim, belli yaş grubundaki bireylere, Milli Eğitimin amaçlarına göre hazırlanmış eğitim programlarıyla okul çatısı altında düzenli olarak yapılan eğitim olarak tanımlanabilmektedir (Fidan 2012:5).

Yaygın eğitim ise, örgün eğitimin yanında ve dışında düzenlenen formal eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsamaktadır. Yaygın eğitimde herhangi bir yaş sınırı (çocuk, genç, yetişkin vb.) bulunmamaktadır örgün eğitimde ise belli yaş sınırları bulunmaktadır. Farklı bir açıklamasıyla yaygın eğitim, örgün eğitim olanaklarından hiç yararlanmamış durumda olanlara, gittikleri okullardan erken ayrılanlara ya da örgün eğitim kurumlarında okumakta olanlara ve meslek dallarında daha yeterli duruma gelmek isteyenlere uygulanan eğitim olarak tanımlanabilmektedir (Yapıcı 2003:1). Örgün eğitim yaygın eğitim tarafından tamamlanmaktadır.

Farklı bir tanımıyla yaygın eğitim, örgün eğitim sistemine hiç girmemiş, bu sistemin herhangi kademesinde bulunan veya bu kademelerden ayrılmış olan kişilere ilgi ve gereksinim duydukları alanda yapılan eğitim olarak ifade edilebilmektedir (Fidan 2012:5).

1.2.4.2. Mesleki ve Teknik Eğitim Kavramı

Mesleki ve teknik eğitim akla ilk gelen sözlük anlamı olarak mesleğe ilişkin, meslekle ilgili olan, mesleksel olarak verilen teknik eğitim anlamına (www.tdk.gov.tr) gelmektedir. Günümüzde mesleki eğitim ifadesinden bir meslekle ilgili ve meslek içinde insanın bütün eğitimi anlaşılmaktadır (Koşan 2013:107). Alkan, Doğan ve Sezgin (1991) mesleki ve teknik eğitimi, bireysel ve toplumsal yaşam için zorunlu olan belirli bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve pratik uygulama yeteneklerini kazandırarak bireyi, zihinsel, duygusal, sosyal, ekonomik ve kişisel yönleriyle dengeli biçimde geliştirme süreci (Kaya 2014:118) olarak tanımlamaktadır.

Mesleki eğitim bilinen tanımıyla, yaşamın her evresinde ihtiyacımız olan mesleklerle ilgili kalifiye eleman yetiştirilmesi amacıyla bireye gerekli olan bilgi, teknik ve becerilerin kazandırılması olarak açıklanabilmektedir. Mesleki ve teknik eğitim; bilim ve teknolojideki gelişmelere paralel olarak, bireylere iş hayatındaki belirli bir meslekle ilgili

bilgi, beceri, davranışlar kazandıran ve bireylerin yeteneklerini geliştiren eğitim süreci olarak nitelendirilmektedir (Tosun 2010:15).

Mesleki ve teknik eğitim milli eğitim sisteminin bütünlüğü içinde sanayi, tarım ve hizmetler sektörleriyle birlikte her türlü mesleki ve teknik eğitimin hizmetlerinin planlanması, araştırılması, geliştirilmesi, organizasyonu ve eşgüdümü ile yönetim, denetim ve öğretim etkinliklerinin bütünü şeklinde de açıklanabilmektedir (Şahin, Fındık 2008:3).

3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'na göre işletmelerde mesleki eğitim; mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları öğrencilerinin beceri eğitimlerini işletmelerde, teorik eğitimlerini ise mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumlarında veya işletme veya kurumlarca tahsis edilen eğitim birimlerinde yaptıkları eğitim uygulamalarını ifade etmektedir (www.mevzuat.gov.tr).

Meslek eğitimi, bir meslek için gerekli olan özel kültürü kazandırmaktadır. Mesleki ve teknik eğitim birey, toplum ve iş hayatının ihtiyaçlarını dengeli bir şekilde karşılamayı amaçlamaktadır (Doğan 1983:167-175).

1.2.5. Mesleksizlik

Son zamanlarda ülkemizde işsizlik probleminin dile getirildiği ekonomik platformlarda sık sık kendine yer bulan mesleksizlik kavramı, kelime anlamı olarak; herhangi bir mesleğe sahip olmama, mesleksiz olma (www.tdk.gov.tr) durumunu ifade etmektedir. Mesleksizlik kavramı içinde bulunduğumuz zamanda ülkemizde var olan işsizlik probleminin tetikleyici nedeni olarak sivrilmektedir. Buna paralel olarak mesleksizlik ülkemiz gündemi için, genç kavram olarak nitelendirilebilmektedir. Mesleksizlik kavramının tanımını oluşturabilmek için meslek-iş, vasıflı-vasıfsız emek ve eğitim-mesleki eğitim kavramlarının tanımlarını özümsemek gerekmektedir.

Mesleksizlik basit olarak bireyin herhangi bir mesleğe sahip olmaması olarak açıklanabilmektedir. Mesleksiz olma hali herhangi bir vasıfa sahip olmamayı çağrıştırmaktadır. Bireyin mesleksiz ve vasıfsız olabilmesi için herhangi bir eğitime tabi olmamış olması gerekmektedir. Ayrıca eğitim aldığı halde, aldığı eğitimin eksikliklerinden kaynaklanan sebeple, mesleki nitelik kazanmamış bireyler de bulunmaktadır. Diğer yandan, tüm bunları çürüten bir durum bulunmaktadır. Mesleki veya örgün eğitim almış, bir mesleğe sahip olan, fakat sahip olduğu meslek günümüzde önemini yitirmiş bireyler de

bulunmaktadır. Bu durumdaki bireylerin de mesleksizlik kapsamına eklenmesi gerekmektedir.

İlgili tanımların da özümsenmesiyle mesleksizlik, "hiç bir mesleki eğitim almamış, eğitim almış fakat meslek unsurlarını kazandıracak bir eğitime tabi olmamış, işsiz veya işi olabilen fakat herhangi mesleğe ait özel bilgi ve becerilere sahip olmayan, mesleki anlamda vasıfsız olarak nitelendirilebilecek veya içinde bulunulan zamanda geçersiz mesleki vasıflara sahip kimselere (işgücüne) mesleksiz, içinde bulunulan duruma ise mesleksizlik denmektedir" şeklinde açıklanabilmektedir.

1.3. İşsizliğin Teorik Çerçevesi

Diplomalı, eğitimli, işsizlik kavramına, mesleksizlik kavramı perspektifinden bakabilmek için belli başlı teorik kavramlara değinilmesinde fayda bulunmaktadır. Çalışmanın bu kısmında ilgili kavramların teorik çerçevesi verilmeye çalışılmaktadır.

1.3.1. İşsizlik Türleri

İşgücü piyasasında işgücünün tamamının istihdam edilmesi neredeyse olanaksız kabul edilmektedir. İşsizlik olgusu, işgücü piyasasında sürekli var olmaktadır. İşsizlik piyasada farklı şekillerde görülebilmektedir. İşsizlik oluşum sebeplerine ve biçimlerine göre çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır. Yaş, cinsiyet, eğitim durumu, etnik köken gibi çeşitli kişisel karakteristiklere göre bir gruplandırma yapılabileceği gibi coğrafi dağılıma, mesleklere, işsizliğin süresine ve nedenine göre de sınıflandırma yoluna gidilebilmektedir (Uyanık 2010:3).

İşsiz kelimesinin ilk akla gelen anlamı; işi olmayan kimse, işi olmama durumunun anlamı ise; işsizlik olarak bilinmektedir (www.tdk.gov.tr). İşi olmayan kimsenin işsizliğinin nedeni ilk etapta kişiye mal edilebilmektedir. İşsizlik çeşitli kişisel özelliklerden (eğitim, yaş, cinsiyet, etnik köken...) kaynaklanabilmektedir.

Öte yandan işsizlik işgücü piyasasında çeşitli sebeplerle meydana gelen değişimler sonucu da ortaya çıkabilmektedir. Çeşitli coğrafi olaylar ve özellikler de işsizliğe sebep olabilmektedir. Saydığımız sebepler dışında işsizlik çok farklı nedenlerden meydana gelebilmektedir. Çalışmada işsizliğin çeşitleri, nedenlerine göre, en çok kabul gören biçimde sınıflandırılmaya çalışılmaktadır. Buna göre işsizlik türleri;

1. Açık İşsizlik
    - Konjonktürel İşsizlik
    - Mevsimsel İşsizlik
    - Teknolojik İşsizlik
    - Friksiyonel (Arızi) İşsizlik
    - Yapısal İşsizlik
2. Gizli İşsizlik olarak sınıflandırılmaktadır.

1.3.1.1. Açık İşsizlik

İşsizliğin tanımında yer alan genel kriterler aynı zamanda açık işsizlik kavramını da kapsamaktadır. Bu bağlamda açık işsizlik; çalışma gücü ve arzusu olduğu halde cari ücret seviyesinde iş arayıp da bulamayanların toplamını ve istatistiklere yansıyan rakamları ifade etmektedir (Korkmaz, Mahiroğulları 2007:33).

Kişilerin hayatlarını devam ettirebilmek için karşılamak zorunda oldukları çeşitli ihtiyaçları bulunmaktadır. Kişilerin para kazanmak veya geçimini sağlamak üzere yapacağı bir işinin olmaması durumu açık işsizlik olarak ifade edilmektedir (Uyar Bozdağlıoğlu 2008:47).

Belirtildiği üzere açık işsizlik olgusu, literatürde yapılan işsizlik tanımlarıyla aynı anlama gelmektedir. Yapılan tanımlarından yola çıkılarak açık işsizler;

1. Çalışabilecek durumda olma,
2. Çalışma, iş arama istek ve arzusunda olma,
3. Cari ücret düzeyine sahip piyasada iş arama ve bulamama niteliklerine sahip kişilerin toplamı olarak açıklanabilmektedir.

İşsizlik ile ilgili verilerin açık işsizliğe ait veriler olduğu bilinmektedir. Açık işsizliğin bir çok nedeni bulunmaktadır. Bunlar ekonomik piyasadan kaynaklanan sebepler, bireyin kendisinden kaynaklanan nedenler, coğrafi sebepler, çeşitli sosyal sebepler vb. olarak sıralanabilmektedir. Açık işsizlik konjonktürel, mevsimsel, teknolojik, arızi ve yapısal işsizlik olarak ortaya çıkmaktadır (Erol 2013:51).

1.3.1.1.1. Konjonktürel İşsizlik

Konjonktür bir ülkenin ekonomik durumunu belli bir anda açıklayan unsurların bütünü olarak açıklanmaktadır (Lordoğlu, Özkaplan 2003:397). Konjonktürel işsizlik,

piyasada yeterinde açık iş bulunmamasından kaynaklanmaktadır (Biçerli 2005:444). Piyasadaki mevcut işgücüne olan talep yetersizliğinden kaynaklanan konjonktürel işsizliğin yaygın bir işsizlik türü olduğu görülmektedir. Konjonktürel işsizlik özellikle sanayileşmiş ülkelerde meydana gelmektedir (Korkmaz, Mahiroğulları 2007:37).

Konjonktürel işsizlik, zaman zaman piyasalarda meydana gelen; üretim potansiyelindeki daralmalardan kaynaklanabilmektedir. Konjonktürel işsizliğin bulunduğu bir ekonomik piyasada çalışmaya hazır iş gücü potansiyelinin yüksek fakat bu işgücüne olan talebin çok düşük olduğu görülmektedir. Konjonktürel işsizlik; devri işsizlik, devresel işsizlik, veya talep yetersizliği işsizliği (Işığıçok 2011:79) olarak da adlandırılmaktadır.

Ekonomi, üretilen mal ve hizmetlere olan talebin, arzdan düşük olması durumunda durağanlaşma dönemi içerisine girmektedir. Üretilen mal ve hizmetlerin tüketilememesi ve yeni üretime ihtiyaç duyulmaması sebebiyle, üretim daralmakta, toplu işten çıkarmalar meydana gelmekte ve iş gücü atıl duruma düşmektedir (Köse 2012:19). Bu durum konjonktürel işsizliğe neden olmaktadır.

1.3.1.1.2. Mevsimsel İşsizlik

İşin nitelikleri gereği, bazı ekonomik faaliyetlerin belirli mevsimlerde yapılmaları nedeniyle ortaya çıkan işsizlik türüne mevsimsel işsizlik denmektedir (Güven, Başer, Gümüş..., 2005:110). Mevsimlik işsizlik üretimin teknik koşullarına bağlı olan işsizlik türü olarak da açıklanabilmektedir (İyidiker 1987:10).

Mevsim işsizliğinin iki türlü genel sebebi bulunmaktadır. Birincisi mevsim işsizliğine doğrudan doğruya ve ani olarak tesir eden, ikincisi ise mevsim işsizliğine dolaylı olarak tesir eden sebepeler olarak sıralanabilmektedir. Birinci türden sebeplere; hava şartları, mevsim değişmeleri, ikinci türden sebeplere ise; ekonominin bizzat bünyesinden doğan sebepler örnek verilebilmektedir (Zaim 1997:179).

Bazı dönemlerde coğrafi koşullar ve çeşitli sosyal nedenlerle ekonomik faaliyetler değişim gösterebilmektedir. Piyasadaki tarım, turizm ve inşaat gibi sektörlerde mevsimsel dalgalanmalar yaşanabilmektedir. Yaşanan dalgalanmalar genellikle bölgesel anlamda geçerli olmaktadır. Örneğin; coğrafi ve sosyal koşulları ciddi farklılıklar gösteren Kars ve Antalya illerimizde turizm, inşaat gibi sektörlerin potansiyelinin farklılık göstermesi bölgesel değişime örnek verilebilmektedir. Öte yandan Antalyadaki turizm sektörünün

işgücüne olan ihtiyacının kışa oranla yaz aylarında fazla olması da mevsimsel dalgalanmaya örnek gösterilebilmektedir.

Mevsimlik işsizlik bazı hizmetlerin ya da malların genellikle belli mevsimlerde üretilmesi veya bazı sektörlerdeki üretimin belirli mevsimlerde tamamen durması sonucu ortaya çıkmaktadır. Mevsimlik işsizlik, gelişmekte olan ülkelerde özellikle tarım sektöründe meydana gelmektedir (Güney 2009:139). Mevsimlik işsizlik olgusunun tarım ağırlıklı yapılanma içerisinde ve belirli bazı aylarda toplanması iklim ve çevre koşullarından kaynaklanmaktadır (Lordoğlu, Özkaplan 2003:400).

Ülkemizde Çukurova'da rastladığımız pamuk işçiliği ya da metropol şehirlerimizdeki inşaat işçiliği mevsimsel çalışmaya örnek verilebilmektedir. Tarım ve inşaat sektörlerindeki işçiler belli bir süre sonrasında işsiz kalmaktadırlar. Bu durum mevsimsel işsizlik olarak adlandırılmaktadır. Türkiye'de mevsimlik işsizliğin en yüksek haddine Aralık-Şubat, en düşük haddine ise Temmuz-Ağustos aylarında rastlanmaktadır (Zaim 1997:180).

1.3.1.1.3. Teknolojik İşsizlik

Üretim faaliyetlerinde en önemli amaç, yüksek verim alabilmektir. Gelişen teknolojik imkanlar bu hedef için kullanılmaktadır. Teknolojik gelişmelerin önemli sonuçlarından birisi olan endüstri devriminin, devamında teknolojik İşsizliği meydana getirdiği görülmektedir. Sanayi devrimi sonrasında emeğin yerini makinelerin alması sonucu emeğe olan gereksinimin azaldığı ve işsizlik oranlarının arttığı görülmektedir.

Teknolojik işsizlik, insan gücü yerine makine ikame edilmesinden veya daha prodüktif metodların uygulanmasından ileri gelen bir işsizliktir ve makine çağının getirdiği bir netice olduğu görülmektedir (Zaim 1997:182).

Teknolojinin ilerlemesine paralel olarak daha verimli yöntemlere geçebilmek için emeğin yerini makine alabilmektedir. Yani teknolojik ilerleme eskiden iş sahibi olan ya da öyle görünen kişilerin birer açık işsiz haline gelmesine neden olabilmektedir (Erol 2013:52). Bu şekilde oluşan işsizlik teknolojik işsizlik olarak adlandırılmaktadır.

Üretim maliyetlerinde önemli boyutlarda tasarruf sağlayan makineleşme (robotlaşma) yerini aldığı emeğin işsiz kalmasına neden olmaktadır. Teknolojik gelişmelere paralel oluşan işsizlik teknolojik işsizlik olarak adlandırılmaktadır. Teknolojik

işsizlik, üretim sürecinde insan emeği yerine makine kullanılması nedeniyle ortaya çıkmaktadır (Işığıçok 2011:72).

1.3.1.1.4. Friksiyonel(Arızi) İşsizlik

Friksiyonel (Arızi) işsizlik; iş gücü piyasasındaki hareketlenmelerden ve değişimlerden kaynaklanmaktadır. Sabit veya geçici bir işe sahip işgücü; içinde bulunduğu çalışma şartlarından memnun olmayarak işini bırakabilmektedir. İşini bırakan işgücünün veya ilk defa iş arayan işgücünün, bir iş bulana kadar geçirdiği zamanda oluşan işsizliğe friksiyonel işsizlik adı verilmektedir (İncekara, 2010:5). Ekonomik piyasa tam istihdam seviyesinde olsa dahi işgücünün bu tür hareketlerinden kaynaklan bir miktar işsizlik piyasada var olmaktadır.

İş bulmanın zaman almasından ve emek piyasasının iş arayanları bunlara uygun boş işlere anında yerleştirecek biçimde işlememesinden kaynaklanan işsizlik türüne friksiyonel işsizlik denmektedir (Ünsal 2009:91).

Bu işsizlik türü kısmen istemli, kısmende istemsiz olarak gerçekleşmektedir (Özsabuncuoğlu, Direkçi 2012:6). Bir ekonomik piyasada friksiyonel işsizliğe neden olan belli başlı durumlar aşağıda sıralanmaktadır. Buna göre (Korkmaz, Mahiroğulları 2007:38); (Özsabuncuoğlu, Direkçi 2012:6);

1. İlk defa iş arayanlarla, işçilerin kendi iradesi doğrultusunda, daha iyi ücret ya da daha iyi çalışma koşulları elde etme amacıyla işten ayrılmaları,
2. İş ile iş arayanları eşleştirme sorunları,
3. İşgücü piyasasının iyi organize edilmemiş olması,
4. İşgücü piyasasındaki bilgi eksiklikleri ve organizasyon sorunları, alışkanlık problemleri,
5. İşgücünün mobilite eksikliği,
6. Üretim girdilerinin zamanında sağlanamaması,
7. Çalışabilir nüfusa yeni katılımlar,
8. Yeteneklerine uygun işyeri bulamayıp, daha iyi koşullarda iş bulabilmek adına işlerini bırakanlar vb. friksiyonel işsizliğe neden olmaktadır.

İşletmelerde işçi devri yüksek olduğu taktirde arızi işsizlik artma eğilimi göstermektedir. İşletmelerde işçi devrinin yüksek olması, iş piyasalarında işçilerin daha hızlı bir harekete tabi olması anlamına gelmektedir (Zaim 1997:192).

Friksiyonel işsizliğe, hemen hemen her ekonomide ancak özellikle istihdam koşulları yeterli olan ekonomilerde daha belirgin olarak rastlanmaktadır. Arızi işsizlik büyük ölçüde işgücü alışkanlığı varlığına dayanmaktadır (Lordoğlu, Özkaplan 2003:396).

Friksiyonel işsizliğin seviyesini, nedenlerinin düzeyi belirlemektedir. Dolayısıyla büyük ölçüde emeğin alışkanlığının doğal bir sonucu olan arızi işsizlik, işletmelerde işçi devrinin yüksek olmasına paralel olarak artış ya da azalış gösterebilmektedir (Korkmaz, Mahiroğulları 2007:38).

Friksiyonel işsizliği diğer işsizlik türlerinden ayıran en önemli özelliğinin, her ekonomik piyasada bulunması olarak göze çarpmaktadır. İşgücü piyasasında iş değiştirmek isteyenler ve ilk defa iş arayanlar sürekli bulunacağı için friksiyonel işsizliği yok etmek mümkün görünmemektedir.

1.3.1.1.5. Yapısal İşsizlik

Toplumun kendi içerisinde barındırdığı dinamiklerdeki, ekonomik, sosyal ve kültürel yapısındaki gelişim ve değişimlere bağlı olarak ortaya çıkan işsizlik türüne yapısal işsizlik denmektedir (Özdemir, Ersöz, Sarıoğlu, 2006:70).

Toplumların iktisadi, sosyal ve kültürel hayatlarıdaki ve adetlerindeki değişmeler ve modalar yapısal işsizliği meydana getirmektedir. Örneğin; doğal ipek yerine suni ipek kullanılması, at arabalarının kullanıldığı bir memlekette bunların men edilerek yerine motorlu taşıtların kullanılması, tramvayların yerine otobüs ve traleybüs kullanılması gibi değişimlerden kaynaklanan nedenler yapısal işsizliğe sebep olabilmektedir (Zaim 1997:189).

İşgücünün coğrafi ve niteliksel bileşiminin sırasıyla talepteki ve teknolojideki değişimlere anında uyum sağlayamaması sonucu çalışanların bir kısmının işlerini kaybetmelerinden kaynaklanan işsizliğe yapısal işsizlik denmektedir. Yapısal işsizlik, uyumsuzluk işsizliği olarak da nitelendirilebilmektedir (Ünsal 2009:92).

Yapısal işsizlik bir ülkenin ekonomik yapısındaki değişmelerden kaynaklanmaktadır. Ülkelerin sosyal kültürel yapıları ve alışkanlıklarındaki değişmelere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır (Güney 2009:137). Ekonominin yapısal özelliklerinden kaynaklanan duraklama, değişim ve gelişimler yapısal işsizliği tetiklemektedir (Uyanık 2010:5).

Diğer bir ifadeyle, yapısal işsizlik, az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde nüfus artışıyla birlikte artan nüfusu emebilecek ve üretimi arttırabilecek yapısal değişimlerin gerçekleştirilememesi durumunda ortaya çıkan devamlı işsizlik olarak ifade edilebilmektedir (Korkmaz, Mahiroğulları 2007:33).

Başka bir deyişle yapısal işsizlik işgücü piyasasındaki vasıf arz ve talebi arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Yapısal işsizliğin bir nedeni açık işler ile iş arayanların vasıf uyumsuzluğu olarak gösterilmektedir. Yapısal işsizliğin diğer bir nedeni de açık iler ile iş arayanların coğrafi uyumsuzluğu olarak gösterilmektedir (Korkmaz, Mahiroğulları 2007:34).

1.3.1.2. Gizli İşsizlik

Gizli işsizlik en genel hatlarıyla toplam çıktı miktarında bir değişme olmaksızın bir işletmeyi ve ekonomik sektörü terk eden işçilerin sayısı gizli işsiz miktarını vermektedir olarak açıklanabilmektedir (Lordoğlu, Özkaplan 2003:401). Herhangi bir üretim alanında işgücünün bir kısmının üretimden çekilmesi durumunda üretimde önemli bir azalma olmuyorsa gizli işsizlik söz konusudur denmektedir (Erol 2013:51). Gizli işsizlik, az çalıştırma olarak da adlandırılmaktadır (Zaim 1997:177).

Kişilerin bir iş bulma ümidini yitirmelerinden ya da bir iş bulma ümidine sahip olmamalarından dolayı bir iş yeri arayışına son vermeleri durumunda gizli işsizlik söz konusu olmaktadır (Hesapçıoğlu 1987:162).

Gizli işsizlik, çalışır görünen fakat elinde olan ya da olmayan nedenlerle çalışanların bir işyerindeki hasılaya katkısı olmadan ya da düşük verimle çalışmalarını ifade etmektedir. Gizli işsizlikte, fiilen işsizim diyerek iş arayan kimse bulunmamaktadır fakat yapılan işlerde verim düşük dolayısıyla marjinal verimlilik sıfır ya da sıfıra yakın hatta bazen negatif seviyede bile olabilmektedir (Korkmaz, Mahiroğulları 2007:39).

Gizli işsizlik, bir kişinin açık bir şekilde işsiz olmamasına rağmen, üretime herhangi bir katkısının bulunmamasını ifade etmektedir (Uyanık 2010:3). Gizli işsizliğin diğer işsizlik türlerinden ayrılan en önemli farkı bu işsizlik türünde kişilerin bir işinin bulunması olarak gösterilmektedir. Diğer işsizlik türlerinde kişi işsizdir fakat gizli işsizlikte kişinin bir işi olmasına rağmen üretime hiç bir katkısı olmamaktadır ya da çok az gerçekleşmektedir (İnanır 2012:33).

Bir ekonomik piyasada emeğini arz eden ve çalışıyor görünen fakat üretime katkısı çok düşük olan kişilerden oluşan topluluk gizli işsizlik miktarını vermektedir. Gizli işsiz kitlenin ekonomik düzen içerisinde bulunması üretim anlamında hiçbir şey ifade etmemektedir. Türkiye'de gizli işsizliğin en yaygın olduğu sektör tarım sektörü olarak göze çarpmaktadır (İnanır 2012:33). Tarım ve diğer sektörlerde ise özellikle kendi hesabına çalışanlar gizli işsizliğe neden olmaktadır

Ayrıca gizli işsizlik özel kesimden ziyade kamu kesiminde yaygın olarak görülmektedir. Popülist bir yaklaşımla, sırf istihdam yaratmak amacıyla kamu kesiminde aşırı istihdam yoluna gidilebilmektedir. Dolayısıyla, gizli işsizliğin, gereğinden fazla kadroları şişirilmiş; çalışma disiplini olmayan kamu işletmelerinde meydana gelmesi kaçınılmaz bir olgu olarak görülmektedir (Korkmaz, Mahiroğulları 2007:40).

BÖLÜM II

TÜRKİYE'DE İŞSİZLİK EĞİTİM-İLİŞKİSİ, TÜRKİYE EKONOMİSİNE GENEL BİR BAKIŞ VE İSTİHDAM PİYASASININ GÜNCEL DURUMU

Ekonomik piyasanın düzgün şekilde çalışıp çalışmadığı, geçerli ücret karşılığı çalışmak isteyen herkese iş temin edilip edilemediği ile ölçülebilmektedir (Aydemir 2013:117). Çalışmaya uygun herkese iş temin edilememesi, istihdam oranının düşüklüğü, o ekonomik piyasada uygulanan ekonomik politikaların, eğitim politikalarının ve diğer nedenlerin sonucu olarak meydana gelmektedir. Türkiye'de arz edilen işgücüne yeterli istihdam yaratılamamaktadır. Mevcut işgücüne yeterli istihdam sağlama sorunu, ekonomik piyasanın çeşitli özelliklerinden kaynaklanan etmenler tarafından tetiklenmektedir.

Türkiye'de mesleksizlik ile doğrudan ilgili mevcut eğitim-işsizlik ilişkisi, istihdam piyasasının genel özelliklerinin irdelenmesi, "mesleksizlik olgusunun işsizlik ile olan ilişkisi ve eğitimli işgücünün işsiz kalmasına olan etkilerinin" objektif olarak ortaya konması bakımından önem arz etmektedir. Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'de istihdamın genel özellikleri, Türkiye ekonomisine genel bir bakış, eğitim-işsizlik ilişkisi, ve mevcut işsizlik durumu güncel veriler ışığında ortaya konmaya çalışılmaktadır.

2.1. Türkiye'de İstihdam Piyasası

Gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin temel politikaları ekonomik piyasaları için yeterli istihdam olanaklarını sağlayabilmek üzerine odaklanmaktadır. Ülkeler için ekonominin tam istihdamda veya tam istihdama yakın olması, gerek ekonomik gerekse sosyal refahın sağlanması bakımından önem arz etmektedir. İstihdamı tam istihdam seviyesine yaklaştırmak, oluşturulan ekonomik, sosyal ve siyasi politikaların temel amaçlarından birisi olarak görülmektedir. İşsizlikle mücadele edebilmenin temel kurallarından birisi ülkenin istihdam yapısının incelenmesinden ve özelliklerinin bilinmesinden geçmektedir. İşsizliğin hangi boyutu olursa olsun, mücadele için

oluşturulacak politikaların etkili olabilmesi için, ekonomik piyasanın istihdam yapısına ve ihtiyaçlarına göre oluşturulması gerekmektedir.

2.1.1. İstihdamın Genel Özellikleri

Küreselleşmeyle birlikte 1980'li yıllardan itibaren hayata geçen ekonomik politikalar, sendikaların güçsüzleşmesi, özelleştirmeler, çokuluslu şirketlerin maksimum ucuz işgücü arayışında olması gibi nedenlerle tüm dünyada işsizliğin oldukça önemli bir sorun halini aldığı görülmektedir. Türkiye'de gelişmelerden etkilenmiştir ve 1980'lerde ülkemizde işsizlik sorununun ciddi oranlarda belirginleşmeye başladığı görülmektedir (Güney 2010:239). 1980'li Dönemlerde Türkiye'nin istihdam piyasasının neoliberal politikalara göre şekillendiği görülmektedir. Dünya Bankası (DB) ve Uluslararası Para Fonu (IMF) uyum paketleri kapsamında yapılmaya çalışılan reformların sanayi alanında istihdam yaratmada başarılı olamadığı görülmektedir (Acun 2013:34). Özellikle 1980'li yıllardan sonra teknolojik ilerlemeler ve küreselleşme gibi etkenlerle artmaya başlayan istihdam düşüklüğü sorununun, eğitim politikalarının yetersizliği, hızlı nüfus artışı, siyasi-ekonomik istikrarsızlık ve yatırım yetersizliği gibi nedenlerle derinleşmeye başladığı görülmektedir.

Tablo 2.1. Türkiye İşgücü Piyasası Göstergeleri (2009-2013)

	2009	2010	2011	2012	2013
Kurumsal Olmayan Sivil Nüfus (000)	70.542	71.343	72.376	73.604	74.457
15 ve Daha Yukarı Yaştaki Nüfus (000)	51.686	52.541	53.593	54.724	55.608
İşgücü (000)	24.748	25.641	26.725	27.339	28.271
İstihdam (000)	21.277	22.594	24.110	24.821	25.524
İşsiz (000)	3.471	3.046	2.615	2.518	2.747
İşgücüne Katılma Oranı (%)	47,9	48,8	49,9	50.0	50.8
İstihdam Oranı (%)	41,2	43,0	45,0	45,4	45.9
İşsizlik Oranı (%)	14,0	11,9	9,8	9,2	9.7
Tarım Dışı İşsizlik Oranı (%)	17,4	14,8	12,4	11,5	12.0
Genç İşsizlik Oranı (%)	25,3	21,7	18,4	17,5	18.7
İşgücüne Dahil Olmayanlar (000)	26.938	26.901	26.867	27.385	27.337

Kaynak: www.tuik.com.tr (20.05.2014)

Türkiye'de işgücü piyasası göstergeleri (Tablo 2.1) incelendiğinde ilk dikkat çekici olumsuzluğun, işsizliğin 2013 yılında artması olarak göze çarpmaktadır. İşsizliğin artışına paralel olarak genç işsizlik oranının da 2013 yılında arttığı görülmektedir. Ayrıca tarım dışı işsizlik oranında da 2013 yılında artış gerçekleştiği görülmektedir. Aynı verilerde, Türkiye'de her yıl artmakta olan nüfusa paralel olarak işgücü miktarının arttığı görülmektedir. Artan işgücü miktarına paralel olarak istihdamda sağlanan artış olumlu bir gelişme olarak göze çarpmaktadır.

Tablo 2.2. Türkiye'de İşsiz Nüfus Sayısı (2013-1994)

Yıllar	İşsiz Nüfus Sayısı	Yıllar	İşsiz Nüfus Sayısı
2013	2.809.000	**2003**	2.293.000
2012	2.518.000	**2002**	2.493.000
2011	2.615.000	**2001**	1.967.000
2010	3.046.000	**2000**	1.497.000
2009	3.471.000	**1999**	1.829.000
2008	2.611.000	**1998**	1.606.000
2007	2.377.000	**1997**	1.551.000
2006	2.328.000	**1996**	1.502.000
2005	2.388.000	**1995**	1.70.000
2004	2.385.000	**1994**	1.870.000

Kaynak: www.tuik.gov.tr (01.10.2014)

Türkiye'de 2001 Ekonomik Krizinden sonraki dönemde istihdamın hissedilir derecede azaldığı işsizlik oranlarının artmaya devam ettiği görülmektedir. 20 Yıllık dönemde TÜİK verileri incelendiğinde 2001 krizi sonrasında işsiz nüfusta meydana gelen artış, yani işsizlikte meydana gelen artış, net olarak görülebilmektedir (Tablo 2.2).

Ekonomik istikrarın ise işgücü piyasalarının aksine 2001 krizi sonrasında ciddi bir ivme kazandığı görülmektedir. 2002-2007 yılları arasındaki dönemde ekonomik büyüme oranının %6.8 düzeyine ulaştığı görülmektedir (Karagöl 2010:5). Ayrıca 2001 Krizi sonrasında kayıt dışı istihdamda ciddi bir azalmanın meydana geldiği görülmektedir. Karları azalan işletmelerin kayıt dışı çalıştırdıkları işgücünü kayıt ettirme gereği duydukları görülmektedir. Bu dönemde ekonomide yaşanan olumlu gelişmeler işgücü piyasasına yansımamaktadır. Ekonominin istihdam yaratma kapasitesinin hızla düşmesi,

özellikle 2008 küresel ekonomik kriziyle birlikte, işsizlik sorunun ciddi oranda artmasına neden olduğu görülmektedir. İlgili dönemdeki TÜİK işsizlik verileri incelendiğinde 2008 küresel ekonomik krizi sonrasında işsiz nüfustaki ciddi artış görülebilmektedir (Tablo2.2). 2008 yılında 2 milyon 611 bin olan işsiz nüfus sayısı 20 yıllık dönemdeki en büyük artışı gösterip 860 bin artarak 2009 yılında 3 milyon 471 bin olduğu görülmektedir.

Türkiye'de istihdamın, emek piyasasının genel özellikleri gelişmekte olan ülkelerin istihdam özelliklerine yakın olarak gösterilmektedir. Özetle, işgücü arzı oldukça yüksektir fakat işgücü talebi düşüktür şeklinde açıklanabilmektedir. Türkiye'de emek piyasasının genel görünümü ise, birbirinden farklı birkaç emek piyasasının bir araya gelmesinden ibarettir denilebilmektedir. Ülkemizde emek piyasası çok parçalı yapıya sahiptir ve kırsal istihdam-kentsel istihdam, formel sektör-informel sektör, tarımsal istihdam-sanayii istihdamı gibi, farklı ikili (dual) yapıların bulunduğu bir nitelik arzetmektedir (Işığıçok 2011:133).

Ülkemizdeki emek piyasasının çeşitli yapısı başlıca üç grupta toplanabilmektedir. İlk emek piyasasındaki kişiler hiç bir yasal güvenceye sahip olmayan kişiler olarak nitelendirilmektedirler ve piyasada geçici işlerde çalışan ve işi olma ve olmama arasında gidip gelen kişiler yer almaktadır. İkinci emek piyasası kapsamında ise; sosyal güvenceye sahip olan, asgari ücret veya asgari ücretin üzerinde ücretle çalışıp ve belirli ölçüde yasal korumadan faydalanabilenler bulunmaktadır. İkinci grup emek piyasasında iş bulmanın oldukça zor olduğu bilinmektedir. Son olarak üçüncü emek piyasası kapsamındaki çalışanların ise; iyi çalışma koşullarında çalıştıkları ve haklarını koruyan yasal mekanizmaların düzenli işlediği söylenebilmektedir. Üçüncü emek piyasasında nitelikli işlerde çalışanlar, kamu personelleri ve sendikal açıdan örgütlenmiş çalışanlar bulunmaktadır (Işığıçok 2011:134).

Türkiye'de istihdam piyasasının en belirgin negatif özelliklerinden bir diğeri de istihdam yaratma kapasitesi düşüklüğü ve işgücüne katılım oranının oldukça düşük gerçekleşmesi olarak gösterilmektedir. Türkiye genelinde işgücüne katılma oranı, 2013 yılı Eylül döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre 0,3 puan artarak %51,3 olduğu görülmektedir. Aynı dönemler için yapılan kıyaslamalara göre; erkeklerde işgücüne katılma oranı 0,1 puanlık artışla %72,1, kadınlarda ise 0,5 puanlık artışla %31,2 olarak gerçekleştiği görülmektedir (www.tuik.gov.tr). Ülke genelindeki işgücüne katılım oranı, 36 üyesi bulunan Ekonomik Kalkınma İşbirliği Örgütü (Organisation for Economic Co-

operation and Development-OECD) ülkelerinin oldukça gerisinde kaldığı görülmektedir. OECD ülkelerinin işgücüne katılım ortalaması %70-71 seviyelerinde seyretmektedir. Dünya genelinde 2012 yılında işgücüne katılım oranları en yüksek ülkelere ise, İzlanda (%85), İsviçre (%83) ve İsveç (%80.3) örnek verilebilmektedir (Aktaş 2013:1).

Tablo 2.3. İşgücüne Katılım, İşsizlik, İstihdam ve Gençlerde İşsizlik Oranları (%)

Değişkenler/Yıllar	2006	2012	2013	2014(Şubat)
İşsizlik Oranı	10.2	9.2	9.2	10.2
İş Gücüne Katılma Oranı	49.3	50.0	51.1	49.1
İstihdam Oranı	41.5	45.4	46.4	44.1
Genç İşsizlik Oranı	19.1	17.5	18.7	17.0

Kaynak: www.tuik.gov.tr (01.02.2014)

Her yıl binlerce genç işgücü eğitimlerini tamamlayıp çalışma istek ve arzusuyla istihdam piyayasında yer almaktadır. İstihdam piyasasında uygulanan yanlış politikalar, eğitim sisteminin yetersizliği, çeşitli dış etmenler (küresel ekonomik krizler vb.) gibi bir çok nedenle özellikle genç işgücüne istihdam yaratamama sorunu yaşamaktadır. Zira 2013 yılı TÜİK verilerine göre genç işsizlik oranı %18.7 olarak gerçekleşmiştir ve 2014 yılında düşüşe geçtiği görülmektedir (Tablo 2.3). 2014 Yılında genç işsizlik oranının %17.0 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Genç nüfusa istihdam yaratamama sorunu bulunan ekonomik piyasamızda ayrıca eksik isthidam ve kayıt dışı istihdam sorunları bulunmaktadır.

Sonuç olarak Türkiye'de istihdam piyasasının genel özellikleri (Hoşgör, Tansel 2010:101);

1. Artan nüfusa bağlı olarak işgücü arzında fazlalık bulunmaktadır.
2. Düşük istihdam oranları bulunmaktadır.
3. Genç nüfusa sahip olunması istihdam yaratmada süreklilik gerektirmektedir.
4. İşgücüne katılım oranları düşüktür ve düşme eğilimi göstermektedir.
5. İşsizlik oranları yüksektir ve artma eğilimi göstermektedir.
6. Dikkate değer seviyelerde kayıt dışı ekonomi bulunmaktadır (İlerleyen kısımlarda güncel verilerle ele alınmaktadır).
7. Beşeri kaynakların eğitim politikalarında, çeşitli problemler görülmektedir.
8. İnsani sermaye birikimi bulunmaktadır, şeklinde sıralanabilmektedir.

2.1.1.1.Toplam İstihdam ve İstihdamın Sektörel Dağılımı

İşgücü piyasalarının durumu hakkında önemli göstergerlerden birisi, istihdamın durumu olarak kabul edilmektedir. İstihdam ve işsizlik bir bütünün iki yarısı olarak kabul görmektedir. İstihdam, uygulanan politikalar sonucu ulaşılmak istenen hedefi, işsizlik ise kaçınılmak istenen tarafı oluşturmaktadır (Ay 2012:322). İstihdam oranı çalışabilir kabul edilen, 15-64 yaş arası nüfus içerisinde istihdam edilenlerin oranını göstermektedir. Ülkemizde istihdam edilenlerin oranı, TÜİK tarafından yayınlanan Ocak 2014 verilerine göre, bir önceki yılı aynı dönemine oranla 0,6 puanlık artış göstererek %44,3'ten %44,9'a yükseldiği görülmektedir (www.tuik.gov.tr).

Tablo: 2.4. 2014 Şubat İşgücü Piyasasında 15+ Yaş Nüfusun Dağılım Miktarları (000)

15 + Yaştakiler	Toplam	Erkek	Kadın
Nüfus	56.648	27.981	28.667
İşgücü	27.824	19.599	8.225
İstihdam	24.999	17.717	7.282
İşsiz	2.825	1.882	942
İşgücüne Dahil Olmayanlar	28.824	8.381	20.443

Kaynak: www.tuik.gov.tr (25.05.2014)

Türkiye'de toplam istihdam verileri incelendiğinde, TÜİK 2014 Şubat hanehalkı işgücü verilerine göre ise, toplam istihdam edilen nüfus 24 milyon 999 bin kişinin istihdam edildiği görülmektedir. Aynı verilere göre işsiz sayısının ise, 2 milyon 825 bin kişi olduğu görülmektedir (Tablo 2.4).

Türkiye'de istihdamın sektörel dağılımının göz önüne alınması ise, iş piyasasındaki mevcut durumun sağlıklı algılanması bakımından önem arz etmektedir. Türkiye'de istihdamın sektörel dağılımı incelendiğinde, özellikle yaşanan ekonomik kriz yıllarından sonra gerçekleşen kırdan kente göç sonrası sektörel dağılımda büyük değişimler olduğu görülmektedir. Kırdan kent göç olgusu ile birlikte tarım sektörünün istihdam içindeki payının hızla azaldığı görülmektedir. Güncel istihdam verilerini incelediğimizde, ülkemizdeki istihdam oranı en yüksek sektörün hizmetler sektörü olduğu ve hizmetler sektörünün diğer tüm sektörlere nazaran daha fazla istihdam sağladığı görülmektedir (Tablo 2.5). Ocak 2014 TÜİK verilerine göre tarım sektöründe 5 milyon 383 bin kişi, sanayi sektöründe

4 milyon 967 bin kişi, inşaat sektöründe 1 milyon 690 bin kişi istihdam edilirken hizmetler sektöründe ise, üç sektörün toplamından fazla, 13 milyon 155 bin, kişi istihdam edildiği görülmektedir. İstihdamda en düşük payın inşaat sektöründe olduğu görülmektedir. İstihdamın sektörel dağılımının yıllık artış durumu incelendiğinde, hizmetler sektörünün burada da lider olduğu görülmektedir (Tablo 2.6). 2013 ve 2014 yılları Ocak ayları baz alınarak yapılan incelemede istihdamda en fazla artış hizmetler sektöründe görülmektedir (Tablo 2.6).

Tablo 2.5. İstihdamın Sektörel Dağılımı (2014 Ocak)

Sektör	**Ocak 2014**	
	İstihdam Oranı (%)	**Toplam İstihdam Miktarı (000)**
Tarım	21.4	5.383
Sanayi	19.7	4.967
İnşaat	6.7	1.690
Hizmetler	52.2	13.155
Kent	66.87	16.849
Kır	33.13	8.346
Toplam	**-**	**25.194**

Kaynak: www.tuik.gov.tr (01.02.2014)

İstihdamın yıllık sektörel değişimini gösteren verilerden (Tablo 2.6) hareketle en fazla değişimi gösteren sektörün hizmetler sektörü olduğu ve artış gösterdiği görülmektedir. Bir yıllık süreçte önemli artış gösteren ikinci sektörün ise sanayi sektörü olduğu görülmektedir. Sektörler arasında en az değişim yaşayan sektörün ise tarım sektörü olduğu ve küçük bir artış gösterdiği görülmektedir. Fakat tarım sektöründe istihdam edilenlerin azaldığı ve sektördeki değişimin negatif olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 2.6. İstihdamın Sektörel Olarak Bir Yıllık Süreçte Değişimi (2013-2014 Ocak)

Sektör	**2013 Ocak**	**2014 Ocak**	**Değişim**
Tarım	5.474	5.385	- 89
Sanayi	4.869	4.967	98
İnşaat	1.540	1.690	150
Hizmetler	12.549	13.155	606
Toplam	**24.433**	**25.194**	**761**

Kaynak: www.tisk.org.tr (02.02.2014)

Ekonomik piyasada istihdam sağlayan önemli bir sektör daha mevcuttur ve kamu sektörü olarak adlandırılmaktadır. Kamu sektörünün sermayesinin tamamı veya bir kısmı devlete aittir ve devlet kontrolünde faaliyet göstermektedir. Devlet kontrolünde faaliyetlerine devam eden eden ekonomik birimlerin tümü olarak kamu sektörü olarak adlandırılmaktadır. Devlet eliyle istihdam sağlanan bir sektör olan kamu sektöründeki istihdam, TÜİK 2014 Şubat verilerine göre %3.9 oranında artış göstererek, 3 milyon 349 bin kişi olarak gerçekleştiği görülmektedir (www.tuik.gov.tr).

2.1.1.2.İstihdamın Cinsiyete Göre Dağılımı

İstihdamın cinsiyete göre dağılımının eşitliği, ekonomik kalkınmanın önemli dinamiklerinden birisi olarak görülmektedir. Genellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde erkek istihdamı daha fazla olmaktadır ve kadın işgücü atıl durumda beklemektedir. Küresel ekonomik şartların geçerli olduğu günümüzde kadın işgücünün istihdam edilebilmesi ekonomik kalkınma açısından önemli bir hal almaktadır.

Tablo 2.7. İstihdamın Cinsiyete Göre Dağılımı (2009-2014, 15 yaş +)

Yıllar	Erkek (000)	Kadın (000)	Toplam (000)
2009	15.406	5.871	21.277
2010	16.160	6.425	22.585
2011	17.137	6.973	24.011
2012	17.512	7.309	24.821
2013	17.883	7.641	25.524
2014(Şubat)	17.717	7.282	24.999

Kaynak: www.tuik.gov.tr (07.02.2014)

TÜİK 2014 Şubat verilerine göre ülkemizde toplam istihdam edilen kişi sayısının 24 milyon 999 kişi olduğu görülmektedir. Erkek istihdamı 17 milyon 717 bin kişi iken, kadın istihdamının ise 7 milyon 282 bin kişi olarak gerçekleştiği görülmektedir (Tablo 2.7). 2014 Şubat döneminde 15 ve üzeri yaş istihdam oranı %44.1, erkeklerde istihdam oranı %63.3, kadınlarda istihdam oranının ise, %25.4 olarak gerçekleştiği görülmektedir (www.tuik.gov.tr). Türkiye'de istihdamın cinsiyete göre dağılım verileri incelendiğinde kadın istihdamının oldukça düşük olduğu görülmektedir (Tablo 2.7). Beş yıllık dönemde (2009-2013, 2014 Şubat), istikrarlı biçimde artmasına rağmen kadın istihdamının erkek istihdamının oldukça gerisinde kaldığı görülmektedir. Nüfusun, 2014 yılı Şubat döneminde

işgücüne katılma oranının erkeklerde %70, kadınlarda ise %28,7 seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir (www.tuik.gov.tr).

Kadın istihdamının düşüklüğü ülkemiz ekonomik piyasasının göze çarpan önemli handikaplarından birisi olarak gösterilmektedir. Çünkü toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin devam ettiği günümüz toplumlarında kalkınmanın sürdürülebilmesi bakımından kadın istihdamı önem arzetmektedir (Korkmaz, Alacahan Dilbaz... 2013:18-45). Türkiye'de kadın istihdamının Avrupa ülkeleri ve OECD ülkelerinin geneline göre ciddi oranda düşük olduğu görülmektedir. Türkiyede 2012 yılında kadınların işgücüne katılma oranınım TÜİK'e göre %29.5 olarak gerçekleştiği görülmektedir (www.tuik.gov.tr). Aynı yıl OECD'ye göre ise %32.3'tür ve OECD ülkeleri arasında son sırada yer almaktadır. Ülkemize en yakın ülke %47.8 ile Meksika olurken, OECD ortalamasının % 62.3 olarak gerçekleştiği görülmektedir. 2013 yılı haziran ayına gelindiğinde ise kadınların işgücüne katılım oranının %31.9 olarak gerçekleştiği görülmektedir (http://www.dunya.com). Avrupa Birliği ülkelerinde ise kadın istihdamı ortalama %60-65 civarlarında seyretmektedir (Redman, 2012:1)

Kadın işgücünün istihdama katılması refah düzeyini arttırıcı etkendir ve kadın istihdamının düşüklüğü ekonominin tam istihdam seviyesine yaklaşamamasının ve istihdam düşüklüğünün önemli sebeplerinden birisi olarak gösterilmektedir**.**

2.1.1.3. Yaş Gruplarına Göre İstihdam

İşgücüne katılmanın ve istihdamın, işgücünün yaşıyla doğrudan etkileşim içersinde olduğu bilinmektedir. Türkiye ekonomi piyasasında orta yaşlı bireyler daha kolay istihdam edilebilmektedirler. Genç bireyler (15-24 yaş aralığı) ise yaşlı (64 yaş üzeri) bireylere göre daha fazla işgücüne katılma eğilimi göstermektedir. TÜİK 2013 verilerine göre, 15-24 yaş aralığı işgücüne katılma oranlarının %26.2, yaşlı nüfusta ise %12.4 olarak gerçekleştiği görülmektedir (www.tuik.gov.tr).

Türkiye genç nüfusa sahiptir ve yeterince işgücü arzı bulunmaktadır. 2013 Yılı istihdamının yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde, en düşük istihdamın 65+, 60-64 ve 55-59 yaş aralığında olduğu görülmektedir. 2013 Yılı isthidamın yaş gruplarına göre dağılımın verilerinde, yaşlı nüfustan sonra en düşük istihdamın 15-19, 20-24 yaş aralığı nüfusta olduğu görülmektedir (Tablo 2.8). 2013 yılında 15-24 yaş aralığı genç nüfusun 12 milyon 691 bin 746 kişidir ve aynı yaş aralığındaki istihdam edilen nüfus ise 3 milyon 727 bin olduğu görülmektedir (www.tuik.gov.tr). İlgili verilerden ülkemiz istihdam piyasasında

dikkate değer oranda genç işsizliği varlığı görülebilmektedir. 2013 Yılı için 15-19 yaş arası nüfusun istihdam oranının %21.9, 20-24 yaş arası nüfusun istihdam oranının ise %44.3 olarak gerçekleştiği görülmektedir (Tablo 2.9).

Tablo 2.8. İstihdamın Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (000, 2013-2009)

Yaş: Yıllar	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65+	Toplam
2013	1.364	2.363	3.614	4.065	3.633	3.328	2.679	1.878	1.218	716	664	**25.524**
2012	1.338	2.309	3.591	3.965	3.511	3.218	2.551	1.813	1.170	707	648	**24.821**
2011	1.378	2.319	3.573	3.795	3.399	3.054	2.459	1.722	1.104	657	650	**24.110**
2010	1.351	2.114	3.454	3.562	3.231	2.881	2.268	1.560	988	595	590	**22.594**
2009	1.298	2.030	3.328	3.327	3.044	2.681	2.100	1.448	905	543	574	**21.277**

Kaynak: www.tuik.gov.tr (10.02.2014)

Yaş gruplarına göre beş yıllık (2013-2009) TÜİK istihdam oranı verileri incelendiğinde en fazla istihdamın 35-39 yaş aralığında olduğu görülmektedir. 35-39 Yaş grubunda istihdam oranı % 62.8 olarak gerçekleşmektedir (Tablo 2.9). Yine aynı verileri bakıldığında beş yıllık dönemde istihdam oranının en düşük olduğu yaş grubu 15-19 yaş aralığı ve 65+ yaş üzeri yaş grupları olduğu görülmektedir.

Tablo 2.9. Yaş Gruplarına Göre İstihdam Oranı (%, 2013-2009)

Yaş: / Yıllar	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65+
2013	21.9	44.3	58.3	62.3	63.5	63.4	57.8	45.2	35.1	26.8	12.3
2012	21.6	42.9	57.6	61.7	62.8	62.6	56.3	44.7	35.1	27.7	12.3
2011	22.4	43.2	57.1	60.9	62.2	61.2	55.5	43.9	34.6	27.1	12.6
2010	21.6	39.9	55.4	59.1	60.1	59.5	52.1	41.1	32.4	25.8	11.8
2009	21.0	38.1	52.9	56.9	57.4	56.7	49.1	39.4	31.0	24.5	11.7

Kaynak: TÜİK Veri Tabanı (10.02.2014)

2.2.1.4.Eğitim Durumuna Göre İstihdam

İşgücü piyasaları ve eğitim ilişkisi yadsınamaz derecede önemlidir ve önemini arttırmaktadır. Hiçbir sektör yoktur ki eğitimle ilgili olmasın. Eğitimin amacı nitelikli insan üretmektir. Dolayısıyla eğitim çıktısı alan insan, öteki sektörel sistemlerin girdisini oluşturmaktadır (Uluğ 1998:154). Sektörlerin ihtiyacı doğrultusunda nitelikler kazandıran eğitimden geçen insanların yani işgücünün, istihdam zorluğu çekmemesi beklenmektedir. Genellikle eğitim, işgücü piyasalarında emek talebinde bulunan kişilerin önemli şartlarından birisi olmaktadır. Eğitimin istihdam üzerindeki olumlu etkilerinin yanında bazen salt eğitimli olmak, okul bitirmek, zamanla gelişen ve değişen piyasa şartlarına göre değerini yitirebilmektedir. Günümüzde emek talep edenler, işverenler, mesleki eğitimi, meslek bilgisi ve tecrübesini yüksek öğretim diplomasına tercih edebilmektedirler. Çalışmanın bu kısmında Türkiye'deki mevcut istihdamın eğitim seviyesine göre durumu ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Tablo 2.10. Eğitim Durumuna Göre İşgücü Durumu, 2013-2014 Ocak (%)

	2013 Ocak		2014 Ocak		Ortalama	
	İKO	İO	İKO	İO	İKO	İO
Toplam	49.5	10.6	50.0	10.1	49,75	10.35
Okur-Yazar Olmayanlar	18.7	5.4	17.8	5.0	19.4	18.25
Lise Altı Eğitimliler	46.5	10.5	47.0	10.4	46.75	10.45
Lise	52.0	12.8	52.3	12.4	52.15	12.6
Mesleki veya Teknik Lise	63.6	11.1	63.2	9.8	63.4	10.45
Yüksek Öğretim	81.1	10.4	79.7	9.2	80.4	9.8

İKO: İşgücüne Katılma Oranı, İO: İşsizlik Oranı

Kaynak: www.tuik.gov.tr (11.02.2014)

Türkiye'de işgücünün eğitim düzeyine bakıldığında 2013-2014 Ocak ayları TÜİK Hane Halkı Araştırması verilerinde eğitim durumuna göre gruplandırılmış işgücünde en yüksek işsizlik oranının lise mezunlarında olduğu görülebilmektedir (Tablo 2.10). 2013 Yılı Ocak ayı rakamlarına göre lise mezunu nüfusun, işgücüne katılma oranı %52, işsizlik oranı ise %12.8 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Aynı dönemin 2014 rakamlarına göre

ise lise mezunu nüfusun işgücüne katılma oranı %52.3, işsizlik oranı ise %12.4 olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Veriler incelendiğinde işgücüne katılma oranları en yüksek grubun yüksek öğretimliler olduğu görülmektedir. İşgücüne katılma oranlarının 2013 yılı Ocak ayında %81.1, 2014 yılı Ocak ayında ise %79.7 olarak gerçekleştiği görülmektedir. 2013 Ocak döneminde yüksek öğretimli işgücü nüfusun işsizlik oranının %10.4, aynı dönemin 2014 verilerinde ise yüksek öğretimli işgücü nüfusun işsizlik oranının 9.4 olarak gerçekleştiği görülmektedir. 2013-2014 Ocak İşsizlik oranlarının ortalamaları dikkate alınarak iki yılın ortalamasına göre yapılan sıralamada işsizlik oranı en yüksek eğitimli grubun %12.6 oran ile lise öğretimlilerin olduğu görülmektedir. İki dönemin verilerinin ortalamasına göre işsizlik oranlarına göre sıralamada ikinciliği %10.45 oran ile lise altı eğitimliler ve mesleki teknik lise mezunları paylaşmaktadır. Yüksek öğretim mezunları ise ortalama %9.8 işsizlik oranıyla üçüncü sırada bulunmaktadır. Eğitim durumuna göre işgücü durumu verileri (2013-2014 Ocak) işgücüne katılım oranları göz ardı edilmeden irdelendiğinde genel olarak eğitim seviyesi yüksek grupların (lise, mesleki veya teknik lise, yüksek öğretim) işsizlik oranının yüksekliği göze çarpmaktadır. Diğer bir noktada işgücüne katılma oranı yeterli seviyede gerçekleşmemektedir ve dikkate değer genel bir işsizlik oranı varlığını sürdürmektedir (Tablo 2.10).

Türkiye'de eğitim durumuna göre mevcut işgücü miktarı ve istihdam edilenlerin miktarına ait 2012-2013 verileri incelendiğinde her iki yılda da en fazla işgücü ve istihdam miktarının ilkokul mezunları seviyesinde olduğu görülmektedir (Tablo 2.11). İşgücü ve istihdam miktarının ikinci en yüksek olduğu eğitim seviyesinin yüksek okul veya fakülte mezunları grubunda olduğu görülmektedir. İki yıl için, işgücü miktarı ve istihdam miktarının yüksek olduğu ilkokul mezunları ve yüksek okul veya fakülte mezunlarının en yüksek işsizlik miktarı sıralamasında da ilk iki sırayı paylaştığı görülmektedir (Tablo 2.11). İşsizlik miktarında en yüksek üçüncü sırayı ilköğretim ve dördüncü sırayı ise genel lise mezunlarının aldığı görülmektedir. Eğitim durumuna göre işgücü, istihdam edilenler ve işsizlik miktarının 2013-2014 yıllarına ait verilerde yüksek okul veya fakülte mezunlarındaki yüksek işgücü miktarına rağmen mevcut yüksek işsizlik miktarı dikkat çekmektedir. Lise mezunları ve lise dengi meslek okul mezunlarında bulunan dikkate değer işsizlik miktarları, yüksek öğretimdeki işsizlik miktarıyla birleştiğinde Türkiye'de eğitimli işsizliğin varlığını ortaya koymaktadır. Ayrıca işgücünün eğitim durumuna göre

verilerinin incelenmesi eğitim seviyesinin işgücüne katılımı arttırdığını ortaya koymaktadır. Eğitim seviyesi arttıkça ekonomik piyasadaki kazanımların artacağı algısı, bireyleri yüksek eğitim almaya ve sonrasında işgücüne katılmaya teşvik etmektedir.

Tablo 2.11. Eğitim Durumuna Göre İşgücü, İstihdam Edilenler İşsizlik (15+, 000)

Eğitim Durumu	2012			2013		
	İstihdam	İşgücü	İşsizlik	İstihdam	İşgücü	İşsizlik
Okuma Yazma Bilmeyen	1.119	1.164	45	1.110	1.167	57
Okuma Yazma Bilen Fakat Okul Bitirmeyen	1.166	1.295	129	1.113	1.246	133
İlkokul	8.814	9.478	664	8.784	9.492	709
Ortaokul Veya Dengi Meslek Okul	2.025	2.225	200	2.048	2.254	206
Genel Lise	2.512	2.846	335	2.609	2.963	355
Lise Dengi Meslek Okul	2.420	2.692	272	2.524	2.820	296
Yüksek Okul Veya Fakülte	4.493	4.996	503	4.831	5.388	557
İlköğretim	2.272	2.642	370	2.505	2.939	434
Toplam	**24.821**	**27.339**	**2.518**	**25.524**	**28.271**	**2.747**

Kaynak: www.tuik.gov.tr (18.05.2014)

2.1.2. Kayıt Dışı İstihdamın Durumu

Kayıt-dışı ekonominin denetimi, zaten kayıt edilmeyen çeşitli açılardan kaçak çalışmalardan oluşması sebebiyle oldukça zor görünmektedir. Kayıt dışı istihdam günümüzde gelişmekte olan ülkeler için ciddi bir problem halini almaktadır ve kontrol altına alınması gerekmektedir. Türkiye'de kayıt-dışı istihdamın özellikle 1980'li yıllarda hızlandığı, bununda temelinde kırsal kesimlerden büyük kentlere yaşanan göçlerin olduğu görülmektedir (Ekin 2003:15). Gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan Türkiye'de kayıt dışı istihdam oranlarının 2012 yılının ilk aylarında %37.5 civarlarında (www.sgk.gov.tr) seyrettiği bilinmektedir. Ayrıca 2013 yılı son ayı TÜİK verilerine göre kayıt dışı çalışanların oranının %34.3 olarak gerçekleştiği görülmektedir (www.tuik.gov.tr). Bahsi geçen kayıt dışı istihdam oranları yüksektir ve kayıt dışı istihdamın kontrol altına alınması gerekmektedir. Kayıt dışı istihdamın çalışanlar, işeverenler ve devlet açısından bir çok olumsuz etkisi bulunmaktadır. Bu olumsuz yönler (www.sgk.gov.tr);

1. Bireyler için; kısa ve uzun vadede çeşitli sigortalardan faydalanamama, gelir sahibi olamama,
2. İşverenler açısından; haksız rekabetin ortaya çıkması, kayıt dışı çalışanlardan düşük verim alınması,
3. Devlet için; vergi ve prim kaybı, sosyal güvenlik sisteminde bütçede açık meydana gelmesi, gelir elde edemeyen vatandaşlara yapılan primsiz ödemelerin artması olarak sıralanabilmektedir.

Kayıt dışı istihdamın ortaya çıkmasına bir takım etkenler sebep olmaktadır. Türkiye için kayıt dışı istihdamın nedenlerini sıralarsak (Süngü 2008:118);

1. İşgücü maliyetlerinin yüksekliği,
2. Kurumların iletişim eksikliği,
3. Adaletsiz gelir dağılımı ve yoksulluk,
4. Yüksek İşsizlik oranı,
5. Özellikle alt gelir seviyesindeki eğitim seviyesinin düşüklüğü,
6. Sosyal güvenlik bilincinin az olması, caydırıcı cezaların bulunmaması, sendikal örgütlenmenin yetersizliği, taşeron işçiliği vb. diğer nedenler olarak sıralanabilmektedir.

Türkiye'de kayıtdışılığın en yoğun olduğu sektörler; inşaat, tarım, geçici ve mevsimlik işler ile küçük çaplı işletmelerde olduğu görülmektedir. Ülkemizde kayıtdışılığın en fazla görüldüğü gruplar; işsizler, eğitim seviyesi düşük yani vasıfsız kişiler, çocuk işçiler, kaçak-yabancı işçiler, serbest çalışanlar ile emekliler olarak göze çarpmaktadır (www.sgk.gov.tr).

Kayıt dışı ekonominin Türkiye'deki son durumuna göz attığımızda Ocak 2014 döneminde herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışanların oranının, bir önceki yılın aynı dönemine göre 2.6 puan azalarak %33.6 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu dönemde, geçen yılın aynı dönemine göre tarım sektöründe sosyal güvenlikten yoksun çalışanların oranı %83'ten %81.1'e gerilerken, tarım dışı sektörlerde ise %22.7'den %20.6'ye gerilediği görülmektedir. Sosyal güvenlik kapsamında olmayan ücretli ve yevmiyeli çalışanların oranının ise bir önceki yılın aynı dönemine göre 2.6 puan azalarak %17 olarak gerçekleştiği görülmektedir (www.tuik.gov.tr).

2.1.3. Kuruluştan Günümüze Türkiye Ekonomisine Genel Bir Bakış

Ülkemizde kuruluş döneminden itibaren, istihdamı arttırmak ve işsizliği azaltmak için ülkemizde birçok politika uygulanmıştır ve uygulanmaya devam edilmektedir. Ülkemizde uygulanan istihdam politikalarını sıralarsak (Taş, Bozkaya 2012:163);

1. Aktif İşgücü Piyasası Politikaları:
   a) Kamu İşe Yerleştirme ve Aracılık Hizmetleri
   b) İstihdam Sübvansiyonları
   c) Mesleki Eğitim ve Gençlere Yönelik Politikalar
   d) Engellilere Yönelik Politikalar
2. Pasif İşgücü Politikaları:
   a) İşsizlik Sigortası
   b) Erken Emeklilik
   c) Kıdem Tazminatı olarak sıralanabilmektedir.

İstihdam politikaları işsiz nüfusun iş bulabilmeleri için vasıflarını arttırıcı etkinliklerden oluşan aktif istihdam politikaları ve işsizliğin negatif etkilerini azaltıcı veya engelleyici uygulamalardan oluşan pasif istihdam politikaları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İstihdam politikaları OECD tarafından mesleki eğitim, kamunun danışmanlık ve eşleştirme hizmeti, istihdamın sübvanse edilmesi (kendi işini kuranlara yardım vb.), erken emeklilik, işsizlik sigortası, gençlere ve sakatlara yönelik politikalar olmak üzere yedi grupta toplanmaktadır. OECD'nin yedi gruba ayırdığı istihdam politikalarından, erken emeklilik ve işsizlik sigortası aktif diğerleri pasif istihdam politikaları olarak gruplandırılmaktadır (Ay 2012:331).

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye 13 milyon civarı nüfusa sahip (Gümüş 1998:62), savaştan yeni çıkmış az gelişmiş bir ülke görünümündeydi. Ekonomi tarıma dayanıyordu fakat tarımsal üretim şartlarının da oldukça ilkel olduğu bilinmektedir. İstanbul ve İzmir bölgesinde yoğunlaşan sanayinin ise yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Üstelik yeni kurulan ülkenin Osmanlı'dan kalan büyük ekonomik yükümlülükleri bulunmaktaydı. 1923 yılı itibariyle gayri safi milli hasıla 570 milyon dolar ve fert başına düşen gayri safi milli hasılanın ise sadece 45 dolar olduğu görülmektedir. İthalat 87 milyon dolar ve ihracaat ise 51 milyon dolardır ve 36 milyon dolar dış ticaret açığı bulunmaktadır (Akyildiz, Eroğlu 2004:45). 1927 yılına gelindiğinde Türkiye'de 62.245 işletme ve 285.855 çalışanın mevcut olduğu bilinmektedir (Ezer 2005:2).

Türkiye ekonomik geçmişine bakıldığında, ekonominin daima büyüme eğiliminde olduğu görülmektedir. Devletin ekonomide aktif rol oynadığı 1923-1938 yılları arasında yıllık %7,9 büyüme hızının yakalandığı görülmektedir (Uyanık 2010: 58). Fakat büyümede sağlanan istikrarın, işsizliğin giderilmesinde sağlanamadığı ve işsizliğin ortadan kaldırılamadığı görülmektedir. Ülkemizde, 1923 İzmir İktisat Kongresiyle başlayan kalkınma hareketiyle beraber dönem dönem çeşitli istihdam politikaları uygulandığı görülmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında iki farklı ekonomik dönem göze çarpmaktadır. İzmir İktisat kongresinde alınan kararlar sonrasında uygulanacak ekonomi politikasını liberal kapitalizm olarak belirlendiği görülmektedir. Kalkınmanın merkezine özel girişime dayanan sanayileşmenin konulduğu görülmektedir (Özçelik, Tuncer 2007:254). 1927 tarihli Teşvik-i Sanayii Kanunu (Kasalak 2012:72) sanayileşmeye verilen önemin göstergelerinden sayılmaktadır. 1930 Sonrası dönemde devletçilik politikasını uygulandığı görülmektedir. 1930-1939 Döneminde uygulanan ekonomik politikalara devletçilik ilkesi hakim olurken, kamu gelirlerinin arttırılmasının yollarının arandığı görülmektedir (Saraçoğlu 2009:132). Devletçilik politikasının uygulanmasındaki amacın piyasa ekonomisini geliştirmek olduğu görülmektedir. Liberal yaklaşımın hüküm sürdüğü 1923-1929 döneminde de, devletçi yaklaşımın hüküm sürdüğü 1930-1938 döneminde de devlet bütçesinin açık vermemesinin amaçlandığı görülmektedir (Kaya, Durgun 2009:235).

1940'lı yıllara gelindiğinde ekonomik büyümenin duraksadığı görülmektedir. İktisadi büyümenin duraksamasının yansıması olarak kuruluş yıllarından 1950'li yıllara kadar ciddi boyutlarda olmayan işsizlik probleminin, hızlı kentleşme ve nüfus artışı gibi nedenlerle artışa geçtiği görülmektedir. 1923 Yılında ülkemizde %9.1 olan işsizlik oranlarının, en düşük seviyesinin ise 1950 yılında %1.5 olarak, 1960'ta %3.1, 1965'te %3.7 olarak gerçekleştiği görülmektedir (Yılancı 2009:331). Sonraki dönemlerde işsizlik oranlarının çeşitli dalgalanmalarla artışa geçtiği görülmektedir. Türkiye'de işsizliğin 1950'li yıllardan sonra artarak belirgin bir hal almaya başladığı görülmektedir.

1950-1960 dönemine gelindiğinde ise Türkiye'de uygulanan karma devletçilik ekonomi politikasından liberal serbest piyasa ekonomisine ağırlık verilmeye başlandığı görülmektedir. Bu dönemdeki siyasal iktidarın amacının hızlı ekonomik büyümeyi sağlamak olduğu söylenebilmektedir (Kanca 2009:53). 1950-1960 döneminin ekonomik politikası özel sektörün desteklenmesi ve Kamu İktisadi Teşebbüslerinin (KİT)

özelleştirilmesi olarak özetlenebilmektedir. Dönemin önemli özelliklerinden birisi de sosyo-ekonomik nedenler ile dönem sonuna doğru kırdan kente göçün başlaması gösterilmektedir. Kırdan kente göç sonrasında çeşitli sosyo-ekonomik sorunlar ortaya çıkmış olması muhtemel görünmektedir. Dönemin başka bir özelliği de tarım sektörüne ağırlık verilip geliştirilmeye çalışılması olarak göze çarpmaktadır. 1950'nin sonlarına gelindiğinde tarımda başarının yaklanamaması kamu harcamalarındaki sürekli artışlar, dış ticaret açıkları, KİT'lerin zararları ve uluslararası arenada gelişen beklenmeyen olayların ekomik sıkıntıları ortaya çıkardığı görülmektedir (Kanca 2009:58). Ayrıca yaşanan olumsuz tabloyla Türkiye'de, işsizlik olgusunun sorun halini almasının 1950'li yıllara denk geldiği görülmektedir (Yılmaz 2005:43).

1960-1980 döneminde yaşanan siyasi değişime paralel olarak ekonomik politikaların da değiştiği görülmektedir. Zira bu dönemde 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi yaşandığı bilinmektedir. Darbe sonrasında 1961 Anayasasının oluşturulduğu görülmektedir. 1960 Askeri darbesi sonrasında oluşturulan 1961 Anayasası Türkiye Cumhuriyeti tarihinde halk oylamasına sunulan ilk anayasa olduğu ve kapsamının oldukça geniş olduğu göze çarpmaktadır (Ayan 2007:3). Oluşturulan yeni yasanın dönemin ekonomik politikalarına da yön verdiği görülmektedir. Yeni anayasanın sosyal devlet gereklerinin yerine getirilmesini kolaylaştırdığı görülmektedir. Hazırlanan iktisadi planlar da yeni anayasaya paralel olarak, sadece ekonomik gelişmeyi değil toplumunda sosyal, kültürel gelişimini ele almaktadır. 1960-1980 Döneminde uygulanan ekonomik politika "karma ekonomi" modelidir ve temel özelliği kamu sektörü için emredici, özel sektör için ise yönlendirici, yol gösterici olması olarak göze çarpmaktadır. Bu dönemde, ekonominin tarımdan sanayiye kaymasınının hedeflendiği görülmektedir (Kibar 2012:5).

Dönem genelinde ithal ikameci sanayileşme politikası uygulandığı görülmektedir (Eşiyok 2006:14). İthal ikameci sanayileşme politikası sanayi üretiminin ithal mallar yerine yerel mallar ile kurulması anlamına gelmektedir. Dönemin sonlarına gelindiğinde global nitelikte yeni bir ekonomik krizin patlak verdiği görülmektedir. Ekonomimiz enflasyonist bir sürece girdiği ve enflasyonun hızla arttığı görülmektedir. Enflasyon 1961 yılında %16, 1970 yılında%8.1, 1971 yılında%16.5 ve ani bir sıçramayla 1978 yılında %56.8 seviyelerine yükseldiği görülmektedir (Akyildiz, Eroğlu 2004:54). Dönem sonlarında dünya'da yeni bir ekonomik anlayış yayılmaya başladığı görülmektedir ve "Küreselleşme" adıyla anılmaktadır. Küreselleşme'nin uluslararası alanda ilk defa

kullanımı ve yaygınlaşması konusunda ortaya atılan görüşlerin 1960-1990 dönemleri arasında yoğunlaştığı görülmektedir (Elçin 2012:3).

1980-2000 Döneminin ise önemli olaylarından birisinin küreselleşme ile birlikte 24 Ocak 1980 ekonomik kararlarının olduğu görülmektedir. 24 Ocak Kararlarıyla, uygulanan ekonomik politikalarda köklü değişikliklere gidildiği görülmektedir. Önceki dönemde uygulanan "ithal ikameci" politikanın yerini "serbest rekabet kurallarını benimseyen, ihracata dayalı sanayileşme" odaklı ekonomik politikaların aldığı görülmektedir (Eşiyok 2006:17). 24 Ocak Kararlarının amaçları: ekonomiyi dışarıya açarak yurt içine döviz girişini arttırmak, piyasa ekonomisini canlandırmak ve enflasyonu aşağılara çekmek olarak özetlenebilmektedir (Akyildiz, Eroğlu 2004:55).

1982 Anayasasının yürürlüğe girmesiyle sendikaların grev hakkını kullanması konusunda sınırlamalar getirildiği görülmektedir (Özerkmen, 2003:248). 1980 sonraki politikalarda işsizliğin önlenmesi için küçük işletmelerin geliştirilmesi gerektiği ağırlıklı olarak vurgulanmıştır fakat politikanın başarılı olamadığı görülmektedir. 1980 yılı sonrasında sosyal devlet anlayışından verilen tavizler, KİT'lerin özelleştirilmeye başlanması ve devletin piyasadan elini çekerek piyasayı özel teşebbüslere bırakması sonucu işsizlik sorununun giderek ağırlaştığı görülmektedir (Karabulut 2007:32).

1980-2000 döneminin önemli olaylarından bir diğerinin de 1994 yılı ekonomik krizinin olduğunu görülmektedir. Yüksek kamu açıkları ve tutarsız borçlanma sebebiyle Türkiye'nin 1994 yılı başlarında krizden ciddi oranda olumsuz etkilendiği görülmektedir (Yükseler 2009:6). Türkiye ekonomisi 1990'lı yıllardan itibaren incelendiğinde, ekonominin istikrarsız büyüme, yüksek enflasyon, artan kamu borçları ve faiz harcamaları gibi olumsuz koşullarla kırılgan ve krizlere açık duruma geldiği görülmektedir (Sönmez, Şimşek 2011:98). Bu dönemde ekonomiyi içinde bulunduğu karmaşadan çıkartmak amacıyla 5 Nisan 1994 Kararlarının yürürlüğe sokulduğu görülmektedir. 5 Nisan Kararları ana hatlarıyla kısa vadede enflasyonu düşürerek, döviz kurlarında istikrarı sağlamayı ve orta vadede ise, yüksek kamu açığına ve dış açığa çözüm getirerek mali piyasalarda istikrar sağlamayı ve bu sayede sürdürülebilir büyümeyi amaçlamaktadır (Akdoğu 2012:195). Fakat alınan önlemlerin başarılı olmadığı görülmektedir.

AB ülkeleri ile kıyaslandığında ülkemizde başarılı sayılabilecek aktif istihdam politikalarının 1988'de işgücü eğitimi konusunda yürürlüğe giren yönetmelikle başladığı görülmektedir. Aktif istihdam politikaları İŞKUR tarafından yürütülmektedir (Karabulut

2007:54). Aktif istihdam politikalarının sağlıklı biçimde uygulanması amacıyla 1994 yılına gelindiğinde Dünya Bankası (DB) ile sözleşme imzalandığı görülmektedir. İmzalanan sözleşmeyle işgücü uyum projesi uygulanmaya başlandığı görülmektedir. Sözleşmeye göre, İŞKUR mesleki eğitim ve istihdam projelerinden, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) küçük işletmelere danışmanlık hizmetinden ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)'nin ise yerel ekonomiyi geliştirmekten sorumlu tutulduğu bilinmektedir (Karabulut 2007:35).

2000'li yıllara gelindiğinde ise, 2001 yılında patlak veren ekonomik krizin etkiler ve alınan önlemler dikkat çekmektedir. 2001 Krizi sonrasında, krizin etkilerinin giderilerek yeniden istikrarın sağlanması doğrultusunda "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programının" uygulanmaya başlandığı görülmektedir (Akdoğu 2012:201). Krizler sonrasında alınan önlemlerin kısmen amacına ulaştığı ve ekonomik büyüme sağlandığı görülmektedir.

2000 sonrası dönemde yaşanan bir diğer ekonomik durgunluğun ise 2008'de yaşandığı görülmektedir. Kriz yılı olan 2008'de ekonomide sıfıra yakın, oldukça düşük bir büyümenin gerçekleştiği görülmektedir. TÜİK verilerine göre 2008 yılı büyüme hızının %0.7 olarak gerçekleştiği görülmektedir (www.tuik.gov.tr) 2008 Krizinin Türkiye'yi etkilemeyeceği düşüncesinin önlemlerin zamanında alınmasını engellediği görülmektedir. 2000 Sonrası dönemde artan aktif istihdam politikalarının kapsamlı araştırmalar yapılmadan oluşturulması sebebiyle amacından uzak kalmış olduğu bilinmektedir (Ay 2012:322). 2011-2012 yıllarına gelindiğinde ise EURO Bölgesinde krizin patlak verdiği ve Türkiye'nin bu durumdan ciddi olarak etkilendiği görülmektedir. İlgili dönemde cari açıkta büyük bir atış meydana geldiği görülmektedir (Sönmez, Şimşek 2012:102).

Ülkemizde uygulanan ekonomi politikalarına için genel bir değerlendirmede bulunursak 2000-2005 döneminde kriz yılı olarak kabul edilen ve küçülen 2001 yılı hariç Türkiye ekonomisinin devamlı büyüme gösterdiği görülmektedir. TÜİK verilerine göre 2000 yılı büyüme oranı %6.8, 2001 yılı (kriz yılı) %-5.7, 2002 yılı %6.2, 2003 yılı %5.3, 2004 yılı %9.4 ve 2005 yılı büyüme oranının ise %8.4 olarak gerçekleştiği görülmektedir (www.tuik.gov.tr). Her yıl farklı oranlarda büyümüş olsa dahi ekonominin, devamlı bir büyüme gösterdiği görülmektedir. Ekonomik büyümede sağlanan istikrar istihdam yaratmada sağlanamadığı kabul edilmektedir. Uygulanan aktif istihdam politikalarının çeşitli nedenlerle etkisiz kaldığı görülmektedir. Buraya kadar aktarılan bilgilerden yola

çıkılarak Türkiye Cumhuriyet'inin kuruluşundan bu yana uygulanan ekonomik politikalar 4 madde altında özetlenebilmektedir. Bunlar;

1. Kuruluş yıllarında; denk bütçe politikası görülmektedir.
2. Siyasal demokrasiye geçiş yıllarında; genişlemeci politikalar görülmektedir.
3. 19. Yüzyıl sonlarından itibaren sosyal devlet anlayışı ve özelleştirmelerin önemli olduğu ekonomi modeline geçildiği görülmektedir.
4. 2000'li Yıllar sonrasında modern güçlü ekonomiye geçiş modeli uygulanmaktadır.

Sonuç olarak Cumhuriyetin ilanından günümüze uygulanan ekonomi politikalarına hakim olan temel unsurların birey ile kamu yararının özdeşleştirilmesi ve pragmatizm (faydacılık) olduğu görülmektedir (Akyildiz, Eroğlu 2004:59). Ekonomik büyüme konusunda istikrar sağlanmaktadır. Fakat istihdam yaratmada aynı oranda başarılı olunamadığı ve işsizliğin arttığı görülmektedir.

2.2. Türkiye'de İşsizliğin Nedenleri

İşsizlik tanımından yola çıkarak işsizliğin ilk şartının tespitini yapmak gerekmektedir. İşsizlik durumunun oluşması için öncelikli olarak, bireyin çalışma isteği ve arzusu bulunması gerekmektedir. Çünkü işsizlik, tanımına göre, gayr-i iradi olarak gerçekleşmektedir. Herhangi bir işte çalışma isteği bulunan kimselerin işsiz kalmasının sebepleri tarihten günümüze çeşitlilikler göstermektedir. Ayrıca işsizlik olgusunun sebepleri ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile ilişkili olarak da gelişim göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde işsizlik talep yetersizliği, üretim fazlalığı gibi sebeplerden kaynaklanırken, gelişmekte olan ülkelerde ise genellikle sermaye yetersizliğinden kaynaklanmaktadır (Bulut 2011:9).

İşsizliğin sebepleri genellikle birbirleriyle etkileşim içinde olabilirken, bazende birbirlerinden tamamen bağımsız gelişim gösterebilmektedir. Ülkemizde yaşanan işsizlik sorunun son zamanlarda hedef kitle değiştirerek eğitimli ve genç nüfusu etkilediği görülmektedir. İşsizliğin özellikle eğitimli ve genç nüfusu etkilemesinin arkasında mesleksizlik sorununun yer aldığı görülmektedir. Mesleksizlik işsizlik ilişkisinin özümsenmesi adına işsizliğin nedenlerini işsizliğin genel nedenleri, eğitimli işsizlik nedenleri ve genç işsizliğin nedenleri olarak sınıflandırmakta fayda bulunmaktadır. Sınırları oldukça geniş olan ve kuşkusuz başlı başına bir çalışma gerektiren işsizliğin nedenleri, çalışmanın bu kısmında genel hatlarıyla aktarılmaya çalışılmaktadır.

2.2.1. Salt İşsizliğin Nedenleri

İşsizlik probleminin günümüzde global bir sorun halini alarak ülkelerin öncü gündem maddelerini oluşturan sorunların başında geldiği bilinmektedir. Diğer ülkeler ile kıyaslandığında ciddi oranlarda (işsizlik oranları; 2014 Ocak: %10.1, 2013 Ocak: %10.6, 2012 Ocak: %10.2 ... www.tuik.gov.tr) işsizlik sorunuyla mücadele eden ülkemizde, işsizlik genellikle yapısal niteliklerden kaynaklanmaktadır (Güney, 2009:150). Türkiye'de var olan sermaye yetersizliği ve ekonomik yapıdan kaynaklanan özellikler, ülkenin hala tarım ülkesi olma özelliği, istihdam politikalarının yetersizliği (Güney 2010:150), nitelikli personel eksikliğiyle ve piyasayla uyumsuz eğitim politikalarıyla ortaya çıkan mesleksizlik vb. faktörler işsizliğin artmasında etkili olmaktadır.

Türkiye'de sosyal yapı değişikliklerine bağlı olarak işsizliğin, 1980 yılından itibaren en temel problemlerden birisi halini aldığı görülmektedir (Güney 2009:140). İşsizliğin o dönemlerdeki en önemli sebeplerinden birisi ekonominin tarımdan sanayiye doğru kaymasıyla birlikte kırdan kente yaşanan göç olgusu olduğu görülmektedir. Sanayi sektörünün büyük şehirlerde gelişmeye başlamasıyla birlikte kırda yaşayan işgücünün bu bölgelere göç ettiği görülmektedir. Büyük çoğunluğu vasıfsız işgücünün göç ile yığılmasıyla birlikte işsizlik sorunu ortaya çıkmaktadır. İşsizlik sorununun ülkemizde bilinen önemli nedenlerinden birisi kırdan kente göçün olduğu görülmektedir. Kırdan kente göç olgusu ise sosyo-ekonomik nedenlerden kaynaklanmaktadır

Ekonomik piyasadan kaynaklanan işgücü arzı ve talebiyle ilgili meydana gelen durumlar işsizliğe neden olmaktadır. İşgücü arzında sosyo-ekonomik sebeplerle gerçekleşen artış ve azalışlar işsizliğin kaynağını oluşturabilmektedir. İşgücü arzı nüfus, eğitim düzeyi, göç ve hızlı şehirleşme, bireysel tercihler, iş hayatına ilişkin yasalar, toplumsal değer yargıları gibi çeşitli sebeplerden etkilenmektedir. İşgücü arzı ile üretim araçları arasında var olan uyumsuzluk işsizliğe neden olmaktadır. İşgücü talebinin yetersiz olması da işsizliğin bir diğer sebebi olarak görülmektedir. Ekonominin yapısı, teknolojik gelişmeler, yüksek istihdam maliyetleri, işgücü piyasası aksaklıkları, emeğin düşük verimliliği gibi sebepler işgücü arzını olumsuz etkilemektedir (Aydın 2012:38).

Ülkemizde hızlı nüfus artışı işsizliğin sebepleri arasında gösterilmektedir. Türkiye'nin genç nüfusa sahip olması, işgücü arzının fazla olmasına neden olmakla birlikte istihdam yaratma potansiyelinin fazla olmasını gerektirmektedir. Ülkemizde istihdam yaratma sorunu bulunmakta ve bu durum işsizliğe neden olmaktadır. Çalışma çağındaki

nüfus (15-64 yaş aralığı) potansiyeli yüksek olan ülkemizde yeterli istihdam yaratamama sorunu bulunmaktadır. Türkiye'de çalışma çağındaki nüfusun 2013 yılında bir önceki yıla göre %1.6 artışla %67.7 (51 milyon 926 bin 356 kişi) oranına ulaştığı görülmektedir. Çalışma çağındaki nüfusun 2013 yılında %45.9'unun (25 milyon 524 bin) istihdam edildiği görülmetkedir (www.tuik.gov.tr). Çalışma çağındaki nüfus oranımızın fazla olduğu görülmektedir. Çalışma çağındaki nüfusa yeterli istihdam yaratılamaması işsizlik sorununa sebep olmaktadır.

Yaşanan teknolojik gelişmeler sonucu; tarımda makineleşme ve sanayide makine-yoğun üretime geçilmesi ülkemizde işsizliğin nedenleri arasında yer almaktadır. Üretimde kullanılan makine gücü, işgücü ihtiyacını azaltmaktadır. İnsan gücüyle yapılan işlerin daha fazlasını makine gücü gerçekleştirmektedir. Ayrıca üretimde son teknolojilerin kullanılmaya başlanması, üretim sürecinde yer alabilecek kalifiye eleman ihtiyacı doğurmaktadır. Teknoloji kalifiye işgücü talebini beraberinde getirmektedir. Yani teknolojinin iki yanlı etkisi bulunmaktadır. Teknoloji bir yandan verimliliği yükselterek üretimde ihtiyaç duyulan emek miktarını azaltırken, diğer yandan ekonominin diğer sektörlerinin de gelişmesini sağlayarak emek talebi meydana getirmektedir (Saatçioğlu, Gövdere 2001:40-44). Teknolojik gelişmeler özellikle vasıfsız işgücü talebini azaltmaktadır ve işsizliğe neden olmaktadır.

İşsizliğin sebepleri arasında ekonomik krizler de önemli bir yer tutmaktadır. Küresel krizler sürecinde ekonomik yapı içinde talebin düşmesi ve yatırımların azalması gibi olumsuzluklar işsizliği arttırmaktadır (Afşar 2011:144). Kriz dönemlerinde genellikle kitlesel işsizlik meydana gelmektedir. Krizler sonucunda ülkemizde işgücü talebinin daralmasıyla sanayi firmaları bazı işçilerini işten çıkardığı veya kısa süreli çalıştırmaya başladığı görülmektedir. Örneğin; 2008'de yaşanan kriz esnasında kısa süreli çalışan işçilerin sayısı 650'den 2009'da 508 bin 253'e yükseldiği görülmektedir. İşsiz sayısının da aynı dönemde 29 bin arttığı görülmektedir (Yazır t.y:4). Küresel ekonomik krizlerin dünya ölçeğinde işsizliğin en önemli nedenlerinden birisi olduğu görülmektedir.

Türkiye'de işsizliğin önemli nedenlerinden bir diğerini ise, kişilerin bireysel tercihlerinin oluşturduğu görülmektedir. İşsizlik tanımı içerisinde yer alan "çalışma istek ve arzusunda olma" şartı bu durumu desteklemektedir. Bireyler çalışma istek ve arzusunda olup iş değiştirmek gibi amaçlar ile belirli süre dahi olsa işsiz kalmayı seçebilmektedirler. Ülkeler tarafından işsizliğin etkilerini hafifletmek amacıyla sağlanan işsizlik ödemelerinin

işsiz kalmaya teşvik ettiği bireylerin kendi istek ve tercihleriyle işsiz kalarak bu durumdan faydalandığı görüşü de kabul görmektedir (Kapar 2006:342). Ayrıca işsizliğin tanımı gereği işsiz nüfus içerisinde değerlendirilmeyen "çalışma istek ve arzusunda olmayan" kimseler de kendi tercihleriyle işsiz kalmayı, çalışmamayı seçebilmekte, bu kimseler işsizlik verilerinin ölçümüne dahil edilmemektedirler.

Türkiye'de işsizliği doğuran nedenler arasına uygulanan yanlış istihdam politikalarını veya çeşitli sebeplerle başarısız olan istihdam politikalarını da eklemek gerekmektedir. Piyasanın sorunlarını çözme odaklı olmayan istihdam politikaları işsizliğin artmasına neden olabilmektedir. Uygulandığı halde hedeflenen ilerlemeyi sağlayamayan istihdam politikaları da işsizliğe sebep olabilmektedir.

Ekonomik piyasayla, yani üretim araçlarıyla uyumlu eğitim politikaları işsizliği azaltıcı etki yapmaktadır. İşgücünün belli eğitim seviyesine sahip olması istihdam edilebilme olasılığını arttırmaktadır. Hemen hemen her ilimizde ve hatta bazı ilçelerde bulunan özel veya devlet üniversiteleri her yıl binlerce mezun vermektedir (büyük çoğunluğu çalışma arzusunda olan, ilk defa iş arayacak işgücü). Yüksek öğretim mezunu işgücünün piyasada talep edilen niteliklere sahip olmaması, kalifiye durumda olmaması, herhangi bir mesleki eğitim almamış olması, mesleksiz olması işsizliğe neden olabilmektedir. Günümüzde Türkiye ekonomik piyasasında, işgücü piyasasıyla uyumsuz eğitim politikaları mesleksizliğe, mesleksizlik ise işsizliğe neden olmaktadır.

Yukarıda tarif edilen nedenleri dışında işsizliği arttırıcı diğer nedenler bulunmaktadır. Çalışan haklarını savunan sendikaların güçlerini yitirmesi, sosyal devlet anlayışıyla devletin piyasaya daha az müdahele etmesi, devletin ekonomik gücünün dağılımı ve sermaye yetersizliği, istihdam maliyetlerinin yüksekliği gibi unsurlar işsizliği arttırıcı etki yapabilmektedir.

Buraya kadar sunulan bilgilerden yola çıkarak ülkemizde işsizliğin nedenlerini özetlemek gerekirse;

1. Göç olgusu,
2. İşgücü arzı ve talebinin üretim araçlarıyla uyumsuzluğu,
3. Hızlı nüfus artışı ve nüfusun yapısından kaynaklanan sebepler, genç nüfusa sahip olunması, çalışma çağındaki nüfus fazlalığı,
4. Yaşanan teknolojik gelişmelerin iş hayatına yansımaları,
5. Yaşanan küresel ekonomik krizler,

6. Uygulanan yanlış istihdam politikaları,
7. Kişilerin bireysel tercihleri,
8. İşgücü piyasası ile uyumsuz eğitim politikalar sonucu işgücü arzının işgücü talebiyle uyumsuzluğundan kaynaklanan mesleksizlik sorunu,
9. Diğer bazı nedenler(çalışma hayatına dair yasalar, sendikaların etkinliğini yitirmesi, sosyal devlet anlayışının gelişmesi ve karşılıksız harcamaların artması gibi sebeplere sermaye yetersizliği vb.) olarak özetlenebilmektedir.

2.2.2. Genç İşsizliğinin Nedenleri

Toplumun sosyo-ekonomik risklerden etkilenme ihtimali en yüksek grubu olan genç nüfusun kişisel donanım eksikliği ile açıklanamayacak kadar fazla sorunla karşı karşıya olduğu görülmektedir. Birbirleriyle ilintili gelişim gösteren bu sorunlardan bazıları eğitimsizlik, işsizlik, yoksulluk, sağlık problemleri gibi sorunlar olarak sıralanmaktadır. Belirtilen sorunlar içerisinde genç nüfus için başı çeken en önemli sorun işsizlik olarak sivrilmektedir. Genç nüfusun işsiz kalmasının eğitim ve ekonomi politikalarından ve daha farklı mekanizmalardan kaynaklanan nedenleri bulunmaktadır. Türkiye'de toplam işsiz miktarının yaklaşık olarak üçte birini 15-24 yaş arası nüfus oluşturmaktadır. Bu durumda ülke ekonomisinin genç nüfus potansiyelini kullanamadığı ve ve bu nüfusun atıl durumda kaldığını ifade etmek mümkün olmaktadır (Bekiroğlu 2010:165). Ülkemizde ekonomik piyasadaki işsizlik oranlarını tetikleyen nedenler genç işsizliğinin de nedenlerini teşkil etmektedir.

Genç işsizliğin önde gelen diğer bazı nedenleri arasında, genç olarak kabul edilen 15–24 yaş grubu arasında eğitime katılım oranlarının artması, yeni işler yaratılamaması, tecrübe yoksunluğu, gençlerin niteliklerinin işgücü piyasasının ihtiyaçlarına cevap verememesi gibi nedenler sayılabilmektedir (Erdayı 2009:135). Genç işsizliğinin nesnel bir çok nedeni bulunmaktadır. Türkiye'de genç işsizliğinin göze çarpan öncül nedenlerinden birisi yüksek beklentilerle şekillenmiş ekonomik piyasalarda, genç işgücünün ilk kez iş araması olarak gösterilmektedir. Belirtilen nedenlerden eğitime katılma oranı dışındakiler çeşitli önlemlerle çözülebilmektedir veya etkileri azaltılabilmektedir. Fakat çözülememesi durumunda oluşan işsizlik probleminden gerek sosyo-ekonomik gerekse psikolojik anlamda en fazla genç nüfus etkilenmektedir.

Genç işsizliğin sayılan bu ve diğer nedenlerinin sıralanarak açıklanması gerekmektedir. Genç işsizliğinin en kapsamlı nedenlerinden birisinin ekonomik piyasa

özelliklerinden kaynaklanan sebepler olduğu bilinmektedir. Örneğin piyasaların ekonomik durgunluğa girmesi nedeniyle işsizlik oranlarının artması gibi piyasaların yapısal özelliklerinden kaynaklanan sebeplerden öncelikle genç nüfus etkilenmektedir. Piyasalardaki daralmalara bağlı olarak işten çıkarmalar meydana gelmektedir. Meydana gelen işten çıkarmalarda öncelikli olarak tercih edilen kesim genç işgücü olmaktadır. İşe en son alınan kişi kriz ve daralma durumlarında işten ilk çıkartılan kişi olmaktadır. "Seçici İşten Çıkartma Hipotezine" göre işe son girenlerin ilk olarak işten çıkarılmaları ağırlıklı olarak gençleri etkilemektedir (Okur 2014:59). Uygulanan yanlış istihdam politikalarını da genç işsizlik nedenleri arasına eklenmesi gerekmektedir. Özellikle ekonomik kriz dönemlerinde piyasalarda uygulanan yanlış istihdam politikaları krizin etkilerini derinleştirerek işsizlik oranlarını dolaylı olarak genç işsizlik oranlarını arttırmaktadır.

Toplumda ilk defa iş arama oranlarının en yüksek olduğu kesimin genç nüfus olduğu bilinmektedir. Gençler eğitim hayatı ve ilk işi bulma arasında geçen sürede son derece hassas bir dönem içerisinde bulunmaktadırlar (Bayraktar, İncekara 2013:19). Genç nüfusun iş arama sürelerinin özellikle durgunluk ve kriz dönemlerinde oldukça uzun olduğu görülmektedir. İşsizlik sorunuyla karşı karşıya kalan genç nüfus, uzun süre iş arayıp bulamaması durumunda karamsarlığa kapılmaktadır. Karamsarlığa kapılan genç nüfus iş arama sürelerini uzatmakta veya eğitim hayatına devam etmektedir. Bu durum genç işsizlik oranlarını arttırmaktadır.

Genç işsizliğini arttırıcı nedenlerden bir diğeri ise istihdam ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin değişime uğraması olarak gösterilmektedir. Önceki dönemlerde ekonomik büyüme ile doğru orantılı olarak artan istihdam seviyesi son dönemlerde bu orantıyı kaybetmektedir. İktisat yazını tarandığında Yılmaz (2005)'ın çalışmasında yaptığı nedenselllik testine göre Türkiye ekonomisinde büyüme oranı ile işsizlik oranı arasında nedensellik ilişkisi olmadığını ortaya koymaktadır (Muratoğlu 2011:167). Buna göre ekonomik piyasalarda "istihdamsız büyüme" kavramı popüler hal almaktadır.

Ülkemizde genç işsizliğini tetikleyen nedenler arasında istihdam maliyetlerinin yükseliği de gösterilmektedir. İstihdam maliyetleri, işçi ve işverenden alınan sosyal güvenlik primleri ile ücretten alınan vergilerden oluşmaktadır (Okur 2014:81). İstihdam maaliyetlerinin yüksekliği girişimcilerin rekabet gücünü düşürmektedir. Girişimciler de işgücü maaliyetlerini düşürmek amacıyla ücretleri baskı altına alarak istihdamı sınırlamaktadırlar. Ayrıca işverenler belli bir maaliyeti olan işgücü tercihlerinde tecrübeyi

ön planda tutmaktadırlar ve genç işgücü yerine tecrübeli işgücünü tercih etmektedirler. Ülkemizde alınan istihdam vergilerinin de oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalara göre AB Ülkelerinde toplam vergi yükü içerisinde %35 oranında dolaylı vergi, %65 oranında dolaysız vergi olduğunu göstermektedir. Türkiye'de ise %70 oranında dolaylı vergi ve %30 oranında dolaysız vergi bulunduğu bilinmektedir (Sayın 2011:41). Bu veriler ülkemizdeki istihdam maliyetlerini ortaya koymaktadır. Özellikle dolaylı vergiler maliyetlerin artması anlamına gelmektedir.

Genç işsizliğini arttırıcı bir başka neden de kayıt dışı istihdam olarak gösterilebilmektedir. Çünkü kayıt dışı ekonominin istihdam tercihi eğitim düzeyi düşük kişiler, kadınlar, çocuklar ve yaşlılar biçiminde kendini göstermektedir. Bu tercihin sebebi genç nüfusun büyük çoğunluğunun eğitimli olması ve kayıt dışı olarak istihdam edilmeyi kabul etmeyecek olmalarından kaynaklanmaktadır. Kayıt dışı ekonominin kontrol altına alınması genel olarak istihdamın artmasını sağlar ve genç nüfusun artan istihdamda kendine yer bulabildiği görülmektedir.

Genç işsizliğinin bir diğer nedeni ise, yetersiz veya yanlış eğitim politikaları olarak gösterilebilmektedir. İşlevsellikten uzak eğitim politikaları gençlerin iş hayatına geçişini zorlaştırmaktadır. Çeşitli vasıf uyuşmazlıklarına neden olmaktadır. Genç işsizliğinin nedenleri arasında önde gelen eğitim olgusu, genç işsizliği sorununun çözümünde birincil konuyu teşkil etmektedir. Doğru eğitim sistemleri sayesinde gençlere günümüz işgücü piyasasının gereklerine uygun nitelikler verilebilmektedir (Murat, Şahin 2011:59). Özellikle yükseköğretim işgücü piyasası uyumsuzluğu genç işsizliğini arttırıcı etkide bulunmaktadır. Yükseköğretim işgücü piyasası uyumsuzluğu iki boyut olarak değerlendirilmektedir. Birincisi bazı alanlarda işgücü piyasasının talebinden fazla mezun verilmesi ikincisi ise piyasada geçerli alanlarda mezun verilmesine rağmen niteliklerinini piyasa ihtiyaçlarını karşılayamaması olarak gösterilmektedir (Biçerli 2011:124). Bu noktada genç işsizliğinin mesleksizlik olarak adlandırılan başka bir nedeni ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın penceresini oluşturan mesleksizlik ilerleyen kısımlarda ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Genç işsizliğinin için farklı bir neden olarak işsiz gençler için uygulanan ve ülkemizde çoğunlukla İŞKUR tarfından organize edilen aktif istihdam politikalarının yetersizliği gösterilmektedir. Ayrıca ülkemizde genç işsizliğini arttıran nedenlere kadın işgücünün istihdama katılma oranlarının düşüklüğü de eklenebilmektedir. Toplumumuzun

ataerkil yapısından kaynaklı bazı sorunlar başta olmak üzere çeşitli nedenlerle kadınların işgücüne katılma oranlarının düşük olduğu görülmektedir. Eylül 2013 TÜİK verilerine göre kadınlarda işgücüne katılma oranının bir önceki yılın aynı dönemine göre %0.5 artış göstererek %31.2 olarak gerçekleştiği görülmektedir (www.tuik.gov.tr). İş hayatına geçişin genç yaşlarda olduğu göz önüne alınırsa kadın nüfusun iş hayatına geçişi gerçekleşmediği için yetersiz kadın işgücü istihdamının genç işsizlik oranlarını arttırıcı etkisi olmaktadır.

Genç işsizliğine neden olan etkenler arasında etnik köken ve engellilik durumu da gösterilmektedir (Murat, Şahin 2011:59). İlk defa iş arayan genç nüfus etnik köken sebebiyle veya engelli olması sebebiyle negatif ayrımcılığa uğrayarak, istihdam için tercih edilmemektedir.

Özetle, buraya kadar aktarılan bilgiler ışığında gençlerin istihdama katılım oranlarının düşük olmasının nedenlerini sıralamak gerekir ise bu nedenler;

1. Türkiye'nin genç nüfusa sahip olması (demografik yapısı),
2. Yetersiz işgücü politikaları,
3. Çeşitli sosyo-ekonomik nedenlerle kırsaldan kente yaşanan göç,
4. Eksik veya hatalı eğitim politikaları,
5. Son dönemlerde varlığı daha fazla hissedilen mesleksizlik olgusu,
6. Aktif istihdam politikalarındaki bazı eksiklikler,
7. İşgücü piyasalarının yapısından kaynaklanan yetersizlikler,
8. Türk eğitim sisteminin ekonomik piyasa ile uyumlu olmaması ve emek talebinin niteliklerine cevap verememesi,
9. Kadın işgücünün istihdama katılımının düşük olması,
10. Eğitim sebebiyle istihdama katılamama ve
11. Demografik özelliklerden kaynaklanan nedenler olarak sıralanabilmektedir.

2.2.3. Diplomalı İşsizliğin Nedenleri

Eğitimli nüfustaki, özellikle yüksek öğrenimli nüfus payındaki artış toplumun ve toplumsal yaşamın bütün alanları için olumlu etki yaratmaktadır. Yüksek öğrenim ayrıca işgücü ve istihdam oranlarını yükseltmektedir (Mütevellioğlu, Zanbak, Mert 2010:210). Eğitim işsiz kalma riskini düşürmektedir. Fakat günümüzde bireyin sahip olduğu eğitim düzeyinin işsiz kalma riskini düşürme etkisi çeşitli nedenlerle azalmaktadır. Ülkemizde artma eğilimi gösteren eğitimli işsizlik miktarı bu durumu doğrular niteliktedir. İşsiz nüfus

arasında eğitimli bireylerin sayısı dikkat çekmektedir. Eğitimli olmanın ekonomik piyasalardaki değerini yitirmesinin göstergesi olarak diplomalı işsizlik oranlarının artması gösterilmektedir.

Diploma sahibi ve çalışma istek-arzusuna sahip nüfusun işsizlik sorunuyla baş başa kalmasının en önemli sebebi eğitim politikaları olarak gösterilmektedir. Ülkemizde yıllardır tek düze süregelen eğitim politikaları ekonomik piyasadaki değişimlere ayak uyduramamaktadır. Teknolojide yaşanan değişimler, bilginin öneminin artması ve bilgi çağına girilmesi, küreselleşmenin etkileri gibi sebeplerle eğitimin üstlendiği roller önemini arttırmaktadır. Yaşanan değişim ve gelişimlere ayak uydurabilen eğitim sistemleri işsizliği düşürmektedir. Değişime ayak uyduramayarak işgücü piyasasının ihtiyacına cevap veremeyen eğitim politikaları işsizliği özellikle eğitimli bireyler arasında arttırarak diplomalı işsizlik problemini ortaya çıkarmaktadır.

Ekonomik piyasa ile eşgüdümsüz eğitim programlarından mezun olan bireyler piyasada geçerli, çeşitli vasıfları kazanmaktan yoksun kalmaktadırlar. İşverenlerin talep ettikleri işgücü nitelikleri yüksek öğretim mezunu olsalar dahi ekonomik piyasada arz edilen işgücünde bulunmamaktadır. Bu noktada çalışmanın önceki kısımlarında bahsettiğimiz mesleksizlik problemi kendini göstermektedir ve diplomalı işsizliği tetiklemektedir. Herhangi mesleki formasyona sahip olmama hali olan mesleksizlik yetersiz veya hatalı eğitim politikalarının sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Diplomalı işsizliğin en önemli ve güncel sebeplerinden birisi olarak mesleksizlik sorunu belirmektedir.

Eğitimli bireylerin eğitim hayatından iş hayatına geçiş sürecinin sağlıklı gerçekleşmemesi diplomalı işsizliğin başka bir nedeni olarak gösterilmektedir. Alınan eğitim işgücü piyasayıyla uyumlu olsa dahi bireyin ilk defa iş arama sürecinde doğru yönlendirilmesi önem arzetmektedir. Yeni mezun eğitimli nüfusun eğitim hayatından iş hayatına geçiş sürecinin kısaltılması ve kolaylaştırılması için çeşitli önlemler alınması gerekmektedir. Türkiye'de iş arama tekniklerinin kullanımının yetersiz olduğu görülmektedir. Genellikle tanıdıklar vasıtasıyle veya kendi başına iş arama yöntemlerinin tercih edildiği görülmektedir (İzgi, Arslan 2008:6). Ülkemizde eğitimini tamamlayan bireylerin sağlıklı yürümeyen iş hayatına geçiş süreci uzun sürmektedir ve bu dönemde diplomalı işsizlik meydana gelmektedir.

Diplomalı işsizliğe diğer sebeplerden oldukça azda olsa sebep olan bazı etkenler bulunmaktadır. Eğitimli, iş arayan bireyin kişisel tercihleri-istekleri (yüksek maaş beklentisi vb.), bireylerin sağlık, ailevi vb. sorunları, sosyo-ekonomik çeşitli sebepler ve kültürel değerler gibi etkenler de diplomalı işsizliğe neden olabilmektedirler. Belirtilen nedenler dışında işsizliğe neden olan tüm etkenler eğitimli işsizliğin de sebepleri arasında yer almaktadır. Artan işsizlik oranlarından eğitimli nüfus payına düşeni almaktadır.

2.3. Türkiye'de İşsizlik-Eğitim İlişkisi

Yaşanan hızlı bilimsel, teknolojik ve ekonomik değişimler bir çok alanda ezber bozmaktadır. Eğitim de yaşanan gelişmelerden nasibini almaktadır. Çağımızda yaşanan hızlı değişimlere paralel olarak eğitimli insan kaynağının artan önemi ve aldıkları eğitimin beklenen nitelikleri ezberimizi bozan önemli değişimlerden birisi olarak göze çarpmaktadır. Eğitimin toplumdaki diğer değişimlerden sorumlu olması sebebiyle, değişime diğer sistemlerden daha önce uyum sağlaması gerekmektedir (Ereş 2005:161). İşgücü arzının yükselen beklentileri eğitim-istihdam ilişkisini günden güne arttırmaktadır. "Ekonomik kalkınmayı sağlayarak gelişmiş ülkeler arasında adını yazdırabilmenin önemli unsurlarından birisi insan kaynağının güncel eğitim anlayışlarıyla eğitilmesi olarak kabul edilmektedir. Günümüzde işgücünün doğru eğitim politikalarıyla yetiştirilmesi çözüm bekleyen hayati konulardan birisi olarak görülmektedir (Öksüz 2013).

Türkiye'de örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki kısımdan oluşan eğitim sisteminin hem düşük gelirli ülkelerin hem de gelişmekte olan ülkelerin özelliklerini sergilediği görülmektedir (Köseleci 2012:12). Eğitim sistemimizin düşük gelirli ülkeler ile gösterdiği benzer özelliklerden kurtulması gerekmektedir. Diğer yandan gelişmiş ülkelere bakıldığında eğitim sistemi ve iş gücü piyasası arasındaki eşgüdüm göze çarpmaktadır. Almanya, Avusturya ve İsviçre gibi OECD ülkeleri uyguladıkları ikili(dual) eğitim sayesinde iş gücü piyasasıyla eğitim programları arasınada eş güdüm sağlamaktadırlar (http://www.tesk.org.tr). Oysaki ülkemiz eğitim sisteminin iş gücü piyasasıyla ilişkilerinin zayıf olduğu bilinmektedir.

Sir Francis BACON'un, Bilgi'yi 1597 yılında "Bilgi Güçtür" şeklinde tanımladığı görülmektedir (Bedir 2002:53). Bilgi yaşamın her evresinde gerekmektedir. Bilgi özellikle ekonomik yaşamda işgücü arz edenler için maddi, manevi kazanım elde edebilmek, işgücü talep edenler için ise, maddi, manevi kazanımların yanında rekabet edebilmek için

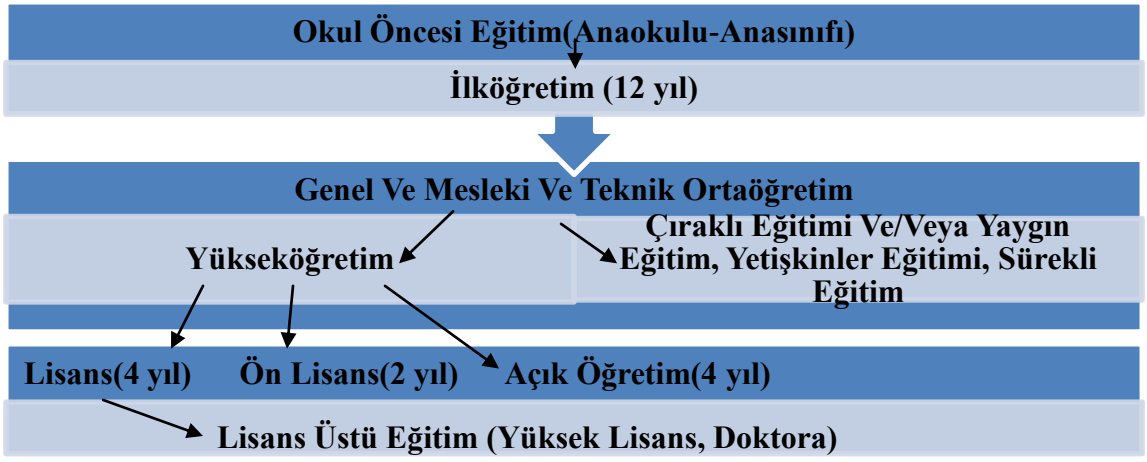
gerekmektedir. Doğru ve düzenli bilgiyi elde etmenin yolu eğitimden geçmektedir. Ayrıca sosyo-ekonomik etkenler de bilgi ile şekillenmektedir.

Tükiye'deki eğitimin işsizlik ile olan etkileşimini aktarmadan önce, mevcut eğitim sisteminin yapısı hakkında bilgi sahibi olmak önem arz etmektedir. Aşağıda öncelikle mevcut Türk Eğitim Sistemi, nüfusun eğitim durumu ve ardından işsizlik-eğitim ilişkisi ortaya konmaya çalışılmaktadır.

2.3.1. Türkiye'de Eğitim Sistemi

Türk eğitim sistemi çeşitli kademelerden oluşmaktadır. Türkiye'de kurumsal eğitimin yanında toplumsal eğitim gerçekleştiren kurumların da bulunduğu görülmektedir. Ülkemizdeki eğitim kurumları zaman geçtikçe gelişim göstermektedir. Fakat bu gelişimin yeterli ve doğru olup olmadığı tartışılmaktadır. Çalışmanın bu kısmında Türkiye Eğitim Sistemi ana hatlarıyla açıklanmaya çalışılmaktadır.

Şekil 2.1. Türkiye Eğitim Sistemi

Kaynak: Kurnaz, 2007:102

2.3.1.1. Örgün Eğitim Ve Yaygın Eğitim Sistemi

Ülkemizde eğitim sistemi örgün eğitim ve yaygın eğitim sisteminden oluşmaktadır (www.meb.gov.tr). Türkiye'de "örgün eğitim" olarak adlandırılan eğitim okul öncesi, ilk, orta, özel eğitim ve öğretim ve yüksek öğretimden oluşmaktadır (Bayrak, Erkılıç, Turhan... 2013:50). Yaygın eğitim ise, örgün eğitim dışındaki bütün eğitim faaliyetlerinden oluşmaktadır. Örneğin; ekonomik piyasada uygulanan aktif istihdam politikaları çerçevesinde hayata geçirilen ve çoğunluğu İŞKUR tarafından organize edilen mesleki

eğitimler ile halk eğitimi, çıraklık eğitimi ve uzaktan eğitim (Kenar 2009:1) gibi eğitimler yaygın eğitim kapsamında değerlendirilmektedir.

Ülkemizde örgün eğitim 2012'de yapılan düzenlemeyle, 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanuna göre, son haliyle 4+4+4 olmak üzere her bireye 12 yıl zorunlu hale getirildiği görülmektedir (http://mevzuat.meb.gov.tr). 12 Yıl zorunlu eğitimi bitiren kimselere orta öğretim diploması verilmektedir. Yüksek öğretim ise zorunlu tutulmamaktadır. Eğitim devlet okulları ve özel eğitim kurumları eliyle gerçekleştirilmektedir. Türkiye'de yüksek öğretime kadar olan eğitim, 3797 sayılı kanun ile düzenlenen Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), tarafından organize edilmektedir (http://.mevzuat.meb.gov.tr). Ülkemizdeki eğitim kurumları; 4+4 yıl ilköğretimin görüldüğü MEB'e bağlı ilkokullar, 4 yıl orta öğretimin görüldüğü yine MEB'e bağlı liseler ve yüksek öğretimin verildiği Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK)'na bağlı yüksek öğretim kurumlarından oluşmaktadır. Yüksek öğretim kurumları "2 yıllık programlardan oluşan önlisans öğretimi veren yüksek okullar, 4 yıllık programlardan oluşan lisans öğretimi veren fakültelerden ve lisansüstü öğretim (yüksek lisans, doktora) veren enstitülerden ayrıca konservatuarlar, meslek yüksekokulları, uygulama ve araştırma merkezlerinden oluşmaktadır (www.meb.gov.tr).

Örgün eğitim dışındaki eğitim faaliyetlerini kapsayan yaygın eğitim mekanizmaları ise, örgün eğitim sistemine hiç girmemiş veya ayrılmış bireylere ihtiyaç duydukları alanda veya dışında sunulan eğitim etkinliklerinin tümünü kapsamaktadır (Kenar 2009). Türkiye'deki yaygın eğitim kurumları: halk eğitimi merkezleri, çıraklık eğitimi merkezleri, pratik kız sanat okulları, olgunlaşma enstitüleri, endüstri pratik sanat okulları, Mesleki eğitim merkezi, yetişkinler teknik eğitim merkezleri, özel kurslar, özel dershaneler, eğitim ve uygulama okulları (özel eğitim), meslek okulları (özel eğitim), mesleki eğitim merkezleri (özel eğitim), bilim ve sanat merkezleri (özel eğitim), açık ilköğretim okulu, açık öğretim lisesi olarak sıralanabilmektedir (Bayrak, Erkılıç, Turhan... 2013:50).

2.3.1.2. Mesleki Eğitim Sistemi

Dünyada, ekonomik rekabetin sürekli arttığı günümüzde meslek eğitimi kavramı da değerini yükseltmektedir. İçinde bulunduğumuz zamanda ekonomik piyasalarda işgücünün bilgi, becerisinin arttırılmasının, işgücünün niteliği ve verimliliğinin yükseltilmesinin öneminin daha da arttığı görülmektedir. Mesleki teknik eğitimin önemi bu noktada kendini göstermektedir.

Mesleki teknik öğretim de örgün ve yaygın eğitimlerden oluşmaktadır. Mesleki ve teknik öğretimin örgün kısmı ülkemizde MEB'e bağlı olarak faaliyet gösteren meslek, endüstri meslek, teknik, kız teknik, sağlık, turizm, ticaret, tarım, matbaacılık, olgunlaşma enstitüsü gibi birçok türü olan mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları ile YÖK'e bağlı meslek yüksek okulları tarafından gerçekleştirilmektedir (Deperlioğlu, Köse, Güraksın 2014:4). Mesleki teknik öğretim özel teşebbüsler tarafından da gerçekleştirilebilmektedir**.** Yaygın mesleki eğitim ise yine MEB'e bağlı halk eğitim merkezleri, mesleki eğitim merkezleri, İŞKUR, Sivil Toplum Kuruluşları (STK), üniversiteler ve çeşitli özel kuruluşlar tarafından verilmektedir (Kenar 2009). İlgili kurumlar kişileri iş hayatının mesleki gereklerine göre hazırlamaktadır.

2.3.1.3. Türk Eğitim Sistemindeki Temel Sorunlar

Türk eğitim sisteminin çok boyutlu sorunlarının tamamının, çalışmanın bu kısmında ortaya konulması mümkün görünmemektedir. Türk eğitim sistemindeki temel sorunlar burada verilmeye çalışılmaktadır.

Vatandaşların zaman içinde durmaksızın değişen ve gelişen gereksinimlerinin karşılanması noktasında Türkiye eğitim sisteminin başarısı tartışılmaktadır. Halen Türk eğitim sisteminden yararlanamayan 10 milyon civarı insan bulunmaktadır. Mezun olanların da amaçlara uygun biçimde yetiştirilmedikleri görülmektedir. Okullarda öğrenme alışkanlığı kazandırılmadığı için pek çok bilginin unutulduğu görülmektedir (Bayrak, Erkılıç, Turhan... 2013:60).

Herşeyden önce Türkiye'de hiç bir dönemde partiler üstü bir eğitim politikası izlenemediği, sistemin yerli yerine oturtulamadığı ve dolayısıyla eğitim politikalarında süreklilik sağlanamadığı görülmektedir (Gedikoğlu 2005:74). Türk eğitim sisteminde sık yaşanan sistemsel değişiklikler ve müfredat içeriği değişimleri istikrarın sağlanmasını engellemektedir. Tabiki ülkemizdeki tüm seviyelerdeki eğitim müfredatı günümüz gereklerine göre revize edilmesi gerekmektedir (Murat, Şahin 2011:109). Eğitim sistemindeki aksaklıklardan MEB'in de haberdar olduğu bilinmektedir. MEB 2010-2014 Stratejik Planında, bakanlık merkez ve taşra teşkilatın birimlerinin ve dış paydaşların, bakanlığın güçlü ve zayıf yönlerinin algılandığı belirtilmektedir (Yılmaz, Altınkurt 2011:947). Eğitim sisteminde yapılan değişikliklerin planlı veya kapsamlı olup olmadığına süpheyle bakılmaktadır. Son yıllarda eğitim sisteminde yapılan değişiklikleri

incelendiğinde durumun anlaşılması kolaylaşmaktadır. 2000'li yıllarda Türk Milli Eğitim Sisteminde yapılan belli başlı değişiklikler (www.mezun.com.tr);

1. Meslek lisesi mezunlarına meslek yüksek okullarına sınavsız geçiş hakkın tanındı (2002).
2. Üniversiteye girişte meslek liseleri ve genel liseler arası katsayı farkı arttırıldı (2003).
3. 64 yıllık eğitim müfredatı değiştirildi (2004).
4. Lise 4 yıla çıkartıldı (2005). Zorunlu dersler ve ders yükü azaltıldı, seçmeli dersler arttırıldı.
5. Yabancı dilde ders bitti (2005).
6. Süper liseler anadolu liseleri ile birleştirildi (2005).
7. Genel lise ve meslek liselerinin birinci sınıfı ortak oldu (2005).
8. Liselere Giriş Sınavı gitti, Orta Öğretim Kurumları Giriş Sınavı geldi (2005). İçerik, müfredat ve katsayılar açısından farklılıklar oluştu.
9. Orta Öğretim Kurumları Giriş Sınavı gitti, Seviye Belirleme Sınavı geldi (2007).
10. Lise türleri azaldı. Orta öğretimdeki 79 okul çeşidi 15'e indirildi (2008).
11. Seviye Belirleme Sınavları kaldırıldı ve eski sistem yerine geldi (2010). 1999 Öncesi mantığına geri dönüldü.
12. Düz liseler anadolu lisesine dönüştü (2010).
13. Arapça seçmeli ders oldu (2011).
14. Lisans Yerleştirme Sınavına iki hafta kala okul puanının öğrenciye etkisi kaldırıldı (2012) olarak sıralanabilmektedir.

Eğitim sisteminde yapılan başlıca değişikliklere bakıldığında, bazı uygulamaların zamansız ve aniden yürürlüğe sokulduğu, bazılarının ise, deneme yanılma yöntemi kullanılır gibi, önce kaldırıldığı sonra tekrar geri getirildiği görülmektedir. Eğitim sistemine dair yapılan değişikliklerin, sistemde istikrarın yakalanmasına engel olduğu görülmektedir.

Sağlıklı işleyen bir eğitim sisteminde, orta öğretimden mezun olanların 2/3'ünün hayata ve dolayısıyla bir mesleğe doğru yöneldiği, 1/3'ünün de yüksek öğretime devam ettiği görülmektedir. Türkiye'de ise durum tam tersi olarak işlemektedir (Murat, Şahin 2011:110).

Eğitim sistemimizin genel sorunlarından biri olarak, eğitime ezberciliğin hakim olması göze çarpmaktadır. Geçer not alma kaygısıyla ezberlenen bilgiler kalıcı olmamakta ve kısa sürede unutulmaktadır (Gedikoğlu 2005:75).

Türkiye'de özellikle son dönemlerde istihdam piyasasındaki kalifiye eleman ihtiyacı eğitim sistemlerinin piyasa ile uyumsuzluğundan kaynaklanmaktadır. Özellikle yükseköğretim sisteminin ekonomik piyasayla olan uyumsuzluğu göze çarpmaktadır. Her yıl yükseköğretim sisteminden, istihdam olmalarıyla ilgili herhangi bir planlama yapılmadan verilen binlerce mezun ve bu mezunların iş bulma sürelerinin uzunluğu eğitim-istihdam piyasası uyumsuzluğu ortaya koymaktadır.

Ülkemizde eğitim sistemindeki önemli sorunlardan birisi de öğrencilerin eğitim her aşamasında doğru yönlendirilememesi olarak göze çarpmaktadır. Öğrencilerin yönlendirilmesinde, eğitim kurumları ve eğitimciler ile birlikte velilerin de hatası bulunmaktadır. Özellikle mesleki eğitim ve öğretime ön yargılı bakılmaktadır ve mesleki eğitim alındıktan sonra bireyin kendisine uygun iş bulamayacağı düşüncesi kafalarda yer edinmektedir (Murat, Şahin 2011:110).

Türkiye eğitim sisteminde önceki dönemlere oranla iyileşmiş durumda olsada özellikle ortaöğretim döneminde okullaşma (Okul çağındaki çocuklardan okula gidenlerin sayısı) oranlarında sıkıntı bulunmaktadır. TÜİK verilerine göre, 2012-2013 ilkokul okullaşma oranının; %98.86, orta okul okullaşma oranının; %93.09, ortaöğretim okullaşma oranının ise; %70.06 olarak gerçekleştiği görülmektedir (www.tuik.gov.tr).

Türkiye eğitim sistemi ile ilgili genel sorunları özetlemek gerekirse (Bayrak, Erkılıç, Turhan... 2013:60);

1. Hedeflenen %100 okullaşmanın sağlanamadığı görülmektedir.
2. Mesleki ve teknik eğitim ile ilgili sorunların çözülemediği görülmektedir.
3. Eğitim sistemi ile istihdam arasında denge bulunmamaktadır.
4. Bölgeler arası eğitimsel eşitsizlikler devam etmektedir.
5. Eğitimde sosyal adalet, fırsat ve olanak eşitliğinin sağlanamadığı görülmektedir.
6. İnsan kaynaklarının niteliksel sorunları devam etmektedir.
7. Eğitimde altyapı ve donanım eksiklikleri devam etmektedir.
8. Eğitimde ve eğitimden iş hayatına geçiş sürecinde rehberlik sistemi yetersiz kalmaktadır.

2.3.2.Türkiye Nüfusunun Eğitim Seviyesi Ve Eğitim-İşsizlik İlişkisi

Eğitim sadece okullarda bilgi vermekten ibaret olmamakla birlikte hayatın tamamında bir çok kurumla doğrudan alakalı bir kavram olarak nitelendirilmektedir. Ekonomi kurumu da eğitimden direkt olarak etkilenmektedir. Ekonomik piyasaların uğraştığı problemlerin başında işsizlik problemi gelmektedir. O halde işsizlik ve eğitimde ilişki içerisindedir ve bu ilişki sıkça irdelenmektedir.

Ekonomik piyasalarda işverenler, bilgili gelişimini tamamlamış işgücü talep etmektedirler. Gelişimini tamamlamış doğru eğitim almış işgücü, iş bulma konusunda diğerlerine göre daha az zorlanmaktadır. Eğitimin; işgücünün beceri ve üretkenlik kapasitesini geliştirdiği, bu yollada milli gelirin artmasına da katkıda bulunduğu klasik iktisatçılar tarafından desteklenmektedir (Taş, Yenilmez 2007:159). Beşeri sermayenin önemi sahip olduğu bilgi ve beceriyle ölçülebilmektedir. Beşeri sermayeye bunları verebilmek eğitim ile mümkün olmaktadır.

Diğer gelişmekte olan ülkelerdeki gibi Türkiye için eğitim-işsizlik ilişkisi kalkınmanın temel taşlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Çalışmanın bu kısmında Türkiye nüfusunun eğitim seviyesi, eğitimli işsizliğin merkezinde bulunan genç nüfusun eğitim seviyesi ve eğitim-işsizlik-mesleksizlik ilişkisi ortaya konmaya çalışılmaktadır.

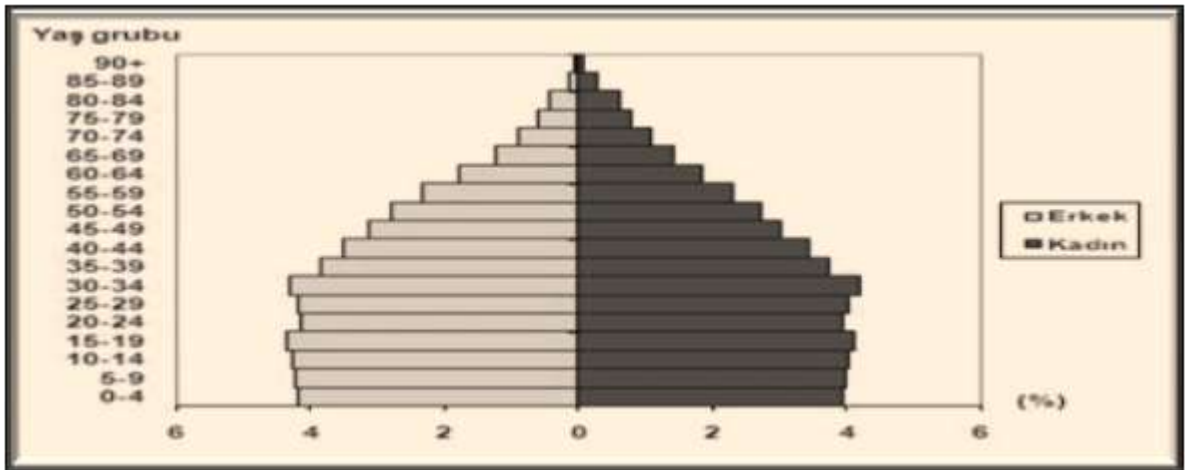
2.3.2.1. Türkiye'de Nüfusun Eğitim Seviyesi

Türkiye nüfusunun en önemli özelliklerinden birisi genç yapıya sahip olması olarak gösterilmektedir (Grafik 2.1). Literatürde genç nüfusa sahip olma durumu demografik fırsat penceresi olarak adlandırılmaktadır (Erdayı, 2009:138). Genç nüfusa sahip olmak bazı avantajlarla beraber çeşitli olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Genç nüfus kitlesine sahip ülkeler ancak doğru eğitim planlamalarıyla genç nüfusun iş hayatına sağlıklı geçişini sağlayabilmektedirler. Beşeri sermayeden maksimum faydalanmak eğitimle mümkün olmaktadır.

Bir ülkede nüfusun yapısı kadar nitelikleri de sosyo-ekonomik açıdan son derece fazla önem arz etmektedir. Nüfusun iş, eğitim ve sağlık gibi nitelikleri birbirlerine bağlı olarak gelişim göstermektedir. Diğer niteliklerin gelişimine katkısı en fazla olan unsurlardan birisi nüfusun eğitimli olması durumu gösterilmektedir. Ekonomik piyasada nüfusun aldığı eğitimin niteliğine göre eğitim seviyesi arttıkça "çalışan, aktif nüfus" içerisinde yer alma ihtimali artmaktadır. Aktif nüfus ne kadar fazla olursa ekonomik

gelişmişlik seviyesinin de o kadar fazla olduğu görülmektedir. Eğitim aynı zamanda nüfusun işgücüne katılımını arttıran etkenlerden birisi olarak gösterilmetkedir. Dünyada eğitimli nüfusa sahip ülkeler her bakımdan gelişmiş ülkeler sınıfında değerlendirilmektedir.

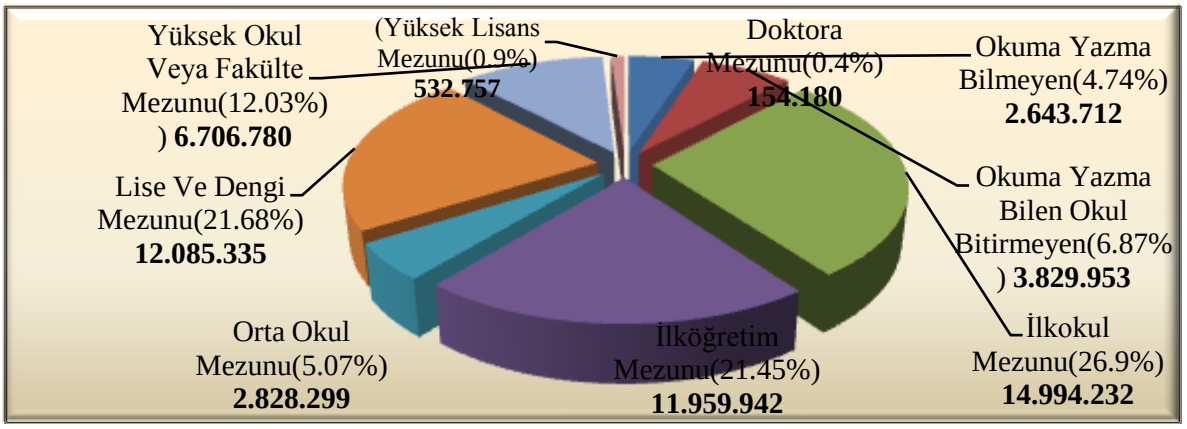
Grafik 2.1. Türkiye Nüfus Piramidi (2013)

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr (05.03.2013)

Türkiye nüfus piramidi incelendiğinde, alt kısımların daha şişkin olması sahip olunan genç nüfustan kaynaklanmaktadır. Nüfusun büyük çoğunluğunun özellikle 0-44 yaş aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. Ülkemizde 15-64 yaş grubunda bulunan (çalışma çağındaki) nüfusun oranının, 2013 yılında, 2012 yılına (%67,6) göre 0,1 puan artarak %67,7 (51 926 356 kişi) olarak gerçekleştiği görülmektedir. Çocuk yaş grubundaki (0-14) nüfusun oranının ise %24,6'ya (18 849 814 kişi) gerilerken, 65 ve daha yukarı yaştaki nüfusun oranının da %7,7'ye (5 891 694 kişi) yükseldiği görülmektedir (www.tuik.gov.tr).

Grafik 2.2. Ülkemizde 15+ Yaş Nüfusun Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (2013)

Kaynak:http://www.tuik.gov.tr (05.03.2014)

Ülkemizde nüfusun genel eğitim özelliklerine bakıldığında Nisan 2013'te TÜİK İzmir bölgesinden yapılan açıklamaya göre; 6 yaş üzeri okur yazarlık oranı Türkiye oranı %95 civarında olduğu görülmektedir (www.tuik.gov.tr). Ülkemizde TÜİK 2013 nüfusun eğitim verilerine göre (Grafik 1.2) okuma yazma bilmeyen nüfus toplam nüfusun %4.7'si kadardır ve 2 milyon 643 bin 712 kişi olduğu görülmektedir. Türkiye'de eğitimli nüfus içerisinde 2013 verilerine göre en yüksek payın %26.9 (14.994.232 kişi) ile ilkokul mezunlarının olduğu görülmektedir. Ülkemizde yüksek öğretim mezunları ise; fakülte veya yüksek okul mezunları %12.03 (6.706.780) ile yüksek lisans mezunları %1 (523.757) ile ve doktora %0.7 (154.180) mezunlarından oluşmaktadır. Ülkemizin genel okur-yazarlık seviyesinin yüksek olduğu fakat yüksek öğretim miktarının düşük olduğu görülmektedir (Grafik 2.2).

Türkiye'de nüfusun eğitim seviyesi ile ilgili verilere göre yüksek öğretim mezunu nüfus miktarının düşük olduğu görülmektedir. Okur-yazarlık oranı iyi seviyelerde seyretmektedir. Genç nüfus piramidine sahip olan Türkiye'de mezuniyet seviyelerini, geçerli, güncel ve işlevsel eğitim stratejileriyle yükseltmek mümkün görünmektedir.

2.3.2.2. Genç Nüfusun Eğitim Seviyesi

Eğitim, genç nüfusun alınan eğitime göre değişmekle beraber, çeşitli şekillerde hayata hazırlanması anlamına gelmektedir. Ülkemizin sahip olduğu genç nüfusun ekonomik hayata geçişini ve sosyal hayata adaptasyonunu büyük oranda eğitim politikaları sağlamaktadır. Eğitim ülkemizde yaygın ve örgün olarak ayrıldığı bilinmektedir. Örgün eğitime katılım son yıllarda artmaktadır. Devlet örgün eğitime katılımı arttırmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle ülkemizde zorunlu örgün eğitimin son yapılan düzenlemeyle 12 yıl olarak belirlendiği görülmektedir.

Türkiye genç nüfusunun güncel eğitim verileri genellikle TÜİK tarafından ortaya konmaktadır. Son verilere göre nüfusu 76 milyon 667 bin 864 kişi olan ülkemiz halen demografik avantaj çerçevesindeki ülkeler arasında yer almaktadır. Ülkemiz genç nüfusunun TÜİK 2013 verilerine göre 12 milyon 691 bin 746 kişi olduğu görülmektedir. Genç nüfus Türkiye nüfusunun %16.6'sını oluşturmaktadır. Genç nüfusun %51.2'si erkek nüfus, %48.8'i se kadın nüfustan oluşmaktadır (www.tuik.gov.tr). Ülkemizde 14-24 yaş aralığı lise dengi ve üzeri (lise, yüksek okul, fakülte, lisansüstü) mezun sayısının 4 milyon 858 bin 944 kişi olduğu görülmektedir. Genç ilköğretim mezunu nüfusun ise 7 milyon 604 bin 876 kişi olduğu görülmektedir. Son yıllarda ülkemizde özellikle kadınların eğitime

katılma oranları artmaktadır. Ülkemizde 2013 yılında lise dengi veya üzeri mezun 14-24 yaş arası kadın sayısının 2 milyon 386 bin 369 kişi olduğu görülmektedir. 14-24 Yaş aralığı lise dengi veya üzeri eğitim almış erkek nüfusun ise 2013 verilerine göre 2 milyon 472 bin 575 kişi olduğu görülmektedir (Tablo: 2.12). Ülkemizde 2013 yılında okuma yazma bilmeyen genç nüfus miktarının ise 80 bin civarı olduğu görülmektedir (www.tuik.gov.tr).

Tablo 2.12. Eğitim Durumuna Göre 14-24 Yaş aralığı Nüfus Miktarı (2013)

Eğitim Düzeyi	Kadın	Erkek	Toplam
Lise ve Dengi ve Üzeri	2.386.369	2.472.575	4.858.944
İlköğretim Mezunu	3.553.078	4.051.798	7.604.876

Kaynak: www.tuik.gov.tr (02.04.2014)

Gençlerin yükseköğretime katılma oranlarına göz attığımızda ise 2012/2013 öğrenim döneminde yükseköğretim kurumlarından herhangi birine kayıt yaptıran öğrencilerin %51.1'inin genç erkek nüfus ve %48.9'unun ise genç kadın nüfus olduğu görülmektedir. Ayrıca 2013 yılı verilerine göre lise ve dengi okul mezunu gençlerin oranı %31.1'iken yüksek okul ve üzeri mezun olan gençlerin oranının ise%7.5 olduğu görülmektedir (www.tuik.gov.tr).

OECD eğitim araştırmaları dünyada eğitim verilerine ışık tutan önemli veriler arasında kabul edilmektedir. OECD'nin "2013 Bir Bakışta Eğitim" araştırmaları çalışmasında belirtilen 2011 verilerine göre ülkemizde 25-35 yaş arası en azından yüksek öğretim alan nüfusun %19 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Ayrıca aynı çalışmada 2011 yılı 15-19 aralığının okula kayıt olma oranları %65, 20-29 yaş aralığının okula kayıt olma oranları ise %22 olarak gerçekleştiği görülmektedir (Tablo 2.13)

Tablo 2.13. OECD, Türkiye 2011 Eğitime Katılım-Okula Kayıt Oranları

	En az yüksek öğretim alan nüfus (25-35 yaş)	En az lise öğretimi alan nüfus (25-64 yaş)	15-19 yaş okula kayıt olma oranları	20-29 yaş okula kayıt olma oranları
Türkiye	%19	%31	%65	%22

Kaynak: OECD 2013 (05.04.2014)

Ülkemizde genç nüfusun eğitim verilerinden oluşan genel tabloda 18-24 yaş arası nüfusun örgün eğitime katılma oranlarının düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca genel nüfusun ortalama %20'sini oluşturan genç nüfusun mezuniyet durumları incelendiğinde lise, dengi veya üzeri mezun genç nüfusun oldukça düşük olduğu göze çarpmaktadır.

2.3.2.3. İşsizlik Ve Eğitim Arasındaki İlişki

Çağdaş toplumların gelişmişlik düzeyleri bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmelere uyum sağlama becerisi, bilim ve teknoloji üretme düzeyi, yaratıcı ve üretken bireyler yetiştiren kaliteli eğitim sistemleri ile ölçülebilmektedir (Çelen, Seferoğlu 2011:4). Eğitim ile yaratıcı, üretken ve becerili hale gelen bireylerin, işgücü piyasasıda iş bulabilmesi daha kolay gerçekleşmektedir. Ekonomik piyasada eğitim ve istihdam edilebilmenin birbirlerini tamamlar nitelikte olduğu bilinmektedir. İşsizlik-eğitim ilişkisi bilimsel çevrelerce sıkça irdelenmektedir ve pozitif korelasyonlu sonuçlar alınmaktadır. Uluslararası arenada OECD tarafından geliştirilen ve genel kabul gören eğitim-işsizlik-istihdam ilişkilerini açıklayan üç anahtar gösterge bulunmaktadır (Kavak 1997:21). Bunlar:

1. Eğitim düzeyine göre işgücüne katılım oranları,
2. Cinsiyet ve yaşa göre işsizlik oranları,
3. Eğitim düzeyine göre işsizlik oranları olarak sıralanmaktadır.

İşsizlik-eğitim endeksi her dönem gündemdeki yerini korumaktadır. Eğitim İktisatçılar tarafından; bilgi aktarma amacıyla yapılan ekonomik bir faaliyet, eğitimciler tarafından ise bireylerin başta okul ortamı olmak üzere denetimli bir ortamın etkisine tabi tutulduğu ve böylece toplumsal yetenek kazandıkları sosyal süreç olarak tanımlanmaktadır (Dura 1996:19-20). İş sahibi olmanın, isihdam edilmenin temel kuralı yeteneklere, bilgi ve becerilere sahip olmak olduğuna göre temel itibariyle eğitim ve işsizlik sürekli ilişki içinde olmaktadır.

Eğitim yaşam boyunca elde edilebilecek geliri arttırmaktadır. Eğitim hem birey hem de toplum için iyi bir yatırım olarak görülmektedir. Bir ülkenin refah koşullarını yukarıya taşıması için sahip olması gereken asgari koşullar (Taş, Yenilmez 2007:159);

1. İstikrarlı siyasi ortam,
2. Yeterli ulaşım olanakları,
3. İyi bir finans ortamı ve yüksek bir eğitim seviyesi olarak sıralanabilmektedir.

Ülkemizin topyekün varolma savaşı verdiği kurtuluş savaşı yıllarında eğitim geri plana atılmak zorunda kalındığı görülmektedir. Savaşın sonrasında eğitim ile ilgili baş

gösteren en önemli sorunun eğitimli nüfusun büyük çoğunluğunun şehit olması olduğu görülmektedir. Savaş ortamında bile ülkenin ileri gelenleri, kalkınmanın ve önce ekonomik sonra siyasal bağımsızlığın önündeki en önemli engeli cehalet olarak görmekteydiler. Eğitime verilen önem sebebiyle 3 Mayıs 1920'de Maarif Vekaletini (Milli Eğitim Bakanlığını)'nin kurulduğu görülmektedir. Yeni Maarif Müdürlüğü'nün, eğitimin ilkelerini belirlediği görülmektedir. Yeni Maarif Müdürlüğü'nün belirlediği eğitimin ilkeleri (Sakaoğlu 2012:22);

1. Dini ve milli eğitim,
2. Hayati, işe dönük üretkenliği aşılayan eğitim,
3. Milli yapıya, coğrafyaya, kültüre uygun ders kitapları,
4. Çağdaş ve bilimsel okullar,
5. Yazdırılacak eserlerle milli duyguların geliştirilmesi,
6. Önemli bilim eserlerinin Türkçe'ye çevrilmesi, eldeki okulları özenle yönetmektir olarak belirlendiği görülmektedir.

Ülkemizin kuruluş yıllarında yeni kurulan Maarif müdürlüğünün belirlediği eğitim ilkeleri incelendiğinde, hayati, işe dönük üretkenliği aşılayan eğitim maddesinde eğitim-iş ilişkisine vurgu yapıldığına dikkat çekmek gerekmektedir. Cumhuriyetimizin ilk yıllarından günümüze kadar eğitimin üretkenlik, iş ve kalkınma ile olan önemli ilişkisi dikkate alındığı ve eğitimin temelinin ekonomik anlamda eğitimin önemi göz ardı edilmeden kurulmaya çalışıldığı görülmektedir.

Uluslararası ölçekte eğitim, ekonomik ve toplumsal bölüşüm süreçlerinde en belirleyici unsurlardan birisi olarak kabul edilmektedir. Dünya çapında eğitim düzeyi ile refah seviyesi arasında doğru bir orantı olduğu görülmektedir (Alpaydin 2008:50). Toplumlarda eğitimin amacı gelecek nesillere kültür birikimini sağlıklı biçimde aktarabilmek, gelecek nesillerin davranışlarını hayatın gereklerine göre biçimlendirmek olarak belirlenmektedir. Eğitim sayesinde gelecek nesiller kişisel, ekonomik ve toplumsal anlamda yaşamdaki yerlerini almaktadır ve hem bireysel hem de toplumsal anlamda sosyo-ekonomik ilerleme sağlanmaktadır (Taş Yenilmez 2007:158). Ülkelerin sosyo-ekonomik kalkınmışlık seviyesini belirleyen en önemli ölçütlerden biri, ülkenin sahip olduğu insan kaynaklarının niteliği olarak gösterilmektedir. Dünya'da söz sahibi olan ülkelerin ekonomilerinin güçlü olduğu bilinmektedir. Ekonomileri güçlü ülkelerin dünyada söz sahibi olmaları, nitelikli insan gücünü yetiştirmede eğitimin öneminin bilincinde olduklarını göstermektedir (Uçar, Özerbaş 2013:242). Ekonomide gereksinim duyulan

emeğin gerektiği kadar yetiştirildiği ülkelerin, gelişmişlik düzeyi yüksek olan ülkeler olduğu görülmektedir. Geri kalmış ülkelerin ise insan kaynaklarını yetiştirmek konusunda yetersiz olduğu görülmektedir. İnsan kaynaklarının yetiştirilmesi programlı ve nitelikli bir eğitim ile gerçekleştirilebilmektedir.

Günümüzde gelişen teknolojiye paralel olarak nitelikli yani yetiştirilmiş işgücüne olan ihtiyaç artmaktadır. Çünkü nitelikli üretim bilgi ile sağlanmaktadır. Nitelikli işgücünün varlığı eğitim ile mümkün olmaktadır. İnsan gücünün en iyi şekilde yetiştirilmesi ve eğitilmesi için ilköğretimden üniversiteye kadar bütün örgün ve yaygın eğitim (işbaşı eğitimi, beceri kazandırma, çıraklık vb.) yöntemleri kullanılmaktadır (Taş, Yenilmez 2007:165).

Türkiye'de işsizlik ve eğitim ilişkisi zaman zaman çeşitli değişikliklere uğramasına rağmen ciddi etkileşimlerle devam etmektedir. Ekonomistler tarafından sık sık irdelenen eğitim-işsizlik ilişkisi pozitif yönlü gerçekleşmektedir. Yapılan bir araştırmada 42 ülkede eğitim süresi ve kişilerin iş, gelir durumları incelendiği ve eğitim-işsizlik arasındaki pozitif etki ortaya konduğu görülmektedir (Krueger, Lindahl 2011). Genel kanıya göre eğitimli olmanın ekonomik piyasadaki anlamı "istihdam edilebilmek" olarak anlaşılmaktadır.

Eğitim-işsizlik ilişkisi iş arama sürelerini de kısaltmaktadır. Daha yüksek eğitime, dolayısıyla daha yüksek beşeri sermaye birikimine sahip bireyler, iş arama sürecinde diğerlerine göre daha etkin davranmaktadırlar. Bu nedenle işsiz kaldıklarında daha kısa sürede iş bulmaktadırlar. Bu durum işsizliğin bireysel maliyetlerini de düşürmektedir (Çalışkan 2007:290).

Eğitim-işsizlik ilişkisi eğitim politikalarının doğruluğuna ve diğer etkenlenlere göre pozitif veya negatif etkileşim içerisine girebilmektedir. Eğitimin niteliği ve kapsamı işsizlik ile olan ilişkisinde doğrudan etkili olmaktadır. Zamanla değişen ve gelişen ekonomik, sosyal, teknolojik ve diğer koşullar sebebiyle her türlü eğitim almak istihdam edilebilme olasılığını arttırır algısı çürümektedir. Günümüzde, piyasa ihtiyaçları doğrultusunda planlanmamış bir eğitim sistemi ve eğitim sistemi içerisinde bilgi ve becerilerine göre doğru yönlendirilmemiş gençler, ciddi işsizlik oranlarına neden olabilmektedir.

İstihdam piyasasında eğitim, herşeyden önce insan kaynaklarının yetiştirilmesi anlamına gelmektedir. Ekonomide eğitim, üretim faktörü olan insanın (işgücünün) veriminin fazlalaştırılmasında en önemli rolü oynamaktadır. Emek gelişimini eğitim ile gerçekleştirmektedir. Bireyin fiziksel veya zihinsel etkinlikler sonucu nitelikli emek

oluşturabilmesi veya davranışlarını değiştirip geliştirebilmesi için planlı, örgün ve yaygın bir eğitim alması gerekmektedir (Murat, Şahin 2011:51). İşgücü aldığı eğitime göre gelişim göstermektedir. Ekonomik piyasada eğitim, işgücünün istihdam edilebilirlik oranını arttırmaktadır ve işsizliği azaltıcı etki yapmaktadır.

Eğitim sadece istihdam edilebilirliği değil kişinin gelir düzeyini ve yaşam standartlarını da etkilemektedir (OECD 2013:7). Eğitim-iş ilişkisinin bireysel ve sosyo-ekonomik anlamda önemli etkileri bulunmaktadır. Eğitimin bireyin mesleki konumuna ve ücret farklılaşmasına önemli katkıları olduğu iktisatçılar tarafından kabul edilmektedir. Ünlü İktisatçı Adam Smith'in kitabında da eğitimin bu içerikle ele alındığı görülmektedir (Carnoy 1982:519). İçinde bulunulan zamanın şartlarına uygun ve geçerli eğitim almış birey elde ettiği birikimler sayesinde ekonomik kazanç elde edebilmektedir. Doğru yönlendirilmiş ve geçerli eğitim almış birey iş bularak hayatını idame ettirmekte ve yaptığı iş sayesinde sosyal statü elde etmektedir. Sosyal statü elde eden bireyler psikolojik doyum sağlamakta ve belirli yaşam koşulları elde etmektedir. Eğitimli bireylerden oluşan toplumların sosyo-ekonomik şartları yüksek olmaktadır. Eğitim-iş ilişkisinin toplumsal yansıması olarak ekonomik refaha sahip toplumlar huzurlu toplumlar olmaktadırlar.

2.3.2.4. İşsizlik, Eğitim ve Mesleksizlik Arasındaki İlişki

Toplumun bütün kurumlarıyla doğrudan etkili olan eğitim sektörü ülkelerin hızlı değişimler gerçekleştirmesinde yeni görevler üstlenmektedir. Eğitimin üstlendiği önemli misyonlardan birisi kişilerin toplumdaki çeşitli etkinlikler için seçilmelerini ve iş piyasasında arzedilmelerini sağlamak olarak görülmektedir (Dura 1996:20). Eğitim ve istihdamın doğrudan ilişkili olgular olduğu bilinmektedir. İstihdam politikalarıyla yakından ilişkili olan eğitim politikaları, işsizlik oranlarını doğrudan etkilemektedir. Toplumsal risklerin başında gelen işsizlikten etkilenme olasılığı en yüksek kesimin genç nüfus olduğu bilinmektedir. Genç nüfusun işsizlik sorunuyla boğuşmaması için öncelikli çözümü, başarılı eğitim politikalarından geçmeleri olarak gösterilmektedir. Genç nüfusun iş hayatındaki geleceğini belirleyen önemli bir etken olan eğitim hayatının amacına ulaşması büyük oranda devlet tarafından belirlenen eğitim politikalarına bağlı olarak gerçekleşmektedir.

Ekonomik piyasalarda yaşanan değişimler sonucu talep edilen işgücü niteliği zamanla değişmektedir. İstihdamın sektörel dağılımındaki değişimler, örneğin hizmet sektöründe yoğunlaşma gibi nedenlerle vasıflı işgücü ihtiyacını arttırmaktadır. Piyasalarda

yaşanan değişim ve gelişimlere paralel olarak ülkemizde uygulanan eğitim politikaları da yenilenmektedir. Fakat bu politikaların güncelliği ve yeterliliği tartışılmaktadır.

Dünya'da yaşanan ekonominin hızla küreselleşmesine bağlı olarak, ülkemizde de büyük ölçekli, seri mal ve hizmet üretimleri yapan ve küresel faaliyet gösteren şirketler boy göstermektedir. Küresel şirketler amaçlarını; düşük işgücü maliyeti ve yüksek verimlilik olarak belirlemektedir. Bu sebeple büyük sermaye sahibi şirketler, sektörlerinde istihdam etmek üzere ucuz ama kalifiye ve meslek sahibi işgücü talep etmektedir. Günümüzde Türkiye ekonomik piyasasında mesleki formasyona sahip, nitelikli işgücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Nitelikli işgücünün çeşitli niteliklerle donanarak kalifiye hal alması örgün ya da yaygın eğitim programlarının sonucu olarak gerçekleşmektedir.

Örgün eğitimini tamamlayan her bireyin sıradaki halletmesi gereken konu yaşamını devam ettirebilmek için bir meslek edinmek, daha sonra bir iş kurmak veya bir işe girmek olarak bilinmektedir. Eğitimi tamamlama yaşı genellikle, genç yaşlar olması sebebiyle piyasada iş arayan işsizlerin çoğunun genç nüfus olduğu görülmektedir. Ülkemiz ve çoğu dünya ülkeleri için genç yaştakilerin işe yerleştirilmeleri zorluk teşkil etmektedir (Kulaksızoğlu 2013:1). Ülkemizde gençlerin iş bulması konusunda ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Genç işsizliği probleminde önemli bir nokta göz ardı edilmektedir. İşsiz kalan gençler arasında herhangi bir mesleki formasyona sahip olanların oranı ne kadardır? Ekonomik piyasalarda yapılan araştırmalar açıkça göstermektedir ki işsizlik herhangi mesleki niteliklere sahip olmayan işgücü arasında çok daha fazla yaygınlaşmaktadır. İyi eğitim almak çeşitli bakımlardan iyi yetişmek anlamına gelmektedir. Fakat insanlar için eğitimin asıl amacının, iş sahibi olmak/meslek kazanmak olarak görülmektedir.

Eğitimsiz gençlerin herhangi bir vasıfa sahip olmadığı gibi eğitim alan gençler de günümüzde eğitimlerini herhangi mesleki bilgi ve beceri kazanmadan bitirmektedirler. Ayrıca toplumda yerleşen yanlış bilinç nedeniyle kişiler yıllarca daha yüksek statülü işleri elde etmek için işsiz olarak beklemektedirler. Oysa ki geçen süre zarfında herhangi bir meslek öğrenebilmek mümkün görünmektedir. Bu noktada Türkiye piyasasının sorunu olan işsizliğin önemli nedenlerinden birisinin mesleksizlik olduğu görülmektedir.

İşsizlik, eğitim ve mesleksizlik ilişkisini irdelerken örgün öğretim politikaları yanında mesleki ve teknik (yaygın) eğitimin önemini de vurgulamak gerekmektedir. Tüm Özel Öğretim Kurumları Derneği (TÖDER) Başkanı Enver Yücel'in VI. İsviçre-Türkiye Ekonomik Forumu Mesleki Eğitim ve İstihdam Konferansında yaptığı konuşmada; genç

işsizliği konusunda mesleki eğitim sistemi güçlü olan ülkeler daha az çaba sarfetmektedir. Çünkü o ülkelerde işverenler ile öğrenciler arasında güçlü bir iletişim sözkonusudur (Yücel 2010:3) diyerek işsizlik-mesleki eğitim ilişkisine vurgu yaptığı görülmektedir. Mesleki ve teknik eğitim, genç işgücünün piyasadaki ihtiyaçlara göre kalfiye hal almasını sağlayarak istihdam edilebilirliğini kolaylaştırmaktadır. Mesleki nitelik kazandırmada yetersiz kalan örgün eğitim politikaları, mesleki ve teknik eğitim tarafından tamamlanmaya çalışılmaktadır. Vasıfsız işgücü olarak değerlendirilen kimselerin mesleki ve teknik eğitimler sonucunda mesleki formasyon kazanmaları kolaylaşmaktadır. Genç işsizliği eğitim ilişkisi temelinde, işsizlik-eğitim ilişkisi temelinde olduğu gibi mesleksizlik olgusunun bulunduğu son dönemlerde görülmekte ve dile getirilmektedir.

1859-1952 Yılları arasında yaşamış ünlü ABD'li filozof ve eğitim kuramcısı John Dewey, meslekler için tek yeterli yetiştirme mesleğin kendisi yoluyla yetiştirmedir diyerek yaşam ve meslek arasındaki ilişkiye dikkati çekmektedir (Aksoy 2011:99). Meslekler yaşamın her evresinde gerekli ve yaşamı kolaylaştırıcı roller üstlenmektedir. Mesleklerin gerekliliği ve meslek edindirmenin önemi ekonomik piyasalarda işsizliğin ortadan kaldırılması için güncel çözüm önerilerinden birisi olarak görülmektedir.

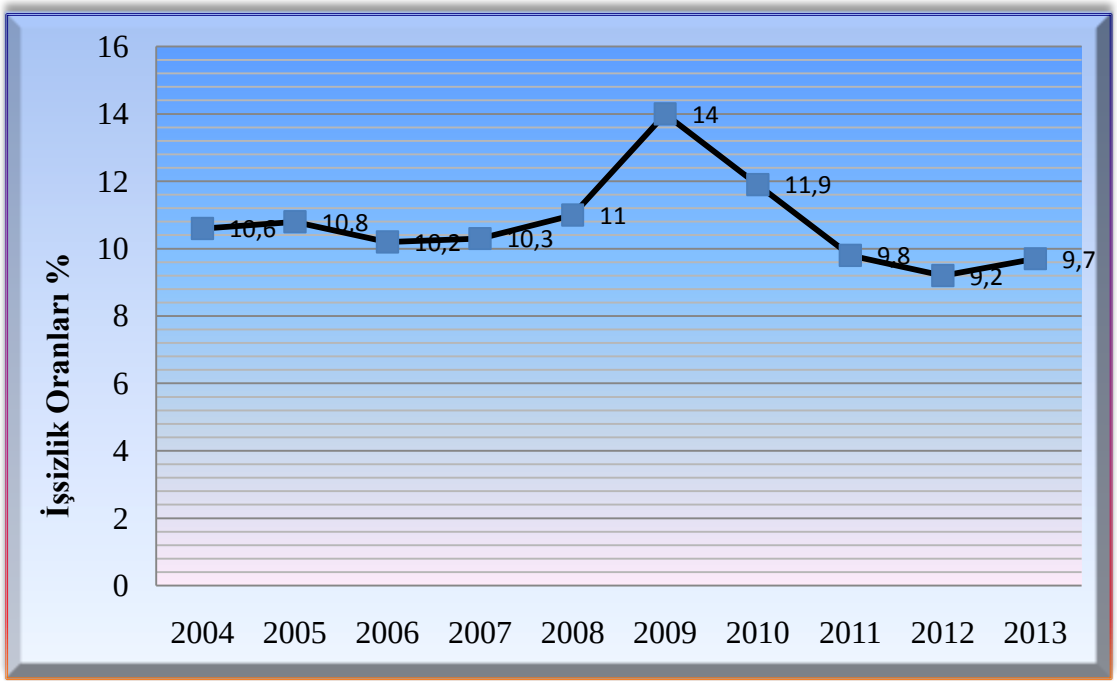
Öcelikle genç işsizliğini ve işsizliği, işgücünün mesleki formasyon kazanmasıyla ortadan kaldırılmak mümkün görünmektedir. Mesleki niteliklerin kazanılması ise örgün yada yaygın, etkili eğitim politikalarıyla gerçekleştirilmektedir. İşsizlik-eğitim-mesleksizlik ilişkisi denklemi şu şekilde gerçekleşmektedir: birey için en etkili işsizlik sebeplerinden birisi, vasıfsızlık ve herhangi bir mesleğe sahip olmama durumu olarak görülmektedir. Bu durumu ortadan kaldırmanın yolunun eğitimden geçtiği bilinmektedir. Ayrıca işsizlik, eğitim ve mesleksizlik ilişkisi mesleksizlik=İşsizlik, amaç işsizliğin ortadan kaldırılması, bunun için; nitelikli eğitim=meslek edindirme=mesleksizliğin ortadan kaldırılması şeklinde förmüle edilebilmektedir.

2.4. Türkiye'de İşsizliğin Güncel Durumu

Ülkemiz uzun yıllardır yüksek işsizlik oranlarıyla mücadele etmektedir. Ülkemizde işsizliğin genel resminde işsizlik oranlarının zaman zaman artışlar gösterdiği görülmektedir. On yıllık işsizlik oranlarına bakıldığında en yüksek işsizlik oranının 2009 yılında (%14) olduğu görülmektedir (Grafik 2.3).

Sonraki dönemlerde işsizliğin kademeli olarak 2012 yılına kadar azalarak %9.2 oranına gerilediği görülmektedir. Bir yıl sonra tekrar %0.5'lik artış göstererek %9.7 olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Grafik 2.3. Türkiye'de İşsizlik Oranları (%) (15+ yaş)

Kaynak: www.tuik.gov.tr (20.04.2014)

İşsizliğin durumunun bilinmesi çalışmanın genel resminin algılanması ve eğitimli işsizlik oluşumunda mesleksizliğin yerinin görülmesi bakımından kolaylık sağlamaktadır. Çalışmanın bu kısmında Türkiye'de işsizliğin güncel durumu ortaya konmaya çalışılmaktadır.

2.4.1. Türkiye'de Salt İşsizliğin Durumu

Türkiye işsizlik oranları son on yılda %9 oranının üzerinde seyretmektedir. Gelişmiş ülkelerde işsizlik oranlarının %5-7 (2013 yılı bazı gelişmiş ülkelerin işsizlik oranları; Hollanda: %6.5, Almanya: %5.4, İngiltere: %7.7 (http://tr.tradingeconomics.com) civarlarında olduğu göz önüne alınırsa, Türkiye'de ciddi oranlarda işsizlik sorununun varlığı anlaşılmaktadır.

Tablo 2.14. Türkiye 5 Yıllık İşsizlik Oranları (15+ Yaş)

Yıllar	İşsizlik Oranı (%)
2010	11.9
2011	9.8
2012	9.2
2013	9.7
2014 (Ocak)	10.7
2014(Şubat)	10.2

Kaynak: www.tuik.gov.tr (25.05.2014)

Türkiyede çalışma çağındaki nüfusun işsizliğinin son 5 yıllık verilerine baktığımızda, işsizlik oranlarında dalgalanmalar olduğu görülmektedir. 2010 Yılı itibariyle %11.9 olarak gerçekleşen işsizliğin, 2011 yılında %2.1 azalış göstererek %9.8'e düştüğü görülmektedir (Tablo 2.14). Sonraki yıl (2012) %0.6 oranında tekrar düşüş gösterdiği görülmektedir. Türkiye genel işsizlik oranlarının 2013 yılında %0.5 artış göstererek %9.7 olarak gerçekleştiği görülmektedir. 2014 Yılına gelindiğinde ise işsizliğin 2014 yılının ilk ayında artmaya devam ederek %10.7 oranına çıktığı görülmektedir. Şubat ayında ise, %0.5 azalış göstererek %10.2 olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 2.15. Türkiye'de Yaş Gruplarına Göre İşsizlik Oranları (2012-2013)

Yaş Grubu	2012 (%)	2013 (%)
15-19	14.9	16.4
20-24	19.0	20.0
25-29	12.2	12.6
30-34	8.3	8.8
35-39	6.9	7.8
40-44	6.5	6.7
45-49	6.7	6.4
50-54	6.4	6.7
55-59	5.3	5.8
60-64	3.3	4.2
65+	0.9	1.1

Kaynak: www.tuik.gov.tr(25.05.2014)

Ülkemizde yaş gruplarına göre son iki yılın işsizlik verileri incelendiğinde en yüksek işsizliğin 20-24 yaş aralığında olduğu göze çarpmaktadır. 20-24 yaş aralığındaki işsizlik oranının 2012 yılında %19.0 iken 2013 yılında %1'lik artış göstererek %20 oranına yükseldiği görülmektedir. 20-24 yaş grubunu yüksek işsizlik oranında takip eden yaş aralığı 15-19 yaş aralığıdır ve işsizlik oranının 2012 yılında %14.9, 2013 yılında ise %1.5 artışla %16.4 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Yüksek işsizlik oranlarında üçüncü sıradaki yaş aralığının ise 25-29 yaş aralığı olduğu görülmektedir. 25-29 Yaş aralığının işsizlik oranlarının 2012 yılında %12.2 ve 2013 yılında %0.4 artışla %12.6 olarak gerçekleştiği görülmektedir (Tablo 2.15)

Türkiye genelinde TÜİK en son verilerine göre 2014 şubat ayında 15 yaş üzeri nüfusun işsizlik oranının %10.2 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Aynı dönemde işsiz sayısının 2 milyon 825 bin kişi olduğu görülmektedir. İşsizlik oranının erkeklerde % 9.6 ve kadınlarda ise %11.5 olarak gerçekleştiği görülmektedir (www.tuik.gov.tr).

İşsizliğin güncel verilerinin ortaya koyduğu tabloya göre; ülkemizde işsizlik oranları dikkate değer seviyelerde seyretmektedir. Özellikle kriz sonraki dönemlerde işsizlik oranlarının doğal olarak sıçrama yaptığı görülmektedir.

2.4.2. Türkiye'de Genç İşsizliğin Durumu

Türkiye'de ekonomik piyasanın kalıtsal sorunu halini almış genç işsizliği oranları bulunmaktadır. Toplumsal risklerden etkilenme oranı en yüksek kesim olan gençler mevcut işsizlikten ciddi oranlarda etkilenmektedirler. Genç işsizliğine dair oranlar incelendiğinde, genç işsizliğinin düşme eğiliminde olduğu görülmektedir. Her ne kadar genç işsizliği oranları düşme eğilimli hareket etsede, mevcut oranlar ciddi boyutlarda seyretmektedir. Beş yıllık genç işsizliği oranlarına bakıldığında 15-19 yaş aralığı ve 19-24 yaş aralığı nüfus için işsizliğin en yüksek olduğı yıl 2009 yılı olarak göze çarpmaktadır. 2009 yılında 15-19 yaş aralığı işsizlik oranının %23.6 ve 19-24 yaş aralığı işsizlik oranlarının ise % 26.3 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Genç işsizliği oranlarının 2013 yılına kadar düşme eğilimli hareket ettiği görülmektedir. 2012 yılında %14.9 olan 15-19 yaş aralığı işsizlik oranlarının 2013 yılında %1.5 artış göstererek %16.4 olarak gerçekleştiği ve yine 2012'de %19.0 olan 19-24 yaş aralığı işsizlik oranlarının ise 2013 yıında %1'lik artış göstererek %20.0 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Genç işsizlik

oranlarının artışa geçtiği 2013 yılında, genç işsizlik miktarının ise 857 bin kişi olduğu görülmektedir (Tablo 2.16).

Tablo 2.16. Türkiye'de Genç Yaş Grubu 5 Yıllık İşsizlik Oranları Ve Miktarları

Yıllar	15-19(%)	19-24(%)	15-19(000)	19-24(000)
2009	23.6	26.3	401	725
2010	18.8	23.5	313	648
2011	15.8	19.8	258	574
2012	14.9	19.0	234	541
2013	16.4	20.0	268	589

Kaynak: www.tuik.gov.tr (25.05.2014)

Türkiye'deki genel resme göre genç işsizliğinin dikkate değer oranlarda seyrettiği görülmektedir. 2014 yılına gelindiğinde ise, 2014 Şubat TÜİK verilerine göre genç işsizlik (15-24 yaş aralığı) oranının, 2013 yılına oranla %3 düşüş göstererek %17.0 olarak gerçekleştiği görülmektedir (www.tuik.gov.tr). Bahsi geçen genç işsizlik oranları dikkate değer yüksek seviyeler olarak kabul edilmektedir.

2.4.3. Türkiye'de Eğitimli İşsizliğin Durumu

İstihdam piyasasında eğitimli olmanın iş bulmayı kolaylaştırıcı etkisini Türkiye eğitimli işsizlik oranlarında kendisini tam olarak göstermediği görülmektedir. Son beş yıla ait bitirilen eğitim düzeyine göre işsizlik verileri incelendiğinde en düşük işsizlik oranlarının okuma yazma bilmeyen kesimde olduğu görülmektedir (Tablo 2.17). Elbette eğitim düzeyiyle işgücüne katılma oranları arasında etkileşim bulunmaktadır ve eğitim yükseldikçe işgücüne katılım oranları artmaktadır. Bu durum işsizlik oranlarını etkilemektedir. Fakat beş yıllık işsizlik verilerinin ortalamasına göre, bitirilen eğitim düzeyi gruplarını işsizlik oranları için yüksekten düşüğe doğru sıralama yaparsak;

1. İlköğretim mezunları,
2. Genel lise mezunları,
3. Lise dengi meslek okul mezunları,
4. Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen,
5. Yüksek okul veya fakülte mezunları,
6. Orta okul veya dengi meslek okul mezunları,

7. İlkokul mezunları ve
8. Okuma yazma bilmeyenler olarak sıralanabilmektedir.

Yukarıdaki sıralama mezun olunan eğitim düzeyi ile işsizlik etkileşimini çürüten bir tablo ortaya koymaktadır. Eğitim düzeyi diğerlerine göre yüksek olan lise, lise dengi meslek okul ve yüksek okul veya fakülte mezunlarının işsizlik oranlarında yukarılarda olduğu görülmektedir.

Tablo 2.17. Türkiye'de Bitirilen Eğitim Düzeyine Göre 5 Yıllık İşsizlik Oranları (%, 2013-2009)

Eğitim Düzeyi	2013	2012	2011	2010	2009	Ortalama
Okuma Yazma Bilmeyen	4.9	3.9	4.6	6.0	8.0	5.48
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	10.7	10.0	10.7	12.5	15.3	11.84
İlkokul	7.5	7.0	7.8	10.0	12.2	8.9
Ortaokul veya dengi meslek okul	9.1	9.0	9.5	11.5	14.0	10.62
Genel lise	12.0	11.8	12.6	15.9	18.0	14.6
Lise dengi meslek okul	10.5	10.1	11.0	13.2	15.6	12.08
Yüksekokul veya fakülte	10.3	10.1	10.4	11.0	12.1	10.78
İlköğretim	14.8	14.0	14.3	18.3	22.2	16.72

Kaynak: www.tuik.gov.tr (25.05.2014)

Türkiye'deki beş yıllık eğitim düzeyine göre işsizlik verileri incelendiğinde, tüm eğitim seviyelerinde işsizlik oranlarının dalgalanmalar gösterdiği görülmektedir. İlgili işsizlik verilerinde her eğitim düzeyinde işsizlik oranlarında 2013 yılında artış meydana geldiği göze çarpmaktadır. 2013 yılında okuma yazma bilmeyenlerin işsizlik oranının %1 artışla %4.9'a, okuma yazma bilen fakat okul bitirmeyen kişilerin işsizlik oranının %0.7 artışla %10.7'ye, ilkokul mezunlarının işsizlik oranının %0.5 artışla %7.5'e, ortaokul veya dengi meslek okul mezunlarının işsizlik oranının %1 artışla %9.1'e, genel lise mezunlarının işsizlik oranının %0.2 artışla %12.0'a, lise ve dengi meslek okul mezunlarının işsizlik oranının %0.4 artışla %10.5'e, yüksek okul veya fakülte mezunlarının işsizlik oranının %0.2 artışla %10.3'e ve ilköğretim mezunlarının işsizlik oranının %0.8 artışla %14.8 oranına çıktığı görülmektedir (Tablo 2.17).

BÖLÜM III

MESLEKSİZLİK KAPSAMINDA DİPLOMALI İŞSİZLİĞİN SOSYO-EKONOMİK ETKİLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Daha çok diplomalı işsizliği tetikleyen mesleksizlik problemi, ekonomik piyasada işgücü açıklarının oluşmasına ve aynı zamanda işsizliğe sebep olmaktadır. Türkiye ekonomik piyasası gündemindeki yerini koruyan mesleksizlik sorunsalının nedenleri, ortaya çıkışı, Türkiye'deki durumu, olumsuz etkileri ve çözüm önerileri bu bölümde ortaya konmaya çalışılmaktadır.

3.1. Türkiye'de Mesleksizlik Sorunu

Eğitim stratejilerinin ekonomik piyasadaki mevcut talep ile olan uyumsuzluğu meslek ve mesleki niteliklerin önemini arttırmaktadır. İş piyasası ve eğitim kurumları arasındaki eş güdümsüzlüğün başını çektiği bir takım sebepler, ekonomik piyasada yaşanan değişim ve dönüşümler mesleki formasyona sahip eleman ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Günümüz tüketim toplumlarında gerçekleşen hızlı tüketim=hızlı üretim denklemi kalifiye eleman önemini daha da arttırmaktadır. Çeşitli olumlu gelişmelere ve çalışmalara rağmen Türkiye işgücü piyasasında beceri uyumsuzluğu sorunu devam etmektedir. Mesleksizlik, işgücü piyasasında arz talep uyuşmazlıklarına sebebiyet veren en önemli sorunların başında gelmektedir (Sayan 2011:50). Yanlış eğitim sistemi başta olmak üzere çeşitli nedenlerle bir yanda iş arayan fakat farklı niteliklerle donanmış vasıflı, nitelikli, niteliksiz veya vasıfsız kimseler, diğer yanda istediği niteliklere sahip eleman bulamayan işverenler bulunmaktadır (Kılıç 2014:1). Bu durum piyasada mesleksizlik sorununa neden olmaktadır.

Mesleki uzmanlaşma hem kişinin kendisine hem de topluma çeşitli bakımlardan fayda sağlamaktadır. Herhangi mesleğe sahip kişilerin, eğitimli yada eğitimsiz olan fakat mesleki formasyona sahip olmayan mesleksiz kimselere göre istihdam şansları daha yüksek olmaktadır. Günümüz küreselleşen dünyasında ekonominin uluslararası boyutu ve rekabet ortamı sermaye sahiplerini insan kaynaklarını geliştirerek verimlilik artışı

sağlamaya zorlamaktadır (Kayhan 2014). Türkiye ekonomik piyasası işgücü ihtiyacı uzmanlaşmış kalifiye eleman talebinden oluşmaktadır. Kalifiye eleman temin edebilmenin en önemli yolu mesleki ve teknik eğitim başta olmak üzere ekonomik piyasayla uyumlu eğitim politikalarıdan geçmektedir.

Ülkemiz ekonomik piyasası özellikleri ve kalifiye işgücüne ihtiyaç duyulması, işsizlik sorununun temel nedenlerinden birisinin, beklenen vasıflara sahip olunmaması, diğer deyişle mesleksizlik olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye ekonomisinin diğer ekonomilerle yarışabilmesi için, piyasadaki işsizlik sorununu çözüme kavuşturması gerekmektedir. Yapılan araştırmalar, ilgili veriler ve tespitlere göre işsizlik sorununun temelinde mesleksizlik olgusu yatmaktadır.

Ülkemiz işgücü piyasasında işsizlik oranları yüksek oranlarda seyrederken aynı zamanda işverenlerin nitelikli personel temini konusunda yaşadıkları sıkıntı işsizliği arttıran mesleksizlik sorununun varlığını ortaya koymaktadır (Varlık 2014). Türkiye'nin sahip olduğu genç nüfus fırsatını değerlendirerek güçlü bir ekonomik kalkınma gerçekleştirebilmesi mümkün görünmektedir. Özellikle genç nüfus mesleksizlik içerisine itilmemelidir, aksine mesleki nitelikler kazandırarak kalifiye hale getirilmesi gerekmektedir.

3.1.1. Mesleksizlik Sorununun Ortaya Çıkması

Küresel bir sorun olan işsizliğin çoğu ülkede uzun yıllardır, halledilmesi gereken problemlerin başında geldiği bilinmektedir. İşsizliğin, varlığından bu yana değişen ekonomik piyasa koşullarına göre sebepleri de farklılaşmaktadır. Mesleksizlik vasıfsızlık ve vasıf uyuşmazlığı ile bağdaştırılmaktadır. Bu nedenle temelde varlığını modern anlamda işsizlik sorununun, var olmasından itibaren sürdüren mesleksizlik sorunu, farklılaşan piyasa koşullarıyla son zamanlarda sivrilmektedir. Mesleksizlik bazı koşullarda zaman geçtikçe artarak işsizliği beslemektedir. İşsizliğin ülkemizdeki gelişim süreci mesleksizliğin ortaya çıkışı bakımından önem arz etmektedir. Çünkü mesleksizlik işsizliğin başlıca sebeplerinden birisi olarak gösterilmektedir.

Mesleksizlik olgusunun ortadan kaldırılması veya hiç ortaya çıkmaması bakımından önemi açık olan mesleki eğitim konusunda ülkemiz başarılı bir geçmişe sahiptir denilebilmektedir. Ülkemizin Lonca sistemi, köy enstitüleri gibi başarılı eğitim sistemleri geçmişi bulunmaktadır (Kayhan 2014). Mesleksizlik olgusunun geçmişi ülkemizde,

ekonomik piyasada her dönemde bir miktar da olsa işgücü arz-talep uyuşmazlığı bulunması sebebiyle, işsizliğin geçmişiyle eşittir denilebilmektedir. Mesleksizlik hissedilir hal alarak artması bakımından genç bir kavram olarak nitelendirilebilmektedir. Çünkü başarılı eğitim sistemlerimizin olduğu geçmişte eğitim alan kimseler kalifiye olarak çalışma hayatına geçiş yapmaktaydılar. Mesleksizlik olgusu kendisine varlık alanı bulamamaktaydı. Sonraki dönemlerde değişen siyasi iktidarların eğitime yaptıkları ideolojik müdahelelerin, kişilere çeşitli vasıflar kazandırma odaklı başarılı eğitim programlarını, piyasayla uyumsuz politikalara dogru kaydırdığı görülmektedir.

Ülkemizde mesleksizlik sorunun ortaya çıkışı ve hissedilir bir hal almasının, yaşanan küreselleşmeyle beraber piyasalarda yaşanan teknolojik gelişmeler sonucu seri üretime geçilmesi ve artan kalifiye eleman ihtiyacı ile gerçekleştiği görülmektedir. Gerçekleşen değişim ve teknolojik ilerlemeler nedeniyle emek yoğun üretimden vazgeçilerek otomasyona dayalı mal ve hizmet üretimine geçilmesi işsizlik sorununun temel sebepleri arasında yer almaktadır. Eski zamanlarda uygulanan emek yoğun üretimde işgücünde aranan niteliklerin, daha kısıtlı olduğu ve bilek gücüyle çalışma olanaklarının var olduğu görülmektedir. Sibernetik (Güdüm Bilimi-www.tdk.gov.tr) biliminin inşası ile birlikte makinelerde de canlı varlıklarda olduğu gibi geri merkezle sağlanan bilgi alışverişi yoluyla kendiliğinden işleyen bir sistemin kurulabileceğinin kavranıldığı görülmektedir. Bunun sonucunda da, mekanik hareket, makine hareketi ve otomatik hareket yerine, yepyeni bir hareket sistemi "otomasyon" ortaya çıktığı bilinmektedir (MEGEP 2009:2). Üretimde makine kullanımının işgücüne olan ihtiyacı azalttığı görülmektedir. Talep gören işgücünün ise otomasyon üretim sürecinde yer alabilecek, kendini yenileyebilen kalifiye elemanlar olması gerekmektedir.

Ayrıca teknolojik girdilerin kullanıldığı bir piyasa sürekli teknolojik gelişmelere ayak uydurarak değişim göstermektedir. Değişen piyasa koşulları aynı hızlı değişim ve gelişimi işgücünden de beklemektedir. Sonuç olarak gelişim ve değişim gösteremeyen işgücü arzı ve farklı işgücü talebi meydana gelmektedir. Bu bakımdan işsizliğin sebeplerinin ülkemizde gösterdiği gelişim sürecinin mesleksizliği de beraberinde getirdiği söylenebilmektedir.

Türkiye'de Cumhuriyet'in ilk yıllarında her bakımdan kötü durumda olan ekonomik durumu düzeltmek adına hızlı ekonomik kalkınma projelerinin hayata geçirilmeye çalışıldığı görülmektedir. 1923 İzmir İktisat Kongresiyle başlanan kalkınma harekatında

1960'lı yıllara kadar kısmen başarı sağlandığı görülmektedir. İlgili dönemde kalkınmada kısmen de olsa başarı sağlamasında, hayata geçirilen köy enstitüleri (1940) gibi projelerin katkıları bulunmaktadır. Köy Enstitülerinde kitaba deftere dayalı öğretim yerine iş için, iş içinde eğitim ilkesi tatbik edilmekteydi (Kaya 2014). Köy enstitülerinin öğretmen yetiştirmenin yanı sıra köyün kalkınması amacıyla meslek erbabları da yetiştirdiği görülmektedir (Şeren, 2008:210). Ekonomik misyonları bulunan köy enstitülerinin, teknik eğitimlerle kişiye mesleki nitelikler kazandırdığı görülmektedir. Köy enstitülerinin özellikle pratik eğitim vermesi nedeniyle mezunlarının istihdamını kolaylaştırdığı bilinmektedir.

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde mesleki ve teknik eğitimin önemli bir parçası olarak kabul edilebilecek köy enstitülerinin 1954 yılında öğretmen okullarına dönüştürülerek kapatıldığı görülmektedir (Arslan 2012:34). Uygulamalı ve işe dönük eğitim vermesiyle ekonomik faydaları oldukça fazla olan köy enstitülerinin kapanmasıyla, ezberci-defter eğitimine ağırlık verildiği görülmektedir. Başarılı eğitim sistemlerinin kaldırılmasının sonraki dönemlerde ekonomiyi olumsuz etkilediği görülmektedir.

Ülkemizde küresel ekonomik krizler, yaşanan ekonomik değişimler gibi nedenlerle 1960 sonrasında kırdan kente göç olgusu yaşandığı ve göç sonucunda kentlerde vasıfsız işgücü yığıldığı bilinmektedir. Aynı dönemlerde devletin uyguladığı kamu sektörüne emredici, özel sektöre teşvik edici ekonomi politikaları ekonomik ekseni tarımdan sanayiye kaydırma amacı gütmekteydi. 1960'lı yılların sonunda patlak veren küresel ekonomik kriz sonucunda ekonomik politikaların başarısızlıkla sonuçlandığı ve enflasyonun hızla arttığı görülmektedir. Enflasyonun 1961:%16, 1970: %8.1, 1971: %16.5 ve ani bir sıçramayla 1978: %56.8 oranlarına yükseldiği görülmektedir (Akyıldız, Eroğlu 2004:44). Ekonomide yaşanan olumsuz gelişmelerin işsizlik oranlarını ciddi oranda yükselttiği görülmektedir. Resmi verilere göre, 1923 yılında yüzde 9.1 gibi yüksek bir seviyede bulunan işsizlik oranı 1950'de en düşük seviyeye, yüzde 1.5'e indi. Bu tarihten sonra yeniden yükselme sürecine giren işsizlik, 1960'ta 3.1'e, 1965'te 3.7'ye, 1970'te 6.4'e, 1975'te 7.6'ya ve 1978'de 10.1'e ulaştığı görülmektedir (www.sigortalardan.com). O dönemde tespit edilen işsizlik oranları ne oranda, belli olduğu bilinmemekle beraber mesleksizliğin de varlığını göstermektedir. Mesleksizlik her dönemde işsizliğin nedenleri arasında yer alabilmektedir. Çünkü, piyasada her dönem bir miktar işgücü arz-talep uyuşmazlığı bulunabilmektedir.

Ülkemizde sanayileşmenin temelleri Osmanlı Tanzimat dönemine dayanmaktadır. Modern anlamda sanayileşmenin ise Cumhuriyetin kuruluş yıllari itibariyle başladığı görülmektedir. Yaşanan hızlı sanayileşme sonucunda işgücü piyasasında kalifiye eleman ihtiyacı doğmaktadır. Teknolojide yaşanan değişim ve gelişmelerin de sanayiye olan etkileri göz önüne alındığında vasıflı elemanın önemi ortaya çıkmaktadır. Seri mal ve hizmet üretim sürecinde yer alacak işgücünün uzmanlaşmış ve meslek sahibi olmaları gerekmektedir. Bu noktada değişen piyasa ihtiyaçlarıyla birlikte mesleklerin ve uzmanlaşmanın öneminin belirginleştiği görülmektedir.

Eğitim politikalarının ekonomik piyasaları göz ardı ederek işlemesi sonucu piyasada var olan nitelikli işgücü talebinin tersi olarak niteliksiz işgücü arzı sağlanmaktadır. Mesleksizlik işsizliğin nedeni olarak kendisine varlık alanı bulmaktadır. "Ne iş olsa yaparım" anlayışına sahip niteliksiz işgücünün pisada geçerliliği yitirmiş olması kalifiye eleman ihtiyacının ve mesleksizliğin varlığının en anlaşılır hali olarak gösterilebilmektedir. O halde genel olarak mesleksizliğin ekonomik piyasada boy göstermesi özellikle sanayileşmeyle birlikte uzmanlaşmış eleman ihtiyacının doğduğu 1960'lı yıllar ve sonrası olarak gösterilebilmektedir. Önceki dönemlerde de mesleksizlik sorununun olup-olmadığı iddia edilemez fakat mesleksizlik dönem dönem çıkışa geçerek sivrilmektedir. Sonraki dönemlerde mesleksizliğin, işsizliğin nedeni olarak işsizlikle birlikte genişlediği görülmektedir.

3.1.2. Mesleksizlik Sorununun Nedenleri

Herhangi mesleki formasyona sahip olmama durumu veye mesleki vasıflardan uzak olma hali olarak nitelendirilebilen mesleksizlik, içinde bulunduğumuz zamanda var olan çeşitli koşullarla ortaya çıkmakta ve artmaktadır. Ekonomik çevrelerin, işsizliği arttıran büyük bir sorun olarak gördükleri ve gündemde tuttukları mesleksizlik sorununun sebepleri çok çeşitli olarak gerçekleşmektedir. Genç bir kavram olması sebebiyle mesleksizliğin ülkemizdeki nedenlerini irdelemeden önce tanımının tekrar edilmesinde fayda bulunmaktadır. Mesleksizlik, "hiç bir mesleki eğitim almamış, eğitim almış fakat meslek unsurlarını kazandıracak bir eğitime tabi olmamış, işsiz veya işi olabilen fakat herhangi mesleğe ait özel bilgi ve becerilere sahip olmayan, mesleki anlamda vasıfsız olarak nitelendirilebilecek veya içinde bulunulan zamanda geçersiz mesleki vasıflara sahip kimselere (işgücüne) mesleksiz, içinde bulunulan duruma ise mesleksizlik denmektedir" şeklinde açıklanabilmektedir.

Mesleksizliğin tanımından anlaşılabileceği üzere temel nedeninin eğitim ile ilgili olduğu görülmektedir. Mesleksizlik sorununun birinci var olma koşulu herhangi bir mesleki eğitim almamış veya geçerli bir eğitim almamış olmaktan geçmektedir. Mesleksizliğin kişisel, sosyo-ekonomik ve eğitim kaynaklı sebepleri bulunabilmektedir. Eğitim almak ya da mesleki eğitim almak kişiye veya diğer başka nedenlere bağlı olarak gerçekleşmektedir. Eğitim ile ilgili çeşitli faktörler mesleksizliğin öncü nedenlerini oluşturmaktadır. Mesleksizliğin Türkiye'de genç bir kavram olması ve hakkında kapsamlı çalışmalara rastlayamamam nedeniyle, çalışmanın bu kısmında mesleksizliğin tanımından ve piyasadaki kalifiye elaman ihtiyacı durumundan yola çıkılarak nedenleri ortaya konmaya çalışılmaktadır.

3.1.2.1. Mesleksizliğin Eğitim ve Sosyo-Ekonomik Kaynaklı Nedenleri

Mesleksizliğin öncü nedeni olarak eğitim stratejilerinin yetersizliği ya da ekonomik sistem ile olan uyumsuzluğu göze batmaktadır. DB'nin Yüksek Öğrenim Politika Çalışması: Türkiye'de Yüksek Öğretim İçin Stratejik Yönelimler raporuna göre, Türkiye'de özel sektörün ve yüksek öğretim kurumlarının birbirleri hakkındaki bilgilerinin yetersiz olması nedeniyle iş piyasası ve eğitim kurumları arasında eş güdümsüzlük bulunmaktadır (Murat, Şahin 2011:369). Ekonomik piyasa-eğitim etkileşimi özellikle eğitimli işsizlik verilerinde kendisini her dönem açıkça göstermektedir. Eğitim, işsizliğin kontrol altına alınmasında oldukça önemli bir araç olarak görülmektedir. Eğitim istihdam piyasası uyumsuzluğunda ise, mesleksizlik olgusu ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de mesleksizlik kaynaklı işsizliğin ön plana çıkan ilk nedeni mevcut eğitim sistemlerinin ekonomik piyasayla olan uyumsuzluğu olarak göze çarpmaktadır.

Örgün eğitim sistemimizin durağan ve piyasayla eş güdümsüz yapısını anlayabilmek için üniversite tercih klavuzlarındaki bölüm kontenjanlarının monoton durağanlığına bakmak yeterli olmaktadır (Murat, Şahin 2011:369). Üniversite bölümleri ekonomik piyasaya ihtiyacı olan kalifiye işgücünü yetiştirmek bir yana, bir öğütme makinası gibi sadece mezun vermeye programlanmış gibi işlemektedir. Ekonomik piyasada bazı alanlardan mezun işgücü yığılması meydana gelmesine rağmen, kontejanlarda herhangi bir değişiklik yapılmamaktadır. Kontejanlardaki durağanlık piyasa ihtiyaçlarının göz ardı edildiğini, istihdam yaratma potansiyelinin dikkate alınmadığını ve eğitim sonrası süreçlerin düşünülmediğini yeterince gözler önüne sermektedir.

Türkiye eğitim sisteminde bireylere objektif rehberlik hizmetleri verilmesi gerekmektedir. Geleceğin işgücünü oluşturacak olan gençlerin özellikle yüksek öğretim aşamasında doğru yönlendirilmemesi, bazı lisans programlarında yığılmaya sebep olurken bazı programlarda ise boş kontejanlar oluşmaktadır. Bu durum işgücünde belli alanlarda eleman ihtiyacı doğurmaktadır. Fakat ihtiyaç olan alanda kalifiye elemanların bulunmaması mesleksizlik problemini ortaya çıkartmaktadır. Mesleksizlik kaynaklı işsizliğin ülkemizdeki diğer nedeni eğitim alan bireylerin, gerek eğitim kurumu seçiminde gerekse kariyer planlaması konusunda doğru yönlendirilmemesi olarak göze çarpmaktadır.

Ülkemizde mesleksizlik sorununun eğitim sistemi içerisindeki bir nedeni olarak, mesleki ve teknik eğitim sisteminde bulunan sorunlar ve mesleki teknik eğitimin verimliliğinin ve gerçekleşen katılımın oldukça az olması olarak göze çarpmaktadır. Türkiye'de mesleki ve teknik eğitim mezunu nüfusun oldukça düşük olduğu görülmektedir. Örneğin; 2013 verilerine göre 15 yaş üstü diploma sahibi nüfus miktarının 25 milyon 858 bin kişi olduğu görülmektedir. Lise dengi meslek okulu diplomasına sahip işgücü miktarının ise 2 milyon 820 bin olduğu görülmektedir (www.tuik.gov.tr). Eğitim sisteminin tamamının ekonomik piyasadaki ihtiyaçlara yönelik bir sistem içerisinde yürütülmesi gerekmektedir. Çeşitli açılardan yetersiz bir mesleki ve teknik eğitim sistemi, mesleksizlik olgusuna neden olmaktadır.

Gelişen teknoloji ile birlikte üretim tekniklerinde yaşanan değişimler zamanla bazı mesleklerin ortadan kalkmasına sebep olmaktadır. Meslekler, hızla değişen bilgi ve teknolojik yapı sonrasında, içinde bulundukları çevreye giderek daha bağımlı hale gelmekte ve ona uymaya zorlanmaktadırlar (Çelik, Akgemci 2004:1201). Bilgi ve teknolojideki gelişmelere ayak uyduramayan meslekler yok olmakta veya geçerliliğini yitirmektedirler. Ülkemizde de yaşanan gelişim ve değişimlerle bazı meslekler geçerliliğini yitirmekte veya yok olmaktadırlar. İşgücü piyasasında geçerliliğini yitiren bir mesleğe sahip kimse, teorik olarak bir mesleği olmasına rağmen, mesleksiz konumuna düşmektedir. Bilgi ve teknolojide yaşanan gelişim ve değişimler bazı mesleklere olan gereksinimi tamamen yok edebilmektedir. Örneğin; tekstil sektöründe teknolojinin gelişimine paralel olarak üretimin makinelerle gerçekleştirilmeye başlandığı görülmektedir. Bu nedenle dokumacılık mesleği önemini kaybetmektedir. Mesleksizliğin ülkemiz için nedenleri arasına bilgi ve teknolojide yaşanan değişimleri, gelişimleri ve bunların işgücü piyasasına yansımalarını da eklemek gerekmektedir.

Türkiye'de bölgeler arası sahip olunan sosyo-ekonomik imkanların farklılığı mesleksizlik sebebi olabilmektedir. Çünkü gelişmiş bölgelerdeki imkanlar çeşitlidir ve bu bölgelerde yaşayan insanların çeşitli şekillerde eğitim alarak meslek edinebilmeleri daha kolay ve mümkün görünmektedir. Bölgeler arası sosyo-ekonomik farklılıkların nedenleri nelerdir? sorusuna cevap vermek gerekmektedir. Türkiye'nin coğrafi çeşitlilik gösteren bir ülke olduğu görülmektedir. Coğrafi koşulların doğrudan ekonomik gelişmişlik ile arasındaki ilişkinin önemi bilinmektedir. Bölgeler arası sosyo-ekonomik imkanların dengesizliğinin bir diğer nedeni tahihsel sebepler olarak gösterilmektedir. Tarihte Osmanlı Devleti tarafından uygulanan başarılı tımar sistemi ve ona nazaran başarısız yurtluk ve ocaklık sistemlerinin etkileri ve imzalanan çeşitli ekonomik anlaşmaların etkileri gibi nedenlerle ortaya bölgeler arası sosyo-ekonomik farklılıkların çıktığı görülmektedir (Kulaksız 2008:24). Zamanla bölgeler arası sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi arasındaki farkın açılmasına nüfusun dağılımı, teknolojik imkanlar, kültürel özellikler gibi etkenler sebep olmaktadır. Bölgeler arası gelişmişlik farkı ve imkan eşitsizliği bireylerin mesleki nitelikler kazanabilmesi için gerekli olan eğitime ulaşmalarına engel olabilmektedir. Ülkemizde bölgeler arasındaki gelişmişlik farkı ve imkan eşitsizliği dolaylı olarak mesleksizlik olgusunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Türkiye aile yapısı-toplum yapısı özellikle kadınların mesleksizliğine neden olabilmektedir. Türkiye'de yerleşik olan ata erkil kültür kadınların iş hayatına dolaylı veya dolaysız olarak çeşitli sınırlamalar getirmektedir. Çünkü aterkil aile yapısına sahip ülkemizde, kadın mesleği erkek mesleği ayrımı keskin bir biçimde yapılmaktadır. Toplumumuzda bazı mesleklerin kadınlara yakıştırılmaması, kadınları psikolojik olarak kadın işsizliğine ve dolaylı olarak mesleki eğitim almamaya ve meslek edinememeye yani mesleksizliğe itebilmektedir.

Ülkemizde sahip olunan sosyal devlet anlayışı dolaylı olarak mesleksizlik durumuna neden olabilmektedir. Özellikle sosyo-ekonomik düzeyi düşük bölgelerde yaşayan yoksul toplum bireyleri, zamanla devlet tarafından yapılan sosyo-ekonomik yardımlara alışarak çalışmama ve herhangi bir eğitim almama taraftarı bir tutuma kapılabilmektedirler. Oluşan bu durum bize Çinli filozof Konfiçyus'un meşhur "bir insana iyilik yapmak istiyorsan ona balık verme, balık tutmayı öğret" sözünü hatırlatmaktadır (Behramoğlu 2011:24). Bu durum her ne kadar kişisel tercihlerle ve yoksullukla ilgili bir durum gibi algılansa da temelde sosyal devlet anlayışıyla yapılan sosyal yardımlar da bireyin eğitim almamasına, meslek edinmemesine ve mesleksiz kalmayı tercih etmesine kısmen neden olmaktadır.

Türkiye küresel ölçekli ekonomik krizlerden diğer ülkeler gibi olumsuz etkilenebilmektedir. Çünkü ülkemiz gelişmekte olan ülkeler sınıfında yer almaktadır. Küresel krizler ülkemizde ekonomik büyümeyi durdurmaktadır. Kriz sırasında üretim azalmaktadır ve buna paralel olarak işgücü talebi de düşmektedir. Krizler bazı sektörlerde daralmayı gerektirmektedir. Kriz zamanlarında bazı mesleki niteliklere sahip işgücüne olan ihtiyaç azalarak, işsizlik yaratmaktadır. Ayrıca kriz zamanlarında talep edilen işgücünün sahip olması istenen nitelikler artmaktadır. Mesleklerin piyasada geçersizliğini yaratan ekonomik krizler mesleksizlik kaynaklı işsizliğe sebep olmaktadır.

Bilgi ve teknolojide yaşanan hızlı gelişimler nedeniyle bazı meslekler güncelliğini yitirmekte ve bazı meslekler tamamen ortadan kalkmaktadır. Gelişmelere paralel olarak yeni meslekler ortaya çıkmaktadır. Mesleklerin barındırdıkları faktörler bakımından birbirleriyle ilişki içinde olması kaçınılmaz görünmektedir. Fakat mesleklerin kendi sınırlarının olması gerekmektedir. Sanayisi ve ekonomisi gelişmiş ülkelerde mesleklerin belli standartları bulunmaktadır. Mesleğin kapsamı, çalışma koşulları, gerektirdiği nitelikler gibi önemli özellikleri özenle belirlenmekte ve sertifikalandırılmaktadır. Ulusal meslek standartları çalışanlara, eğitimcilere, işverenlere ve ilgili bütün kesimlere, bir mesleğin başarı ile yürütülebilmesi için gerekli olan bilgi, beceri, tavır ve tutumları sağlamaktadır (Sınav 2011). Ülkemizde meslek standartlarının tamamının belirlenmemiş olması birbirine yakın mesleklerin birbirleri yerine istihdam edilmeleri sonucunu doğurabilmektedir. Meslek standartlarının belirlenmemiş olması istihdam sırasında meslekler arası geçişi kolaylaştırarak, bireyi uzmanlaşmaktan alıkoymakta, kalifiye eleman açığını arttırarak mesleksizliğe neden olabilmektedir.

Mesleksizlik probleminin sebepleri içerisinde devletin sahip olduğu ekonomik imkanlar da sayılabilmektedir. Çünkü eğitimin kalitesi ve niteliği devletin sahip olduğu ekonomik imkanlarla doğrudan alakalı olarak gerçekleşmektedir. Sosyal devletlerde eğitim ücretsiz olarak halka sunulmaktadır. Devletin kurulumunu ve işletilmesini sağladığı eğitim kurumlarının, çağa ayak uyduran modern araç gereçlerle donatılması gerekmektedir. Özellikle mesleki ve teknik eğitim kurumlarının araç, gereç, donanım maliyetleri yüksek olmaktadır. Bu nedenle ekonomik durumu zayıf olan devletler halkına kaliteli mesleki eğitim sunamayabilir ve oluşan durum mesleksizlik problemine neden olmaktadır.

Mesleksizliğin ülkemiz için diğer bazı sebep tespitleri bulunmaktadır. Bu nedenler;

1. Tarihimizde güçlü olan usta çırak ilişkisinin günümüzde zayıflaması,
2. Bireylerin mesleki eğitime katılmaları için yeterince teşvik edilmemeleri,

3. Ülkemizde işgücü maaliyetlerinin yüksekliği,
4. İstihdam düşüklüğü ve istihdam yaratamama sorunu,
5. Önceki dönemlere oranla oldukça azalmasına rağmen, coğrafi faktörler nedeniyle eğitim kurumlarına ulaşımın zor olması,
6. Kültürel değerler ve,
7. Ekonomik refah durumu ve ani değişen ekonomik piyasa koşulları, işsizliğe sebep olan nedenlerin bazıları gibi nedenler mesleksizlik kaynaklı işsizliğin nedenleri olarak sıralanabilmektedir

3.1.2.2. Mesleksizliğin Kişisel Kaynaklı Nedenleri

Mesleksizliğin kişisel kaynaklı nedenleri de bulunmaktadır. Mesleksizliğin kişiden kaynaklanan başlıca nedenleri kişisel özelliklerden, sahip olunan kişisel ekonomik koşullardan, istek ve tercihlerden kaynaklanan durumlar olarak sıralanabilmektedir.

Mesleksizliklik tanımı içerisindeki unsurları mesleksizliğin kişisel nedenleri bakımından değerlendirmek gerekmektedir. İlk unsur olan herhangi bir mesleki eğitim almamış olmak durumu kişinin tamamen kendi isteği ve tercihi olabilmektedir. Ayrıca kişiler ekonomik durumlarının kötü olması, sağlık durumlarının el vermemesi gibi kişisel nedenlerle mesleki eğitim alamamış olabilmektedirler.

Mesleksizlik kavramının ikinci unsuru olan eğitim almış fakat meslek unsurları kazandıracak bir eğitime tabi olmama durumu da kişinin istek ve tercihlerinden kaynaklanabilmektedir. Eğitim kurumlarını tercih hakkı kişinin kendisine ait olmaktadır. Özellikle yüksek öğretim tecihlerinde kişiler meslek eğitimi programlarında yer alıp almamayı tercih edebilmektedirler. Eğitim seçiminde kişinin ailevi, sağlık, ekonomik ve kültürel durumu gibi özellikler de belirleyici olmaktadır.

Üçüncü unsur olan bir işe sahip olduğu halde belli mesleki niteliklere sahip olmama durumu bilindik bir tabirle "bilek gücüyle" çalışan herhangi bir eğitim almamış yada eğitim aldığı halde mesleki bir eğitim almamış kimseleri kapsamaktadır. İlk unsurdaki sebeplerle kişi eğitim alamamış veya mesleki formasyonla ilgisiz bir eğitim almış olabilmektedir. Niteliksiz olmasına rağmen işi var olan kişiler de mesleksizlik durumu içerisinde değerlendirilmektedir. Bu durumda çoğunlukla kişisel istek ve tercihler etkili olmakla beraber kişinin ekonomik ve sosyal durumu da etkili olmaktadır.

Son unsur ise eğitimli, eğitimsiz, işi olan veya işsiz olan fakat mesleki niteliklere sahip olmama durumuna dahil olan kişileri kapsamaktadır. Piyasada aranan belli mesleğe

ait niteliklere sahip olunmadığı takdirde işsiz kalınabilmektedir. Herhangi bir işte istihdam olmasına rağmen piyasada talep görmeyen geçerliliğini yitirmiş güncel olmayan mesleki niteliklere sahip olma durumu da mesleksizlik kapsamında değerlendirilmektedir. Mesleksizliğin son unsuru çalışıyor olmakla veya eğitim almakla değil o anda geçerli olan mesleki vasıflara sahip olup olmama durumuyla ilgili olmaktadır.

Ayrıca mesleksizlik durumu üzerinde diğer sebeplere oranla düşükte olsa işgücünün cinsiyeti rol oynamaktadır. Toplumumuzda kadınların hemen hemen bir çok mesleği icra etmeleri yadırganabilmektedir. Toplumda yerleşmiş algı kadınları meslek edinmemeye yönlendirerek mesleksizliğe neden olabilmektedir.

Mesleksizliğin kişisel nedenlerini özetlersek;

1. Kişisel özellikler (sağlık, karakter vb.),
2. Sahip olunan kişisel sosyo-ekonomik ve kültürel koşullar,
3. Kişisel istek ve tercihlerden kaynaklanan durumlar,
4. Cinsiyet olarak özetlenebilmektedir.

3.1.3. Türkiye'de Mesleksizlik Kapsamında Diplomalı Nüfusun İşsizlik Sorunun Varlığı Ve Mevcut Durumu

Türkiye'de varlığı bilinen, dile getirilen ve çözümü için çalışılan mesleksizlik sorununun, ölçülmesi için ayrıca bir araştırmaya rastlayamam nedeniyle çalışmanın bu kısımında, piyasada mevcut mesleklere ait iş açıkları, işsizlik oranları ve yetkili kimselerin açıklamaları üzerinden mesleksizliğin mevcut durumu aktarılmaya çalışılmaktadır.

Ülkemizde 1970'li yıllardan itibaren yaşanan değişimler sebebiyle artan işsizlik sorununun, günümüzde tehdit ettiği kitle hızla değişmekte ve genişlemektedir. Çalışmanın önceki kısımlarında değinildiği gibi eğitimli olmak ülkemiz ekonomik piyasasında geçerliliğini yitirmektedir. Eğitimli olmanın ekonomik piyasada kolayca istihdam edilmekle eşdeğer olan anlamını yitirmesinin en önemli sebebi işgücü talebi-eğitim politikaları uyumsuzluğu olarak belirginleşmektedir. Eğitimli işsizlik verileri bu durumu ortaya koymaktadır. Eğitim sistemimiz her yıl ne şekilde istihdam edilebileceklerini umursamaksızın binlerce mezun vermektedir. Ülkemiz ekonomik piyasasında vasıflı, mesleki niteliklere sahip işgücü talebi fakat bu durumun zıttı olarak vasıfsız, mesleki eğitim kapsamında herhangi bir eğitim almamış işgücü arzı bulunmaktadır. Oluşan bu durum ekonomik piyasada mesleksizlik sorunun varlığını göstermektedir.

Diplomalı kesimin mesleksizlik sorunu nedeniyle işsizlik probleminin varlığının algılanması adına piyasadaki mesleksizlik tespiti sağlayan araştırmalar ve yaşanan iş gücü talebi-arzı olaylarından bazılarını hatırlatmakta fayda bulunmaktadır.

İşkur verilerine göre 2013 ocak-kasım döneminde ülkemizde açık iş sayısının (işgücü arayan sayısının) 1 milyon 353 bin 472 iken, aynı dönemde kayıtlı işsiz sayısının ise 1 milyon 515 bin 294 kişi olduğu görülmektedir. Bu tablo piyasada iş açığı bulunduğu halde ciddi oranda işsiz sayısının bulunması sebebiyle işgücü arzı-talep uyuşmazlığı olduğunu ortaya koymaktadır (Özen 2013:116).

2013 yılında 80 ülkede faaliyet gösteren Manpower adlı özel bir şirket tarafından yapılan araştırmaya göre Türkiye'de mesleksizlik sorununun varlığıyla örtüşen bir tespit yapıldığı görülmektedir. Buna göre ülkemizdeki iş verenlerin %58'i yetenekli eleman bulamamaktadır ve bu alanda dünyada dördüncü sırada yer almaktadır. Ayrıca Türkiye'de 2013 yılında en fazla yetenek açığı bulunan on pozisyonun; mühendis, kalifiye işçi, satış temsilcisi, muhasebe ve finans personeli, pazarlama/halkla ilişkiler/iletişim personeli, üretim operatörü, makine işçisi, yönetici/idareci, şöför ve teknisyen olarak tespit edildiği görülmektedir (www.manpower.com.tr/).

2009 Yılında dönemin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Ömer Dinçer'in açıklamaları şu şekildedir; Mesleksizlik gerçekte işsizliği pekiştiren bir husus olarak gerçekleşmektedir. Aslında ne iş olsa yaparım demek hiç bir işi tam anlamıyla yapamamak anlamına gelmektedir. O yüzden süratle mümkün olduğu kadar insana mesleki eğitim yaptırmak ve özellikle gençlere altın bilezik kazandırmak gerektirmektedir (Dinçer 2009:36). Dinçer'in yaptığı açıklamayla, mesleksizlik sorununun varlığına değindiği ve çözüm önerisi sunduğu görülmektedir.

Türkiye'de yaratılan işlerle, sektörlerle iş kollarında ortaya çıkan ve yeni işlerle iş arayan genç işgücünün veya genel olarak işgücünün vasıf niteliği birbirine uymamaktadır (Aykaç 2009:61). Bu durum mesleksizlik sorununun varlığının önemli göstergelerinden birisi olarak kabul edilmektedir.

Yapılan araştırmalar ve açıklamaların sonuçları ve ayrıca piyasada talep edilen işgücü ile arz edilen işgücü miktarı durumu mesleksizlik sorununun varlığını ve mesleksizlik tarafından tetiklenen işsizliğin varlığını ortaya koymaktadır.

Tablo 3.1. Türkiye'de Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılma ve İşsizlik Oranları (%) (2013-2014)

Eğitim Durumu	İşgücüne Katılma Oranı		İşsizlik Oranı	
	2013 Ocak	2014 Ocak	2013 Ocak	2014 Ocak
Okur Yazar Olmayanlar	18.7	17.8	5.4	5.0
Lise Altı Eğitimliler	46.5	47.0	10.5	10.4
Lise	52.0	52.3	12.8	12.4
Mesleki Veya Teknik Lise	63.6	63.2	11.1	9.8
Yüksek Öğretim	81.1	79.7	10.4	9.2
Toplam	49.5	50.0	10.6	10.1

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr (25.04.2014)

Ülkemiz ekonomik piyasasında varlığı piyasa içerisindeki çevrelerce, yetkili kişi ve kurumlarca kabul edilen ve sıkça dile getirilen mesleksizlik probleminin, varlığının sebeplerine bağlı olarak en fazla etkilediği kesimin eğitimli kesim olduğu görülmektedir. TÜİK verileri incelendiğinde 2013 yılında Türkiye işgücünün 5 milyon 388 binlik kısmını yüksek okul veya fakülte mezunları oluşturmaktadır. Yüksek okul veya fakülte mezunu işgücü içerisinde işsiz kesimin 2014 yılında 54 bin artarak 557 bin olduğu görülmektedir (www.tuik.gov.tr). Açıklanan TÜİK verilerine göre yükseköğretim mezunları arasında işsizlik oranının 2013 yılında %10.4 ve 2014 Ocakta ise %9.2 olarak gerçekleştiği görülmektedir (Tablo 3.1).

Tablo 3.2. Yüksekokul Veya Fakülte Mezunları Arasında Eğitim Durumu Ve Mezun Olunan Alan İtibariyle 2013 Yılı Türkiye'deki İşgücü, İşsiz Sayıları İle İşsizlik Oranları

Eğitim Durumu Ve Mezun Olunan Alan	İşgücü (bin)	İşsiz (bin)	İşsizlik Oranı (%)
Yüksek Okul Veya Fakülte	5.388	557	10.3
İmalat Ve İşleme	101	17	16.8
Sanat	158	25	15.9
Yaşam Bilimleri	66	10	14.5
Sosyal Ve Kişisel Hizmetler	126	18	14.3
Bilgisayar	137	19	14.2
Ulaştırma Hizmetleri Ve Çevre Koruma	23	3	14.1

İş Ve Yönetim	1.506	203	13.5
Gazetecilik Ve Enformasyon	14	2	13.2
Tarım Ormancılık Ve Balıkçılık	134	16	12.2
Fizik Bilimleri	182	22	11.9
Mimarlık Ve İnşaat	199	22	11.2
Sosyal Bilimler Ve Davranış Bilimleri	412	41	10.0
Beşeri Bilimler	260	26	9.8
Matematik Ve İstatistik	85	8	9.3
Mühendislik İşleri	540	46	8.4
Öğretmen Eğitimi Ve Eğitim Bilimleri	798	59	7.4
Hukuk	112	7	6.0
Veterinerlik	56	3	4.7
Sağlık	349	8	2.4
Güvenlik Hizmetleri	130	3	2.1

Kaynak:http://www.memurhaber.com (www.tuik.gov.tr'den derlenmiş) 14.04.2014

Ülkemizde 2013 yılı verilerine göre yüksek öğrenim diplomasına sahip nüfus miktarının; yüksek okul veya fakülte mezunu 6 milyon 706 bin 780 kişi, yüksek lisans mezunu 532 bin 757 kişi ve doktora mezunu 154 bin 180 kişi olmak üzere 7 milyon 393 bin 317 kişi olduğu görülmektedir (www.tuik.gov.tr). 2013 Yılı Ocak verilerine göre yüksek öğretimliler arasında işgücüne katılma oranının %81.1 ve işsizlik oranının %10.4 iken bir yıl sonra aynı dönemde (2014 Ocak) işgücüne katılma oranının %79.7 işsizlik oranının ise %9.2 olarak gerçekleştiği görülmektedir. (Tablo 3.1.).

Tablo 3.2'deki yüksek okul veya fakülte mezunu işgücü için mezun olunan alanlara göre en yüksek işsizlik oranına sahip alanın, imalat ve işleme alanı olduğu ve % 16.8 işsizlik oranına sahip olduğu görülmektedir. İmalat ve işlemeyi %15.9 işsizlik oranıyla sanat takip etmektedir. Verilere göre, on iki alandaki işsizlik oranının %10'un üzerinde olduğu görülmektedir (Tablo3.2). Ülkemizde mezun olunan bir çok mesleki alanın piyasada yeterince talep edilmediği görülmektedir. Tamamının yüksek okul veya faküle mezunu olduğu düşünüldüğünde, eğitimli bireylerin işsizlik ciddi sorunuyla karşı karşıya olduğu görülmektedir.

İŞKUR 2014 Nisan verilerine göre kurum bünyesinde 2 milyon 182 bin işsiz bulunmaktadır. Kayıtlı işsizlerin 716 bin 490'nının nitelik gerektirmeyen işlerde çalışmak istediğini beyan ettiği görülmektedir. Bu durum meslek sahibi olamamaktan kaynaklanmaktadır (www.iskur.gov.tr).

Örneğin; 2014 yılı Ocak ayı verilerine göre İŞKUR'a başvurmuş işsizlerden 61 Bin 304'ü satış danışmanı statüsünde iş aramaktadır fakat satış danışmanı statüsü için ihtiyacın 3 Bin 371 kişi olduğu görülmektedir. Satış danışmanı olarak iş arayan işgücünün düşük bir miktarı talep görmektedir. (www.iskur.gov.tr) İşgücü arz-talep durumunun tam tersi olduğu bir alan olan dikiş makinesi operatörlüğüne baktığımızda işverenlerin 509 tane dikiş makinesi operatörüne ihtiyacı varken 4 Bin 353 dikiş makinesi operatörünün İŞKUR'a başvurduğunu ve iş aradığını görülmektedir. Dikiş makinesi operatörlerinin %11.6 kadar talep bulunmaktadır. Yani dikiş makinesi operatörlerinin iş bulma ihtimali büro memurlarına oranla çok daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır (Kılıç 2014:1).

İlgili veriler eğitimli nüfusun mesleksizlik kapsamında işsizlik problemiyle mücadele ettiğini ortaya koymaktadır. Mezun olunan alanlara göre yaşanan eğitimli işsizliğin temel nedeni, piyasada talep edilen işgücünün niteliklerinin ilgili alanlardan farklı olması ve bazı alanlarda verilen eğitimin teorikten öteye gidememesi olarak gösterilmektedir. Alınan eğitime rağmen işgücünün mesleki niteliklere sahip olmaması ve talep görmemesi nedeniyle, son dönemlerde diploma sahibi işgücünün en büyük sorunu mesleksizlik problemi olarak görülmektedir.

3.2. Ülkemizde Mesleksizlik Kapsamında Diplomalı İşsizlik Sorununun Sosyal ve Psikolojik Etkileri

William H**.** Beveridge; işsizlikten doğan iki büyük kötülük vardır: İlk olarak işsizlik, işsiz kalan bireyde faydasız, işe yaramayan, arzu edilmeyen insan olduğu hissini yaratır. İkinci olarak işsizlik; insanların hayatına korkuyu getirir ve korkudan nefret doğar sözleriyle işsizliğin önemini açık şekilde ortaya koymaktadır (Işığıçok 2011:41).

Mesleksizlik, işsizliğe neden olan etkenlerden birisi olarak gündemde yeralmaktadır. Yanlış programlanmış, ekonomiyle uyumsuz eğitim programları başta olmak üzere çeşitli sebeplerden kaynaklanan mesleksizlik neden olduğu işsizliğin sosyo-ekonomik etkilerini değiştirmemektedir. Mesleksizlik kapsamında işsizliğin eğitimli birey üzerindeki etkileri biraz daha farklı olabilmektedir. Çalışmanın bu kısmında işsizliğin birey ve toplum

üzerindeki başlıca etkileri ele alınmaktadır ve ayrıca eğitimli birey üzerindeki etkilerinin derinliği belirtilmeye çalışılmaktadır.

Günümüz yaşam koşullarında bireyin işsiz kalması bireyi maddi tatminin yanı sıra manevi tatminden de yoksun bırakmaktadır. İş sahibi olmak, çalışmak, fiziksel gereksinimleri karşılamaktan fazlasını yapmaktadır. Çalışma, yaratıcı dürtüleri harekete geçirmektedir, benlik saygısı kazanma ve kendini gerçekleştirmek için imkan sağlamaktadır (W.Linn, Sandifer, Stein 1985:502).

İşsizlik sorunu içerisine düşmüş bireyde üstesinden gelmeye çalıştığı ekonomik ve sosyal problemlerin yanında derin psikolojik sorunlar oluşmaktadır. İşsizlik bireyde işe yaramama, kendini değersiz hissetme duygusunu yaratmaktadır. Üstelik birey iş bulmasını kolaylaştırmak adına çeşitli yatırımlar yaptıysa yani eğitimli ise işsizliğin psikolojik yıkıntısı daha derin olmaktadır. Eğitimli bireyler için işsizlik süreci mezun olunan bölümlere göre farklılık göstermesine rağmen; aşağı yukarı her üniversite mezunu benzer sıkıntıları yaşamaktadır (Ede 2011:16). Bireyleri işsizlik sorunu içerisine düşmüş toplum bir dizi sorunla baş başa kalmaktadır.

Anayasanın kırkdokuzuncu maddesi kişilerin çalışma hakkını garanti etmektedir. İlgili madde de çalışma herkesin hakkı ve ödevidir, devlet çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri alır denmektedir (www.tbmm.gov.tr). İşsizliğin negatif sonuçlarının birey ve toplum üzerindeki etkilerinin önemi ve işin birey için önemi çalışma hakkının yasayla kapsamlı biçimde güvence altına alımasını gerektirdiğini göstermektedir.

İşsizlik problemi, yarattığı ekonomik sorunların yanında, günlük aktivitelerin ritmini bozarak, aile ve toplum içindeki ilişkileri değiştirerek, ekonomik ve sosyal yaşamın her alanını olumsuz yönde etkilemektedir (Yiğit 2000:75).

İşsizlik sebep olduğu sosyal ve ekonomik kayıplarla birlikte bireylere ve dolaylı olarak topluma verdiği psikolojik zararlarla ön plana çıkmaktadır. İşsizlik etkileri bakımından oldukça fazla çeşitlilik göstermektedir. İşsizliğin etkilerini çalışmanın penceresi olan mesleksizlik kapsamında diplomalı işsiz nüfus üzerindeki etkileri olarak sunulmaya çalışılmaktadır. İşsizlik sorununun birey ve toplum üzerindeki etkilerini sosyal, ekonomik ve psikolojik olarak sınırlandırmak yetersiz kalmaktadır. Fakat işsizliğin etkilerinin tamamının ele alınması kuşkusuz başlı başına ayrı bir çalışma gerektirmektedir.

Bu nedenlerden dolayı işsizliğin etkilerini bu çalışma için, birey ve toplum üzerindeki etkileri olarak sınıflandırmak gerekmektedir. İşsizliğin bireye olan etkileri ve topluma olan etkileri farklılıklar göstermektedir.

3.2.1.Mesleksizlik Kapsamında Diplomalı İşsizliğin Birey Üzerindeki Etkileri

İşsizliğin birey üzerindeki etkileri 1930'lu yıllardan bu yana araştırılmaktadır. Bireyin yaşamsal faaliyetlerini devam ettirebilmesi için işsiz kalmaması gelir elde etmesi gerekmektedir. İşsizliğin birey için ilk yarattığı sorun yoksulluk olarak göze çarpmaktadır. Öte yandan birey için işsiz kalmak, yoksullukla birlikte yaşamsal ihtiyaçlarını giderebileceği önemli bir sosyal korumadan yoksun kalmak anlamına gelmektedir. İş birey için sosyal korumanın en önemli biçimi olarak görülmektedir. Çünkü çalışan birey ekonomik olarak bağımsızdır ve sosyal rollere dahil olabilmektedir (Vrucinic t.y:4). İşsizliğin yoksullukla birlikte bireysel, ailevi, sosyal sorunlara, fizyolojik, psikolojik, psiko-somatik (psikoloji kökenli fiziksel hastalıklar) rahatsızlıklara yol açtığı bilinmektedir (Mütevellioğlu, Çizel 2010:281).

Bireyin işsiz kalmasıyla birlikte ekonomik stres artmaktadır. Ekonomik stres arttıkça bireyler sahip oldukları sosyal statüden düşerken, aynı zamanda anksiyete bozukluğu (kaygı bozukluğu) ile birlikte depresyon hali meydana gelmektedir (Nichols, Mitchell, Lindner t.y:10).

İşsiz kalmanın bireyde yarattığı hislerden biri kişinin kendisini yetersiz hissetmesi, yaşamını devam ettirebilme gücünü yitirdiğini hissetmesi olarak görülmektedir. Kişiden kişiye etkisi değişmekle birlikte birey öncelikli olarak psikolojik çöküntü içerisine girmektedir. İşsiz kalmış psikolojik çöküntü içerisindeki birey, özgüven duygusunu yitirerek toplumdan kendini soyutlamaktadır. İşsiz birey belli bir eğitim seviyesine sahip ise "ne iş olsa yaparım" düşüncesine sahip olamamaktadır ve herhangi eğitimi olmayan işsiz bireylere göre işsizlikten daha fazla olumsuz etkilenmektedir.

Eğitimli birey işsiz kaldığında o zamana kadar kendisi için yaptığı yatırımların boşuna olduğu hissine kapılmaktadır ve daha derin psikolojik bunalıma girebilmektedir. Özellikle mesleksizlik olgusuyla meydana gelen işsizlik sorunu eğitimli bireyde "boşuna okumuş" hissi oluşturmaktadır ve birey kendisini gereksiz hissetme duygusuna kapılabilmektedir. Eğitimli bireyin, işsizlik sonucu hayattan beklentileri sekteye uğrayabilmektedir.

İşsizlik neden olduğu psikolojik sebeplerin devamında bireyde bazı sağlık sorunlarına sebep olmaktadır. Batı ülkelerinde yapılan epidemiyolojik çalışmalarda işsizlerin yüksek oranlarda ölüm ve hastalanma riskine sahip olduğunun bulunduğu görülmektedir (Sümer, Solak, Harma 2013:19). Yapılan araştırmalara göre işsizlik stres, beslenme bozuklukları, vücut direncinin zayıflaması, mide-bağırsak rahatsızlıkları, kalp ve dolaşım rahatsızlıkları, tansiyon ve kolesterol vb. sağlık sorunlarına neden olmaktadır (Haşimoğlu, Gündüz... t.y:107). Ayrıca işsizlik yarattığı yoksulluk problemiyle, neden olduğu sağlık sorunlarına karşı mücadeleyi zorlaştırmaktadır. Örneğin; işsiz bir bireyin herhangi bir hastalığa yakalandıktan sonra tedavi sürecini eksiksiz uygulaması, iyi koşullarda yaşaması ve düzenli beslenmesi gerekebilir ve işsiz-yoksul bireylerin bu gibi imkanlara ulaşması zor görünmektedir.

Bireyin bir işe sahip olması kişinin toplumda yer edinmesini ve ona saygı duyulmasını sağlayarak psikolojik doyum sağlamaktadır. İşsiz kalan birey ise bu psikolojik doyumdan uzak kalmaktadır. İşsiz kalan birey belli bir eğitim seviyesine sahip ise, işi olmanın verdiği psikolojik doyumdan uzak kaldığında eğitimsiz bir bireye göre, daha fazla olumsuz etkilenmektedir.

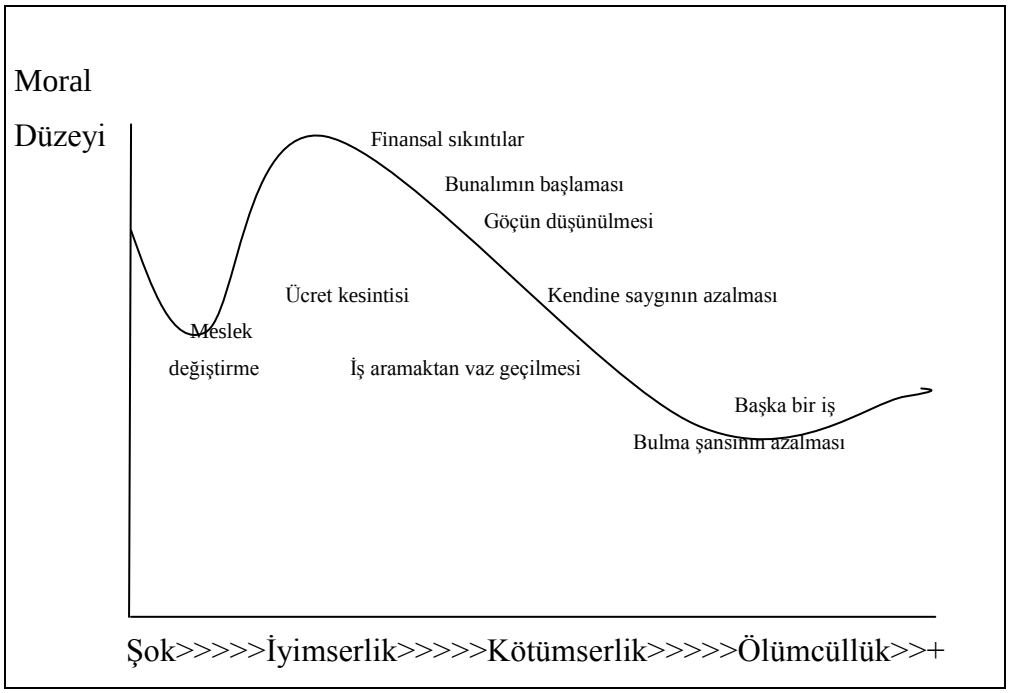
İşsizlik bireyi sosyal dışlanmışlık sorununun içerisine itebilmektedir. Birey, işsizliğin yarattığı depresyon halinin ve sosyal dışlanmışlığın etkisiyle alkol ve madde kullanımına yönelebilmektedir. Türkiye'de yapılan çalışmalara göre, kişinin psikoljik sıkıntıyı azaltma isteğiyle madde kullanımı arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır. Ayrıca araştırmalarda madde kullanım sıklığının sosyo-ekonomik düzeyi düşük kesimlerde daha fazla olduğunun belirlendiği görülmektedir (Özerkmen 2001:33-42). İşsizlik ile yoksullaşan bireyler madde kullanımına yönelebilmektedir.

İşsizlik probleminin uzun sürmesi, bireyin yaşadığı derin psikolojik sorunlar sebebiyle intihara kadar varabilen bunalımlar ile sonuçlanabilmektedir. İşsizlik süreci sonucu meydana gelen intihar vakalarının arkasında genellikle bireyin geleceğe dair umutlarının azalması sonucu meydana gelen bunalım hissinin bulunduğu görülmektedir. Ülkemizde yapılan araştırmalar intiharların birinci nedeninin sağlıkla ilgili problemler, ikinci nedenin ailevi problemler ve üçüncü nedeninin ise ekonomik problemler olduğunu ortaya koymaktadır (Topbaş 2007:163).

İşsizliğin başlangıcından itibaren mental (ruhsal) sağlığı etkileme sürecini Graham Dawson'un; Enflasyon ve İşsizlik (İnflation and Unemployment)" isimli çalışmasında

şekillendirdiği görülmektedir (Şekil 3.1). Dawson'a göre işsizliğin ruhsal yani mental sağlığa etkileri şok etkisiyle başlamaktadır ve moral düzeyi hızla aşağı düşmektedir. Ücret kesintisine rağmen işsiz birey iyimser olmaya çalışmaktadır ve morali işsizlik sürecindeki en yüksek seviyelere yükselmektedir. Finansal sıkıntılarla birlikte bunalım belirtileri başlamaktadır. İşsiz birey sonraki aşamada çözümler aramaya başlamaktadır, kötümserdir ve zamanla kendisine olan özsaygıyı yitirmektedir. Moral seviyesi iyice düşen birey başka bir iş bulma şansının olmadığı hissine kapılarak ölümcüllük derecesinde karamsarlığa kapılmaktadır. İşsizlik nedeniyle bozulan ve dibe vuran işsiz kimselerin mental sağlığının sonucu intihar gibi ölümcül biçimlerde sonuçlanabilmektedir.

Grafik 3.1. İşsizliğin Akıl Sağlığını Etkileme Süreci

Kaynak: Kurt 2005:362 (Graham Dawson, İnflation and Unemployment, p.93)

Bireyin işsizliğin yarattığı stresten etkilenme derecesinin işsiz kalmadan önceki sosyo-ekonomik durumuyla yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Düşük sosyo-ekonomik durum içerisinde olan bireyler işsiz kaldıklarında bu durumdan özellikle ekonomik anlamda oldukça fazla olumsuz etkilenmektedirler. Düşük sosyo-ekonomik düzeydeki kişilerin belli bir birikiminin bulunmaması ve her ay aldığı maaş ile geçiniyor olması işsiz bireyde daha fazla strese neden olmaktadır (Güler 2005:378).

Diğer yandan iş sahibi olmanın toplum içerisinde bireye kazandırdığı statü işsizlik sürecinde bireyin psikolojik veya ekonomik etkilenme derecesini belirlemektedir. Örneğin;

bir fabrikada üst düzey yönetici olarak çalışan, eğitimli bir birey işsiz kaldığında işinden olan aynı fabrikadaki bir işçiye göre sosyal statü kaybı nedeniyle psikolojik olarak daha fazla olumsuz etkilenmektedir. Fakat işsiz kalmış kişi eğitim seviyesi düşük bir işçi ise; işsizlik sorunundan psikolojik olarak daha az etkilenebilirken ekonomik bakımdan daha fazla etkilenebilmektedir. Eğitimli işsizler, işsiz kalmadan önceki statüleri veya ilk defa iş arayanlar için elde etmeyi bekledikleri statü gereği, herhangi bir eğitim almamış işsizlere göre işsizlik sorunundan psikolojik olarak daha fazla etkilenmektedir.

İşsiz birey, işsiz kalmadan önce sahip olduğu işe ve sosyal statüye göre, işsiz kaldıktan sonraki dönemde iş ararken seçici davranabilmektedir. Belirli bir işsiz kitle üzerinde işsizliğin etkilerini araştıran "Boşuna mı Okuduk?; Türkiye'de Beyaz Yakalı İşsizliği" adlı eserde işsiz bir kimse, kendi ağzından sosyo-ekonomik statüsüne göre iş seçebildiğini, işsizlik sürecinden daha az etkilendiğini belirtmektedir. Bahsi geçen kimse gezetecilik mesleği sahibi Bekir isimli bireydir ve önceki sosyal statüsü ve işi sayesinde sağladığı birikim nedeniyle ve artık belli bir kültür seviyesinde olması sebebiyle, iş konusunda seçici olduğunu acele etmediğini oysaki birikimi olmasa durumun böyle olmayacağını" belirtmektedir (Bora, Bora, Erdoğan... 2012:209).

Bireylerin yaşantıları, aile yapıları ve sosyal çevrelerinin işsizliğin olumsuz sonuçlarından etkilenme dereceleriyle doğrudan olarak alakalı olduğu görülmektedir. Örneğin; işsiz birey aile reisi ise, ailesine karşı sorumluluk duyması nedeniyle ciddi psikolojik zarara uğramaktadır. İşsiz kalan aile reisi kendine olan güvenini kaybetmektedir. Bu durumda bazen işsizliğin olduğu ailelerde şiddetle bazen de boşanmalar ile sonlanabilen olumsuzluklar meydana gelebilmektedir.

İşi olmayan birey ekonomik sıkıntı ve iş bulamama kaygısının artmasıyla, kişiden kişiye değişmekle birlikte, moralini bozmakta, günlük yaptığı aktivitelerden zevk alamamakta, içe kapanmakta, gün boyu uykusuzluk çekmekte (bazen aşırı uyku hali) ve kendisine olan inancını kaybetmektedir (Sümer, Solak, Harma 2013:37). İşsizliğin yarattığı psikolojik çöküntüler eğitimli ve kültürlü bireylerde daha derin olabilmektedir. Çünkü eğitimli bireyler işe sahip oldukları dönemlerde, eğitimsiz kimselere göre daha sosyal ve aktif yaşayabilmektedirler.

İşsiz kalmak bireylerde sebep olduğu geniş kapsamlı psikolojik sorunların yanında yaşamdan alınan haz ile ilgili çeşitli sorunlara neden olmaktadır. Uzun süre işsiz kalan kimseler mutsuzluk, ümitsizlik, endişe ve utanç gibi olumsuz duygular sebebiyle kendisini

işe yaramaz olarak hissederek duyduğu öz saygıyı yitirmekte ve bu kişilerin hayatta iyi olma hali olumsuza dönmektedir (Sümer, Solak, Harma 2013:45). Avustralya'da Rowley ve Feather tarafından yapılmış bir çalışmada işsizlik süresiyle öz saygı arasında negatif kolerasyon olduğunun saptandığı görülmektedir (Yüksel 2005:261). Kendisine yüksek saygı besleyen özgüveni fazla kimselerin, hayattan aldıkları hazzın daima yüksek olduğu görülmektedir. Kendine yüksek saygı besleyen özgüvenli kimseler işsizlik sorunuyla karşılaştıklarında daha az etkilenmektedir.

İşsizler arasındaki iyi olma halini etkileyen çok sayıda faktör bulunmaktadır. İşsizliğe bağlı mutsuzluğun derecesi bireysel, toplumsal ve kurumsal koşullara bağlı olarak gerçekleşmektedir (Ahn, Garcia, Jimeno 2004:1). İşsizlik sürecinin bireyin psikolojisine etkilerini belirleyen bazı sosyal ve demografik etkenler bulunmaktadır. Cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve medeni durum gibi faktörler işsizliğin psikolojik sağlık üzerindeki etkilerini farklılaştırmaktadır (Sümer, Solak, Harma 2013:49). Bireyin işsizlik durumundan psikolojik etkilenme derecesinde cinsiyet rol oynamaktadır. Türk toplumununda erkeğin ailenin ekonomik ihtiyaçlarını karşılama rolünü üstlenmiş olması sebebiyle işsizlik sürecinde erkekler kadınlara oranla psikolojik olarak daha fazla olumsuz etkilenebilmektedirler. Ülkemizde 2014 Ocak TÜİK verilerine göre erkeklerin işgücüne katılma oranının %70.9 ve kadınların işgücüne katılma oranının ise %29.7 olarak gerçekleşmesi toplumumuzda erkeklerin çalışması ile ilgili oluşmuş ön yargıları destekler niteliktedir (www.tuik.gov.tr).

İşsizliğin birey üzerindeki psikolojik etkilerinde yaş unsuru önemli bir başka etken olarak görülmektedir. İşsiz kalmış kimseler genç yaşlarda ise kariyerlerine yeni başlamaktadırlar ve işsizliğin üstesinden gelmek için zamanları bulunmaktadır. Fakat bu durum genç nüfus için yaşamı ertelemek ve bazı şeylere geç kalmak anlamına gelmektedir (Yılmaz, Fidan, Karataş 2004:175). Eğitimli nüfus için ise işsizlik nedeniyle yaşamı erteleme süresi biraz daha artmaktadır. İşsiz kalmanın negatif psikolojik etkilerini en fazla hisseden yaş grubunun orta yaş olduğu görülmektedir. Çünkü genellikle orta yaş grubu kimselerin daha fazla sorumlulukları bulunmaktadır. Ayrıca yapılan araştırmalarda 20-59 yaş grubundaki kişilerin 20 yaş altında veya 60 yaş üzerinde bulunan işsiz kişilere göre iş kaybından daha fazla etkilendiği görülmektedir (Yüksel 2003:23).

İşsizlik sorununun psikolojik etkilerini belirleyen başka bir unsur ise işsiz bireyin medeni hali olarak göze çarpmaktadır. Evli kimseler işsiz kalmaları durumunda ailelerinin

ekonomik ihtiyaçlarını karşılayamayacakları için bekar kimselere oranla psikolojileri daha fazla bozulabilmektedir. Tam tersi olarak eşi çalışan bireylerin işsizlikten çok fazla olumsuz etkilenmedikleri de görülebilmektedir.

İşsizlik problemi sadece işi olmayan bireyleri değil aynı zamanda çalıştığı halde işsiz kalma riski olan çalışanları da olumsuz etkilemektedir. İşini kaybetme olgusu'da işsizlik gibi olumsuz psikolojik ve fizyolojik sonuçlara yol açan bir faktör olarak gösterilmektedir (Sümer, Solak, Harma 2013:59).

İşsizlik sürecinin birey üzerindeki etkilerini (tamamının bu çalışmaya sınırlandırılamayacağı bilinmekle birlikte) maddeler halinde özetlemek gerekirse;

1. Bireyi yoksulluk içerisine itebilmektedir.
2. Özgüven kaybı yaratmaktadır.
3. Depresyon sebebi olmaktadır.
4. Stres kaynağı olmaktadır.
5. Umutsuzluk, çaresizlik, yalnızlık gibi olumsuz hisler yaratmaktadır.
6. Bireyin toplumsal saygınlığını ve statüsünü kaybetmesine neden olmaktadır.
7. Çeşitli psikolojik ve fizyolojik sağlık problemlerine neden olmaktadır.
8. Hayattan alınan haz duygusunu azaltmaktadır ve intihara yöneltebilmektedir.
9. Sosyal dışlanmaya ve bireyin asosyalleşmesine sebep olmaktadır.
10. Bireyi madde bağımlılığı, alkol bağımlılığı gibi kötü alışkanlıklara itmektedir.
11. İşsizlik aile içinde huzursuluğa, şiddete ve boşanmalara sebep olmaktadır.
12. İşsizlik sürecinin birey üzerindeki etkilerinin derinliği eğitim, yaş, cinsiyet, toplumsal değerler ve medeni hal gibi etkenlere göre değişmektedir şeklinde özetlenebilmektedir.

3.2.2.Mesleksizlik Kapsamında İşsizliğin Toplum Üzerindeki Etkileri

İşsizliğin toplumların sırtındaki bir kambura benzediği ve uzun yıllardır ülkelerin işsizlik problemini çözmek adına mücadeleler verildiği bilinmektedir. Mesleksizlik kapsamında ortaya çıkan işsizlik topluma verdiği zararlar bakımından herhangi bir farklılığa sahip değildir ancak çözüm önerileri bakımından farklılıklar barındırmaktadır. Çünkü mesleksizlik işsizliğin gündemdeki sebeplerinden birisidir ve işsizliği tetiklemektedir. Topluma olumsuz etkilerini işsizlik problemi yansıtmaktadır.

Ekonomik piyasalarda işsizliği tamamen yok etmek mümkün görünmemektedir. Ülkeler işsizliği en aşağı seviyelere indirmeyi veya işsizliğin yarattığı olumsuz etkileri en aza indirmeyi amaçlamaktadırlar. İşsizlik çalışmanın önceki kısmında ortaya konulmaya çalışıldığı gibi öncelikle bireyleri, bireylerin üzerinden toplumları olumsuz etkilemektedir. İşsizliğin arttığı ve işsiz kimselerin fazla olduğu toplumlar sağlıksız toplumlar olarak nitelendirilmektedir. İşsizlik toplumlarda önemli bir üretim kaynağının eksik kullanımı nedeniyle üretim ve refah kaybına yol açmaktadır. Toplumsal anlamda şiddet ve terör gibi sorunsalların temelinde yüksek işsizlik yer almaktadır (Akçacı, Özçalıcı 2012:162).

İşsizlik doğası itibariyle üretim sürecinin temel değeri olan işgücünün dışlanmasını yani atıl durumda kalmasını ifade etmektedir (Yılmaz, Fidan, Karataş 2004:166). Bu nedenle işsizliğin toplum üzerindeki etkileri denilince akla ilk olarak ekonomik olumsuzluklar gelmektedir. İstihdam yaratma sorunu olan toplumlarda işsizlik durumu meydana gelmektedir. İşsizliğin var olduğu toplumlarda halk arasında yoksulluk yaygınlaşmaktadır ve sosyo-ekonomik refah düzeyi düşük seyretmektedir.

İşsiz kalan kimselerin devlete bir takım ekonomik maaliyetleri (işsizlik sigortası vb.) bulunmaktadır. İşgücünü üretim sürecine dahil edemeyen ülkeler ekonomik gelişmişlik seviyesine ulaşamamaktadırlar. Okun yasasına (işsizlik oranlarıyla ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi açıklayan Arthur Okun tarafından ortaya konan çalışma) göre işsizlik oranlarındaki her %1'lik artış GSMH'nın %2.5 oranından da az olmasına neden olmaktadır (Muratoğlu 2011:25). Okun yasası işsizliğin varlığının ekonomik piyasaya olan negatif etkisini ortaya koymaktadır.

Yaygın işsizlik sorununun var olduğu toplumlarda suç oranlarının arttığı görülmektedir. Bireylerin işsizlik sürecinde içine düştükleri kötü psikolojik durum topluma yansımaktadır. Uzun süreli işsiz kalmış bireylerde toplumsal adaletsizlik duygusu ortaya çıkmaktadır. Oluşan bu hisler kişileri yanlış yollara yönlendirerek suç işlemelerine ve zararlı madde kullanmalarına neden olabilmektedir. İşsizlik ve suç arasındaki ilişki ile ilgili öncü çalışmalar yapan Becker (1968) ve Ehrlich (1973)'in teorilerine göre emek piyasasında fırsatların kıt olması durumunda (işsizlik durumunda), kişiler bunun bir ikamesi olarak yasa dışı faaliyetlere yönelmektedirler (Ata 2011:115). Ayrıca toplumsal anlamda şiddet (aile içi şiddet, bireylerin birbirine şiddet göstermesi vb.) ve terör gibi sorunsalların temelinde de işsizlik yer almaktadır (Akçacı, Özçalıcı 2012:162).

Bölgesel işsizliğin varlığı ülkelerde göç olgusuna sebep olmaktadır. Ülkemizde kır yerleşim alanlarındaki yaygın işsizlik kentlerde aşırı nüfus şişmesine yani dengesiz göçe sebep olmaktadır. Fazla miktarda göç alan kentlerde çarpık kentleşme (çeşitli alt yapı sorunları) ve suç oranlarında artış gibi problemler ortaya çıkmaktadır.

İşsizliğin toplumsal sonuçlarından birisi de sosyal dışlanma (sosyal izolasyon) olarak ortaya çıkmaktadır. İşgücü piyasasında isthidama katılıp katılmamak veya istihdam şekli sosyal dışlanmayı belirlemektedir (Erol 2012:61). Çalışıp gelir elde edemediği için yoksul kalan bireyler sosyal aktivitelerden uzaklaşmakta ve toplumdan dışlanabilmektedir. Bu durum bireysel ve toplumsal huzursuzluğa sebep olmaktadır.

İşsizliğin toplumsal, sosyo-ekonomik etkileri çok boyutlu ve oldukça geniş kapsamlı olarak gerçekleşmektedir. İşsizliğin sınırlandırılamaz etkilerinin tamamını eksiksiz olarak ele almak kuşkusuz ki başlı başına geniş bir çalışma gerektirmektedir. Toplumun işsizlik ile olan etkileşimi bu kısımda genel hatlarıyla verilmeye çalışılmaktadır.

3.3. Mesleksizlik Kapsamında Diplomalı İşsizlik Sorunu Çözüm Önerileri

Günümüze kadar hükümetler başta olmak üzere sosyal taraflar dahil tüm paydaşların, çoğu platformda ana gündem maddesi olan mesleksizlik problemi üzerine yapılan çalışmalara ve projelere rağmen etkin ve sürdürülebilir sonuçlar alınamadığı paydaşlarca dile getirilmektedir (Engin 2011:119). Mesleksizlik ortadan kaldırılmadığı müddetçe artmaktadır ve işsizliği tetiklemektedir. Eğitim kurumlarından mezun edilen vasıfsız işgücü miktarı gün geçtikçe artmaktadır ve kendilerini mesleksizlik kapsamında işsizlik sorunu içerisinde bulmaktadır.

Ülkemizde mesleksizlik kapsamında oluşan işsizliğin çözümü üzerine çalışıldığını göstermektedir. Fakat mesleksizlik sorununun temeli olan eğitim sistemi aksaklıklarına dair çözümler sunulmamaktadır.

Çalışmanın önceki kısımlarında ortaya konulmaya çalışıldığı üzere mesleksizlik sorunu ekonomik piyasamızda eğitim sistemimizden her yıl verilen mezun işsiz nüfus ile birlikte zaman geçtikçe artmaktadır. Örneğin; 2011-2012 yılı yükseköğretim mezun sayısının 594 bin 635 kişi olduğu görülmektedir (www.osym.gov.tr). Mesleksizliğin ortadan kaldırılması ve etkilerinin hafifletilmesi kaçınılmaz bir hal almaktadır. Peki mesleksizlik sorununun ortadan kaldırılması nasıl mümkün olabilir? Çalışmanın bu

kısmında ilgili soruya cevap verilmeye çalışılmakta ve çözüm önerileri sunulmaya çalışılmaktadır.

Mesleksizliğin, önceki kısımlarda sıraladığımız nedenlerinin ortadan kaldırılması için çözüm yolları, öncelikle eğitim politikalarının revize edilmesinden ve işgücü piyasasıyla uyumlu hale getirilmesinden geçmektedir. Mesleksizlik sorunuyla mücadelede kurumların faaliyetleri, istihdam politikaları ve diğer nedenler de etkili olmaktadır.

3.3.1. Mesleksizlik Kapsamında Diplomalı İşsizlik Sorununun Çözümünde Eğitim Sistemi

Eğitim yaşam boyu devam ederken politik, sosyal, kültürel ve ekonomik vb. etkenler ile ilişkisini sürdürmektedir. Hayatın her evresinde ve her konuda eğitimin etkileri görülmektedir. Eğitimin, bireyin ve bireylerden meydana gelen toplumun refahı açısından bir çok insana ulaşması büyük önem taşımaktadır. İdeal eğitim sistemlerinin yaratıcı, aktif ve modern ekip çalışmasını bilen bireyler yetiştirmesi gerekmektedir.

Dünyada son 20 yıllık süreçte yaşanan gelişmeler sonucu ortaya çıkan bilgi ve teknolojiye dayalı ekonomi istihdam piyasalarında hızlı değişimler gerçekleştirmektedir. Gerçekleşen hızlı ve kapsamlı değişimler piyasalarda talep edilen işgücü profilini değiştirmiştir ve halen değiştirmektedir. Küresel bilgi toplumu içerisindeki yarışma, çoklu beceriye ve yaşam boyu öğrenme kapasitesine sahip olan işgücüne ihtiyacı arttırmaktadır (Biçerli 2011:122). İlgili niteliklere sahip işgücünün yetiştirilmesi doğru planlanmış eğitim sistemleri ve eğitim yatırımlarıyla mümkün olmaktadır. Ülkemizdeki durum doğru planlanmamış bir eğitim sisteminin sonucu, belli alanlara-mesleklere aşırı yatırım yapılması ve belli alanlarda-mesleklerde ise kalifiye eleman kıtlığı yaşanması olarak özetlenebilmektedir.

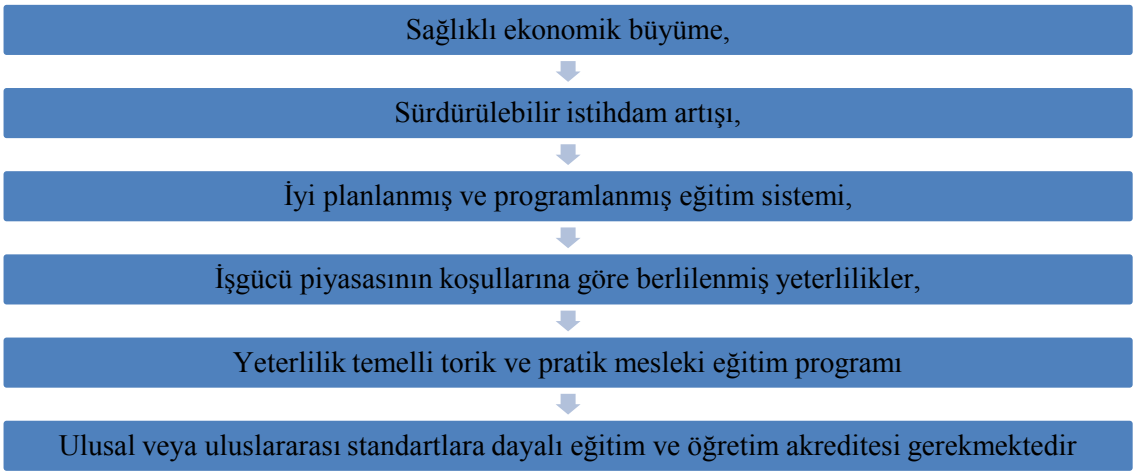
Türkiye'de günümüzde hortlamış olan mesleksizlik kapsamında diplomalı nüfusun işsizlik sorunu, içinde bulunulan durumun sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Sorunun ortadan kaldırılması için ülkemiz ekonomik piyasası özellikleri göz önüne alınarak; ne için eğitim? (Biçerli 2011:123) ve mevcut eğitim sistemimizin sorun ve sonuçları nelerdir? sorularının cevaplanması gerekmektedir.

Kaynağı itibariyle ülkemizde mesleksizlik sorununun eğitim ile doğrudan ilgili olduğu bilinmektedir. Çalışmanın önceki kısımlarında ortaya konan veriler mesleksizlik eğitim etkileşimini desteklemektedir. Mesleksizliğin çıkış noktası, piyasada talep edilen

vasıflı emeğin bulunmaması veya bulunan emeğin istenen vasıflara uymaması olarak açıklanabilmektedir. Emeğin vasıf kazanabilmesinin yolu; öğrenmeden, bilgi ve birikim elde etmekten geçmektedir. Öğrenme, bilgi ve birikim elde etme eğitim ile mümkün olmaktadır. Ülkemizde meydana gelen mesleksizlik olgusu eğitim politikalarımızın, istihdam piyasası ihtiyaçlarını göz ardı etmesinden ve ekonomik piyasayla var olan uyumsuzluğundan kaynaklanmaktadır. Ülkemizde ekonomik piyasayla eşgüdümsüz fakat düzenli işleyen ve sürekli mezun veren eğitim sistemi diplomalı işsizler yaratmaktadır.

Temeli itibariyle diplomalı nüfusun mesleksizlik kaynaklı işsizlik sorununun çözümü eğitim odaklı değişimlerle ve düzenlemelerle mümkün görünmektedir. Mesleksizlik kapsamında diplomalı işsizlik oranlarının azaltılması ekonomik piyasadaki arz-talep uyuşmazlıklarının giderilmesiyle mümkün olmaktadır. Piyasadaki emek arzı ve talebi uyuşmazlıklarını en aza indirmenin yolu, doğru eğitim stratejilerinden geçmektedir. Mesleksizlik kapsamında diplomalı işsizlik probleminin çözümü için, bir problemin nedenlerini ve alt nedenlerini belirleme tekniği olan Balık Kılçığı Diyagramı (İshikawa Tekniği) (MEGEP 2008:19) oluşturmakta fayda bulunmaktadır. Balık kılçığı diyagramında mesleksizlik çözümü için halledilmesi gereken problemlerin birbirleriyle olan etkileşimi ve çözümü ifade edilmektedir. Aşağıda mesleksizliğin çözümüne dair oluşturulan balık kılçığı diyagramı (Şekil 3.1) görülmektedir.

Şekil 3.1. Mesleksizliğin Çözüm Diyagramı

Kaynak: Engin 2011:120

Mesleksizlik kapsamında diplomalı işsizlik sorununun öncü nedeni olan eğitim programlarının işgücü piyasasıyla olan uyumsuzluğunun ve bu durumdan kaynaklanan işgücü arz-talep uyuşmazlığının ortadan kaldırılması eğitim programlarının revize

edilmesini gerektirmektedir. Mesleksizlik sorununun çözümü için, örgün eğitimin revize edilmesi, mesleki eğitimin canlandırılması ve daha etkin hale getirilmesi gerekmektedir. Mesleksizliğin çözümü diyagramında (Şekil 3.1) görüldüğü gibi iyi planlanmış ve programlanmış eğitim sistemi ve yeterlilik temelli teorik ve pratik mesleki eğitim programları oluşturulmasıyla mümkün olmaktadır.

Eğitim sistemimizin ekonomik çevreler ile olan eş güdümsüzlüğü, hükümet ve sosyal taraflarca kabul görmektedir. Eğitim sistemine etki eden bir çok faktör bulunmaktadır. Eğitim harcamalarının Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) içindeki payı, öğretmen-öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı, öğretmen-öğretim elemanı niteliği, alt yapı olanakları ve eğitim programlarının içeriği eğitim programlarının niteliğini belirlemektedir (Kurnaz 2007:102).

Türkiye'de istihdam-eğitim ilişkisi dendiğinde öncelikli olarak yükseköğretim sistemi akla gelmektedir. Toplumumuzda bu konuda yanlış bir algı bulunmaktadır ve niteliklerine bakılmaksızın yükseköğretim mezunu olmanın istihdam edilebilmek için yeterli olduğu görüşü genel kabul görmektedir. Yükseköğretim sisteminin ekonomik piyasaya olan etkisi daha yüksek olmakla birlikte orta öğretim ve mesleki eğitim sistemlerinin de ciddi etkileri bulunmaktadır. Ülkemizde orta öğretim, yüksek öğretim ve mesleki eğitim sistemlerinin işlevlerinin ayrı ayrı değerlendirilmesi ve revize edilmesi mesleksizlik sorununun çözümünü kolaylaştırılmaktadır. Çalışmanın önceki kısımlarında belirlenen ülkemizde mesleksizlik kapsamında diplomalı işsizlik sorununun nedenlerini ortadan kaldırmak için öncü çözüm önerileri aşağıda sıralanmaya çalışılmaktadır.

3.3.1.1. Eğitim Sistemi-Ekonomik Piyasa Uyumsuzluğunun Ortadan Kaldırılması

Çalışmanın önceki kısımlarında değinildiği üzere eğitime katılımın hızla arttığı ülkemizde özellikle örgün eğitim sisteminin, iş piyasasının ihtiyacı olan alanlara yeterince yönelmemesi, mesleki eğitime katılımın düşük olması gibi nedenlerle mesleksizlik probleminin işsizliği tetiklediği görülmektedir. Yapılan araştırmalar ve ortaya konan veriler sonucu mevcut eğitim sistemimizin yeniden yapılandırılmasının gerekliliği ilgililerce genel kabul görmektedir ve bu konuda sürekli düzenlemeler yapılmaktadır (zorunlu eğitimin on iki yıla çıkarılması, sınav sistemlerinde yapılan değişiklikler vb.).

Mesleksizlik kaynaklı diplomalı işsizlik sorununun azaltması veya yok edilmesi için sunulacak çözüm önerilerine sorunun çıkış noktası olan "eğitim sistemleri-ekonomik

piyasa eşgüdümsüzlüğünün ortadan kaldırılması nasıl mümkün olabilir?" sorusunu cevaplayarak başlamak gerekmektedir. Bilindiği üzere eğitim ve ekonomi taraflarının birbirlerinden habersiz faaliyet göstermeleri sorunun temelini oluşturmaktadır. O halde öncelikle tarafların birbirlerinden haberdar olarak değişmesini sağlamak gerekmektedir. Özellikle mezun sayısı günden güne artan yükseköğretim sisteminin piyasayla uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir.

Yükseköğretim sistemizin ekonomik piyasa ile uyumunu sağlamak için öncelikle her yıl piyasadaki işgücü ihtiyaçlarını gözler önüne seren rutin araştırmalar yapılması gerekmektedir. Yükseköğretim kurum ve kuruluşları ve iş piyasası kuruluşlarının sıkı ilişki içerisinde olmaları gerekmektedir. Belli bir süre geçtikten sonra yapılan araştırmalar sonucu elde edilen birikimler sayesinde sonraki yıllarda talep edilecek işgücü nitelikleri tahmin edilebilmektedir. YÖK'ün her yıl piyasa ihtiyaçlarına paralel olarak üniversite kontenjanlarını düzenlemesi gerekmektedir. Özellikle önceki yıllarda fazla mezun verilen ve istihdam edilemeyen alanlarda kontenjanların düşürülmesi gerekmektedir.

Ortaöğretim kurumlarından mezun olan bireylerin, yükseköğretimden mezun olduktan sonra piyasada istihdam edilmelerini kolaylaştırmak için piyasadaki emek arz-talebine göre yükseköğretime geçiş sürecinde ve mezun olduklarında yönlendirilmeleri gerekmektedir. Günümüzde ortaöğretim mezunu öğrencilerin yükseköğretim kurumlarını tercih etmelerinde coğrafi konum, akademik saygınlık, kurum imajı, ekonomik koşullar, üniversitelerin öğrencilerine sağladıkları imkanlar, üniversite ile ilgili bilgilerin ulaşılabilirliği ve demografik etkenler vb. etmenler etkili olmaktadır (Akar 2007:99). Öğrencilerin yükseköğretim kurumu tercihleri sırasında meslek seçimi ve seçilen meslek ile ilgili işgücünün talep durumunu dikkate almalarını sağlamak gerekmektedir. Ülkemizde ilköğretimin ikinci devresinden itibaren mesleki yönlendirmenin yapıldığı bildiriliyor fakat verilen rehberlik hizmetlerinin bireyleri meslek seçimlerinde sağlıklı yönlendirmedikleri görülmektedir (Murat, Şahin 2011:377). Yükseköğretime geçişte sağlıklı tercihlerin yapılması kapsamlı rehberlik hizmetiyle mümkün olabilmektedir.

İşgücü piyasası ve meslekler hakkında yeterli bilgilere sahip rehberler tarafından yönlendirilen, yükseköğretime geçecek bireylerin, ileride mesleksizlik sorunu içerisinde kalmalarını engellenmiş olmaktadır. Belli lisans alanlarında yığılmanın engellenmesi, piyasa ihtiyaçlarına göre yükseköğretim mezunu verilmesi, ekonomik piyasa eğitim uyumunun sağlanması için nitelikli ve kapsamlı rehberlik hizmeti gerekmektedir.

Yükseköğretim sisteminin ekonomik piyasa ile uyumlu hale gelmesinin sadece işgücünün piyasa ihtiyaçlarına göre yetiştirilmesi olarak anlaşılmaması gerekmektedir. Bireylere aldıkları eğitim yoluyla kültürel, siyasal niteliklerin yanında sendikal bilinç ve işletmecilik bilgileri verilmesi de önem arzetmektedir (Aksoy 2007:137). Eğitimin bireyleri piyasadaki ihtiyaçlara cevap verebilecek kalifiye eleman olarak yetiştirmenin yanı sıra, işveren olabilme kapasitesinde yetiştirmesi gerekmektedir.

Eğitimden çalışma hayatına geçiş süreci, eğitim-işgücü piyasası uyumu adına önemli bir noktada bulunmaktadır. Eğitim ve iş hayatı arasındaki süreç mezunların bir çoğu için soru işaretleriyle dolu bir dönem olarak görülmektedir. Eğitim hayatından mesleki hayata geçişi kolaylaştırmak, mezunların iş bulma sürecini kısaltmak anlamına gelmektedir. İş arama sürecini olumsuz etkileyen bir takım etkenler bulunmaktadır. Bu faktörler (Ataman 1998:65);

1. İş arama sürecinde gelirden yoksun olmamak(işsizlik sigortası, aile içi yardımlaşmalar),
2. Kişinin beklediği ücret düzeyi,
3. Bilinçsizlik ve iş arama sırasında doğru metodların kullanılmaması olarak sıralanabilmektedir. Mesleksizlik sorunuyla mücadele edebilmek için özellikle bu faktörün ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Diplomalı işgücünün iş arama sürelerinin kısalması piyasadaki diplomalı işsizlik oranlarını azaltıcı etki yapmaktadır. Bu nedenle eğitim hayatından itibaren öğrencilere mesleki rehberlik hizmeti verilerek işgücü piyasasının mevcut durumu, iş arama kanalları ve ücret seviyeleri hakkında bilgili olmalarının sağlanması gerekmektedir.

Eğitim kurumlarının işverenler ile işbirliği içerisinde olup öğrenciler için okudukları bölümler ile alakalı staj imkanlarını genişletmeleri ve part time iş imkanları yaratarak tecrübe edinmelerini sağlamaları gerekmektedir. Eğitim kurumları staj ve part time iş imkanları sağlamanın dışında, işgücü talebi sahipleriyle, onlara işgücü temin edebilmek için anlaşmalar yapmaları gerekmektedir. İş verenlerin direkt eğitim kurumlarından işgücü talebinde bulunmaları konusunda teşvik edilmeleri gerekmektedir.

İşgücü piyasası-eğitim kurumları ilişkisini sağlamlaştırmak adına, piyasadaki işsiz kesimin eğitim düzeylerine göre beklentilerinin tespit edilmesi ve eğitim içerisinde yer alan bireylerin iş hayatından olan beklentilerinin tespit edilmesi gerekmektedir. Bireylerin işle ilgili beklentilerini ve bunların nasıl karşılanabileceklerinin belirlenmesi

gerekmektedir. Çünkü bu çalışma işgücü piyasasına ilişkin bilgi gereksiniminin saptanması niteliğinde olmaktadır (Aksoy 2007:137).

Eğitim stratejileri toeriden daha çok uygulamaya yönelik gerçekleştirilmelidir ve bunun için uygun eğitim ortamlarının yaratılması gerekmektedir. Modern araçlarla yapılan uygulamaya dönük eğitimler öğrencilerin pratik kazanmasını sağlamaktadır. Kazanılan pratikler gerek iş arama sürecinde gerekse iş hayatının içinde bireye çeşitli katkılar sağlamaktadır.

Toplumumuzda ekonomik piyasaların eğitim sistemleriyle uyumsuzluğuna sebep olan bir takım ön yargılar bulunmaktadır. Karşılıklı ön yargıların yok edilmesi piyasa-eğitim uyumunu arttıcı etki yapmaktadır. İşgücü arz eden bireylerin mesleklere olan önyargılarının yanında iş seçimi esnasında bölgesel ön yargıları da bulunmaktadır. İş verenlerin işgücüne karşı bir takım ırkçı ve cinsiyetçi ön yargıları bulunabilmektedir. Eğitim kesimi ve ekonomik piyasanın karşılıklı ön yargılarının yok edilmesi gerekmektedir. (Aksoy 2007:137).

Kişinin sahip olduğu meslekler toplumdaki statüsünü belirlemektedir. Yeterli tanıtımı yapılmaması sebebiyle bir çok meslek toplum tarafından tanınmamakta ve ön yargılı yaklaşıma maruz kalmaktadır. Gerek eğitim kurumlarının gerekse işverenlerin bireylere mesleklerin tanıtımlarını anlaşılır biçimde yapmaları gerekmektedir.

Türkiye'de iş verenlerde de, eğitim kurumlarına karşı bazı ön yargılar oluşabilmektedir. Zaman içerisinde çeşitli sebeplerle belli eğitim kurumları, verdikleri kaliteli eğitimle haklı olarak diğerlerinin arasından sivrilmektedir. İşgücü talep edenler işe alım tercihlerini etiketi iyi olarak tanımlanan eğitim kurumlarından mezun kişilerden yana kullanabilmektedir. Devlet'in yaptığı/yapacağı çeşitli düzenlemeler ile eğitim kurumlarında verilen eğitimin kalitesini eşitlemesi gerekmektedir. Örneğin; başarılı eğitimcilerin ve akademisyenlerin belli bir eğitim kurumunda çakılı kalmamasını ve diğer eğitim kurumlarında da görevlendirilmesini sağlayarak/teşvik ederek verilen eğitimin kalitesinin eşitlenebilmesi için adım atılması gerekmektedir. Eğitim kurumlarının ise alanlarında öncü kurumlarla denk eğitim kalitesini yakalayabilmek adına çaba göstererek kendilerine olan ön yargıları yok etmeleri gerekmektedir. Kendi kalite standartlarını yaratmaları gerekmektedir.

Mesleksizlik kapsamında diplomalı işsizlik probleminin temeli olan ekonomik piyasa-eğitim uyuşmazlığını devlet eliyle minimuma indirmek mümkün görünmektedir.

Devletin, özel sektör-eğitim ilişkisini geliştirmek ve uyumunu sağlamak için bir takım düzenlemeler yapması gerekmektedir. Örneğin; devlet özel sektörden aldığı vergilerden bir takım indirimler sağlayarak özel sektörden eğitimi finanse etmesini istemesi faydalı olabilmektedir. Özel sektörü çeşitli şekillerde eğitime yatırım yapmasının teşvik edilmesi gerekmektedir. Yapılacak düzenlemeler için özel sektör-eğitim ilişkisi üst düzey olan bir ülkenin modelinin örnek alınması ve geliştirilerek ülkemize adapte edilmesi gerekmektedir.

3.3.1.2.Mesleki Eğitimin Revize Edilmesi ve Etkinliğinin Arttırılması

Mesleksizliğin yok edilmesi için önemli bir çözüm yolu mesleki eğitimden geçmektedir. Piyasada gerekli nitelik ve nicelikte, meslek sahibi yeterli işgücünü yetiştirebilmek için mesleki eğitim etkinliğinin arttırılması gerekmektedir. Ülkemizde mesleki eğitim konusunda özellikle yaygın eğitim kurumları çeşitli projeler yürütmektedir. Mesleki ve teknik eğitime katılımın arttırılması gerekmektedir. Ayrıca mesleki ve teknik eğitimde ekonomik piyasadaki ihtiyaçlara yönelik bir sistemin yürütülmesi gerekmektedir.

Eğitimi işsizlik ile mücadelede etkili şekilde kullanan ülkelerin başında Almanya gelmektedir. 2013 Yılının son dönemlerinde işsizlik oranı %5.2 civarlarında olan 80 milyon 493 bin nüfuslu Almanya'da işsizlik ile mücadele için mesleki eğitim üzerinde yoğunlaşıldığı görülmektedir (http://tr.tradingeconomics.com). Aynı dönemde nüfusu Almanya'dan 4 milyon civarı daha az olan ülkemizde işsizlik oranının %9.7 olduğu göz önüne alınırsa kıyaslamanın anlaşılması kolaylaşmaktadır. Almanyada mesleki eğitim sistemi ikili yapı olarak ifade edilir ve eğitim-iş dünyası birliğine dayanmaktadır (Özdemir 2011:2). Eğitim sistemini başarılı bir biçimde işgücü piyasasıyla uyumlu hale getiren Almanya'da mesleki eğitim sürecinin büyük çoğunluğu işletmelerde uygulamaya yönelik olarak gerçekleşmektedir. Ayrıca Almanya'da zorunlu ve temel eğitimin ardından eğitime devam etmek isteyenlerin %60'ı mesleki ve teknik eğitime devam etmektedir (Köseleci 2012:128). Mesleki ve teknik eğitime verilen önemin işsizlik sorunuyla mücadeleyi kolaylaştırıp ve işsizlik oranlarını düşürdüğü görülmektedir.

Türkiye'de mesleki eğitim faaliyetleri Milli Eğitim Bakanlıklarına bağlı çeşitli müdürlükler ile dağınık bir yapı içerisinde gerçekleştirilmekte ve gerçekleştirilen eğitimde işgücü talepleri yeterince dikkate alınmamaktadır (Sayın 2011:49). Ayrıca mesleki eğitim

kurumlarının müfredatları oluşturulurken ekonomik piyasa ihtiyaçlarının göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Ülkemizde Mesleki ve teknik eğitim sisterminde eğitim alan bireylerin temel eğitimlerinde bazı noksanlıklar bulunmaktadır. Mesleki ve teknik eğitim bireylerin potansiyellerine ulaşmalarını sağlamayı, tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin nitelikli eleman ihtiyacını karşılamayı hedeflemesi gerekmektedir (Köseleci 2012:20). Mesleki ve teknik eğitim sistemi müfredatlarının hedeflere ulaşmak çerçevesinde güncel bilgilerle revize edilmesi gerekmektedir. Mesleki eğitim kurumlarında verilen eğitimin, piyasa ile uyumlu olması fayda sağlamaktadır.

Ülkemizdeki mevcut eğitim sisteminde mesleki ve teknik eğitim sisteminin giderilmesi gereken sorunları arasında öğrencilerin vasıfları konusu da bulunmaktadır. Mesleki ve teknik eğitim alacak öğrencilerin fen ve matematik temelli eğitime uygun olması gerekmektedir. Fakat sistemdeki aksaklıklardan dolayı fen ve matematik alanına yatkın öğrenciler mesleki ve teknik eğitime yönelmemektedirler (Eryıldırım 2008:12). Öğrencilerin, ortaöğretime geçişlerinde doğru rehberlik hizmetleri verilmesi gerekmektedir. Mesleki ve teknik eğitim bölümleri tanıtılarak öğrencilerin teşvik edilmesi gerekmektedir.

Verilen mesleki eğitimin etkinliğinin arttırılması için uygulamaya dayalı eğitimin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Eğitim sırasındaki stajlar uygulamaya dayalı eğitimin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Piyasanın ihtiyaçlarını sağlayabilmek için ve mesleki eğitimin verimliliğinin arttırılabilmesi için stajların her eğitim seviyesinde zorunlu ve kapsalı hale getirilmesi gerekmektedir (Eryıldırım 2008:12).

Türkiye'de oldukça azalmış olsa da halen mesleki ve teknik eğitime ulaşmada güçlük çeken bölgeler bulunmaktadır. Yaşanan olumlu gelişmelere rağmen mesleki eğitim kurumlarının bölgeler arası dağılımı farklıdır ve bazı bölgelerde mesleki eğitim kurumlarına ulaşmada güçlük çekilmektedir. Bu güçlüklerin ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Mesleki eğitim konusunda Avrupa çapındaki çalışmalarıyla dikkat çeken Birleşmiş Milletler Eğitim ve Kültür Örgütü (UNESCO) ve ILO'nun tavsiye kararları gelişmekte olan ülkelerde mesleki eğitim sisteminde yapılması gereken değişimler ile ilgili önemli çözümlemeler içermektedir. Bunlar (Tuncer, 2006:183);

1. Eğitim ve öğretim programları daha esnek hale dönüştürülerek yeni becerilerin öğretilmesinin sağlanması gerekmektedir.
2. Teknolojik gelişmelerden kaynaklanan ekipman yetersizliklerinin aşılması konusunda özel sektör görevlendirilmeli, mevcut ekipmanların formel eğitim dışında da kullanılmasının sağlanması gerekmektedir.
3. Eğitim reformlarının ve demokratikleşme taleplerinin mesleki programlarda dikkate alınması gerekmektedir.
4. Eğitim sürelerinin çalışanların öğretim talepleriyle sınırlandırılmaması, çeşitli zamanlı eğitim programlarının planlanması gerekmektedir.

Türkiye'de genel anlamda mesleki ve teknik eğitim sisteminin devamlılık arz eden, bilgi ve teknolojideki gelişmelere ayak uyduran, uygulamaya dayalı (part time çalışma, staj vb.), ekonomik piyasayla uyumlu, verimli ve güncel müfredatlara sahip bir sistem olması gerekmektedir. Mesleki ve teknik eğitimin bireyler için cazip hale getirilmesi gerekmektedir. Mesleksizlik sorununu ortadan kaldırabilmenin temel şartlarından birisi mesleki eğitime gereken önemin verilmesini gerektirmektedir.

3.3.2. Mesleksizlik Kapsamında Diplomalı İşsizlik Sorununun Çözümünde Kurumsal Arayışlar

Türkiye'de işsizlik sorunuyla mücadele edebilmek adına çeşitli kurumlar ve kuruluşlar oluşturulduğu görülmektedir. Oluşturulan kurum ve kuruluşlar içinde İŞKUR faaliyetleriye başı çekmektedir. İŞKUR ülkemizdeki işgücü politikalarını bir çoğunu yürütmektedir. İŞKUR'a bağlı özel istihdam büroları, mesleki yeterlilik kurumu, mesleki eğitim merkezleri ve bazı sivil toplum kuruluşları işsizlik ve işsizliğin etkilerini giderebilmek adına çalışmalar gerçekleştirmektedir.

İşsizliğin tetikleyici nedeni mesleksizliğin, işsizlik ile gerçekleştirilen mücadele programları sayesinde azaltılması mümkün olmaktadır. Türkiye'de işsizlik ile mücadele programlarını yürüten ve bu konuda çalışmalar yapan kurum ve kuruluşlar işsizlik oranlarını azaltıcı faaliyetlerde bulunurken mesleksizlik etkenini de göz önüne almaları gerekmektedir.

3.3.2.1. İŞKUR

İŞKUR, 21 Ocak 1946 tarihinde 4837 sayılı Kanun ile kamu istihdam hizmetlerini vermek üzere İş ve İşçi Bulma Kurumu adıyla kurulduğu bilinmektedir. İŞKUR'un istihdamın korunması, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması ve işsizliğin önlenmesi faaliyetlerine yardımcı olmak amacıyla kurulduğu görülmektedir (http://www.iskur.gov.tr). İŞKUR'un yetki alanları daha sonra yapılan yasal düzenlemeler ile genişletildiği görülmektedir. İŞKUR'da uygulanmakta olan aktif iş gücü piyasası politikaları (Karabulut, 2007:75);

1. İşgücü yetiştirme kursları,
2. Özürlülere ve eski hükümlülere yönelik düzenlenen mesleki eğitim ve rehabilitasyon programları,
3. Özelleştirme ve sosyal destek projesi,
4. İş ve meslek danışmanlığı,
5. Meslek araştırma ve geliştirme çalışmaları ve
6. İşletmelerde eğitim çalışmalari şeklinde sıralanabilmektedir.

İŞKUR eliyle yürütülen işgücünün eğitimine yönelik politikalar mesleksizlik probleminin çözümü için önem arz etmektedir. İŞKUR son dönemlerde mesleksizliğin çözümüne yönelik kurslar ve eğitim programlarıyla mesleksizlik sorunuyla diretk mücadele etmektedir. Eğitim ile işgücüne belli vasıfları kazandırma ve özellikle mesleki eğitim, mesleksizlik sorununun anahtar çözüm yolları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda sistemli yapısı ve çalışmalarıyla, uyguladığı eğitime yönelik politikalarla İŞKUR mesleksizlik sorununun çözümünde etkin rol oynamaktadır. Özellikle İŞKUR yürüttüğü işgücü yetiştirme kursları, özürlü ve eski hükümlülere yönelik mesleki eğitim programları ile piyasada var olan işgücü talep-arz uyuşmazlıklarını gidermektedir. Ayrıca İŞKUR tarafından verilen iş ve meslek danışmalığı hizmeti de ilk defa iş arayan işgücünün mesleksizlik kapsamında işsizlik problemiyle karşılaşmaması için yardımcı olmaktadır.

İŞKUR yaptığı ve yapacağı çalışmalarıyla mesleksizlik kapsamında diplomalı işsizlik sorunun ortadan kaldırılması için önemli bir noktada bulunmaktadır. Mesleksizlik sorununun eğitim eksenli politikalar ile çözülmesi muhtemel görünmektedir. İŞKUR'un işgücü eğitim ve kurslarını mesleksizlik ortadan kalkana kadar kapsamını genişleterek sürdürmesi gerekmektedir. İşlevleri, kurumsallaşmış yapısı ve çalışma sistemi itibariyle İŞKUR'un daha fazla sorumluluk alması sorunun çözümünü hızlandırmaktadır. İŞKUR

eğitim kurumları ve iş piyasası mekanizmalarını eşgüdümlü hale getirebilecek yetkinliğe sahip bir kuruluş olarak göze çarpmaktadır. Piyasamızda varlığı bilinen, eğitim kurumları ekonomi piyasasının birbiriyle eşgüdümsüz faaliyetlerinin, İŞKUR çalışmalarıyla giderilebilmesi muhtemel gözükmektedir. Bu noktada mesleksizliğin kalıcı çözümü için İŞKUR, eğitim kurumları ve işgücü piyasası kuruluşları iş birliğinin sağlanması gerekmektedir.

3.3.2.2. Özel İstihdam Büroları

Çalışma yaşamının durmaksızın değişen ve gelişen şartları, piyasalardaki istidam ile ilgili kurum ve kuruluşlarında değişip, gelişip, çalışma alanlarını genişletmelerini gerekli kılmaktadır. Özel istihdam bürolarının bu durumun bir gereği olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Özel istihdam büroları, iş arayanların elverişli oldukları işlere yerleştirilmeleri ve çeşitli işler için uygun işçiler bulunmasına aracılık yapmak için piyasa ihtiyaçları gözönüne alınarak kurulmaktadır (Görücü 2008:23). Özel istihdam büroları İŞKUR'dan yetki alarak faaliyet göstermektedirler.

Özel istihdam bürolarının sektöre daha fazla katkı sağlayabilmesi için Geçici İş İlişkileri kanunu çıkarılması gerekmektedir. Bu uygulamanın faydaları özetle şu şekilde sıralanabilmektedir (Yaka 2013:91);

1. İstihdam olanaklarının yaratılıp geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.
2. Emek piyasasından soyutlanmış kesimin, emek piyasasına dahil edilmesine katkıda bulunmaktadır.
3. Emek sektöründe zorlanan kesimin önünü açmaktadır.
4. İş tecrübesi, mesleki gelişim ve mesleki çevreyi tanıma konusunda destek olmaktadır.

Özel istihdam büroları piyasada mevcut iş açıkları için aranan en uygun özelliklere sahip elemanları işverenler ile buluşturmaktadır. Mesleksizlik sorununun nedenleri arasında bulunan talep edilen niteliklere sahip işgücünün, piyasada var olduğu halde bulunamaması durumunu ortadan kaldırma işlevini üstlenmektedir.

3.3.2.3. Mesleki Yeterlilik Kurumu

Mesleki Yeterlilik Kurumu'nun (MYK), meslek standartlarını temel alarak, teknik ve meslekî alanlarda ulusal yeterliliklerin esaslarını belirlemek; denetim, ölçme ve

değerlendirme, belgelendirme ve sertifikalandırmaya ilişkin faaliyetleri yürütmek üzere 21 Eylül 2006 tarihli ve 5544 Sayılı Kanun ile kurulduğu görülmektedir (www.mevzuat.gov.tr). MYK'nın görevi, mesleki standartları belirlemek mesleki yeterlilik sistemini kurmak olarak özetlenebilmektedir. Ulusal meslekî yeterlilik sistemi ise, teknik ve meslekî eğitim standartlarının ve bu standartları temel alan yeterliliklerin geliştirilmesi, uygulanması ve bunlara ilişkin yetkilendirme, denetim, ölçme ve değerlendirme, belgelendirme ve sertifikalandırmaya ilişkin kural ve faaliyetleri olarak açıklanabilmektedir (www.mevzuat.gov.tr).

Mesleki yeterlilik sisteminin oluşumunu MYK gerçekleştirmektedir. İstihdam-eğitim ilişkisini doğru yönde kuvvetlendirici etkisiyle mesleki yeterlilik sisteminin varlığı mesleksizlik sorununun ortadan kalkmasına yardımcı olmaktadır. MYK, gerek oluşturduğu meslek standartları ve mesleki yeterlilik sistemiyle, gerekse diğer faaliyetleriyle mesleksizlik probleminin azaltımasına verdiği katkıda bulunmaktadır. Mesleki yeterlilik belgesinin işsizliğin azaltılmasına pozitif etkisi olarak, bir meslekte işe alınacak işgücünün niteliklerinin önceden bilinmesi, piyasada uygun işgücü arz ve talebini buluşturarak maddi kaybı ve zaman kaybını önlemesi gösterilebilmektedir. Rekabet gücü artan işverenler yeni istihdam olanakları yaratmaktadır. Yeni istihdam olanakları da işsizliği ve işsizliğin sebebi olan mesleksizliği azaltıcı etki yapmaktadır.

3.3.2.4. Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil Toplum Kuruluşları (STK); yurttaşları ortak bir amaç için bir araya getiren çevre ve insan hakları örgütleri, tüketici dernekleri, yardım ve eğitim örgütleri gibi yapılar olarak açıklanabilmektedir (Eroğlu, 2006:199). Ülkemizde STK'lar; dernekler, vakıflar, sendikalar ve meslek örgütleri olarak faaliyet göstermektedirler. Türkiye'deki STK'lardan derneklere; Atatürkçü Düşünce Derneği (ADD), Bilişim Sektörü Derneği (TÜBİDER)..., vakıflara; Lösemili Çocuklar Vakfı (LÖSEV), Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma Ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA)..., sendikalara; Türkiye Maden İşçileri Sendikası (MADEN-İŞ), Türkiye Sivil Havacılık Sendikası (HAVA-İŞ)... ve meslek örgütlerine; Türkiye Odalar Ve Borsalar Birliği (TOBB), Türkiye Turist Rehberleri Birliği (TUREB)... örnek verilebilmektedir (www.e-devlet.com).

STK'lar sosyal, kültürel, politik, çevresel ve hukuki amaçlarla faaliyet gösterebilmektedirler. STK'lar arasında öncelikli olarak, eğitim ile ilgili faaliyetlerde

bulunanlar, mesleksizlik sorununun ortadan kaldırılması ile ilgili önem arz etmektedirler. Eğitime katkıda bulunan STK'lar bireylerin eğitim almalarını ve geleceklerini kurmalarını sağlamaktadır. Alınan eğitimler bireyi kalifiye hale getirdiği için mesleksizlik anlamında doğrudan pozitif etki yapmaktadır.

Sendikal örgütlenmeler içerisinde özellikle işçi sendikaları işçi haklarını koruyarak işsizliğe karşı mücadele etmektedirler. İşsizliğe karşı verilen her mücadele piyasamızda var olan mesleksizlik kapsamında işsizliğe karşı da verilmektedir.

Mesleki örgütlenmeler ise, faaliyet gösterdikleri sektörde kalitenin artmasını, mesleki faaliyetlerin kolaylaşmasını, meslek disiplinini ve ahlakı sağlamayı amaçlamaktadırlar. Bu amaçların yanında mesleki örgütler eğitim kurumlarına destek olarak eğitime de destek olmaktadırlar. Örneğin; TOBB'un ülkemizin bir çok yerinde kurduğu okullar bulunmaktadır. TOBB'un kurduğu eğitim kurumlarına TOBB Ekonomi Ve Teknoloji Üniversitesi/Ankara, TOBB Fen Lisesi vb. okullar örnek olarak verilebilmektedir (www.tobb.org.tr). Eğitime verdikleri destek itibariyle mesleki örgütlenmeler, kendileri için de sorun olmaya başlayan mesleksizlik sorununa karşı faydalı çalışmalar yürütmektedirler.

Mesleksizlik sorunu ile mücadelede STK'ların irili ufaklı pozitif katkıları bulunmaktadır. Mesleksizlik kapsamında diplomalı işsizlik problemi ile mücadele eden doğrudan devlet bünyesinde olan bakanlıklar ve kurumlara çalışmada ayrı olarak parantez açılmamaktadır. Devlet organları, mesleksizlik kaynaklı eğitimli işsizlik ile mücadelenin merkezinde yer almaktadır. Mesleksizlik kapsamında diplomalı işsizlik problemi çok geniş alanlara temas edebilmektedir. Çalışmada öz olarak mesleksizlik sorununun muhtemel çözüm önerilerinde etkili kurumlara değinilmeye çalışılmaktadır.

3.3.3. Mesleksizlik Kapsamında Diplomalı İşsizlik Sorununun Çözümünde İstihdam Politikaları

Piyasadak mevcut işgücünün üretim sürecine daha fazla dahil edilmesi ülkelerin uyguladığı istihdam politikalarının temel amacını oluşturmaktadır. Uygulanan istihdam politikaları, bir ekonomide büyüme ve istikrarın sağlanmasıyla birlikte işgücü arz-talep dengesinin kurulmasına ve bu dengesizliğin neden olduğu sorunların çözülmesine yönelik uygulamaları içermektedir (Bulut 2010:5). Bu nedenle istihdam politikaları piyasada

işgücü arz-talep dengesini olumsuz etkileyen mesleksizlik gibi sorunları yok etmeyi amaçlamaktadır.

Türkiye'de aktif işgücü politikaları uygulama örnekleri; ücret ve istihdam sübvansiyonu, kendi işini kuranlara yardım programları, doğrudan kamu sektöründe istihdam, kamunun eşleştirme ve danışmanlık hizmetleri, mesleki eğitim programları vb. olarak sıralanabilmektedir (Biçerli 2005:6-7). Devlet tarafından uygulamaya konan ve işsizlerin emek piyasasına girişlerini veya emek piyasasında kalışlarını kolaylaştıracak her türlü sosyal politika aktif işgücü politikaları kapsamında değerlendirilmektedir (Uşen 2007:66). İşsizlerin emek piyasasına girişini ve kalıcı olmalarını sağlayacak politikalar mesleksizliğin azaltılmasına yardımcı olmaktadır.

Pasif istihdam politikalarının amacı; işsizleri maddi açıdan destekleyerek, işsizliğin etkilerini minimum seviyeye indirmektedir (Bulut 2010:31). Bu nedenle pasif istihdam politikaları daha çok işsizlik sonrası etkileri azaltmaya yönelik uygulamalar olarak gerçekleştirilmektedir. Mesleksizlik kapsamında diplomalı işsizlik sorunuyla daha çok karşılaşan kesimin eğitim hayatını tamamlamış genç nüfus olduğu görülmektedir. Bu bakımdan bahsi geçen ve ülkemizde uygulanan istihdam politikaları içerisinde, gençlere ve mesleki eğitimlere yönelik politikalar uygulanan aktif politikalar, mesleksizliğin ortadan kaldırılması açısından daha fazla önem arzetmektedir.

Uygulanacak politikaların mesleksizliğin çözümünü hızlandırabilmesi adına, daha çok işgücü arz ve talebini eşitleme amacında olması ve piyasadaki açık iş pozisyonlarıyla işsizleri eşleştirmeyi amaçlaması gerekmektedir. Bunun için politikaların, mevcut işgücüne işverenlerin isteklerine uygun olarak, vasıflar kazandıracak uygulamalardan oluşması gerekmektedir.

Gençlere yönelik politikalar ve mesleki eğitim politikaları, mesleksizliğe neden olan işgücünün teknolojik gelişmelere ayak uyduramaması sorununu ortadan kaldırabilmektedir. Yaşanan hızlı teknolojik değişimlere ayak uyduramayan ve işsiz kalan işgücünün belirli bir süre eğitime tabi tutularak emek piyasasında istihdam imkanı olan sektörlere geçmelerine imkan sağlanmaktadır (Uşen 2007:72). İşgücünün güncel vasıflar ile donanabilmesi için mesleki ve teknik eğitim politikaları dahil, diğer tüm işgücü piyasası politikalarının güncel materyaller ile gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Avrupa ülkelerinde özellikle gençlere yönelik mesleki eğitim istihdam politikaları uzun sürelerdir uygulanmaktadır. İsveç, Almanya ve İngiltere gençlere yönelik mesleki eğitim politikalarını uygulayan önemli ülkelere örnek verilebilmektedir (Biçerli 2005:8-9).

Mesleki eğitim politikalarının, özellike genç bireylere eğitim sırasında veya eğitim ile birlikte verilmesi fayda sağlamaktadır.

Türkiye'de gençlere yönelik en yaygın mesleki eğitim politikasının çıraklık eğitim programları olduğu görülmektedir. Çıraklık eğitiminin de diğer eğitim sistemleri gibi müfredatının güncel olması, eğitim sırasında kullanılacak araç gereçlerin teknolojik olması gerekmektedir.

Türkiye'de işe yerleştirme ve aracılık hizmetleri İŞKUR ve İŞKUR'dan izin almak suretiyle özel istihdam bürolarınca gerçekleştirilmektedir (Öksüz, 2007:34). Piyasada aranan niteliklerde işgücü bulunmasına rağmen taleple buluşamaması sonucu oluşan işsizlik, mesleksizlik kaynaklı işsizlik olarak algılanmaktadır. Bu nedenle işe yerleştirme ve aracılık hizmetlerinin kullanımın yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Diğer bir aktif iş gücü politikası ise istihdam sübvansiyonları uygulamaları olarak göze çarpmaktadır. İstihdam sübvansiyonları, devletin işverenlere maddi kazanımlarla destek olduğu ücret ve istihdam sübvansiyonları, girişimciliğe teşvik programları ve kar amacı gütmeyen kamusal/yarı kamusal kuruluşlarda istihdam sübvansiyonu olarak üçe ayrılmaktadır (Biçerli 2005:6-7). Sübvansiyon politikalarında devlet desteği sayesinde işverenler daha fazla istihdam sağlamaya yönelmektedir. Girişimciler yeni işyerleri kurmaları konusunda teşvik edilmektedir. İstihdamın arttığı, işsizliğin azaldığı ekonomik piyasada, mesleksizlik kapsamında diplomalı işsizlik oranları da düşme eğilimli etkilenmektedir.

İstihdam yaratma politikaları aktif istihdam politikası araçlarındandır ve genellikle piyasalardaki yaygın ve büyük çapta işsizlik sorunuyla mücadele etmek için kullanılmaktadır. İstihdam yaratma politikaları çerçevesinde, istihdam yaratanların genellikle kamu veya kar amacı gütmeyen kuruluşların olduğu ve yaratılan işler genellikle kısa süreli olduğu görülmektedir (Uşen 2007:75). Mesleksizlik kapsamında diplomalı işsizliği arttırıcı etkenlerden olan, gençlerin eğitim hayatından iş hayatına geçiş süreci zorlukları ve tecrübe eksikliklerinin, kısa süreli yaratılan istihdamlar ve bunları gençlere/ilk defa işarayanlara yönlendirilen politikalar ile azaltılabililmesi mümkün görünmektedir.

Mesleksizliğin ana kaynağı vasıf sahibi olmama veya sahip olunan vasıfların piyasada talep görmemesi olgusu olarak anlaşılmaktadır. Vasıf kazanabilmenin en önemli yolunun doğru eğitim programları içerisinde yer alabilmek olduğu bilinmektedir. Eğitim-mesleksizlik ikilisinin kuvvetli neden sonuç bağı neticesinde uygulanan istihdam

politikaları içerisinde eğitim ile ilgili olanlar mesleksizliğin probleminin çözümü adına daha fazla ön plana çıkmakta ve önem arz etmektedir. Fakat piyasada istihdamı arttırmaya yönelik, işsizliği azaltıcı tüm uygulamalar, dolaylı yoldan da olsa mesleksizliğin azalmasına katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle istihdam politikalarının verimliliği, başarılı sonuçlara ulaşması ve devamlılığı, mesleksizlik kapsamında diplomalı işsizlik sorununun engellenebilmesi için fayda sağlamaktadır ve gerekmektedir.

3.3.4. Mesleksizlik Kapsamında Diplomalı İşsizlik Sorununun Çözümünde Diğer Faktörlerin Önemi

İşsizliği etkileyen faktörlerin ve bu faktörlerle ilgili çözüm ve önlemlerin çok boyutlu olduğu görülmektedir. İşsizliği arttıcı etken mesleksizlik olgusunun da nedenleri ve çözümleri çok çeşitli olarak gerçekleşmektedir. Mesleksizlik sorunun yok edilmesini etkili bazı diğer faktörler bulunmaktadır. Bunlardan ön plana çıkanlar aşağıda açıklanmaya çalışılmaktadır.

3.3.4.1. Meslek Standartlarının Belirlenmesi

Bilgi ve teknolojideki sürekli gelişmeler günümüz standartlarında bazı meslekleri tarihe gömerken, yeni meslekler ortaya çıkartmaktadır. Yaşanan gelişimler aynı zamanda mesleklerin ilgili oldukları alanları genişleterek birbirleriyle olan etkileşimlerini arttırmaktadır. Bilgi ve teknolojilerdeki olumlu gelişmeler insan kaynaklarını çalışma hayatının ihtiyaçları doğrultusunda değişime ve gelişime zorlamaktadır. Çalışma hayatının talep ettiği yönde gelişim ve değişim gösteremeyen işgücü mesleksizlik sorunuyla kaşılaşmaktadır.

Piyasada talep edilen kalifiye eleman ihtiyacını karşılamanın yolu sağlam mesleki eğitim alt yapılarıyla mümkün görünmektedir. Sağlam mesleki eğitim alt yapıları için ülkelerin devlet-eğitim-özel sektör iş birliğiyle mesleki standartlar oluşturarak, mesleki sınıflamalar yapması gerekmektedir. Gelişmiş ülkelerde, talep edilen kalifiye eleman ihtiyacını karşılama noktasında yapılan çalışmalar özellikle meslek standartları ve belgelendirme sistemlerine dikkat çekmekte, çalışanların uluslararası hareketliliğinin ve mesleki tanınmanın ancak bu yolla sağlanabileceği vurgulanmaktadır (Tuncer 2006:184). Ülkemizde meslek standartlarını Avrupa Birliği'ne uyumlu biçimde oluşturmak ile görevli

kurum, önceki kısımlarda belirtildiği gibi, Mesleki Yeterlilik Kurumu'dur (www.myk.gov.tr).

Evrensel ölçülerde belirlenmiş bir meslek standardı bir mesleğin gereklerinin kabul edilebilir ölçütlerde yerine getirilebilmesi için ihtiyaç duyulan asgari bilgi, beceri, tutum ve davranışları gösteren normlar olarak açıklanabilmektedir (Tuncer 2006:183). Ulusal Meslek Standardı ise bir mesleğin başarı ile icra edilebilmesi için Mesleki Yeterlilik Kurumu tarafından kabul edilen gerekli, bilgi, beceri, tavır ve tutumların neler olduğunu gösteren asgari norm olarak tanımlanabilmektedir (www.myk.gov.tr). Her meslek için mesleğin gerektirdiği özellikler, çalışma koşulları, kullanılan araç-gereçler gibi faktörler farklılıklar göstermektedir.

Ülkemizde mesleksizlik ile mücadele için meslek standartlarına gereken önemin verilmesi veya konuyla ilgili yapılmakta olan çalışmaların hızlandırılması gerekmektedir. Meslek standartlarının belirlenip sertifikalandırılması konusunda ülkemizde bir takım çalışmalar yürütülmektedir. Meslek standartlarının belirlenmesi kalifiye elemanlar yetiştirilmesini kolaylaştırırken üretimin kalitesinin artmasını ve piyasadaki kalifiye eleman açığının kapanmasını sağlamaktadır. Mesleksizlik kapsamında diplomalı işsizlik sorununun artışının engellenebilmesi adına meslek standartlarının belirlenirken kapsamlı olarak araştırmalar yapılması, tüm mesleklerin satandartlarının belirlenmesi ve sertifikalandırılması ve standart belirleme sürecinin hızlandırıması önem arz etmektedir.

3.3.4.2. Ülkemizde Bölgeler Arası Sosyo-Ekonomik Farklılıkların Giderilmesi

Sosyo-ekomik bakımdan gelişmişlik farkı bulunan ülkeler olabileceği gibi ülkeler içinde bölgesel farklılıklar da bulunabilmektedir. Ülkemizde nedenleri Osmanlı devleti dönemlerine kadar dayanan bölgeler arası sosyo-ekonomik farklılıklar hem sosyal hem de iktisadi bir takım sorunlar yaratmaktadır. Bölgeler arası gelişmişlik farkları çoğunlukla ekonomik kutuplaşmadan kaynaklanmaktadır. Ekonomik yatırımların zaten gelişmiş olan bölgelere yapılmasıyla sosyo-ekonomik gelişmişlik farkı iyice açılmaktadır. Gelişmemiş bölgelerde işsizlik sorunu ortaya çıkmaktadır. İşsizlik sorunu beraberinde göç olgusunu ortaya çıkarmaktadır. Gerek bölgeler arası sosyo-ekonomik farklılıklar gerekse onun sonucu olarak ortaya çıkan göç olgusu ve diğer nedenler mesleksizlik kapsamında işsizliği arttırıcı etki yapmaktadır.

Bölgesel sosyo-ekonomik farklılıkların giderilmesi adına hayata geçirilebilecek dört farklı araçtan bahsedilmektedir. Bu araçlar; devlet tarafından ekonomik yatırımlarını sağlamak, ekonomik yatırımların teşvik önlemleriyle belirli bölgeler odaklanmasını sağlamak, yönetenlerin bölgesel sorunlara uyumlarını sağlamak ve gelişmiş bölgelerin gelişimlerini kontrol altına almak olarak özetlenebilmektedir (Baykal 2010:20).

Bölgeler arası sosyo-ekonomik imkan farklılıklarının ortadan kaldırılması için öncelikli olarak sorunun ekonomik boyutuna eğilmek gerekmektedir. Çünkü ekonomik gelişmişlik diğer fırsatları da beraberinde getirmektedir. Ekonomik anlamda bölgesel geri kalmışlığın nedenleri genel olarak; istihdamın istikrarsız dağılımı, geri kalmış bölgelerde yüksek doğurganlık oranları ve işgücüne düşük katılım oranları olarak gösterilmektedir (Baykal 2010:15). Ekonomik gelişmişliği ve istihdamın istikrarlı dağılımını sağlamak için girişimcilerin gelişmemiş bölgelere yatırım yapmaları teşvik edilmesi gerekmektedir. Devlet teşvikiyle özel sektörün veya devletin bizzat yarattığı istihdam olanakları işsizliği ve işsizliğe bağlı göçü önleyici etki yapmaktadır.

Gelişmemiş bölgelerde istihdam olanaklarının arttırılması beraberinde işgücüne katılım oranlarını arttırıcı etki yapmaktadır. Ayrıca sosyo-ekonomik bakımdan geri kalmış bölgelerde devletin işgücüne katılımı arttıcı faaliyetleri fazlalaştırması gerekmektedir. Yine gelişmemiş bölgelerde meydana gelen aşırı doğurganlık oranlarını azaltmak adına halkın bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Bölgesel gelişmişlik farklılıklarının bir diğer nedeni coğrafi koşullar olarak göze çarpmaktadır. Ülkemizde özellikle daha elverişli coğrafi koşullara sahip batı bölgelerinin gelişmişlik düzeyleri daha fazladır ve günden güne artmaktadır. Coğrafi koşullar sebebiyle oluşan dezavantajları yatırımlarla hafifletmek gerekmektedir.

Ülkemizde geri kalmış bölgelerin geliştirilmesi için çeşitli projeler hayata geçirildiği görülmektedir. Örneğin; oluşturulan Doğu Anadolu Projesi (DAP)'nin ekonomik, sosyal, çevresel ve mekansal dört ana hedef oluşturduğu görülmektedir" (Bingöl, Varol 2002:318). Türkiye'de "DAP projesi dışında Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) (www.gap.gov.tr), Doğu Karadeniz Kalkınma Projesi (DOKAP) (www.dokap.gov.tr) gibi projelerin hayata geçirildiği görülmektedir. Bu gibi projelerin daha fazla hayata geçirilerek bölgeler arası gelişmişlik düzeylerinin birbirlerine yakınlaştırılması gerekmektedir. Ayrıca gelişmemiş bölgelerde yapılacak uygulamaların hızlandırılması için karar mekanizmalarının hızlandırılması fayda sağlamaktadır.

Bölgesel kalkınma politikalarının sağlıklı uygulanabilmesi için ülkedeki gelişmişlik düzeylerine göre veya iller arasındaki ilişkilerin yoğunluğuna göre gruplandırmak ve bölgesel kalkınma politikasının uygulanacağı yöreyi tespit etmek gerekmektedir (Özel 2009:175). Sahip oldukları sosyo-ekonomik imkanlar bakımından faklılıklar gösterilen bölgelerin tespiti, harita çıkarılması, uygulanacak önlem ve projelerin sağlıklı yürümesi bakımından önem arz etmektedir.

Ülkemizde bölgeler arası sosyo-ekonomik farkların giderilmesinin öncelikle ekonomik etkenlerle mümkün olduğu görülmektedir. Bölgeler arası gelişmişlik farkları gelişmemiş bölgelerde işsizlik, eğitimsizlik, vasıfsızlık ve göç gibi olgulara sebep olarak mesleksizlik kapsamında işsizliğe sebep olabilmektedir. Gelişmemiş bölgelerde sağlanan ekonomik gelişme diğer faktörlerin gelişmesini sağlamaktadır. Gelişmemiş bölgelerde eğitim, ulaşım gibi diğer imkanların gelişmesi, orda yaşayan bireylerin mesleksizlik-vasıfsızlık sorunu ile mücadele edebilmelerini kolaylaştırmaktadır ve mesleksizlik kapsamında diplomalı işsizliği azaltmaktadır.

3.3.5. Mesleksizlik Kapsamında Diplomalı İşsizliğin Birey ve Toplum Üzerindeki Etkilerine Dair Çözüm Önerileri

İşsizliğin etkileri çok boyutlu ve oldukça geniş kapsamlı olarak meydana gelmektedir ve genellikle olumsuz olarak gerçekleşmektedir. Devlet, benimsediği sosyal devlet anlayışı gereği, işsizliğin yarattığı olumsuz sonuçların etkilerini azaltmayı amaç edinmektedir. Nedeni mesleksizlik olan işsizlik olgusunun birey ve topluma olan etkileri değişiklik göstermemektedir. Yalnızca mesleksizlik kapsamında işsizliğin olumsuz etkilerinin, özellikle eğitimli nüfus üzerindeki tahrip derecesi farklılaşmaktadır.

Nedeni mesleksizlik yada başka bir etken olsa da işsizliğin yarattığı ilk etkinin gelir kaybı olduğu bilinmektedir. Özellikle düşünsel ve fiziksel emeğinin karşılığında elde etmiş olduğu gelirden başka bir olanağı bulunmayan birey, işsizlik sürecinde maddi olanaksızlıklarla karşılaşmaktadır (Yüksel 2005:261). Bunun sonucu olarak işsiz birey için yoksuluk sorunu ortaya çıkmaktadır. İşsizlik ve yoksulluk birbiriyle var olan, dünya çapında iki önemli sorun olarak göze çarpmaktadır. Birleşmiş Milletler, dünyadaki genel sorundan birisi olarak yoksulluğu kabul etmektedir (Ekin 2000:289).

O halde işsizliğin olumsuz etkilerini giderebilmesi için, öncelikle bireyin işsizlikle birlikte karşılaştığı maddi sıkıntıların etkilerinin hafifletilmesi gerekmektedir. Ülkemizde

bireyin işsiz kalmasından itibaren karşılaştığı ekonomik sorunları hafifletecek bir sosyal yardım mekanizması bulunmaktadır. Mevcut sosyal yardım mekanizması geleneksel temellerden (aile içi yadımlaşma) gelmektedir. Türkiye'de işsizlere yönelik (Işığıçok 2011:211);

1. İşsizlik sigortası kapsamında işsizlik ödeneği,
2. Kısa çalışma ödeneği,
3. İş kaybı tazminatı ve
4. Ücret garanti fonundan yapılan ödeme yardımları bulunmaktadır.

Devlet sosyal yardım mekanizmalarını yerele yayarak en ücra köşelere kadar vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır (Zengin, Şahin, Özcan 2012:141). Günümüzde nüfusun artması, küreselleşme ekonomiyle sorunların çoğalması ve yapılması gereken sosyal yardımların çeşitlenmesi gibi sebepler devletin yeni önlemler almasını gerektirmektedir. Ülkemizde işsizlere yönelik yapılan yardımların OECD ülkeleriyle karşılaştırıldığında eksik kısımları görülmektedir. OECD ülkelerinde ülkemizden farklı olarak işsizlik yardımı, aile yardımı, yalnız ebeveyn yardımı, lojman yardımı ve sosyal yardım uygulaması bulunmaktadır. Ülkemizde mevcut olmayan yardımların açığı "kıdem tazminatı" ile kapatılmaya çalışılmaktadır (Çakar 2006).

OECD ülkelerindeki yardımlar çeşitliliği nedeniyle, daha geniş kitleye ulaşmaktadır. Son on yılda %8-10 civarı işsizlik oranlarıyla mücadele eden ülkemizde, diğer ülkelerde uygulanan fakat ülkemizde bulunmayan işsizlere yönelik yardım uygulamalarının mercek altına alınarak, sistemimize çabuk adapte olacak uygulamaların hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Sosyal yardımların, toplumun her kesimine ulaşması için, mekanizmalar yetersiz kalabilmektedir. Her kesime ulaşabilmek için maliyetli geniş bir sosyal yardım ağı yapılandırılması gerekmektedir. Oysaki mevcut bazı kurum ve kuruluşlar ile işbirliği yapılarak sosyal yardımların toplumun tamamına ulaşması mümkün görünmektedir. Örneğin ülkemizde ciddi sayıda var olan STK'larında yer aldığı bir koordinasyon sağlanması mecut sosyal yardım kurumsal kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunabilmektedir (Zengin, Şahin, Özcan 2012:141).

İşsizlik, elde ettiği gelir ile hayatını sürdüren bireyler için ortaya çıkardığı yoksulluk sorunuyla birlikte bireysel, ailevi, sosyal sorunlara, fizyolojik, psikolojik, psiko-somatik (psikoloji kökenli fiziksel hastalıklar) rahatsızlıklara yol açmaktadır (Mütevellioğlu, Çizel

2010:281). Yoksulluk sorununun ardından bireyde psikolojik kaygılar ortaya çıkmaktadır. Sahip olunan ekonomik imkanların kaybolması kişinin kaygılanmasına yol açmaktadır. Birey normalde yaşayama alıştığı hayattan ekonomik nedenlerle vazgeçmek zorunda kalmaktadır. Hayatındaki bir takım eylemlerden vazgeçmek zorunda kalan birey psikolojik çöküntü içerisine girmektedir.

İşsiz kimselerin uğradığı psikolojik temelli zararların giderilmesi için, özellikle uzun süreli işsizlik yaşayan kimselerin işsizlik süreci boyunca psikolojik destek ve çeşitli rehberlik hizmetleri alması gerekmektedir. İşsiz kimselere ücretsiz psikolojik destek sağlanması, işsizliğin psikolojik etkileri ve devamında ortaya çıkan kötü durumları ortadan kaldırabilmektedir. Ayrıca, işsiz kimselerin periyodik aralıklar ile ücretsiz sağlık taramalarından geçirilmelerini sağlayacak bir sistem oluşturulması psikolojik, psiko-somatik ve fizyolojik olumsuz etkilerin giderilmesini sağlamakta önemli rol oynayabilmektedir.

İşsiz kimselerin içine düştüğü kendini işe yaramaz hissetme olgusu kendilerine olan özsaygılarını yitirmelerine neden olabilmektedir. Yükseköğretim mezunu bireylerde işsizlik durumunda kendine olan özsaygıyı yitirme duygusu, boşuna okumuşluk hissi ile tetiklenmektedir. Öz saygıda ve kendine güvende meydana gelen azalma bireyin tekrar iş arama girişimlerinin azalmasına da neden olmaktadır (Dursun 2012). İşsiz kimselere sağlanabilecek piskolojik desteğin yanında, geçici işlerde görevlendirilmeleri ve azda olsa bir gelir elde etmeleri, psikolojik boşluğa düşmelerini engellenebilmektedir.

İnsanların hayatını sürdürebilmesi için yeme, içme, giyinme ve barınma gibi temel ihtiyaçları bulunmaktadır. İşsizlik olgusu içerine düşen birey bu ihtiyaçlarını karşılamak için elde ettiği geliri kaybetmektedir. İşsiz-yoksul kimselerin yaşamsal faaliyetlerinin sürdürebilmesi adına ülkemizde çeşitli yardımlar yapılmaktadır. Yoksullara yapılan yardımların kapsamının, yoksullukla orantılı olarak genişletilmesi gerekmektedir. Devletin, özel sektörü, yoksullara yönelik yardımlar için sosyal sorumluluk projelerine daha fazla teşvik etmesi gerekmektedir.

Uzun süren işsizlik süreci, bireyi psikolojik bunalımlara sürükleyebilmektedir. Özellikle yakın çevresinden, işsiz kalmasıyla beraber olumsuz tepkiler alan bireyin içinde bulunduğu depresyon hali derinleşebilmektedir. İşsiz kimsenin medeni durumu, psikolojik çöküntüyü ve stresi arttırabilmektedir. Asosyalleşen ve sosyal dışlanmaya maruz kalan işsiz kimse intihara meyillenebilmektedir. Evli bireylerde işsizlik süreciyle meydana gelen

süreç aile içi şiddetle, cinnet sonucu aile bireylerine ve kendine zarar vermelerle ve boşanmalarla sonuçlanabilmektedir. İşsizliğin bu yöndeki etkilerini azaltmak adına, kamu spotları oluşturulması, "işsizliğin hayatın sonu olmayan, her bireyin başına gelebilecek" bir süreç olduğu belirtilmesi, işsiz yakınlarının işsiz kimselere davranışlarına özen göstererek onlara destek olmaları sağlanabilmesi adına önem arz etmektedir. Toplumun işsizlerin yararlanabileceği yardım ve hizmetler ile ilgili bilgilendirilmesi de gerekmektedir.

Piyasada işsizliğin varlığını tamamen ortadan kaldırmanın mümkün olmayacağı bilinmektedir. İşsizlik olgusu varlığıyla birlikte, eğitimli olsun yada olmasın bireyin üzerinde oluşan olumsuzluklar geniş kapsamlı gerçekleşmektedir. Mesleksizlik kapsamında diplomalı işsizliğin diğer nedenlerden kaynaklanan işsizlikten farkı, bireyde yarattığı psikolojik etkilerin derinliği bakımından ve eğitimli bireyin işsizlik süreci ve sonrasındaki davranışları açısından farklılık gösterebilmektedir. Bunun dışında sebebinin mesleksizlik olması, işsizliğin etkilerini farklılaştırmamaktadır.

SONUÇ

İçinde bulunduğumuz zamanda toplumsal sorunlarımızın başında gelen işsizliğin, sadece ülkemizin değil, küresel anlamda tüm dünyanın sorunu olduğu görülmektedir. Ülkemizde yıllardır işsizliğin nedenleri, etkileri ve sonuçları dile getirilmekte ve çözüm yolları araştırılmaktadır. İşsizliğin birey ve toplum üzerinde meydana getirdiği geniş kapsamlı olumsuz etkiler, çözüm yollarının her dönem dile getirilmesini kaçınılmaz kılmaktadır.

Bilgi ve teknoloji çağı olarak adlandırılan yaşadığımız dönemde yaşanan hızlı değişim ve gelişimler işsizliğin de sebeplerini değişime uğratabilmektedir. Örneğin, önceki dönemlerde eğitimsiz işgücünün istihdam dışı kaldığı ekonomik piyasa, günümüzde eğitimli işgücüne de dışlayabilmektedir. uyumlu işlemeyen iki önemli toplumsal mekanizma, eğitim ve işsizlik, eğitimli nüfusu istihdam dışına iterek işsiz bırakabilmektedir.

İşgücü piyasası, bilgi ve teknolojilerde yaşanan hızlı değişime ayak uydurarak talep ettiği işgücünün sahip olmasını istediği nitelikleri değiştirmektedir. Üretim teknolojilerinde yaşanan gelişimler, maksimum teknolojiyle desteklenen üretim süreçleri kalifiye, vasıflı eleman gereksinimi yaratmaktadır. Piyasalarda talep edilen işgücünün, mesleki niteliklere sahip, vasıflı, tecrübeli, problem çözme kabiliyetine sahip, yaratıcı ve verimli olması beklenmektedir. Piyasadaki işgücü vasıf beklentileri sürekli yükselmektedir.

Öte yandan çalışmada aktarıldığı üzere ülkemizde, işgücü piyasasının ihtiyaçlarını göz ardı eden bir eğitim sistemi bulunmaktadır. Ekonomik piyasada talep edilen yönde mezun vermek yerine, her yıl her eğitim programından, istihdam sorunu düşünülmeden binlerce mezun verilmektedir. İstihdam olanaklarını göz ardı ederek her yıl verilen binlerce mezun veren eğitim sisteminin, belli alanlarda piyasanın emebileceğinden fazla işgücü yaratarak, diplomalı işsizliğe sebep olduğu görülmektedir. Üstelik mevcut diplomalı işsizlerin, herhangi bir mesleki eğitimden geçmemiş olmaları, mesleki formasyona sahip olmamaları işsizlik sorunu yanında mesleksizlik sorunuyla da karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır.

Çalışmada aktarıldığı gibi, eğitim mekanizmalarının ekonomik piyasayla uyumsuz işlemesi nedeniyle meydana gelen mesleksizlik olgusu öz olarak "çeşitli sebeplerle mesleki niteliklere sahip olmama veya sahip olunan mesleki niteliklerin geçerliliğin yitirmesi"

şeklinde açıklanabilmektedir. Ülkemizde uygulanan yanlış politikalar ve uygulamalar neticesinde ekonomik piyasaya ayak uydurması gereken işgücü yerinde sayarak mesleksizlik sorunu içerisine düşmektedir. Mesleksizliğin en önemli sebebi, piyasayla uyumsuz ve mesleki eğitimden uzak eğitim sistemlerinin olduğu görülmektedir. Yine çalışmada aktarıldığı gibi işsizlik sorununun, mesleksizlik tarafından beslenmekte ve büyütülmekte olduğu ekonomik piyasa taraflarınca ve yetkili kesimlerce kabul görmektedir.

Ekonomik piyasamızda mesleksizlik kapsamında diplomalı işsizlik sorunu bulunmaktadır ve varlığını kanıtlayan bir takım göstergeler bulunmaktadır. Bu göstergeler;

1. İlgillerin araştırmalarıyla varlığı ortaya konulan mevcut açık iş pozisyonları,
2. Açık iş pozisyonlarına aranan elemanların nitelikleri,
3. Yaşanan vasıflı eleman eksikliğine rağmen piyasamızda bulunan ve artma eğilimli hareket eden diplomalı işsizlik miktarı,
4. Eğitimsiz veya daha az eğitimli işgücünün, yüksek eğitimli işgücüne göre daha kolay istihdam edilebilmesi olarak göze çarpmaktadır.

İşsizliği arttıran mesleksizlik olgusunun nedenleri irdelendiğinde, eğitim kaynaklı etkenler ilk sırada gelmektedir. Eğitim kaynaklı nedenler ülkemiz ölçeğinde, ekonomik piyasa-eğitim uyuşmazlığı, eğitim politikaları içerisindeki yanlış ve eksik uygulamalar, mesleki eğitime yetersiz katılım, güncel olmayan eğitim sistemleri, mesleki eğitime ağırlık verilmemesi olarak sıralanabilmektedir. Mesleksizliğin ayrıca sosyo-ekonomik ve kişisel kaynaklı nedenlerinin olduğu görülmektedir.

Nedeni mesleksizlik olsun veya olmasın işsizliğin birey ve toplum üzerinde meydana getirdiği etkilerin olumsuz sonuçları değişmemektedir. Mesleksizlik kapsamında diplomalı işsizliğin bireye etkilerinin seviyesi ve işsizliğin çözüm önerileri noktasında bir takım değişiklikler olabilmektedir. Mesleksizlik kaynaklı işsizliğin çözümünde eğitim ön plana çıkmaktadır.

İşsizlik toplumun en küçük parçası olan bireyi olumsuz etkilerken, olumsuz etkilerini bireylerle birlikte toplumun tamamına yansıtmaktadır. İşsizlik bireyi önce maddi kayba, ardından psikolojik olumsuzluklara itmektedir. İşsizliğin psikolojik olumsuz etkileriyle (stres, kaygı, mutsuzluk vb.) birlikte bireyde psiko-somatik rahatsızlıklar baş göstermektedir. Uzun süren işsizlik süreci, bireyi sosyal dışlanmaya, tehlikeli madde bağımlılığına, intihara ve evli ise; aile içi şiddete ve boşanmalara sürükleyebilmektedir. Bireyin işsizlik nedeniyle yaşadığı olumsuzluklar topluma yansımaktadır. İşsizliğin var

olduğu toplumlar ise, öncelikli olarak ciddi ekonomik kayıplara uğramaktadır. Sağlıksız, suça meyilli, göç olgusunun fazla olduğu ve refah düzeyi düşük toplumlar, işsizlik oranları yüksek olan toplumlar olarak göze çarpmaktadır.

İşsizliğin yarattığı sınırlanamaz olumsuz etkiler, ülkemizde işsizliği tetikleyen mesleksizlik olgusunun, ortadan kaldırılması için adım atılmasını gerekli kılmaktadır. Ülkemizde mesleksizlik sorunu çözümü üzerine alınan bir takım önlemler bulunmaktadır. Fakat mesleksizlik sorununun bütününe etki edecek, hızlandırılmış çözüm önerileri gerekmektedir.

Çalışmanın temelini oluşturan mesleksizlik kapsamında meydana gelen diplomalı işsizliğin başlıca çözüm önerilerini özetlersek ilk sırayı eğitim sitemi ve ekonomik piyasa uyumsuzluğunun ortadan kaldırılması ile ilgili öneriler almaktadır. Bu kapsamda eğitim sistemimizin ekonomik piyasa ihtiyaçlarına göre hareket etmesi gerekmektedir. Eğitim ve kariyer danışmanlığı hizmetlerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir. İşverenlerin eğitim kurumlarıyla olan ilişkileri güçlendirilmesi gerekmektedir. Eğitim materyallerinin bilgi ve teknolojideki gelişmelere uygun ve güncel olması gerekmektedir. Eğitimin, uygulamaya yönelik gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Özel sektörün eğitim ile olan ilişkisinin arttırılması için devletin teşvikleri gerekmektedir.

Mesleksizliğin çözüm önerilerinde ikinci sırayı mesleki eğitimin revize edilmesi ve etkinliğinin arttırılması ile ilgili öneriler almaktadır. Mesleki eğitim kurumlarının ve mesleki eğitim etkinliklerinin tamamının tek bir çatı altında birleştirilmesi ve müfredat içeriklerinin ekonomik piyasa ihtiyaçlarına göre oluşturulması gerekmektedir. Mesleki eğitim kurumlarında verilen eğitimin piyasadaki uygulamayla örtüşmesinin sağlanması gerekmektedir. Mesleki eğitimin cazip hale getirilerek, katılımın arttırılması gerekmektedir. Ayrıca mesleksizliğin ortadan kaldırılması için meslek standartlarıyla ilgili bir takım önlemler almak gerekmektedir. Mesleklerin satandartlarının belirlenmesi ve sertifikalandırılması ve standart belirleme sürecinin hızlandırıması, mesleksizlik probleminin ortadan kaldırılması için önem teşkil etmektedir.

Mesleksizliğe neden olan önemli diğer bir etken bölgeler arası sosyo-ekonomik farklılıklar olarak göze çarpmaktadır. Bölgeler arası sosyo-ekonomik imkan eşitsizliklerinin giderilmesi için bir takım önlemler alınması gerekmektedir. Gelişmemiş bölgelere ekonomik yatırım yapılmasının daha fazla teşvik edilmesi gerekmektedir. Zira ekonomik gelişmişlik diğer faktörleride geliştirmektedir. Gelişmemiş bölgeler için, GAP ve DAP gibi projelerin daha hayata geçirilerek bölgeler arası gelişmişlik düzeylerinin

birbirlerine yakınlaştırılması gerekmektedir. Coğrafi koşullar sebebiyle oluşan dezavantajları devlet eliyle yapılacak yatırımlarla hafifletmek gerekmektedir. Sosyo-ekonomik gelişmişlik haritası çıkartılması ve periyodik olarak güncellenmesi gerekmektedir.

Mesleksizlik sorununun ortadan kaldırılması için istihdam politikaları ile ilgili bir takım tasarruflar yapmak gerekmektedir. Arz yanlı politikaları daha fazla uygulayarak piyasadaki açık iş pozisyonlarıyla işgücünün buluşmasının (İşe yerleştirme ve aracılık hizmetleri) sağlanması gerekmektedir. İstihdam politikalarının, mevcut işgücüne işverenlerin isteklerine uygun olarak, vasıflar kazandıracak uygulamalardan oluşması fayda sağlamaktadır ve gerekmektedir. Kısa süreli istihdamlar yaratılarak ilk defa iş arayanların tecrübe edinmesi ve iş hayatına kolay geçişlerinin sağlanması gerekmektedir.

Mesleksizliğin kalıcı çözümü için, bazı diğer öneriler bulunmaktadır. İŞKUR-eğitim kurumları-işgücü piyasası kuruluşları iş birliğinin sağlanması gerekmektedir. Özel İstihdam Büroları, Mesleki Yeterlilik Kurumu Ve Mesleki Eğitim Merkezlerinin vb. kurumların daha etkin hale getirilmesi gerekmektedir. Sivil Toplum Kuruluşları ile iş birliğine gidilerek, işsizlikle daha fazla mücadele etmeleri ve eğitimle ilgili daha fazla aktivite yapmalarının sağlanması gerekmektedir. İşçi-işveren, İşçi-meslek, öğrenci-eğitim kurumu, girişimci-coğrafi bölge ön yargılarının yıkılması gerekmektedir. İşverenlerin ilk defa iş arayanları işe almaları için devlet eliyle teşvik edilmeleri gerekmektedir. Halkın İŞKUR'un hizmetlerini, özel istihdam bürolarını ve diğer hizmetleri kullanması için teşvik edilmesi gerekmektedir. İş gücü maliyetlerinin düşürülmesi gerekmektedir.

Bilindiği üzere mesleksizlik sorunu ortaya çıktıktan sonra işsizliği arttırmaktadır. Mesleksizlik kapsamında diplomalı işsizliğin birey ve toplum üzerindeki etkilerine dair bir takım çözüm önerileri bulunmaktadır.

Mesleksizlik sonucu, bireyde meydana gelen işsizliğin etkilerini azaltabilmek adına diğer ülkelerdeki işsizlere yönelik yardım uygulamalarının mercek altına alınarak, sistemimize çabuk adapte olacak faydalı uygulamaların hayata geçirilmesi gerekmektedir. İşsizlik ile ilgili destek ve yardımların kapsamının arttırılması adına STK'lar ile daha fazla işbirliğine gidilmesi gerekmektedir. Uzun süreli işsiz kalan kimseler ve yakınlarının psikolojik destek almalarının sağlanması gerekmektedir. İşsiz kimselerin periyodik aralıklar ile ücretsiz psikolojik ve fiziksel sağlık taramalarından geçirilmelerini sağlayacak bir sistem oluşturulması gerekmektedir. İşsizlerin geçici işlerde görevlendirilmeleri ve azda olsa bir gelir elde etmeleri, işsizlerin psikolojik boşluğa düşmelerini engelleyebilmektedir.

Kamu spotları oluşturularak, "işsizliğin hayatın sonu olmayan, her bireyin başına gelebilecek" bir süreç olduğu belirtilmesi ve toplumun işsizlik sürecini kısa sürede nasıl atalatabileceği ve işsizlik sürecinde faydalanabileceği imkanlar konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. İşsizliğin, birey üzerindeki etkilerinin hafifletilmesi ve hatta mesleksizliğin ve işsizliğin ortadan kaldırılması toplum üzerindeki etkilerin de ortadan kaldırılmasını sağlamaktadır.

Sonuç olarak, ülkemizde diplomalı nüfusun artan işsizlik sorununun en büyük sebeplerinden birinin mesleksizlik olduğu görülmektedir. Ülkemizde mücadele edilen işsizlik oranlarının arttırıcı etkeni olan mesleksizlik, öncelikle eğitim temelli önlemler ile engellenebilmektedir. Mesleksizliğin ortadan kaldırılması ekonomik piyasa ile uyumlu eğitim politikalarıyla büyük oranda mümkün görünmektedir. Mesleksizliği arttıran diğer etkenler için de geniş kapsamlı önlemler almak gerekmektedir. Mesleksizlikle ortaya çıkan işsizlik olgusu sonucu bireyde meydana gelen olumsuz etkilerin giderilmesi veya azaltılması için, bir takım önlemlerin alınması gerekmektedir. Mesleksizlik ortadan kaldırılırsa işsizlik sorunun azalması, istihdam artması, işsizliğin birey ve toplum üzerindeki olumsuz etkilerinin azalması ve toplumsal refahın artması mümkün görünmektedir.

KAYNAKÇA

Acun, Serdar; "Ekonomik Kriz Ve İstihdam İlişkisi: Türkiye Örneği" (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2013.

Afşar, Muharrem; "Küresel Kriz Ve Türk Bankacılık Sektörüne Yansımaları", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2011,6(2), 2011, 143-171.

Ahn, Namkee; Garcia, Juan, Ramon; Jimeno, Juan, Francisco; "The İmpact of Unemployment on İndividual Well-Being in the EU", *European Network of Economic Policy Research İnstitues Working Paper,* No:29/July, 2004, 1-20.

Akar, Cüneyt; "Üniversite Seçimini Etkileyen Faktörler: İktisadi Ve İdari Bilimler Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Nisan 2012,7(1), 2007, 97-120.

Akçacı, Taner; Özçalıcı, Mehmet; "İşsizliğin Aile Harcamalarına Olan Etkisinin Algısal Analizi", *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi*(C.XIV, S II, 2012), 2012, 147-160.

Akdoğan, Habib; "İktisat Ve İşletme Alanlarında Verilen Eğitim İçerisinde Meslek Etiğinin Yeri Ve Önemi", *Ekonomik Yaklaşım Dergisi,* Cilt:19, Sayı:67, 2008, 79-90.

Akdoğu, Kahraman, Serpil; "Türkiye'de Mali Serbestleşme Süreci Ve Krizlerin Kısa Bir Özeti", *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi(C.XIV, SII, 2012),* 2012, 189-208.

Aksoy, Hüseyin; "Yoksullar İçin Mesleki Ortaöğretimin Çatışmacı Bir Yorumu", *TES-İŞ Dergisi*, Mesleki Eğitim-İstihdam İlişkisi, Haziran 2011, 91-100.

Aksoy, Hüseyin; "İşsizlik-Eğitim İlişkisine Genel Bir Bakış Ve Gelecekte İzlenecek Politikalara İlişkin Görüşler", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Sayı:1, Cilt:32, 1301-3718, 2007, 129-138.

Aktaş, Alaattin; "Tamam Bizde de İşgücüne Katılma Oranı Düşük Ama...", *Eko Analiz,* 2013, <http://www.dunya.com/tamam-bizde-isgucune-katilma-orani-dusuk-ama-152927yy.htm> (30.06.2014).

Akyildiz, Hüseyin; Eroğlu, Ömer; "Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Uygulanan İktisat Politikaları", *Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF Dergisi*, y.2004, c.9, 2004, 43-63.

Alancıoğlu, Erdal; Utlu, Selen; "İstihdam Ve Ekonomik Büyüme: Türkiye Örneği", *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:9, Sayı:2, 2012, 189-206.

Alpaslan, Bilgiç, İdil; "Eğitimli İşsizlik", 2012/Mayıs,

<*http://iktisadiyat.com*> (30.12.2013).

Alpaydin, Yusuf; "Türkiye'de Yoksulluk Ve Eğitim İlişkileri", *İlem Yıllık*, Yıl 3, Sayı 3, 2008, 49-64.

Aren, Sadun; *"İstihdam Para Ve İktisadi Politika"*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1975.

Arslan, Nebahat; "Türk Eğitim Sisteminde Köy Enstitülerine Bir Örnek: Kars Cılavuz Köy Enstitüsü", *History Studies*, Cilt:4, Sayı:1, 2012, 29-45.

Ata, Ahmet, Yılmaz; "Ücretler, İşsizlik Ve Suç Arasındaki İlişki: Yatay-Kesit Analizi", *Çalışma Ve Toplum*, 2011/4, 4(31), 2011, 113-134.

Ataman, Ceylan, Berrin; "İşsizlik Sorununa Yeni Yaklaşımlar", *Ankara Üniiversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt:53, Sayı:1, 1998, 59-72.

Ataman, Berrin, Ceylan; "İşgücü Piyasalarında Bilgi Kaynakları ve İşsizlik: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt:48, Sayı:1-4, Ocak-Aralık 1993, 1-9.

Atik, Hayriye; "Üniversite Mezunları Neden İşsiz?", 2013,

<http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-hayriye-atik/universite-mezunlari-neden-issiz/> (30.05.2014).

Ay, Sema; "Türkiye'de İşsizliğin Nedenleri: İstihdam Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme", *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt:19, Sayı:2, 2012, 321-341.

Ayan, Sezer; "Siyasi Yapılanma Sürecinde 1961 ve 1982 Anayasaları", *C.Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi,* cilt:8, Sayı:2, 2007, 1-24.

Aydemir, Cahit; "Türkiyede İşgücü Yapısı, İşsizlik ve Kırsal Alan", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 27, Sayı: 1, 2013, 115-138.

Aydın, Noyan; "Türkiye'de İşsizlik Olgusu Ve Çözümüne İlişkin Politikaların Etkinliği" (Yayınlanmış Doktora Tezi), İstanbul, 2012.

Aykaç, Mustafa; "İstihdam Sorunları ve Çözüm Önerileri", *11. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Kongresi*, 8-11 Ekim, Antalya, 2009, 56-61.

Azakli, Betül, Sema; "Kayıt Dışı İstihdam ve Ekonomik Boyutu" (Yayınlanmış Yüksek lisanstezi), Karaman, 2009.

Baloğlu, Nuri; Karadağ, Engin; Çalışkan, Nihat; Korkmaz, Tuğba; "İlköğretim Öğretmenlerinin Mesleki Benlik Saygısı ve İş Doyumları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi", *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi(KEFAD)* Cilt:7, Say:2, Kırşehir, 2006, 345-358.

Bayhan, Mehmet; "Kamu İstihdam Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi İçin Daha Geniş Kitlelere Ulaşılmasının Sağlanması Ve Yerelleştirme" (Yayınlanmış Uzmanlık Tezi), Ankara, 2007.

Baykal, Nazan; "Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Açısından Kalkınma Ajanslarının Misyonu: Kayseri Örneği" (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Karaman, 2010.

Bayrak, Çoşkun; Erkılıç, Turan, Akman; Turhan, Esra; Şimşek, Yücel; Terzi, Çetin; Kesim, Eren; Boyacı, Adnan; Ceylan, Müyesser; Ağaoğlu, Esmahan; "*Türk Eğitim Sistemi Ve Okul Yönetimi*", Anadolu Üniversitesi Uzaktan Öğretim Tasarım Birimi, Anadolu Üniversitesi Yayın No:2231, Web-Ofset Tesisleri, ISNB:978-975-06-0905-3, 2.Baskı, Eskişehir, 2013.

Bayraktar, Seda; İncekara, Ahmet; "Türkiye'nin Genç İşsizlik Profili" *Çalışma İlişkileri Dergisi*, Ocak 2013, Cilt:4, Sayı:1, 2013, 15-38.

Bedir, Eyüp; "Yirmibirinci Yüzyılda İstihdamın Artan Önemi Ve Eğitim-İstihdam İlişkisi", *G.Ü.İ.İ.B.F. Özel Sayısı*, 2002/Special İssue, 2002, 53-64.

Behramoğlu, Ataol; "Güzel Sözler", *Bizim Dünyamız Dergisi,*Eylül-Aralık 2011, 24.

Bekiroğlu, Cemil; "Türkiye'de İşsizlik Sorununun Çözümlenmesinde Uygulanan Ekonomi Politikalarının Analizi" (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul/2010.

Biçerli, Kemal; "Yüksek Öğretim Sistemimizi İş Gücü Piyasasındaki Gelişmeler Paralelinde Yeniden Yapılandırmak Zorundayız","We Have to Re-structure Our Higher Education System in Parallel with the Developments İn the Labor Market", *Yüksek Öğretim Ve Bilim Dergisi*, DOI:10.5961/jhes.2011.018, 2011, 122-127.

Biçerli, Kemal; "Aktif İstihdam Politikaları İşsizliği Azaltır mı?", Çimento *İşveren Dergisi*, Sayı:6, Cilt:19, 2005, 6-7.

Biçerli, Kemal; "*Çalışma Ekonomisi*", Genişletilmiş 3. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2005.

Bingöl, A.Fevzi; Varol, Asaf; "Bölgesel Kalkınmada Doğu Anadolu Projesi(DAP) Yaklaşımı", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:12, Sayı:2, 2002, 313-324.

Bora, Tanıl; Bora, Aksu; Erdoğan, Necmi; İlknur, Üstün; "*Boşuna mı Okuduk?, Türkiyede Beyaz Yakalığı İşsizliği*", İletişim Yayıncılık A.Ş, İstanbul, 2011.

Byrne, David; Strobl Eric; "Defining Unemployment in Developing Countries: The Case of Trinidad and Tobago", *Credit Research Papers*, NG7 2RD, United Kingdom, Nottingham, 2009.

Bulut, Mehmet; "Vergileme Ve Kayıt Dışı İstihdam Üzerine Bir Analiz", *Akademik Bakış Dergisi* (Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, Sayı:37, ISSN: 1694- 528X, Temmuz-Ağustos, 2013, 1-15.

Bulut, Selahattin; "Türkiye'de Aktif İstihdam Politikası Aracı Olarak Düzenlenen İşgücü Eğitim Kurslarının İstihdam Açısından Belirleyiciliği" (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2010.

Bulut, Volkan, "*Türkiye'de İşsizlik Süresini Etkileyen Faktörlerin Yaşam Çözümlenmesi İle İncelenmesi*"(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2011.

Candan, Mehmet; "Kayıt Dışı İstihdam, Yabancı Kaçak İstihdamı Ve Toplumumuz Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkileri" (Yayınlanmış Uzmanlık Tezi), Ankara, 2007.

Carnoy, Martin; "Eğitim Ve Ekonomi İlişkisi", (Economics and Education) Encyclopedia of Educational Research), McMillan, (Çeviri; Tural, Nejla) Cor./1982, martin carnoy "Economics and Education" *Encyclopedia of Educational Research*, McMillan Cor. 1982, 519-525.

Çalışkan, Şadan; "Eğitim - işsizlik Ve Yoksulluk İlişkisi", *SÜ İİBF Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2007, 285-308.

Çakar, Elif; "OECD Ülkeleri Ve Türkiye'de İşsizlere Yapılan Ödemeler İle Bunların Gelir Vergisi Ve Kesintiler Karşısındaki Durumu", *Mevzuat Dergisi*, ISSN 1306-0767, Yıl:9, Sayı: 102, 2006,

< http://www.mevzuatdergisi.com/2006/06a/04.htm>(30.05.2014).

Çelen, Kübra, Fatma; Seferoğlu, Sadi, Süleyman; "Türk Eğitim Sistemi Ve Pisa Sonuçları", *Akademik Bilişim*, 2-4 Şubat 2011, 2011, 1-9.

Çelik, Adnan; Akgemci, Tahir; "Kaybolan Meslekler Araştırması: Kahramanmaraş Örneği", *Kahramanmaraş Sempozyumu* (Konferans), Kahramanmaraş, 2004, 1201-1204.

Deperlioğlu, Ömer; Köse, Utku; Güraksın, Emre; "Türk Mesleki Ve Teknik Eğitim Siteminde Bilişim Teknolojileri Eğitiminin Yeri", *Akademik Bilişim Konferansları*, Mersin, 2014

< http://ab.org.tr/ab14/sunum/125.pdf>(30.05.2014).

Dinçer Ömer; "11. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Kongresi Açılış Konuşması", 8-11 Ekim, Antalya, 2009, 25-44.

Doğan, Hıfzı; "Mesleki Ve Teknik Eğitimin İlkeleri Ve Geliştirilmesi", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt:16, Sayı:1, 1983, 167-175.

Dura, Cihan; "Eğitim Ve Ekonomi İlişkileri", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:7, Yıl.1996, 19-47.

Dursun, Salih; "İşsizliğin Psikolojik Yönü: İşsizlik Psikolojisi", *Türk-Metal*, Sayı:151, 2012,

<http://turkmetaldergi.com/issizligin-sosyopsikolojik-yonu---issizlik-psikolojisi_makale_5.html> (30.05.2014).

Ede, İpek; "Üflemeli Çalgılar Ana Sanat Dalı Mezunlarının İşsizlik Ve İstihdam Kaygıları" (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), 2011.

Ekin, Nusret; "Türkiye'de İşsizlik; İş Aramayan İşsizler-Kırsal Yoksullar-Kentsel Kayıtdışı Yapay İstihdamdakiler-Açık İşsizler", *Kamu-İş,* C:7, S:2/2003, 1-21.

Ekin, Nusret; "*Türkiye'de Yapay İstihdam Ve İstihdam Politikaları*", İstanbul Ticaret Odası, Yayın No:2000-33, Mega Ajans Reklamcılık Matbaacılık Fuar Hizmetleri Ltd.Şti., İstanbul, 2000.

Ekin, Nusret; *"Gelişen Ülkelerde Ve Türkiye'de İşsizlik"*, Sermet Matbaası, İstanbul Üniversitesi Yayınları:1625, İstanbul, 1971.

Elçin, A.Bora; "Küreselleşmenin Tarihçesi", Ankara, 2012, 3,

<http://www.meritymm.com/wpcontent/uploads/2013/05/kuresellesme.pdf>(01.06. 2014).

Engin, Aykut; "İşsizlik Ve Mesleksizlik Sarmalında MESS-Türk Metal Mesleki Eğitim Merkezi A.Ş", *MESS-Mercek*, 2011, 119-122.

Emirgil, Burak, Faik; Aca, Zeynep; Işığıçok, Özlem; "Türkiye'de İş ve Meslek Danışmanlığının Etkinliği: Sorun Alanları ve Beklentiler (Bursa İşkur Örneği)", *Çalışma ve Toplum Dergisi,* Sayı:40, 2014, 139-162.

Erdayı, Ahmet, Utku; "Dünyada Genç İşsizliği Sorununun Çözümüne Yönelik Ulusal Politikalar ve Türkiye", *Çalışma Ve Toplum Dergisi*, 2009, 133-162.

Erdoğmuş, Nihat; "*İş ve Meslek Danışmanlığı*", İş-Kur İMD Eğitim Kitabı; "İş ve Meslek Danışmanlığı", Altan Özyurt Matbaacılık, 1.Baskı, Ankara, Ekim 2011.

Ereş, Figen; "Türkiye'de Eğitimin Sosyal Faydaları: Türkiye-AB Karşılaştırması", *Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim Ve Sosyal Bilimler Dergis*i, Özel Sayı, Yaz 2005, Yıl:33, Sayı:167, 2005,

<http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/167/index3-eres.htm>(30.05.2014)

Eroğlu, H.Tuğba; "Sivil Toplum Kuruluşları Bilgi Toplumun Neresinde?", *Yönetim Bilimleri Dergisi*(4:1), 2006, s.198-21.

Erol, Işık, Sevgi; "İşsizliğin Sosyal Dışlanma Üzerindeki Etkisi", *TÜHİ İş Hukuku Ve İktisat Dergisi*, Cilt:24, Sayı:3-4-5, Ağustos, Kasım, 2012, Şubat, 2013, 46-70.

Eşiyok, B.Ali; "İktisadi Dönemler İtibariyle Türkiye Ekonomisinde Kalkınma (1923-2004)" (Yayınlanmış Uzmanlık Tezi), GA-06-02-02, Türkiye Kalkınma Bankası Ekonomik Araştırmalar, Araştırmalar Müdürlüğü, Ankara, 2006.

Eryıldırım, Deniz; "Türkiye'nin İşsizlik Sorununa Bir Çözüm Önerisi: Mesleki Eğitim", *2.Ulusal İktisat Kongresi,* 20-22 Şubat 2008, DEÜ İİBF İktisat Bölümü, İzmir, 2008.

Eyüboğlu, Dilek; *"2001 Krizi Sonrasında İşsizlik ve Çözüm Yolları"*, Milli Prodüktivite Merkezi Basın Yayın Halkla İlişkiler Bölümü, Ankara, 2003.

Ezer, Feyzullah; "1923-1938 Döneminde Türkiye'de Uygulanan İmalat ve Sanayi Politikaları", *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları,* 2005, 1-5.

Fidan, Nurettin; "*Okulda Öğrenme Ve Öğretme*", Pegem Akademi Basın Yay. Eğt. Dan. Tic. Ltd. Şti. (Baskı: Cantekin Matbaası), 3.Baskı, ISBN: 978-605-364-254-1, Ankara, 2012.

Gedikoğlu, Tokay; "Avrupa Birliği Sürecinde Türk Eğitim Sistemi: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri", *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, 2005, 66-80.

Gök, Mehmet; *"İşgücü Piyasası ve Kobiler"*, Roma Yayınları, Ankara, 2004.

Gökalp M.Faysal; Akgün Gonca; "Türkiye İmalat Sanayinde Serbest Ticaretin İstihdam Etkisi", *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi,* Cilt:48, Sayı:552, 2011, 85.

Gökmen, Hüseyin; "Avrupa Sosyal Devlet Anlayışında İstihdam ve Türkiye'de Genç İşsizlik Sorunu" (Yayınlanmış Uzmanlık Tezi), T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara, 2007.

Görlich, Dennis; Stepanok, Ignat; Al-Hussami, Fares; "Youth unemployment in Europe and the World: Causes, Consequences and Solutions", *Kiel Policy Brief,* 2013, 1-11.

Görücü, İbrahim; "Türkiye'de İstihdam Hizmetlerinde Değişim ve Uygulama Sonuçları", Kamu-iş, C:10, s.2, 2008, 19-42.

Güler, Kümbül, Burcu; "İşsizlik Ve Yarattığı Psiko-Sosyal Sorunların Öğrenilmişlik Çaresizlik Bağlamında İncelenmesi", *İstanbul Üniversitesi Dergisi*, 55(1), 373-394 (Prof.Dr. Toker Dereli için hazırlanan hakemli Armağan Kitap), İzmir, 2005.

Gümüş Ergin, "*Türkiye'nin Nüfusu*" Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, 1998.

Gündoğan, Naci; Biçerli, Kemal; *"Çalışma Ekonomisi"*, Baskı: Anadolu Üniversitesi, Web-Ofset Tesisleri, 2.Baskı, ISBN:975-06-0193-9, Eskişehir, 2004.

Güner, Hasan; "İstihdamın Arttırılmasında Girişimciliğin Önemi; Girşimciliği Destekleme Modeli Olarak İşgem'ler" (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Isparta, 2010.

Güney, Alptekin; "Türkiye'de Geliştirilmiş İşsizlik Oranları", *Çalışma ve Toplum*, 2010/1 - A Güney, 2010, 239-252.

Güney, Alptekin; "İşsizlik, Nedenleri, Sonuçları ve Mücadele Yöntemleri", *Kamu-İş*; C:10, 2009, 135-159.

Güven, Veli; Başer, Yasemin; Gümüş, Utku; Öztürk, Gökçe; Kaya, Özlem; "İşsizlik", *TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası, Öğrenci Kurultayı Bildiriler Kitabı*, 109, Gümüşhane, 2005, < *http://www.jmo.org.tr/jeogenc/*> (21.05.2014).

Haşimoğlu, Cemile; Gündüz, Samet; Gündüz, Hakan; "İşsizliğin Sonuçları Ve İşsizliğe Karşı Çözüm Önerileri", *TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Öğrenci Üye Kurultayı* (İstanbul Üniversitesi Jeogenç), 107, İstanbul.

Hesapçıoğlu, Muhsin; "Gelişmekte Olan Ülkelerde İstihdam ve İşsizlik", *Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,* Sayı: 1-2, Cilt:19, 1987, 161-183.

Hoşgör, Şeref; Tansel Aysıt; *'2050'ye Doğru Nüfus Bilim Ve Yönetim: Eğitim, İşgücü, Sağlık, Ve Sosyal Güvenlik Sitemlerine Yansımaları"*, Yayın no: TÜSİAD-T/2010/11/505, Sis Matbaacılık Prom. Tanıtım, Hiz.Tic. Ltd. Şti, 2010, İstanbul.

Işığıçok, Özlem; "*İstihdam ve İşsizlik*", Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2011, Bursa.

İnanır, Furkan, Uğur; "Türkiye'de Emek Ve Arz Talebinin Yapısı İle İşsizlik Sorunu" (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), 2012, Sivas.

İncekara Beyhan; "Gelişmekte Olan Ülkeler ve Türkiye'de İşsizlik" (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul**,** 2010**.**

İyidiker, Hilmi; "Gelişen Ülkelerde Ve Türkiye'de İşsizlik Sorunu", *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi,* 1(1), 1987, 9-15.

İzgi, Balcı, Berna; Arslan İbrahim; "Türkiye'de Genç İşsizliği, Eğitim Ve Büyüme İlişkisi (1988-2008)", *2. Ulusal İktisat Kongresi*, 20-22 Şubat 2008, DEÜ İİBF İktisat Bölümü, İzmir, 2008.

Kanca, Osman, Cenk; "1950-1960 Arası Türkiye'de Uygulanan Sosyo-Ekonomik Politikalar", *MKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:2012, Cilt:9, Antakya, 47-63.

Kapar, Recep; "Aktif İş Gücü Piyasası Politikaları", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, İstanbul, 2006, 341-371,

<http://journals.istanbul.edu.tr/iuifm/article/viewFile/1023007243/1023006757> (20.02.2014).

Karabıyık, İlyas; "Avantaj ve Dezavantajları İle Genç İşsizliğinin Değerlendirilmesi", *Hukuk Dergisi,* XIII-2-14, 2009, 293-320.

Karabulut, Alparslan; "Türkiye'deki İşsizliği Önlemede Aktif İstihdam Politikalarının Rolü Ve Etkinliği" (Yayınlanmış Uzmanlık Tezi), Ankara, 2007.

Karadağ, Ayişe; "Meslek Olarak Hemşirelik", *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi,* 5(2), 2002, 1-8.

Karagöl, Erdal, Tanas; Akgeyik Tekin; "Türkiye'de İstihdam Durumu Genel Eğilimler" *SETA Analiz*, Sayı:21, Mayıs, 2010, 4-27.

Kasalak, Kadir; *"Teşvik-i Sanayi Kanunları Ve Türkiye'de Sanayileşmeye Etkileri"*, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 20120, Sayı:27, 2012, 65-79.

Kavak, Yüksel; "Eğitim, İstihdam Ve İşsizlik ilişkileri", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 13:21-26, 1997, 21-26.

Kaya, Göze, Dilek; Durgun, Ayşe; "1923-1938 Dönemi Atatürk'ün Maliye Politikaları: Bütçe Ve Vergi Uygulamaları", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:19, , Mayıs 2009, 233-249.

Kaya, Hümeyra; "74. Yıl Dönümünde Köy Enstitüleri Üzerine", 2014, <http://www.humeyrakaya.net/74-yil-donumunde-koy-enstituleri- uzerine/> (20.05.2014).

Kaya, Ömer Alkan; "Mesleki Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği Geçerlik Ve Güvenirlik, Çalışması", *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:4, Sayı:1, 2014, 117-128.

Kayhan, Sabih; "Mesleksiz Genç Nüfus", s.1, 2014

<http://www.yuksekovahaber.com/yazdir/yazi/yazi/mesleksiz-genc-nufus-1849.htm> (15.04.2014).

Kenar, Necdet; "Yaygın Eğitim Kapsamında Mesleki Eğitim Sistemi" 2009,

<http://www.messegitim.com.tr/ti/579/0/YAYGIN-EGITIM-KAPSAMINDA-MESLEKI-EGITIM-SISTEMI> (1.06.2014).

Kılıç, Cem; "Mesleksizlik Devam Ediyor", Makale, 2014,

<*http://www.cnbce.com/yorum-ve-analiz/prof-dr-cem-kilic/mesleksizlik-devam-ediyor*> (15.04.2014).

Kibar, Halil; "Türkiye'de Toplumsal Sorunlar: Cumhuriyetten Günümüze Türkiye'de İktisat Politikaları Ve Ekonomik Gelişme" (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Trabzon, 2012 .

Koçak, Orhan; Usta Didem; "Vasıflı Çalışanların İstihdam Esnasında Çevresinden Ve İşyerinden Beklentilerinin Ölçülmesi: Yalova Örneği", *Kamu-iş*, C:11, S:4, 2011, 59-80.

Korkmaz, Adem; Mahiroğulları, Adnan; *"İşsizlikle Mücadelede Emek Piyasası Politikalar, Türkiye ve AB Ülkeleri"* Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa, 2007.

Korkmaz, Esfender; "Diplomalı İşsiz Sayısı 1 Milyon", 2014,

<http://www.iktisatlilar.net/index.php?option=com_content&view=article&id=785:milyon> (11.04.2014).

Korkmaz, Murat; Alacahan, Dilbaz, Nur; Cesim, Tuna Dilek; Yücel, Ali, Serdar; Aras, Gökşen; "Türkiye'de Kadın İstihdamının Amerika Birleşik Devletlerindeki Kadın İstihdamı İle Karşılaştırılması", Turkish Studies-International Periodical For

The Languages, Literature *and History of Turkish or Turkish* Volume: 8/9 Summer, Ankara, 2013, 1845-1863.

Korkmaz, Selçuk; "Türkiye'de İistihdam Ve Verimlilik İlişkisi" (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir, 2010.

Koşan, Abdülkadir; "Eğitimde Okul-Endüstri İşbirliği", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt:2, Sayı:1, 2013, 107-130.

Köse, Bülent; "Ortadoğu'da İşsizlik Sorunu: Mısır Örneği" (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), 2012, İstanbul.

Köseleci, Nihat; (Yayına Hazırlayanlar: Aktaşlı, İrem, Tüzün, Işık), "*Mesleki Eğitimde Kalite İçin İşbirliği, Hayat Boyu Öğrenme Çerçevesinde Mesleki Beceri Kazanımı, Uluslararası Eğilimler*", Meslek Lisesi Memleket Meselesi, Koç, ERG(Eğitim Reformu Girişimi), Yelken Basım, ISBN 978-605-4348-28-2, İstanbul, 2012.

Kulaksız, Yahya; "Türkiye'de Bölgesel Gelişmişlik Farkları, İstihdam Kurum Ve Hizmetlerinin Çeşitlendirilmesi" (Yayınlanmış Uzmanlık Tezi), T.C. Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Ankara, 2008.

Kulaksızoğlu, Adnan; "Toplumumuzda Mesleğe Verilen Değer Ve Mesleksizlik Olgusu", İstanbul, 2013, 1,

<*http://www.kariyerpenceresi.com/?yazarlarimiz,78,260/toplumumuzda- meslege-verilen-deger-ve-mesleksizlik-olgusu.html*>(30.05.2014).

Kumaş, Handan; *"İşsizliğin Psiko-Sosyal Boyutu ve Çalışma Yaşamına İlişkin Değerler Üzerine Etkileri",* Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Baskı: Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü Matbaası, ISSN:1302-3284, Cilt:3, Sayı:4, İzmir, Ekim-Kasım-Aralık, 2001.

Kurnaz, Işıl; "İstihdam Edilebilirliğin Önemi Açısından Eğitim-İstihdam İlişkisi Ve Ankara Bölgesi İmalat Sanayii Uygulaması" (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2007.

Krueger Alan B.; Lindahl Mikael; "Education For Growth: Why and For Whom?", *Journal of Economic Literature*, Vol. XXXIX (December 2001), 2011, 1101–1136.

Kurt, Şenol; "İşsizliğin Psiko-Sosyal Sonuçları Ve Türkiye Üzerine Muhtemel Etkileri", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 51, (Graham Dawson, İnflation And Unemployment), 2005, 357-379.

Lordoğlu; Kuvvet; Özkaplan, Nurcan; "*Çalışma İktisadı*", DER Yayınları:358, İstanbul, 2003.

Lordoğlu, Kuvvet; Özkaplan, Nurcan; "*Çalışma İktisadı*", 3.Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1999.

Marangoz, Mehmet; Pazarcık Rıfat, "*Çanakkale İşgücü Piyasası Analiz Çalışması*", İşkur Yayınları, 2011.

MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi); "Endüstriyel Otomasyon Teknolojileri Otomatik Üretim 5", MEB, Ankara, 2009.

MEGEP Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi); "Büro Yönetimi ve Sekreterlik Problem Çözme", Ankara, 2008.

Murat, Sedat; Şahin, Levent; "*AB'ye Uyum Sürecinde Genç İşsizliği*", İstanbul Ticaret Odası, Avrupa Birliği Araştırmaları, İnter Basın Yayın Ambalaj San. Tic.Ltd., Yayın No:2011-35 İstanbul, 2011.

Murat, Sedat; Şahin Levent, "Gençlerin İstihdamı/İşsizliği Bakımından Türk Eğitim Sisteminin Değerlendirilmesi", *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2011 sayı: 30, 2011, 93-135.

Muratoğlu, Yusuf; "Ekonomik Büyüme Ve İşsizlik Arasındaki Asimetrik İlişki Ve Türkiye'de Okun Yasasının Sınanması" (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Çorum, 2011.

Muratoğlu, Yusuf; "Büyüme Ve İstihdam Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği", Session 2C, Çalışma Ekonomisi, *İnternational Conference On Euroasian Economies 2011*, Çorum, 2011, 167-173.

Mütevellioğlu, Nergis; Çizel, Bato, Rabia; "İşsizlik Ve Sosyal Haklar: Bir Alan Araştırmasının Bulguları", *Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu*, Antalya, 2010.

Mütevellioğlu, Nergis; Zanbak Mehmet; Mert, Mehmet; "İşsizlik, Üniversiteli Gençlik Gelecek: Bir Alan Araştırmasının Bulguları", *C.Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 11, Sayı:1, 2010, 207-229.

Nichols, Austin; Mitchell, Josh; Lindner, Stephan; "Consequences of Long-Term Unemployment", *Urban İnstitute,* 2100, M. Street, NW, Washington, 2013, 1-14.

O.Higgins, Nial; "The Challenge Of Youth Unemployment", İnternational Labour Organization, *Employment and Training Papers 7*, Geneva, 1997.

OECD "Bir Bakışta Eğitim: Öne Çıkan Konular 2013", OECD (2013) Education at a Glance 2013- Highlights, OECD Publishing, <http://dx.doi.org/10.1787/eag_higlights-2013-en>,ISBN:978-92-64-20106-4 (baskı), 2013/OECD.

Okur, Ahmet; "*Türkiye'de Genç İşsizliği Ve Nedenleri*", Düzenleme: Şenyiğit, Meltem, Sonçağ Yayıncılık-Matbaacılık Reklam San.Tic.Ltd.Şti.(Her türlü yayın hakkı: Gazi Kitapevi Tic.Ltd.Şti.), Ankara, 2014.

Öksüz, Davut; "İŞKUR'un İşe Yerleştirme Hizmetleri, Özel Sektör Üzerindeki Etkisi Ve Etkinliğinin Arttırılması" (Yayınlanmış Uzmanlık Tezi), Ankara, 2007.

Öksüz, Nazan; "İstihdamda 3i", "Eğitim Ve İstihdam", *İŞKUR Süreli Yayını*, Sayı:8, Ocak-Şubat-Mart, 2013.

Özçelik, Özer; Tuncer, Güner; *"Atatürk Dönemi Ekonomi Politikaları"*, *Afyonkocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 2007, 253-266.

Özdemir Esin; "Alman Mesleki Sisteminde Özel Sektörün Rolü Ve Ülkemiz Mesleki Eğitim Ve Oda Sistemi İçin Çıkarımlar", *TOBB Avrupa Birliği Dairesi*, 2011.

Özdemir, Süleyman; Ersöz, H.Yunus; Sarıoğlu, İbrahim; "*İşsizlik Sorunun Çözülmesinde, Kobilerin Desteklenmesi*", Vimek Ajans, İstanbul, 2006.

Özel, Mehmet; "Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türkiye'de Bölgelerarası Dengesizlik Ve Yeni Yönetsel Birim Arayışları", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Sayı:1, Cilt:64, 2009, 165-199.

Özen, Mustafa; "İŞKUR İstatistikleri", *İstihdamda 3 İ,* Sayı 11, Ekim, Kasım, Aralık, 2013, 116-119.

Özerkmen, Necmettin; "*Bunalım Toplumu, Gençlik Ve Uyuşturucu Bağımlılığı*", Ankara Üniversitesi Basımevi, ISBN: 975-93352-0-4, Ankara, 2001, 33-42.

Özerkmen, Necmettin; "Geçmişten Günümüze Türkiye'de Anayasa Ve Yasalarda Sendikal Hakların Düzenlenmesi Ve Getirilen Kısıtlamalar", *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 43-1, 2003, 239-257.

Özkaplan, Nurcan; "İşgücü Piyasasında Temel Kavramların Sorgulanması", *Ekonomik Yaklaşım*, 10(32), Bahar, 1999, 61-85.

Özpınar, Şansel; Demir, Öznur; Keskin Sabiha; "Türkiye'de İstihdamın Yapısının Değerlendirilmesi 2000-2010", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Cilt:2, No:3, ISSN: 1309-8012, 2011, 133-142.

Özsabuncuoğlu, İsmail, Hakkı; Direkçi, Tuğba; "Seçilmiş Bazı Makroekonomik Değişkenlerin Türkiye'de Bölgesel İstihdama Etkisi", *Gaziantep Sanayinde İhracat, Finansman ve İstihdam Sorunları"(2009)*, Türkiye Ekonomik Kurumu, Gaziantep, 2012.

Pıçak, Murat; "Eğitim Düzeyi Açısından Türkiye İş Gücü Yapısındaki Değişimler", *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13.sayı, 2009, 166-182.

Redman, Toksoy, Berna; "Üst Yönetimde Kadın Temsili: Avrupa Birliği ve Türkiye'deki Gelişmeler", 2012,

<http://www.tusiad.org.tr/bilgi-merkezi/fikir-ureten-fabrikadan/ust-yonetimde-kadin-temsili--avrupa-birligi-ve-turkiyedeki-gelismeler/> (15.04.2014).

Saatçioğlu, Cem; Gövdere, Bekir; "Küreselleşme, Teknoloji Ve Ticaret İle İşsizlik Arasındaki İlişkiye Eleştirel Bir Yaklaşım", *İktisat Dergisi*, Yıl: 2001, Sayı:416, İFMC Yayını, , 2001, 40-44.

Sakaoğlu, Necdet; "Ön Bilgi Raporu: 14.yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye'de Eğitim", Yarının Kurulmasında Hedef: 2023", 2012,

<*www.forumistanbul.com/documents/Turkiye'de_Egitim.pdf*> (04.03.2014).

Saraçoğlu, Fatih; "1930-1939 Döneminde Vergi Politikası", *Maliye Dergisi*, Sayı:157, Temmuz-Aralık, 2009, 131-149.

Sayan, Serdar; "İş Gücüne Yakın Plan Bir Proje", *Mevgüncel* Nisan, 2011, Uzmanlaşmış Meslek Edindirme Merkezleri Projesi (UMEM BECERİ 10), Röportaj, 2011,

< *http://spm.etu.edu.tr/tr/news/ssayanrop.pdf*> (18.04.2014).

Sayın, Ferhan; "Türkiye'de 1988-2010 Döneminde Eğitim Ve Büyümenin Genç İşsizliğine Etkisinin Analizi", *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 4, 2011, 33-53.

Sınav, Tahsin; "Mesleki Yeterlilik Standartlarının Önemi", 2011,

<http://yenisafak.com.tr/yazarlar/TahsinSinav/meslekî-yeterlilik-standartlarinin-onemi/26904> (28.05.2014).

Sönmez, Asuman; Şimşek, Fırat; "Cumhuriyetin Kuruluşundan Günümüze Türkiye Ekonomisinde Yaşanan Gelişmelerin Küçük Ölçekli Bir Aile İşletmesi Üzerindeki Etkileri", *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 2011, 93-114.

Sönmez, Pelin; "Küreselleşme, Avrupa Birliği ve İstihdam: Çalışma İlişkilerinde Yaşanan Dönüşüm", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi,* Cilt:5, No:3(Bahar 2006), 2006, 177-198

Süngü, Yakup; "Kayıt Dışı İstihdam Denetimi Ve Sosyal Güvenlik Reformuyla Yapılan Düzenlemeler", *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, Cilt:21, Sayı:2-3, Kasım 2007, Şubat 2008, 115-132.

Sümer, Nebi; Solak, Nevin; Harma, Mehmet; "*İşsiz Yaşam: İşsizliğin Ve İş Güvencesizliğinin Birey Ve Aile Üzerindeki Etkileri*", Koç Üniversitesi Yayınları, Baskı: Colorist Akademi Matbaacılık, 1.Baskı, İstanbul, 2013.

Şahin, Levent; "Türk Eğitim Sisteminin İstihdam Yaratma Potansiyeli", *İş'te Çalışanlar*, Marmara Çalışanlar Federasyonu Yayını, sayı:6, Mart, 2012, 12-15.

Şahin, İsmail; Fındık, Tayfun; "Türkiye'de Mesleki Teknik Eğitim: Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 2008, 65-86.

Şeren, Mehmet; "Köye Öğretmen Yetiştirme Yönüyle Köy Enstitüleri", *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 28, Sayı 1 (2008), Ankara, 2008, 203-226.

Taş, Seyhan; Bozkaya, Gülferah; "Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türkiye'de Uygulanan İstihdam Politikaları", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı:1, , 2012, 151-176.

Taş Umut; Yenilmez Füsun; "Türkiye'de Eğitimin Kalkınma Üzerindeki Rolü ve Eğitim Yatırımlarının Geri Dönüş Oranı", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2007/9(1), 2007, 155-186.

Taşçı, H.Mehmet; Darıcı, Burak; "Türkiye'de Eksik İstihdamın Belirleyenleri: HIA Bir Makro Veri Uygulaması", *Maliye Dergisi*, Sayı:158, 2010, 278-300.

Tekeli, Seda; Özgüler, Canbey, Verda; Özdemir M.Çağlar; Biçerli, Kemal; "*İstihdam Ve İşsizlik*", T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, No:2678, Açık Öğretim Fakültesi Yayının, No:1644, Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri, ISBN: 978-975-06-1346-3, 2013.

Toker, Murat; "İşsizlik Sigortası", *Sayıştay Dergisi*, Sayı:46-47, 2002, 83-109.

Tokol, Aysel; Alper Yusuf; Sosyal Politika, 1. Baskı, Dora Basım-Yayın Ltd.Şti. Bursa, 2011.

Topbaş, Ferhat; "İşsizlik Ve İntihar İlişkisi: 1975-2005 Var Analizi", *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Akademisi Dergisi*, Aralık 2007, 161-172.

Torun, Mustafa; Arıca, Feyza; "2008 Global Ekonomik Kriz'in Genç İşsizlik Açısından Değerlendirilmesi", *Yönetim Bilimleri Dergisi,* Cilt:9, Sayı:1, 2011, 165-177.

Tosun, Tolga; "Tanzimattan Günümüze Türkiye'de Mesleki Eğitim Politikaları" (Yayınlanmış Yüksek Lisans), Isparta, 2010.

Tuncer, Murat; "Mesleki Ve Teknik Eğitimde Meslek Standartları Ve Avrupa Birliğine Uyum Sürecindeki Yeri Ve Önemi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (Fırat University Journal Of Social Science)*, Cilt:16, Sayı:1, 2006, 181-206.

Tunç, Mehmet; "Kayıt Dışı İstihdamla Mücadelede Geliştirilen Stratejiler Uygulanana Politikalar Ve Gelişmiş Ülke Örnekleri" (Yayınlanmış Uzmanlık Tezi), T.C. Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara, 2007.

Uçar, Canan; Özerbaş, Mehmet, Arif; "Mesleki Ve Teknik Eğitimin Dünyadaki Ve Türkiye'deki Konumu", *Eğitim Ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Mayıs/2013, Cilt:2, Sayı:2, Makale No:28, ISSN:2146-9199, 2013, 242-253.

Uluğ, Fevzi; "Eğitim Sisteminde Değişime Yapısal Uyum Sorunları", *Kuram Ve Uygulamada Yönetim Eğitimi*, Sayı:14(1998), 1998, 153-166.

Uşen, Şule; "Avrupa Birliği Ülkeleri Ve Türkiyede Aktif Emek Piyasası Politikaları", *Çalışma Ve Toplum Dergisi*, Sayı:13, 2007, 65-95.

Uyanik, Mehmet, Ali; "1980 Sonrası Türkiye'nin İşsizlik Yapısı ve Büyüme İlişkisi", (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2010.

Uyar, Yasemin; "Türkiye'de Uygulanan İşsizlik ve İstihdam Politikalarının Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Etkileri(1980 Sonrası)" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Aydın, 2005.

Uyar, Bozdağlıoğlu, Yasemin; "Türkiye'de İşsizliğin Özellikleri Ve Mücadele Politikaları", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:20, 2008, 45-65.

Ünsal, Erdal M.; "*Makro İktisat*", 8. Baskı, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2009.

Varlık, Vehbi; *"Asıl Sorun İşsizlik Değil Mesleksizlik"*, Haber: Adem Elitok, Bursa, 2014,

<http://www.cihan.com.tr/news/-Asil-sorun-issizlik-degil-mesleksizlik-_0834-CHMTM1MDgzNC8yMDA4> (20.04.2014).

Vruciniz, Zana; "Social Support And Unemployment", UDK 331.562:159.9, COBISS.BH-ID2507544, doi:10.5570/dfnd.en.1231.06,

<SOCIAL SUPPORT AND UNEMPLOYMENT>(30.05.2014).

Yahşi, Fatma; "Küreselleşme Ve İstihdam" (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Adana, 2007.

Yaka, Altuğ; "Özel İstihdam Büroları Aracılığıyla Geçici İş İlişkisinin İş Gücü Piyasasına Katkıları", *Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu,* Özel İstihdam Büroları aracılığıyla Geçici İş İlişkisi Semineri, Tebliğler ve Görüşler, Ankara, 2013.

Yapıcı, Mehmet; "Yaygın Eğitim", *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi,* Cilt:3, Sayı:1, 2003, 1-6.

Yazır, Süleyman; "Küresel Mali Krizlerin Türkiye'de İstihdam Ve Sosyal Güvenlik Üzerindeki Olumsuz Etkisi", Yönetici Özeti,

< http://www.coe.int/t/dg3/sscssr/Source/Leganal_tk_tk.doc> (07.05.2014).

Yazıcı, Erdinç; "*İlkçağ'dan Sanayi Ötesi Topluma Dönüşen İş Kültürü*", Binyıl Yayınevi (A Kitap), Baskı: Çağhan Ofset, 1.Baskı, Ankara, 2010.

Yentürk, Nurhan; Başlevent, Cem; "Türkiye'de Genç İşsizliği", Gençlik Çalışmaları Birimi Araştırma Raporu, No:2, İstanbul, Eylül, 2007.

Yılancı, Veli; "Yapısal Kırılmalar Altında Türkiye İçin İşsizlik Histerisinin Sınanması", *Doğuş Üniversitesi Dergisi,* 10(2), 2009, 324-335.

Yılmaz, Ali; "Türkiyede İşsiz Nüfus", *F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 2005/15(1) 2005

Yılmaz, Kürşad; Altınkurt, Yahya; "*Öğretmen Adaylarının Türk Eğitim Sistemine İlişkin Görüşleri*", Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, ISSN:1303-5134, Cilt:8, Sayı:1, 2011, 942-973.

Yılmaz, Tuncay; Fidan, Fatma; Karataş, Veli; "İşsizliğin Sosyo-Pskilojik Sonuçları: Sosyo- Demografik Özelliklere Göre Bireylerin Tutumları, Bir Alan Araştırması", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 2004, 163-163.

Yılmaz, Yavuz; Kardeş, Güven; "Mesleki Gelişim Dönemlerinde Anne Babaların Rolü", 2013, <http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/06/27/752944/dosyalar/2013_02/19111306_meslek.doc>, (20.05.2014).

Yiğit, Yusuf; "Türkiye'de İşsizlik Sigortası'nın Uygulama Alanı ve Sigorta Yardımlarına Hak Kazanmanın Koşulları", *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2000/2, 2000, 75-102.

Yurdakul, Tülay; "Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Uygulamalı Sanatlar Eğitimi Bilim Dalı Seramik Eğitimi Anabilim Dalı Öğrencilerinin İşsizlik Kaygıları Üzerine Bir Araştırma" (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2006.

Yücel, Enver; "VI. İsviçre Ekonomik Forumu Mesleki Eğitim ve İstihdam Konferansı, Açılış Konuşması", İsviçre, 2010.

Yüceol, Hüseyin, Mualla; "Bir Politika Değişkeni Olarak İşsizliğin Ölçülmesi Sorunu Ve Türkiye'de Gerçek İşsizlik Oranı", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, ISSN: 1304- 0278, Bahar 2005, C.3, 2005, 118-133.

Yüceol, Hüseyin, Mualla; "Emek Piyasası Kurumları ve Türkiyede İşsizlik Sorunu" (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Adana, 2002.

Yüksel, İhsan; "İşsizlik Olgusunun Psikolojik Boyutu: Görgül Bir Araştırma", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 60-3, Kırıkkale/2005, 255-274.

Yüksel, İhsan; "İşsizliğin Psiko-Sosyal Sonuçlarının İncelenmesi(Ankara Örneği)", *Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, 2003, 2003, 21-38.

Yükseler, Zafer; "Türkiye'de Kriz Dönemlerinde Ekonomik Gelişmeler Ve Ödemeler Dengesi Uyumu", Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, 2009.

Zaim, Sebahaddin; *"Çalışma Ekonomisi",* Filiz Kitabevi, Yenilenmiş ve Genişletilmiş 10. Baskı, İstanbul, 1997.

Zengin, Eyüp; Şahin, Ayhan; Özcan, Salih; "Türkiye'de Sosyal Yardım Uygulamaları", *Yönetim Ve Ekonomi*, Cilt:19, Sayı:2, Celal Bayar Üniversitesi, İİBF, 2012, 133-142.

W.Linn, Margaret; Sandifer Richard; Stein, Shayna; "Effects Of Unemployment On Mental And Physical Health", *AJPH* May 1985, Vol.75, No:5(1985 American Journal Of Public Health 0909-0036/85), 1985, 502-506.

İNTERNET KAYNAKLARI

http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5544.pdf(13.04.2014)

http://www.tdk.gov.tr/(02.01.2014)

http://www.tuik.gov.(01.10.2013)

http/www.tuik.gov.tr/PreHaberBültenleri.do?id= 13651(07.02.2014)

http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13590 (07.02.2014)

http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13651 (17.02.2014)

www.sgk.gov.tr/kayıtdışıistihdam (12.02.2014)

http://www.tuicakademi.org/index.php/kategoriler/ekonomi/2282cumhuriyetinilkyillarinda-turkiye-ekonomisi, (17.02.2014)

http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/Hia_2011/turkce/metaveri/tanim/index.html# (24.02.2014)

http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13566 (24.03.2014)

http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16005, (12.04.2014)

www.tobb.org.tr (13.04.2014)

http://www.memurhaber.com/bolumlerine-gore-universiteli-issiz-sayilari-h28251.html "Bölümlerine Göre Üniversiteli İşsiz Sayıları", 2014 (14.04.2014)

http://okuma-yazma.meb.gov.tr/tarihce (16.04.2014)

http://www.sigortalardan.com/issizlik-sigortasi/turkiye-issizlik-orani-istatistikleri.html (16.04.2014)

http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15974 (20.04.2014)

http://tr.tradingeconomics.com/germany/unemploymentrate (24.04.2014)

http://www.manpower.com.tr/icerik.asp?z=63 (25.04.2014)

http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf (26.04.2014)

http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16006 (01.05.2014)

http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15974 (07.05.2014)

http://www.tesk.org.tr/tr/yayin/88/2.php (10.05.2014)

www.osym.gov.tr (12.05.2014)

http://tuikapp.tuik.gov.tr/isgucuapp/isgucu.zul (12.05.2014)

http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15844 (12.03.2014)

http://www.myk.gov.tr/index.php/tr/ulusal-meslek-standartlar-ana (16.05.2014)

http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul?kod=2 (17.05.2014)

http://www.iskur.gov.tr/kurumsalbilgi/istatistikler.aspx#dltop (17.05.2014)

http://www.dunya.com/gelismisligin-olmazsa-olmaz-sarti-kadin-istihdami-203797h.htm(17.05.2014)

http://www.iskur.gov.tr/KurumsalBilgi/Kurum/Tarihce.aspx (18.05.2014)

http://tr.tradingeconomics.com/germany/unemployment-rate (19.05.2014)

http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15865 (10.04.2014)

http://mevzuat.meb.gov.tr/html/24.html (19.03.2014)

http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16006, (19.05.2014)

http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4447.pdf (20.05.2014S)

http://www.iskur.gov.tr/kurumsalbilgi/istatistikler.aspx#dltop(30.05.2014)

http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5544.doc(30.05.2014)

http://www.gap.gov.tr/(30.05.2014)

http://www.dokap.gov.tr/(30.05.2014)

http://www.e-devlet.com(30.05.2014)